

ଦେହାଳ ପର୍ଯ୍ୟବେଶନ

ବେତାଳ ପଞ୍ଚବିଂଶତି

ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀଧର ଦାସ

ବ୍ରହ୍ମଚରୀ

ପ୍ରକାଶକ :
ଶ୍ରୀ ଅଭିରାମ ମହାପାତ୍ର
ବ୍ରହ୍ମ ମନ୍ଦିର
କଟକ : ବ୍ରହ୍ମପୁର

ମୁଦ୍ରାକର :
ଶ୍ରୀ ଜୟରାମ ମହାପାତ୍ର
ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରକାଶିନୀ
ପୁରୀପାଟଣା, କଟକ

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ :
ଜାନୁଆରୀ, ୧୯୭୫

ମୂଲ୍ୟ : ଟ ୫-୦୦

ସୂଚୀ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
ଉପକ୍ରମ	୧
ପ୍ରଥମ କାହାଣୀ	୩
ଦ୍ୱିତୀୟ କାହାଣୀ	୧୦
ତୃତୀୟ କାହାଣୀ	୧୨
ଚତୁର୍ଥ କାହାଣୀ	୧୮
ପଞ୍ଚମ କାହାଣୀ	୨୩
ଷଷ୍ଠ କାହାଣୀ	୨୭
ସପ୍ତମ କାହାଣୀ	୨୯
ଅଷ୍ଟମ କାହାଣୀ	୩୪
ନବମ କାହାଣୀ	୩୭
ଦଶମ କାହାଣୀ	୩୯
ଏକାଦଶ କାହାଣୀ	୪୩
ଦ୍ୱାଦଶ କାହାଣୀ	୪୫
ତ୍ରୟୋଦଶ କାହାଣୀ	୫୭
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ କାହାଣୀ	୫୯
ପଞ୍ଚଦଶ କାହାଣୀ	୬୩
ଷୋଡ଼ଶ କାହାଣୀ	୭୦
ସପ୍ତଦଶ କାହାଣୀ,	୮୨
ଅଷ୍ଟାଦଶ କାହାଣୀ	୮୭
ଉନବିଂଶ କାହାଣୀ	୯୨
ବିଂଶ କାହାଣୀ	୯୮

ବିଷୟ		ପୃଷ୍ଠା
ଏକବିଂଶ କାହାଣୀ	...	୧୦୫
ଦ୍ଵାବିଂଶ କାହାଣୀ	...	୧୧୦
ତ୍ରୟୋବିଂଶ କାହାଣୀ		୧୧୪
ଚତୁର୍ବିଂଶ କାହାଣୀ		୧୧୭
ପଞ୍ଚବିଂଶ କାହାଣୀ		୧୨୧
ଉପସଂହାର		୧୨୩

ଉପକ୍ରମ

ଗୋଦାବରୀ ନଦୀକୂଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ନଗର ଥିଲା ।
ସିକନ୍ଦ୍ର ସେନ ସେହି ନଗରରେ ରହି ରାଜତ୍ବ କରୁଥିଲେ । ରାଜା ସଭାରେ
ବସିଥିବା ସମୟରେ ସ୍ବାମିନାଥ ନାମରେ ଜଣେ ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ ପ୍ରତିଦିନ ଆସି
ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଫଳ ଉପହାର ଦେଉଥିଲେ ଓ ରାଜା ସେହି
ଫଳଟିକୁ କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲେ ।

ଏହିପରି ବାର ବର୍ଷ ଗଲା । ଦିନେ ରାଜା ଫଳଟିକୁ କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ
ହାତକୁ ବଢାଇ ଦେଲେବେଳକୁ ତାହା ଜଳେ ପଡିଗଲା ଓ ପାଖରେ ଥିବା
ଗୋଟିଏ ପୋଷା ମର୍କଟ ଶାବକ ତାହାକୁ ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।
ଫଳଟିକୁ ମର୍କଟଶାବକ କାମୁଡିବା ମାତ୍ରେ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ବହୁମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ
ବାହାରିଲା । ଏହା ଦେଖି ରାଜା ରତ୍ନଟିକୁ ଉଠାଇ ନେଲେ ଓ
କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ତୁମକୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେ ଫଳ ଦେଇଅଛି,
ସେଗୁଡିକ ଆଣ ।”

କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରତିଦିନ ରାଜାଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ନେଉଥିବା ଫଳକୁ ଗୋଟିଏ
ସ୍ଥାନରେ ଜମାକରି ରଖିଥିଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ, ଫଳଗୁଡିକ ଶୁଖି ଯାଇଅଛି
ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଫଳ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଉତ୍କଳ ରତ୍ନ ରହିଅଛି ।
ରାଜା ରତ୍ନଗୁଡିକ ପାଇ ଏକାନ୍ତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ।

ଏହି ଘଟଣାର ପରଦିନ ଭିକ୍ଷୁ ଯଥା ସମୟରେ ଆସି ପୁରୀପରି
ରାଜାଙ୍କ ହାତକୁ ଫଳଟି ବଢାଇ ଦିଅନ୍ତେ ରାଜା ପଚାରିଲେ, “ହେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ,
ଆପଣ ପ୍ରତ୍ୟହ ମୋତେ ଏତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ହେ ଦେବାର କାରଣ କଣ ?”
ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ରାଜାଙ୍କୁ ଡାକିନେଇ ଏକାନ୍ତରେ କହିଲେ, “ମୁଁ ଗୋଟିଏ
ସାଧନା କରୁଅଛି । ସେଥିରେ ଜଣେ ବୀର ପୁରୁଷର ସାହାଯ୍ୟ ଲାଗି ।
ତୁମେ ମୋତେ ସେହି ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇପାରିବ ବୋଲି ମୁଁ ବାରବର୍ଷ ହେଲା
ତୁମର ସେବା କରି ଆସୁଅଛି ।” ଏହା ଶୁଣି ରାଜା ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଯଥାଶକ୍ତି
ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ ।

କିଛିଦିନ ପରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଆସି ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଆଗାମୀ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀର ନିଶୀଥରେ ତୁମେ ନଗର ପ୍ରାନ୍ତରେ ଥିବା ମହାଶୁଶାନକୁ ଯିବ । ସେଠାରେ ଏକ ବଟବୃକ୍ଷ ଅଛି । ତାହାର ମୂଳେ ମୋତେ ଅପେକ୍ଷା କରିବ ।”

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ଗଣ୍ଡାର ରାତିରେ ରାଜା ନୀଳ ବସୁରେ ଆବୃତ ହୋଇ ଓ ହସ୍ତରେ ଚେର ଧରି ଉକ୍ତ ବଟବୃକ୍ଷ ମୂଳକୁ ଗଲେ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ବସି ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରୁଥିବାର ଦେଖି ରାଜା ପଚାରିଲେ, “ମୋର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷା କରି ଆସିଛୁ; ଏବେ କଅଣ କରିବ, କହନ୍ତୁ ।” ଭକ୍ଷୁ ଉତ୍ତର କଲେ, “ହେ ରାଜା, ଏଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ କିଛି ଦୂର ଗଲେ ଗୋଟିଏ ଶିଂଶପା-ଗଛ ଦେଖିପାରିବ । ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ଶବ ଝୁଲୁଥିବ । ତାହାକୁ ଆଣି ମୋତେ ଦିଅ ।”

ରାଜା ଶୁଶାନ ପଥରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ଯାଇ ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ସେଥିରେ ଓହ୍ଲାଇଥିବା ଶବକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲେ । ସେ ବୃକ୍ଷା-ରୋହଣ କରି ବନ୍ଧନରଞ୍ଜୁଟି କାଟିଦେବାରୁ ଶବଟି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ବୃକ୍ଷରୁ ଅବତରଣ କରି ରାଜା ଶବକୁ ସ୍ପର୍ଶକଲ୍ଲ ମାତ୍ରେ ତାହା ଉଚ୍ଚସ୍ଵରରେ ଝନ୍ଝନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶବଟି ପ୍ରକୃତରେ ଜୀବିତ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ମନେକରି ରାଜା ପ୍ରଥମେ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ପରମ୍ପରାକ୍ରମରେ ସେହି ଶବ ଅଟ୍ଟହାସ କରିବାରୁ ରାଜା ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ଏଥିରେ କୌଣସି ବେତାଳ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହିଅଛି; କିନ୍ତୁ ରାଜା ଏଥିରେ ଆଦୌ ଭୀତ ନ ହୋଇ କହିଲେ, “ହସିବାର କାରଣ ନାହିଁ । ମୋ ସଙ୍ଗେ ରାଜା ।” କିନ୍ତୁ ବେତାଳ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ପୁନଃପରି ଗଛରେ ଝୁଲି ରହିଲା ।

ରାଜା ଆଦୌ ଭୟ ନ କରି ପୁନର୍ବାର ବୃକ୍ଷାରୋହଣ କଲେ ଓ ଶବ ସହିତ ବୃକ୍ଷରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲେ । ଶବଟିକୁ ସ୍ଵରରେ ସ୍ଥାପନ କରି ରାଜା ନିଶେଦରେ ବଟବୃକ୍ଷ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ଶବକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିଥିବା ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲା, “ହେ ରାଜା, ପଥଶ୍ରମର କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ କହିବି । ଶୁଣିବା ହୁଅନ୍ତୁ ।”

ଏହା କହି ବେତାଳ ତାହାର କାହାଣୀ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ପ୍ରଥମ କାହାଣୀ

ଗଙ୍ଗାନଦୀ କୂଳରେ ବାସୁଣୀ ବୋଲି ଏକ ନଗର ଅଛି । ଏହା କୈଳାସ ପରି ଶିବଙ୍କର ପ୍ରିୟସ୍ଥଳୀ । ଏଠାରେ ପ୍ରତାପମୁକୁଟ ନାମରେ ଜଣେ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ରାଜା ରାଜତ୍ବ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାମ ବଳୁ-ମୁକୁଟ । ସେ ମଧ୍ୟ ପିତାଙ୍କପରି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ରୂପବାନ୍ ଥିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ସହୃଦ ରାଜ-ପୁତ୍ର ବଳୁମୁକୁଟଙ୍କର ଅଭେଦ୍ୟ ବନ୍ଧୁତା ଥିଲା । ଥରେ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ମୁଗଦା କରିବାକୁ ଯାଇ ଏକ ଗଣ୍ଡର ଅରଣ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ପୁଷ୍କରିଣୀ ଦେଖି ଦୁହେଁ ହସ୍ତପଦ ଧୋଇ ଜଳପାନ କଲେ ଓ ଏକ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ବିଶ୍ରାମ କଲେ ।

ରାଜ୍ୟବସରରେ ଏକ ଦିବ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ ଲବଣ୍ୟମୟୀ କନ୍ୟା ସେହି ପୁଷ୍କରିଣୀରେ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଆସିଲା । ଦୈବୀ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଏହି କନ୍ୟା ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଉକ୍ତ କନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲା । ଗୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ମିଳନମାତ୍ରେ ସେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କନ୍ୟାର ଶର ଦୁହେଁଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଭେଦ କଲା । କିନ୍ତୁ ଲଜ୍ଜାବଶତଃ କେହି କାହାରି ନିକଟରେ ନିଜର ମିଳନେଚ୍ଛା ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । କନ୍ୟାଟି ନିଜର ମନୋରାଜ୍ୟ ଜଣାଇବା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ପଦ୍ମପୁଷ୍ପକୁ କର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ଥାପନ କଲା ; ଦନ୍ତକୁ ସଜ୍ଜିତ କରିବାର ଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲା ଓ ପଦ୍ମପୁଷ୍ପଟିକୁ ମନ୍ତ୍ରକରେ ସ୍ଥାପନ କରି ହସ୍ତ ଦୁଇଟିକୁ ବନ୍ଧି ଉପରେ ରଖିଲା । ରାଜପୁତ୍ର କନ୍ୟାର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଦେଖି କିନ୍ତୁ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବୁଝିମାନ୍ ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର ଏହି ସଙ୍କେତର ଅର୍ଥ ବୁଝି ପାରିଥିଲେ ।

କନ୍ୟାଟି ସ୍ନାନ ଯାରି ସହଚରୀମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଗୁହକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନକଲା ଓ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରି ନିଜ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବସିରହିଲା । ଏଣେ ରାଜପୁତ୍ର ମଧ୍ୟ ସେହି କନ୍ୟାରହିକୁ ଲାଭ କରିବା ଚିନ୍ତାରେ ଦିନକୁ ଦିନ କ୍ଷୀଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପ୍ରଥମ କାହାଣୀ

ଗଙ୍ଗାନଦୀ କୂଳରେ ବାସୁଣୀ ବୋଲି ଏକ ନଗର ଅଛି । ଏହା କୈଳାସ ପରି ଶିବଙ୍କର ପ୍ରିୟସ୍ଥଳୀ । ଏଠାରେ ପ୍ରତାପମୁକୁଟ ନାମରେ ଜଣେ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ରାଜା ରାଜତ୍ବ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାମ ବଳ-ମୁକୁଟ । ସେ ମଧ୍ୟ ପିତାଙ୍କପରି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ରୂପବାନ୍ ଥିଲେ । ମନ୍ଦୀ-ପୁତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ରାଜ-ପୁତ୍ର ବଳମୁକୁଟଙ୍କର ଅଭେଦ୍ୟ ବନ୍ଧୁତା ଥିଲା । ଥରେ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ମୃଗୟା କରିବାକୁ ଯାଇ ଏକ ଗଭୀର ଅରଣ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ପୁଷ୍କରିଣୀ ଦେଖି ଦୁହେଁ ହସ୍ତପଦ ଧୋଇ ଜଳପାନ କଲେ ଓ ଏକ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ବିଶ୍ରାମ କଲେ ।

ଇତ୍ୟକ୍ତସମୟରେ ଏକ ଦିବ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ ଲବଣ୍ୟମୟୀ କନ୍ୟା ସେହି ପୁଷ୍କରିଣୀରେ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଆସିଲା । ଦେବୀର ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଏହି କନ୍ୟା ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଉକ୍ତ କନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲା । ଶୁଣିକ୍ଷେପ ମିଳନମାତ୍ରେ ସେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କନ୍ୟାର ଶର ଦୁର୍ଦ୍ଦିଶ ଦୃଢ଼ତାକୁ ଭେଦ କଲା । କିନ୍ତୁ ଲଜ୍ଜାବଶତଃ କେହି କାହାରି ନିକଟରେ ନିଜର ମିଳନେଚ୍ଛା ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । କନ୍ୟାଟି ନିଜର ମନୋରାଜ୍ୟ ଜଣାଇବା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ପଦ୍ମପୁଷ୍ପକୁ କର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ଥାପନ କଲା ; ଦନ୍ତକୁ ସଜ୍ଜିତ କରିବାର ଉଜ୍ଜୀ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲା ଓ ପଦ୍ମପୁଷ୍ପଟିକୁ ମସ୍ତକରେ ସ୍ଥାପନ କରି ହସ୍ତ ଦୁଇଟିକୁ ବନ୍ଧି ଉପରେ ରଖିଲା । ରାଜପୁତ୍ର କନ୍ୟାର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଦେଖି କିନ୍ତୁ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ମନ୍ଦୀ-ପୁତ୍ର ଏହି ସଙ୍କେତର ଅର୍ଥ ବୁଝି ପାରିଥିଲେ ।

କନ୍ୟାଟି ସ୍ନାନ ଯାରି ସହକର୍ଷମାନଙ୍କ ସହିତ ଗୃହକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନକଲା ଓ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରି ନିଜ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବସିରହିଲା । ଏଣେ ରାଜପୁତ୍ର ମଧ୍ୟ ସେହି କନ୍ୟାରହିକୁ ଲଭ କରିବା ଚିନ୍ତାରେ ଦିନକୁ ଦିନ କ୍ଷୀଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଦିନ ପରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ଆସି ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଆଗାମୀ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀର ନିଶୀଥରେ ତୁମେ ନଗର ପ୍ରାନ୍ତରେ ଥିବା ମହାଶୂଣାନକୁ ଯିବ । ସେଠାରେ ଏକ ବଟବୃକ୍ଷ ଅଛି । ତାହାର ମୂଳେ ମୋତେ ଅପେକ୍ଷା କରିବ ।”

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ଗଣ୍ଡାର ରାତିରେ ରାଜା ନୀଳ ବସ୍ତ୍ରରେ ଆବୃତ ହୋଇ ଓ ହସ୍ତରେ ଚେତନ ଧରି ଉକ୍ତ ବଟବୃକ୍ଷ ମୂଳକୁ ଗଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ବସି ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରୁଥିବାର ଦେଖି ରାଜା ପଚାରିଲେ, “ମୋର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷା କରି ଆସିଛୁ; ଏବେ କ’ଣ କରିବ, କହନ୍ତୁ ।” ଭକ୍ଷୁ ଉତ୍ତର କଲେ, “ହେ ରାଜା, ଏଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ କିଛି ଦୂର ଗଲେ ଗୋଟିଏ ଶିଂଶପା-ଗଛ ଦେଖିପାରିବ । ସେଥରେ ଗୋଟିଏ ଶବ ଝୁଲୁଥିବ । ତାହାକୁ ଆଣି ମୋତେ ଦିଅ ।”

ରାଜା ଶୂଣାନ ପଥରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ଯାଇ ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ସେଥରେ ଓହ୍ଲାଇଥିବା ଶବକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲେ । ସେ ବୃକ୍ଷା-ରୋହଣ କରି ବନ୍ଧନରୁ କୁଟି କାଟିଦେବାରୁ ଶବଟି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ବୃକ୍ଷରୁ ଅବତରଣ କରି ରାଜା ଶବକୁ ସ୍ପର୍ଶକଲ୍ଲ ମାତ୍ରେ ତାହା ଉଚ୍ଚସ୍ଵରରେ ଫନ୍ଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶବଟି ପ୍ରକୃତରେ ଜୀବିତ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ମନେକରି ରାଜା ପ୍ରଥମେ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ପରମ୍ପରାବଦ୍ଧରେ ସେହି ଶବ ଅଟ୍ଟହାସ କରିବାରୁ ରାଜା ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ଏଥରେ କୌଣସି ବେତାଳ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହିଅଛି; କିନ୍ତୁ ରାଜା ଏଥରେ ଆଦୌ ଶୁଦ୍ଧ ନ ହୋଇ କହିଲେ, “ହସିବାର କାରଣ ନାହିଁ । ମୋ ସଙ୍ଗେ ରୁଲ ।” କିନ୍ତୁ ବେତାଳ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ପୁଂସପରି ଗଛରେ ଝୁଲି ରହିଲା ।

ରାଜା ଆଦୌ ଭୟ ନ କରି ପୁନଃବାର ବୃକ୍ଷାରୋହଣ କଲେ ଓ ଶବ ସହଜ ବୃକ୍ଷରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲେ । ଶବଟିକୁ ସ୍ଥରରେ ସ୍ଥାପନ କରି ରାଜା ନିଶୀଥରେ ବଟବୃକ୍ଷ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ଶବକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିଥିବା ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲା, “ହେ ରାଜା, ପଥଶ୍ରମର କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ କହିବି । ଶୁଣିବା ହୁଅନ୍ତୁ ।”

ଏହା କହି ବେତାଳ ତାହାର କାହାଣୀ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ର ତାଙ୍କୁ ବିଷାଦର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ସେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ, “ସେ କନ୍ୟାକୁ ମୁଁ ମୋର ଦୁଇୟ ଅର୍ପଣ କରିଅଛି । କିନ୍ତୁ ତାର ନାମ, ବାସସ୍ଥାନ ବା କୁଳ ଜଣାନାହିଁ; ତେଣୁ ତାକୁ କିପରି ପାଇ ପାରିବି କଲ୍ଲନା କରି ପାରୁନାହିଁ ।” ତତ୍ତ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ କହିଲେ, “ସେ କନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ତୁମ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତା । ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ସେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଇ ଯାଇଅଛି । ସେ କର୍ଣ୍ଣ ଉପରେ ଉତ୍ପଳ ରଖିବା ଦ୍ୱାରା ଜଣାଇ ଦେଇଅଛି ଯେ ସେ କର୍ଣ୍ଣୋତ୍ପଳ ରାଜାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ବାସ କରେ । ଦନ୍ତପତ୍ନୀ ଦେଖାଇବା ଦ୍ୱାରା ସୂଚନା ଦେଇଅଛି ଯେ ସେ ଦନ୍ତ-ଚକ୍ରାକ୍ଷର କନ୍ୟା । ମସ୍ତକରେ ପଦ୍ମ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ତାର ନାମ ପଦ୍ମାବତୀ ଓ ଶେଷରେ ବନ୍ଧ ଦେଶରେ ହସ୍ତ ସ୍ଥାପନର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ‘ତୁମକୁ ମୁଁ ମୋର ଦୁଇୟ ଅର୍ପଣ କରିଅଛି ।’ ତୁମେ ଜାଣିଥିବ ଯେ କଳିଙ୍ଗ ଦେଶର ରାଜା ହେଉଛନ୍ତି କର୍ଣ୍ଣୋତ୍ପଳ । ତାଙ୍କର ଜଣେ ଦନ୍ତ-ଚକ୍ରାକ୍ଷ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନାମ ସତ୍ରାମ ବର୍ଦ୍ଧନ । ପଦ୍ମାବତୀ ହେଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କର କନ୍ୟା ।” ରାଜପୁତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ରଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରଶଂସାକରି କହିଲେ ସେହି କନ୍ୟାରୁ ମିଳିବ ତହିଁର ଉପାୟ ଚିନ୍ତାକଲେ ।

ପରସ୍ପର ପରମଣିକର ଦିନେ ଦୁଇବନ୍ଧୁ ମୁଗୟା ଛଲରେ ସେହି ପୁଷ୍କରିଣୀ ଖାତରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଓ ସେଠାରେ ଅନୁଚରମାନଙ୍କୁ ରଖାଇ ସେ ଦୁହେଁ ଅଭିଭୋଷଣକରି କଳିଙ୍ଗ ରାଜଧାନୀକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ଦନ୍ତ-ଚକ୍ରାକ୍ଷଙ୍କ ଗୃହର ସନ୍ତାନ ନେଇ ତାହା ନିକଟରେ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧାର ଗୃହରେ ରହିଲେ । ଅଳ୍ପ ଦୁଇଟିକୁ ଅନ୍ୟତ ରଖାଇ ବୃଦ୍ଧାକୁ ପଚାରିଲେ, “ଏଠାର ଦନ୍ତ-ଚକ୍ରାକ୍ଷଙ୍କୁ ତୁମେ ଜାଣ କି ?” ବୃଦ୍ଧା ଉତ୍ତରକଲେ, “ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ କନ୍ୟା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କର ଧାସୀ ଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର ନଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଉନାହିଁ ।” ଏହା ଶୁଣିଲା ମାତ୍ରେ ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର ନିଜର ବହୁ-ମୂଲ୍ୟ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ବୃଦ୍ଧାକୁ ଦେଇ କହିଲେ, “ଆମ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଅଛୁ । ତୁମେ ଯାଇ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଗୋପନରେ କହିବ—‘ପୁଷ୍କରିଣୀ ନିକଟରେ ତୁମେ ଯେଉଁ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ

ଦେଖିଥିଲ, ସେ ଏଠାକୁ ଆସିଅଛନ୍ତି । ସେ ମୋତେ ରୁମ ନିକଟକୁ ପଠାଇ ଅଛନ୍ତି ।”

ଅର୍ଥଦ୍ୱାରା ବଣିଭୁକ ହୋଇ ବୃଦ୍ଧା ସୁଯୋଗ ଦେଖି ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲା, “ପୁଷ୍ପଗଣୀ ତଟରେ ରୁମେ ଯେଉଁ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲ, ସେ ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ରଙ୍କ ସହୃଦ ଏଠାକୁ ଆସିଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ କଥା କରବାକୁ ହେବ କୁହ ।” ଏହା ଶୁଣିଲକ୍ଷ୍ମଣୀ ପଦ୍ମାବତୀ କୃତ୍ରିମ ହୋଧ ପ୍ରକାଶ କରି ଦୁଇ ହାତରେ କର୍ପୁର ବୋଳି ବୃଦ୍ଧାର ଦୁଇ ଗାଲରେ କୋମଳ ଚପେଟାଘାତ କଲେ । ବୃଦ୍ଧା ନିଜକୁ ଅପମାନିତା ମନେକରି ନିଜ ଗୁହଳ ପଲାଇ ଆସି ସେ ଦୁହଁଙ୍କୁ କହିଲା, “ତାଙ୍କୁ ରୁମର ସମ୍ମୁଖ ଦେଖାଉ ସେ ବରକୁ ହୋଇ କିପରି ଚପେଟାଘାତ କଲେ, ଦେଖ ।” ଏହି କହି ସେ ନିଜର ଗଣ୍ଡଦୁସ୍ତ ଦେଖାଇ ଦେଲା ।

ରାଜପୁତ୍ର ଦତ୍ତାତ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ; କିନ୍ତୁ ବିଚକ୍ଷଣ ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ର ତାଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ କହିଲେ, “ବନ୍ଧୁ, ଏହା ବର ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ । ବୃଦ୍ଧାର ଗାଲରେ କର୍ପୁରରେ ଦଶଟି ଅଙ୍କୁଳର ଚିହ୍ନ ରହିଅଛି । କର୍ପୁରର ବର୍ଣ୍ଣ ଶୁକ୍ଳ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେ ନଶାଇଅଛନ୍ତି—ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ । ଆଉ ଦଶଦିନ ଅବସଥା କର ।”

ଦୁଇବନ୍ଧୁ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଉଦନ ଭୋଜନ ଓ ଧନ ଦେଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ରଖିଲେ ଓ ଦଶଦିନ ପରେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଲେ ।

ସେଦିନ ପଦ୍ମାବତୀ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଉଦମ ଖାଦ୍ୟାଦିସବୁ ଦେଇ ଆଦର କଲେ । ବୃଦ୍ଧା ଗୁହଳକୁ ଫେରିବାକୁ ବସିଥିବାବେଳେ ଏକ ନୋଲାହଳ ଶୁଣାଗଲା—ହାୟ ! ହସ୍ତୀଟି ମରି ହୋଇ ହାତୀଗାଳରୁ ବାହାର ଆସି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାଡ଼ି ଦଳି ଦଉଡ଼ୁଅଛି । ଲୋକେ ଭୀତିହୀନ ପଳାଉଥିଲେ । ତହିଁ ପଦ୍ମାବତୀ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ପଥ ମଧ୍ୟରେ ରୁମର ଯିବା ଆଦୌ ନିରାପଦ ନୁହେଁ । ମୁଁ ପୀଡ଼ା ଲାଗିଥିବା ଗୋଟିଏ ରଜ୍ଜୁରେ ରୁମକୁ ବାନ୍ଧି ଝରକାବାଟେ ଏପରି ନିକ୍ଷେପ କରିବି ଯେ ରୁମେ ଗୃହୋଦ୍ୟାନରେ ପହଞ୍ଚିବ । ସେଠାରୁ ରୁମେ ବୃକ୍ଷାଭୋଦନ କରି ପ୍ରାଚୀର ଲଘନପୁଟକ ସ୍ପର୍ଶକୁ ଗୁଲିଯିବ ।”

ପଦ୍ମାବତୀ ଦାସୀମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ବୃକ୍ଷକୁ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ସେହି ପ୍ରକାରେ ଉଦ୍ୟାନରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲେ ଓ ବୃକ୍ଷ ବୃକ୍ଷ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀର ଅତିକ୍ରମ କରି ନିଜ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ରାଜପୁତ୍ର ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର ତାହାଠାରୁ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଶୁଣିଲେ ।

ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର କହିଲେ, “ସଖେ, ରୁମର ଅଭିଳାଷ ଅତିରେ ସଫଳ ହେବ । କିପରି ତୁମେ ପଦ୍ମାବତୀର ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରିବ ତାହାର ଉପାୟ ସେ କହି ଦେଇଛି ।” ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବାରୁ ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ରର ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ରାଜପୁତ୍ର ଗୃହୋଦ୍ୟାନରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସେଠାରେ ପୀଢ଼ା ଲାଗିଥିବା ରକ୍ତରେ ବସିବାମାତ୍ରେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କର ଦାସୀମାନେ ତାହାକୁ ଟାଣିନେଲେ ଓ ମୃତ୍ୟୁରୀକ ମଧ୍ୟରେ ରାଜପୁତ୍ର ପ୍ରବିଷ୍ଟ । ସମକ୍ଷରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ରାଜପୁତ୍ର ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଗାନ୍ଧବ ମନ୍ତରେ ବିଦାୟ କରି ତାଙ୍କ ପହଞ୍ଚି ଆନନ୍ଦରେ ଉଲ୍ଲାସପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦିନପରେ ରାଜପୁତ୍ର କହିଲେ, “ପ୍ରିୟେ, ମୋର ସଖା ଏତେଦିନ ହେଲା ଏକାକୀ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଫେରି ଆସିବି ।” ପଦ୍ମାବତୀ ପଚାରିଲେ, “ଭଲ କଥା; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେଉଁସବୁ ସଙ୍କେତ କରିଥିଲି, ସେ ସବୁର ଅର୍ଥ ତୁମେ ବୁଝିଥିଲ କି ରୁମର ବନ୍ଧୁ ବୁଝି ରୁମକୁ କହିଥିଲେ ?” ରାଜପୁତ୍ର ଉତ୍ତର କଲେ, “ବାସ୍ତବରେ ମୋର ବନ୍ଧୁ ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ର ସେ ସବୁର ଅର୍ଥ ବୁଝି ମୋତେ କହିଥିଲେ ।” ଏହା ଶୁଣି ପଦ୍ମାବତୀ କହିଲା, “ରୁମର ସେକଥା ମୋତେ ଆଗରୁ କହିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ସେ ରୁମର ବନ୍ଧୁ; ତେଣୁ ମୋର ଭ୍ରାତା । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ତାମ୍ବୁଲ ପ୍ରଭୃତି ଦେଇ ସମ୍ଭାଷଣ କରିବା ଉଚିତ ଥିଲା ।”

ରାଜପୁତ୍ର ପୂର୍ବପରି ରକ୍ତ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆସି ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ଘଟଣା କହିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ର ପଦ୍ମାବତୀ କଥାରେ ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

ପରଦିନ ସକାଳେ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ସ୍ନାନ ଉପଶାନ୍ତ ଶେଷ କରି ବସି-ଅଛନ୍ତି, ଏହି ସମୟରେ ପଦ୍ମାବତୀର ଜଣେ ସଖୀ ଅନ୍ନ, ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ତାମ୍ବୁଲ ପ୍ରଭୃତି ଉପସ୍ଥର ଦେଇ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କହିଲା, “ହେ ରାଜପୁତ୍ର, ପଦ୍ମାବତୀ ଏସବୁ ଆପଣଙ୍କ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପଠାଇଅଛନ୍ତି । ଆପଣ ଏଠାରେ

ଭୋଜନ ନ କରି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲିଲୁ । ଆପଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭୋଜନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଚାହୁଁ ରହୁଛନ୍ତି ।” ଏହା କହି ସେ ଚାଲିଗଲା ।

ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର କହିଲେ, “ସଖା, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଅଭ୍ୟୁକ୍ତ କଥା ରୂମକୁ ଦେଖାଇବି ।” ଏହା କହି ସେ ପଦ୍ମାବତୀ ପଠାଇଥିବା ଅନ୍ନରୁ କିଛି ଗୋଟିଏ କୁକୁରକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ । ତତ୍ତ୍ଵକ୍ଷଣାତ୍ କୁକୁରଟି ମରିଗଲା । ଏହା ଦେଖି ରାଜପୁତ୍ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ଵିତ ହୋଇଗଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର କହିଲେ, “ମୋତେ ମାରିବାପାଇଁ ପଦ୍ମାବତୀ ଏହା ପଠାଇଥିଲେ । ତାର କାରଣ ଅଛି । ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ସଙ୍କେତର ଅର୍ଥ ବୁଝିବାରେ ମୁଁ ନପୁଂସକ । ତୁମେ ମୋର ବଶହୋଇ ଦିନେ ତାଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଯାଇପାର । ତୁମକୁ ଏକାନ୍ତ ନିଜର ଅନୁରକ୍ତ ରଖିବାକୁ ସେ ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ଉପାୟ ଖୋଜୁଥିଲେ । ଯାହା ହେଉ, ତୁମେ ତାଙ୍କଠାରେ ଟୁଙ୍ଗ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । ମୁଁ ତାର ପ୍ରତିକାର ଚିନ୍ତା କରୁଛି ।”

ଏହି ସମୟରେ ବାହାରେ କୋଳାହଳ ଶୁଣାଗଲା—ହାୟ ! ହାୟ ! ରାଜାଙ୍କର ଶିଶୁପୁତ୍ର ଘୋର ବିପଦରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଏହା ଶୁଣିଲାକ୍ଷଣି ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର କହିଲେ, “ବନ୍ଧୁ, ଆଜି ରାତିରେ ତୁମେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ଗୃହକୁ ଯିବ । ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଚର ମନ୍ଦ୍ୟପାନ କରାଇବ, ଯେପରି କି ସେ ଅଚେତନ ହୋଇ ମୃତବତ୍ ପଡ଼ି ରହୁବେ । ଏହି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଲୌହ ଶୂଳ ଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କ କଟିଦେଶରେ ଶୂଳଚକ୍ର ଅଙ୍କନ କରିଦେବ । ତତ୍ପରେ ତାଙ୍କ ଦେହରୁ ରତ୍ନାଳଙ୍କାରମାନ ଘେନି ପୁଷ୍ପ ପରି ଚାଲିଆସିବ । ତେଣିକି ଯାହା କରିବାର କଥା ମୁଁ କରିବି ।” ଏହା କହି ସେ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଲୌହନିର୍ମିତ ଟି ଶୂଳ ଦେଲେ ।

ରାଜପୁତ୍ର ଏହି ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଅନ୍ତରେ ପାଲଟି ନିଜେ ଓ ଅଳଙ୍କାରସହ ସହ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ତତ୍ତ୍ଵ ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର ନିଜେ ତପସ୍ଵୀବେଶ ଧାରଣ କଲେ ଓ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ ନିଜର ଶିଷ୍ୟ ବେଶରେ ସଜ୍ଜିତ କରି ଶୁଶାନ୍ତକୁ ଗଲେ । ସେ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ କହିଲେ, “ତୁମେ ଏହି ଅଳଙ୍କାର ମଧ୍ୟରୁ ରତ୍ନମାଳାଟି ନେଇ ବନାରରେ ବିକିବାକୁ ଯାଅ । ନଗର-ରକ୍ଷାମାନେ ତୁମକୁ ଧରିଲେ କହିବ, “ମୋର ଗୁରୁ ଏହାକୁ ବିକିବାପାଇଁ

ମୋତେ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେ କାହୁଁ ଆଣିଲେ ତାକୁ ପଚାର ।”

ବନ୍ଧୁଠାରେ ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ ଥିବାରୁ ରାଜପୁତ୍ର ସେହପରି କଲେ । ନଗର ରକ୍ଷାମାନେ ତାକୁ ଧରି ପଚାରିଲେ, “ଏ ଦ୍ୱାର ହେଉଛି, ଦନ୍ତଚକ୍ରପୁରଙ୍କ କନ୍ୟା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କର । ତୁମେ କେଉଁଠାରୁ ପାଇଲ ?” ରାଜପୁତ୍ର ଝରି କଲେ, “ମୋର ଗୁରୁଦେବ ମୋତେ ଏହା ବିକିବା ପାଇଁ ପଠାଇଛନ୍ତି । ତାକୁ ପଚାରନ୍ତୁ ।”

ନଗରପାଳ ଚପଟାବେଶଧାରୀ ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁଅକୁ ପଚାରିଲେ, “ମହାରାଜ, ଆପଣଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଏ ରତ୍ନଦ୍ୱାର କେଉଁଠାରୁ ପାଇଲେ, ଦୟାକରି କହନ୍ତୁ ।” ଛଦ୍ମବେଶୀ ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ର ନଗରପାଳଙ୍କୁ ଡାକିଲେ ଏକାନ୍ତରେ କହିଲେ, “ମୁଁ ଜଣେ ତପସୀ; ଗତ ରାତିରେ ଏହି ଶୁଣାନରେ ଥିଲି । ଏହି ସମୟରେ ସମସ୍ତ ଯୋଗୀମଣ୍ଡଳୀ ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଯୋଗିନୀ ଜଣେ ରାଜପୁତ୍ରର ବନ୍ଧୁ ଚରି ତାର ହୃଦୟମଳଦ୍ୱାରା ଭେରବଙ୍କର ଅର୍ଚ୍ଚନା କଲେ । ତତ୍ପରେ ସେ ପୁରାପାଳରେ ମଉଦୋଳ ମୁଖ ବିକୃତ କରି ମୋ ସମ୍ମୁଖକୁ ଗଲେ ଓ ମୋର ଅକ୍ଷମାଳା ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ବସିଲେ । ମୋର ଜପଟର ବାଧା ହେବାରୁ ମୁଁ ହିଁ ଛଦ୍ମ ଦେଇ ମନ୍ତ୍ର ବଳରେ ହିଁ ଶୂଳର ଚତୁର୍ଥ କରି ତାର କଟି ଦେଶରେ ଚଢ଼ାଇ କରିଦେଲି ଓ ତାର ଗଳାରୁ ମୁକ୍ତାମାଳାଟି ନେଇ ଆସିଲି । ଆଜି ସେହି ମାଳାକୁ ବନ୍ଧି କରିବାକୁ ପଠାଇଥିଲି ।”

ନଗରପାଳ ରାଜାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଜଣାଇଲେ । ଜଣେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ବୃଦ୍ଧାକୁ ପଠାଇ ରାଜା ଅବଗତ ହେଲେ ଯେ ଦନ୍ତଚକ୍ରପୁରଙ୍କ କନ୍ୟାର କଟି-ଦେଶରେ ହିଁ ଶୂଳର ଚତୁର୍ଥ ଅଛି ଓ ସେହି ମୁକ୍ତାବଳୀଟି ସେହି କନ୍ୟାର । ତେଣୁ ସେ ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ ଏହି କନ୍ୟା ବାସ୍ତବରେ ଏକ ଡାକିନୀ ଓ ସେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରର ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କରି କଷ୍ଟ ଦେଉଅଛି । ତେଣୁ ସେ ଛଦ୍ମ-ବେଶୀ ତପସୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶମେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦାୟନ ଦଣ୍ଡ ଦେଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କୁ ନେଇ ଗଣ୍ଡାର ଅରଣ୍ୟରେ ଗୁଡ଼ିଦିଆଗଲା । ତାଙ୍କର ପିତାମାତା ଦୁଃଖରେ ବିଳାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସେହିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ରାଜପୁତ୍ର ଓ ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ର ଛଦ୍ମ ଦେଶ ତ୍ୟାଗକରି

ଅରଣ୍ୟରେ ଉପହୃତ ହେଲେ ଓ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣରେ ବସାଇ ନିଜ
 ରାଜ୍ୟକୁ ଚାଲିଗଲେ । ରାଜପୁତ୍ର ତାଙ୍କ ସହୃଦ ସୁଖରେ କାଳଯାପନ
 କଲେ । କିନ୍ତୁ ପଦ୍ମାବତୀର ପିତାମାତା ଭାବିଲେ ଯେ ସେ ହଂସନମୁଖ ଦ୍ଵାରା
 ନିହତ ହୋଇଅଛି । କନ୍ୟାଶୋକରେ କିଛି ନାଳ ପରେ ସେ ଦୁହେଁ ପ୍ରାଣ-
 ତ୍ୟାଗ କଲେ ।

କାହାଣୀଟି କହୁଥାନ୍ତି ବେତାଳ ରାଜା ଟି ବିଚମସେନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ,
 “ହେ ରାଜା, ଦନ୍ତବିଜୟ ଓ ତାହାର ପତ୍ନୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁକଳତ ପାପରେ
 ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭାଗୀ କିଏ ? ରାଜପୁତ୍ର କି ମନ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର କି ପଦ୍ମାବତୀ ? ଯଦି
 ଆପଣ ଜାଣିପାରନ୍ତି ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତର ନ ଦିଅନ୍ତି ତେବେ ଆପଣଙ୍କର ମୂର୍ଦ୍ଧା
 ବିଚାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯିବ ।”

ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ହେ ଯୋଗେଶ୍ଵର, ତୁମକୁ କଅଣ ଅବା
 ଅଜଣା ଅଛି ? ତଥାପି ମୋତେ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହେଉଅଛି । ମୋ ମତରେ
 ଏ ତିନିଜଣ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେହେଲେ ସେ ପାପ ପାଇଁ ଦାୟୀ ନୁହନ୍ତି ।
 କେବଳ କର୍ତ୍ତ୍ତୃପୁର ରାଜାଙ୍କର ଦୋଷ ।” ବେତାଳ ପଚାରିଲା, “ରାଜାଙ୍କର
 ଦୋଷ ହେଲା କିପରି ?” ତହିଁ ରାଜା ଟି ବିଚମସେନ କହିଲେ, “ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ର
 ଯାହାଙ୍କର କରୁଛି ସବୁ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରୁଛି ।
 ତେଣୁ ତାର ଦୋଷ ହୋଇ ନ ପାରେ । ରାଜପୁତ୍ର ଓ ପଦ୍ମାବତୀ କାମ-
 ପାତ୍ରତ ହୋଇଥିବାରୁ ବିଚାରଶକ୍ତିହୀନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି
 କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଦୋଷ ଦିଆଯାଇ ନ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ରାଜା ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରୀ ଓ
 ବିଚାରଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେଲେହେଁ ପ୍ରକୃତ ଘଟଣାର ସମ୍ଭାବନା ନ ନେଇ ବିଚାର-
 ହୀନଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ରାଜାହିଁ ସେ ଦୁହେଁଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁର
 କାରଣ ।”

ଏହା ଶୁଣି ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ମୃତିରୁ ଚାଲିଯାଇ ସେହି ଶିଂଶପା
 ବୃକ୍ଷକୁ ଆଶ୍ରୟ କଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଆଶିର୍ବା ପାଇଁ ନିର୍ଭୟରେ ପୁଣି
 ସେହି ବୃକ୍ଷ ନିକଟକୁ ଗଲେ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ କାହାଣୀ

ରାଜା ବୃକ୍ଷମୂଳରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲେ ଯେ ବେତାଳ ଭୂମିରେ ଗଢ଼ି ପ୍ରଳାପ କରୁଅଛି । ରାଜା ବେତାଳଦ୍ଵାରା ଆବିଷ୍କୃତ ଶବକୁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ଯିବାକୁ ବାହାରିବାରୁ ବେତାଳ କହିଲା, “ହେ ରାଜା, ଆପଣ ଅନ୍ଧାର ମହା-କଷ୍ଟରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ଚିତ୍ତବିନୋଦନ ନିମନ୍ତେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ କହୁଛି; ଶୁଣନ୍ତୁ ।”

କାଳିନ୍ଦୀ ନଦୀ କୂଳରେ ବ୍ରହ୍ମସ୍ଥଳ ନାମରେ ଏକ ଗ୍ରାମ ଅଛି । ସେଠାରେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାସ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନାମ ଅଗ୍ନିସ୍ଵାମୀ । ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ମନ୍ଦାରବଟା ନାମରେ ଏକ ଦିବ୍ୟସୁନ୍ଦରା କନ୍ୟା ଥିଲା । ଯଥାସମୟରେ ସେହି କନ୍ୟା ଯୌବନରେ ପଦାର୍ପଣ କଲା । ଏକଦା ତିନି ଜଣ ସଙ୍ଗରୁଣସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ ଉକ୍ତ କନ୍ୟାର ପାଣିଗ୍ରହଣ ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଉକ୍ତ ଗ୍ରାମରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଅଗ୍ନି ସ୍ଵାମୀ ସେ ତିନିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକୁ କନ୍ୟା ଦେବେ ବୋଲି ସ୍ଥୂର କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମନରେ ଦୁଃଖ ହେବ ବୋଲି ମନ୍ଦାରବଟା କେତେ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଦୌ ବିବାହ କଲେ ନାହିଁ । ତିନି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ତାହାକୁ ବିବାହ କରିବା ଆଶାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ ।

ଦିନେ ଅଳସୀୟ ଜ୍ଵରରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଉକ୍ତ କନ୍ୟା ପଞ୍ଚଦ୍ଵ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ତିନିହେ ଯାକ ଘୋର ଶୋକାକୁଳ ହୋଇ ତାର ଶବକୁ ଶୁଶାନକୁ ନେଇ ଅଗ୍ନିରେ ସତ୍କାର କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଶୁଶାନରେ ଗୋଟିଏ ମଠ ସ୍ଥାପନ କରି ଭକ୍ଷା ଦ୍ଵାରା ଜୀବନଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେହି କନ୍ୟାର ଚିତାଉତ୍ସବରେ ତାଙ୍କର ଶଯ୍ୟା ଗତିତ ହୋଇଥିଲା । ଦ୍ଵିତୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୁଶାନରୁ ତାର ଅନ୍ତ ସଂଗ୍ରହ କରି ଗଙ୍ଗାରେ ବିସର୍ଜନ କରିବାକୁ ଚାଲିଗଲେ । ତୃତୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଦେଶାଟନରେ ବାହାରିଗଲେ ।

ସେହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରୁ କରୁ ଏକଦା ବଜ୍ରାଲେଖ ନାମକ ଏକ ଗ୍ରାମରେ କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୃହରେ ଅଟଥି ହେଲେ । ଗୃହସ୍ଵାମୀ ତାଙ୍କୁ

ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ଖାଇବାପାଇଁ ଅନ୍ନାଦି ଦେଲେ । ସେ ଭୋଜନ କରବାକୁ ଯାଉଥିଲୁ, ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଶିଶୁଟି ହନନ କଲା । ସେତେ ବୁଝାଇଲେ ସୁଦ୍ଧା ଶିଶୁ ଶାନ୍ତ ହେଲାନାହିଁ । ତହିଁ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଶିଶୁଟିକୁ କୋଥରେ ଟେକିନେଇ ଜୁଳୁନ୍ତୁ ଅଗ୍ନିରେ ନିକ୍ଷେପକଲା ଓ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଶିଶୁଟି ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଗଲା ।

ଏହି ଗ୍ରାସଣ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କହିଲେ, “ହାୟ ! ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରାସଣ ଘରକୁ ଆସିଛି । ଏଠାରେ ଅନ୍ନ ଉକ୍ଷଣ ଏକବାରେ ଅନୁଚିତ ।” ତହିଁ ଗୃହପତି କହିଲେ, “ହେ ଅତିଥି, ମୁଁ ମୃତଦେବୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଦେଇ ସିଦ୍ଧ ଲଭି କରିଅଛି । ମୋର ଶକ୍ତି ଦେଖନ୍ତୁ ।” ଏହା କହି ସେ ଗୋଟିଏ ପୋଥି ଖୋଲି ସେଥିରୁ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କଲେ ଓ ଶିଶୁର ଭସ୍ମରୂପରେ ଜଳ ନିକ୍ଷେପ କଲେ । ତତ୍ତ୍ଵକ୍ଷଣାତ୍ ସେହି ପ୍ରସୂତି ପୁନର୍ଜୀବନ ଲଭି କରି ମାତା-ଜୋଳକୁ ଗଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଏହି ବିଚିତ୍ର ଶକ୍ତି ଦେଖି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସେଠାରେ ଭୋଜନ କଲେ । ଗୃହସ୍ଥ ମଧ୍ୟ ପୋଥିଟି ଦି କାଠିଆ ଉପରେ ରଖିଦେଇ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସହୃଦ ଶୋଇଲେ ।

ଗୃହସ୍ଥ ଘୋର ନିଦ୍ରାରେ ଶୋଇପଡ଼ିବାରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଦି କାଠିଆରୁ ପୋଥିଟି ଅପହରଣ କରି ବାହାରି ଆସିଲେ ଓ ଅନେକ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ଉକ୍ତ ଶୁଣାନରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳକୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ଯୁବକ ଗଙ୍ଗାରେ ଅସ୍ଥି ବିସର୍ଜନ କରି ଆସିଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଯୁବକ ଶୁଣାନରେ ମଠ କରି ରହିଥିଲା ।

ସନ୍ନ୍ୟାସୀବେଶଧାରୀ ତୃତୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ କହିଲା, “ଭ୍ରାତାମାନେ, ମୁଁ ମନ୍ଦାରବତୀକୁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଦେଇପାରିବି ।” ଏହା କହି ସେ ଶୁଣାନରେ ଥିବା ଭସ୍ମରୂପରେ ମନ୍ତ୍ରପାଠପୂର୍ବକ ଜଳନିକ୍ଷେପ କଲା । ତତ୍ତ୍ଵକ୍ଷଣାତ୍ ମନ୍ଦାରବତୀ ଅଧିକ ଶାନ୍ତ ମତା ହୋଇ ଭସ୍ମମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି-ଆସିଲା ।

ଏବେ ତାହାକୁ ଲଭି କରିବାପାଇଁ ତିନିଜଣ ମଧ୍ୟରେ କଳହ ହେଲା । ପ୍ରଥମ କହିଲା, “ମୁଁ ତାର ଭସ୍ମ ଜଗି ରଖିଥିବାରୁ ସିନା ସେ ପୁନର୍ଜୀବନ ପାଇଲା; ତେଣୁ ସେ ମୋର ପତ୍ନୀ ହେବ ।” ଦ୍ଵିତୀୟ କହିଲା, “ମୁଁ ଗଙ୍ଗାରେ

ତାର ଅସ୍ଥି ବିସର୍ଜନ କରିଥିଲି । ସେହି ପୂଣ୍ୟ ବଳରେ ତାର ପୁନର୍ଜୀବନ ସମ୍ଭବ ହେଲା । ତେଣୁ ସେ ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟ ।” ତୁଷ୍ଟାୟ କହିଲା, “ମୁଁ ମୃତ୍ୟୁ-ସଞ୍ଜେବନା ମନ୍ତ୍ର ଆଶିନଥିଲେ ସେ କପରି ପୁନର୍ଜୀବନ ପାଇଥାନ୍ତା । ତେଣୁ ମୋ ବିନା ସେ ଅନ୍ୟ କାନ୍ଦାର ହୋଇ ନ ପାରେ ।”

କାହାଣୀଟି କହିସାରି ବେତାଳ କହିଲା, “ହେ ରାଜା, କନ୍ୟାଟି କାହାର ସ୍ବୟୀ ହେବା ଉଚିତ, ତାହା କହୁଅଛୁ ।” ରାଜା ଉଦ୍ଧବକଲେ, ହେ ବେତାଳ, ଯିଏ ଏତେ କ୍ଳେଶ ସ୍ବୀକାର କରି ମୃତସଞ୍ଜେବନା ମନ୍ତ୍ର ଆଶି ତାକୁ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେଲା, ସେ ପିତାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଅଛି; ତେଣୁ ସେ ତାର ପତି ହୋଇ ନ ପାରେ । ଯିଏ ଗଙ୍ଗାରେ ଅସ୍ଥି ବିସର୍ଜନ କଲା, ସିଏ ପୁଣ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଅଛି; ତେଣୁ ସେ ତାର ପତି ହେବାର ଅନୁପଯୁକ୍ତ । ଯିଏ ତାର ଭୟରେ ଶଯ୍ୟା ଚାଲିବା କରି ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲା, ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାକୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ଲାଭ କରିବା ଉଚିତ ।”

ରାଜାଙ୍କର ଏହି ଉଦ୍ଧବ ଶୁଣି ବେତାଳ ତାଙ୍କ ସ୍ବରୁ ଓହ୍ଲାଇ ନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ଧ୍ବଳିଗଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତର ପ୍ରାର୍ଥନା ପୁରଣ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼-ପ୍ରତିଜ୍ଞା ହୋଇ ପୁନଶ୍ଚ ଶିଂଶପାବୃଷ ମୂଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ବେଳେ ।

ତୃତୀୟ କାହାଣୀ

ଶବ୍ଦସ୍ଥ ବେତାଳକୁ ସ୍ବରରେ ପକାଇ ରାଜା ଯିବିବିମସେନ ନୀରବରେ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତହିଁ ବେତାଳ କହିଲା, “ହେ ରାଜା, ରାଜ୍ୟରେ ଏପରି ଯିବାଆସିବା ଦ୍ବାରା ଆପଣ ନିତାନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ଚିତ୍ତ-ବିନୋଦନ ପାଇଁ କାହାଣୀଟିଏ କହୁଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ ।”

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ପାଟଳୀପୁତ୍ର ନଗରରେ ବନ୍ଦିମହେଶ୍ବର ନାମରେ ଜଣେ ଗୁଣଶାଳୀ ରାଜା ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବିଦଗଧଚୂଡ଼ାମଣି ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଶୁକପତ୍ନୀ ଥିଲା । ସେ ଧନକ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରସାଣ ଥିଲା ଓ କୌଣସି ଅଭିଶାପରେ ପକ୍ଷୀଜନ୍ମ ପାଇଥିଲା । ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଶଶୀ । ସେ ଏହି

ଶୁକର ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ରାଜକନ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭାକୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ସେହି ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସକଳ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନରେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ସୋମିକା ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଶାଶୁ ଥିଲା । ଶୁକ ଓ ଶାଶୁ ଗୋଟିଏ ପିତୃର ମଧ୍ୟରେ ରାଜପୁରରେ ରହୁଥିଲେ ।

ଦିନେ ଶୁକ ପତ୍ନୀ କାମ ପାଉଁଶ ହୋଇ ଶାଶୁକୁ କହିଲା, “ଭଦ୍ରେ ! ଏକ ଶଯ୍ୟାରେ ମୋ ସହୃଦ ଆହାର ବିହାର କରି ମୋତେ ଭଲ ।” ଶାଶୁ କହିଲା, “ମୁଁ ପୁରୁଷ ସଂସର୍ଗ ରୁହେଁନାହିଁ; କାରଣ ପୁରୁଷମାନେ ଦୁଷ୍ଟରୂପେ ଓ କୃତଘ୍ନ ।” ତହିଁ ଶୁକ କହିଲା, “ପୁରୁଷମାନେ ଦୁଷ୍ଟପ୍ରକୃତି ନୁହନ୍ତି; ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ହିଁ ଦୁଷ୍ଟପ୍ରକୃତି; ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ନଷ୍ଟର ।” ଏହିପରି ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ କଳହ ଜନ୍ମିଲା । କଳହର ନିଷ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ଦୁହେଁଯାକ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ସେ କଳହର କାରଣ ଶୁଣି ଶାଶୁକୁ କହିଲେ, “ତୁମେ ପ୍ରଥମେ କୁହ, ପୁରୁଷମାନେ କାହିଁକି କୃତଘ୍ନ ?” ତହିଁ ଶାଶୁ କହିଲା, “ନିଜ ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଥା ନିଷ୍ପତ୍ତି, ଶୁଣନ୍ତୁ ।”

କାମଦଳୀ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୟାତ ନଗରୀ ଅଛି । ସେଠାରେ ଅର୍ଥଦତ୍ତ ନାମରେ ଜଣେ ଧନୀ ବଣିକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଧନଦତ୍ତ । ପିତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଧନଦତ୍ତ ମଦ୍ୟପାନ, ଦ୍ରୁତକ୍ରୀଡ଼ା ପ୍ରଭୃତିରେ ମାତି ନିତାନ୍ତ ଦରିଦ୍ର ହୋଇଗଲା । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ହେତୁ ଲଜିତ ହୋଇ ସେ ସ୍ୱଦେଶ ଛାଡ଼ି ପଳାୟନ କଲା ଓ ନାନା ଦେଶରେ ବୁଲିବୁଲି ଚନ୍ଦନପୁର ନାମକ ଏକ ନଗରରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଭୋକନାର୍ଥୀ ହୋଇ ସେ ଜଣେ ବଣିକ ଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।

ସେହି ବଣିକଙ୍କର ରତ୍ନବତୀ ନାମରେ ଏକ କନ୍ୟା ଥିଲା । ତାହାର ବିବାହ ପାଇଁ ସେ ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ପାଇନଥିଲେ । ଧନଦତ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ସୁପୁରୁଷ । ତାର କୌଳୀନ୍ୟର ପରିଚୟ ପାଇ ଉକ୍ତ ବଣିକ ଧନଦତ୍ତ ସହୃଦ ରତ୍ନବତୀର ବିବାହ କରାଇଦେଲେ; ଅନେକ ଯୌତୁକ ମଧ୍ୟ ଦେଲେ ।

ଧନଦତ୍ତ ଶୁଣିବ ଗୃହରେ ପୁଣିରେ ରହି ପୂର୍ବ ଦୁଃଖ ଭୁଲିଗଲା । ସେ ପୁଣି ବିବିଧ ବ୍ୟସନରେ ଲିପ୍ତ ହେଲା । ସେ ଶୁଣିବକୁ କହିଲା, “ଅନେକ

ଦିନ ହେଲା ଏଠାରେ ରହୁଲଣି । ଅନୁମତି ଦେଲେ ରତ୍ନବତୀ ସହୃଦ ସ୍ବଗୁହକୁ ଯିବ ।” ଶୁଣିବ ବବଧ ଅଳଙ୍କାରରେ କନ୍ୟାକୁ ଭୁଷିତ କରି ଜଣେ ବୃଦ୍ଧା ଦାସୀ ସହୃଦ ପଠାଇଦେଲେ ।

ଧନଦତ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଦାସୀ ସହୃଦ ସ୍ବଦେଶକୁ ଯାଯାକଲା । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅବଶ୍ୟ ପଡ଼ିଲା । ଧନଦତ୍ତ ପତ୍ନୀକୁ କହିଲା, “ତୁମ ଦେହରେ ଥିବା ଅଳଙ୍କାରକୁ ଶ୍ରେୟମାନେ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପାରନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ସବୁ ଖୋଲି ମୋତେ ଦିଅ; ମୁଁ ଲୁଚାଇ ନେବି ।” ରତ୍ନବତୀ କିଛି ସନ୍ଦେହ ନକରି ଦେହର ସମସ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ଧନଦତ୍ତକୁ ଦେଲା । ଆହୁରି କିଛି ଦୂର ଯିବା ପରେ ଗୋଟିଏ ନଈର ନୀର୍ଜୀ ଦେଖି ସେହି ଦୁର୍ଗଘର ଧନଦତ୍ତ ରତ୍ନବତୀ ଓ ଦାସୀ ଉଭୟଙ୍କୁ ସେହି ଗର୍ଭିରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା । ସେ ଭାବିଲା, “ଏ ଦୁର୍ଘେ ଗର୍ଭିରେ ପଡ଼ି ମରିବେ । ମୁଁ ଅଳଙ୍କାରତକ ବିକି ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଦିନ କଟାଇବି ।”

ଧନଦତ୍ତ ଶୁଲିଗଲା । ବୃଦ୍ଧା ଗର୍ଭି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲା । କିନ୍ତୁ ଦେବବଳରୁ ରତ୍ନବତୀ ଲତାତୃଣର ଆଶ୍ରୟରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗର୍ଭରୁ ଉଠି ଆସିଲା ଓ ବାଟ ପଶୁରି ପଶୁରି କିଛିଦିନ ପରେ ପିତୃଗୃହରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ପିତା ତାହାକୁ ତାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ସେ କହିଲା, “ପଥରେ ଦୟାମାନେ ଆମର ସର୍ବସ୍ବ ଲୁଣ୍ଠନ କରିନେଲେ । ମୋର ପତିଙ୍କୁ ସେମାନେ ଧରିନେଲେ; ବୃଦ୍ଧା ସହୃଦ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭିରେ ପଡ଼ି-ଯାଇଥିଲି । ସେହି ଗର୍ଭିରେ ବୃଦ୍ଧାର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ଜଣେ ଦୟାଳୁ ପଥକ ମୋତେ ଗର୍ଭରୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ।” ରତ୍ନବତୀର ପିତାମାତା ତାକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ ଗୃହରେ ରଖିଲେ ।

ଏଣେ ଧନଦତ୍ତ ଦୃଢ଼ ମନ୍ଦ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିରେ ଅଳ୍ପ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପତ୍ନୀର ଅଳଙ୍କାର ଶେଷ କରିଦେଇ ଭାବିଲା, “ଯାଏଁ, ଶୁଣିବଙ୍କୁ କହିବି, ‘ତୁମ ହେଉ ଆମ ଘରେ ସୁଖରେ ଅଛି ।’ କୌଶଳରେ ତାଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଧନ ଆଣିବି ।” ସେ ଶୁଣିବ ଗୃହକୁ ଯାଯାକଲା । ପତିପରାୟଣା ରତ୍ନବତୀ ଦୂରରୁ ସ୍ଥମ୍ଭୀ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ଦୌଡ଼ିଯାଇ ତାଙ୍କ ପାଦତଳେ ପଡ଼ିଗଲା ଓ ପିତାମାତାଙ୍କୁ

ଯାହା କହିଥିଲା, ତାହା ଆଗରୁ ଜଣାଇଦେଲା । ତତ୍ପରେ ଧନଦତ୍ତ
ନିର୍ଭୟରେ ଶୁଣିବ ଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଶାଶୁ ଶୁଣିବକୁ ପ୍ରଣାମ କଲା ।
କାମାତା ଦୟାମାନଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିଅଛି ଭାବ ସେମାନେ ଶୁଭ
ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ ଓ ତାକୁ ପୁନର୍ବାର ଗୃହରେ ରଖିଲେ । ପାପାମା ଧନଦତ୍ତ
ଏତିକରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନହୋଇ ଦିନେ ରାତିରେ ପତ୍ନୀକୁ ହତ୍ୟାକରି ତାହାର
ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରଭୃତି ନେଇ ଶୁଣିବ ଗୃହରୁ ପଳାୟନ କଲା ।

ଶାଶୁ ଗଲ୍ଲଟି କହିଯାଇ ରାଜପୁତ୍ରକୁ କହିଲା, “ଏଥିରୁ ଆପଣ
ଜାଣିପାରିବେ, ପୁରୁଷମାନେ କିପରି ଦୁଷ୍ଟ ଓ କୃତନ୍ତ୍ର ।”

ରାଜପୁତ୍ର କୌଣସି ମନ୍ତ୍ର ପକାଶ ନକରି ଶୁଆକୁ କହିଲେ, “ଏବେ
ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ତୁମର କଥଣ କହିବାର ଅଛି, କୁହ ।” ଶୁକ କହିଲା,
“ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯେ ଚରିତ୍ରସ୍ଥାନ ଓ ଶଠ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।
ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଗଲ୍ଲଟି କହିଛି, ଶୁଣିବା ହୁଅନ୍ତୁ ।”

ହର୍ଷବତୀ ନଗରୀରେ ଧର୍ମଦତ୍ତ ବୋଲି ଜଣେ କୋଟିପତି ବଣିକ ଥିଲେ ।
ତାଙ୍କର ବସୁଦତ୍ତ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଅଲୋକ୍ୟାମାନା ସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟା
ଥିଲା । ତାମ୍ରଲିପ୍ତନବାସୀ ସମୁଦ୍ରଦତ୍ତ ନାମକ ବଣିକପୁତ୍ର ସହଚର ତାହାର
ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ଥରେ ବସୁଦତ୍ତ ପିତୃଗୃହରେ ଥିବା ସମୟରେ ସେ
ଜଣେ ସୁରୂପ ଯୁବକକୁ ଦୂରରୁ ଦେଖିପାରିଲା । ତାହାକୁ ଦେଖି ସେ ଏପରି
କାମପୀଡ଼ିତା ହେଲା ଯେ ସେ ସଖୀଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଡକାଇ ପ୍ରତି ରାତିରେ
ତାହା ସଙ୍ଗେ ରତ୍ନପୁଷ୍ପ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଦିନେ ସମୁଦ୍ରଦତ୍ତ ଶୁଣିବ ଗୃହରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।
ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦରେ ଦିନଟି କଟିଗଲା । ରାତିରେ ଶାଶୁ ବସୁଦତ୍ତାକୁ
ସୁସ୍ଥିତ କରି ସ୍ୱାମୀ ଶୋଇଥିବା ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ ପଠାଇଦେଲେ । ସେତେ-
ବେଳକୁ ସ୍ୱାମୀ ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ବସୁଦତ୍ତ କିପରି ନିଜର ଉପପତି ସହଚର
ମିଳିତ ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ଅଧୀର ଥିଲା ।

ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧରାତିବେଳକୁ ଜଣେ ଗ୍ଲେର ପିନ୍ଧି କରି ସେହି ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ
ପ୍ରବେଶ କଲା । ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳକୁ ବସୁଦତ୍ତ ଉପପତି ସହଚର
ମିଳିତ ପାଇଁ ଘରୁ ବାହାରିଗଲା । ଗ୍ଲେର ଦେଖିଲା, ସେ ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାର

ଆଶାରେ ଘରେ ପିନ୍ଧିକରି ପଶିଥିଲା, ସେହି ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧି ବଣିକକନ୍ୟା ବାହାରିଗଲା । ତେଣୁ ସକୋଷ୍ଠରେ ରହିବା ବୃଥା ମନେକରି ସେ ଗୋପନରେ ତାହା ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲା ।

ଅଦୁରବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ବଗିଚାରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିଙ୍କର ମିଳନ ସ୍ଥଳ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରେମିକ ପାଇଁ ବସୁଦେବ ଗନ୍ଧ, ଚନ୍ଦନ, ପୁଷ୍ପ ପ୍ରଭୃତି ନେଇ ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଥମଧ୍ୟରେ ନଗରରକ୍ଷୀମାନେ ତାର ଉପପତିକୁ ଚୋର ଜ୍ଞାନରେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ କରି ନୋଟିଏ ବୃକ୍ଷରେ ଝୁଲାଇ ଦେଇଥିଲେ ଓ ନୋଟିଏ ବେତାଳ ତାର ଶବକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିଥିଲା । ବସୁଦେବ ନିଜ ପ୍ରିୟର ଏ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି କାତର ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେ ଚନ୍ଦନ କରି ଶବଟିକୁ ବୃକ୍ଷରୁ ନେଇଆସି ତାହାକୁ ଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନ ପୁଷ୍ପାଦିରେ ସଜାଇ ଦେଲା । ତତ୍ପରେ ସେ ବ୍ୟକୁଳ ହୋଇ ତାର ମୁଖ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଶବସ୍ଥୁତି ବେତାଳ ହଠାତ୍ ବସୁଦେବର ନାକଟିକୁ ଛୁଣ୍ଟାଇ ନେଲା । ବସୁଦେବ ଭୟ ଓ ବିସ୍ମୟରେ ଟିକିଏ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇ କହିଲା, “ତେବେ ସେ କ୍ଷେତ୍ର ।” ସେ ସ୍ବପ୍ନାବସ୍ଥା ଶବ ପାଖକୁ ଗଲା; କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ବେତାଳ ଶବ-ଶରୀରରୁ ବାହାରି ଯାଇଥିଲା । ବସୁଦେବ ତାହାଠାରେ ଜୀବନର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ଦେଖିପାରିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଦୁଃଖ ଓ ନୈରାଶ୍ୟରେ ନିଜ ଶୟନ ଗୃହକୁ ଫେରିଆସିଲା ।

ଚୋର ପଛେ ପଛେ ରହି ତାହାର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାଏ ।

ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶକଲ୍ଲମାତ୍ରେ ସେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ବରରେ ଚନ୍ଦନ କରି କହିଲା, “ମୋତେ ରକ୍ଷାକର, ରକ୍ଷାକର । ମୋର ଏ ସ୍ବାମୀ ନୁହେଁ ଯେ ଶମ୍ଭୁ । ଦେଖ, ମୋର ନାକକୁ କାମୁଡ଼ି ଛୁଣ୍ଟାଇଦେଲା ।” ତାହାର ଶରୀରେ ସ୍ବାମୀ ଉଠିପଡ଼ିଲା; ପିତାମାତା ଦୌଡ଼ିଆସିଲେ । କନ୍ୟା ପିତା ହୋଧରେ ସେହି ଜାମାତାକୁ ବାନ୍ଧି ରାଜଦ୍ବାରକୁ ନେଇଗଲେ । ଚୋର ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଚାଲିଗଲା ।

ରାଜା ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଶୁଣି କହିଲେ, “ଏ ଯୁବକ ନିଜର ନିରପରାଧୀ ପତ୍ନୀର ନାକ କାମୁଡ଼ି ଛୁଣ୍ଟାଇ ଦେଇଅଛି । ଏହାକୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବ ।”

ରାଜପୁରୁଷମାନେ ନଗରରେ ଯୁବକର ଅପରାଧ ଘୋଷଣା କରି ତାକୁ

ବଧୂ ଭୂମିକୁ ନେଇଗଲେ । ଯୁବକ ଏପରି ବିସ୍ମିତ ଓ ଭୟବହ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ କିନ୍ତୁମାତ୍ର କହୁ ପାରିନଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଶ୍ଵେର ରାଜପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ କହିଲା, “ଆପଣ ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବଧ କରିବାକୁ ଯାଉଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖିବୁ । ମୋତେ ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ନିଅନ୍ତୁ ।”

ଶ୍ଵେର ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ନିଆଯିବାକୁ ସେ ରାତିରେ ଯାହାସବୁ ଘଟିଥିଲା, ସେସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଗଲା ଓ ଶେଷରେ କହିଲା, “ମୋ କଥାରେ ସନ୍ଦେହ ହେଉଥିଲେ, ବଗିଚାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଶର ମୁଖ ପରୀକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।” ରାଜା ଭୂତ୍ୟକୁ ପଠାଇବାରୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ ବଣିକ-କନ୍ୟାର ଖଣ୍ଡିତ ନାସିକା ଶର ମୁଖ ଭିତରେ ଅଛି ।

ରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ବଣିକଯୁବକ ମୁକ୍ତ ପାଇଲା । ବୟଦଶ୍ରବ କର୍ଣ୍ଣ ଛେଦନ କରାଯାଇ ରାଜ୍ୟରୁ ନିର୍ବାସନ କରାଗଲା ।

ଶୁକ ଗଲ୍ଘଟି କହିଯାଉ ପରୁରାଲା, “ଏବେ ଆପଣ କହନ୍ତୁ, ନାଶ୍ଵମାନେ ପାପିଷ୍ଠା ଓ ଭୃଷ୍ଟା ନୁହନ୍ତି କି ?”

ଶୁକର ଗଲ୍ଘଟି ଶେଷ ହେଲା ମାତ୍ର ସେ ଚିନ୍ତାଧାର ନାମକ ଗନ୍ଧବଂଶୀ-ରୂପେ ଓ ଶାଶୁ ମଧ୍ୟ ଅପ୍ପରା ଦିନୋତ୍ତମାରୂପେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଗଲେ ।

ବେତାଳ ଯି ବିଚିତ୍ରକୁ ପଚାରିଲା, “ଏବେ କହନ୍ତୁ କିଏ ପାପିଷ୍ଠ ? ପୁରୁଷ, କି ନାରୀ ?” ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ପାପିଷ୍ଠ ପୁରୁଷ କଦାଚିତ୍ ଦେଖାଯାଇଥାଏ; କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ନାରୀମାନେ ପାପିଷ୍ଠା ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ଓ ଶୁଦ୍ଧାଯାଏ ।”

ରାଜାଙ୍କର ଉତ୍ତର ଶୁଣି ବେତାଳ ତାଙ୍କ ସ୍ଵରୁ ଅବତେଣ କରି ଚାଲିଗଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ତାକୁ ପୁନର୍ବାର ଆଶିର୍ବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କଲେ । ...

ଚତୁର୍ଥ କାହାଣୀ

ରାଜା ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷମୂଳକୁ ଯାଇ ବେତାଳସହ ଶବ୍ଦଟିକୁ ସ୍ମୃତିରେ ସ୍ଥାପନ କରି ଭିକ୍ଷୁ ନିକଟକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ବେତାଳ ସ୍ମୃତିଦ୍ୱାରା କହିଲା, “ରାଜନ୍, ସେ ଦୁଷ୍ଟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପାଇଁ ଆପଣ ଏତେ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଭକ୍ତ କରୁଛି । ଆପଣଙ୍କର ପଥଶ୍ରମ ଜନିତ କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଆଉ ଏକ କାହାଣୀ କହୁଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ ।”

ଶୋଭାବତୀ ବୋଲି ଏକ ନଗରରେ ରାଜା ଶୂଦ୍ରକୁ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନ୍ୟାୟପରାୟଣ ଓ ପରାମର୍ଶଗାମୀ ଥିଲେ । ଶତ ଶତ ସାମନ୍ତ ରାଜା ତାଙ୍କର ଅନୁଗତ ଥିଲେ ।

ଏକଦା ମାଲବ ରାଜ୍ୟରୁ ବୀରବର ନାମକ ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ତାଙ୍କୁ ସେବା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶୋଭାବତୀରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଶ୍ରେୟାର ନାମ ଧର୍ମବତୀ, ପୁତ୍ରର ନାମ ଶକ୍ତିଧର ଓ କନ୍ୟାର ନାମ ସୁଭବତୀ । ସେବା କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ତିନୋଟି ଉପକରଣ ଥିଲା, କଟୀରେ କୁପାଶ, ଏକ ହସ୍ତରେ ତରବାଣ ଓ ଅପର ହସ୍ତରେ ତାଳ । ଏକଦା ସେ ରାଜଦ୍ୱାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ନିଜର ଯୋଗ୍ୟତା ବରୁଣପୂର୍ବକ ତାହାକୁ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୁତ ଦେବା ନିମିତ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ରାଜା ତାହାର ବେତନ ପରୀକ୍ଷାପାଇଁ ସେ କହିଲେ, “ଦେନିକ ପାଞ୍ଚଶତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ।” ରାଜା ତାହାଙ୍କୁ ସେହି ବେତନରେ ନିୟୁତ କଲେ । ସେ ସେହି ବେତନକୁ କିପରି ବ୍ୟୟ କରୁଥିଲେ, ତାହା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ରାଜା ରୁଦ୍ରବର ନିୟୁତ କଲେ ।

ବୀରବର ପ୍ରାତଃକାଳରୁ ରାଜଦର୍ଶନ କରି ସିଂହଦ୍ୱାରରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହୁଥିଲେ । ସେ ନିଜ ବେତନରୁ ଶହେଟି ମୁଦ୍ରା ଗୃହବ୍ୟୟ ନିମନ୍ତେ ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲେ; ଶହେ ମୁଦ୍ରାରେ ବସ୍ତ୍ରତାମୂଳ ଅଙ୍ଗରାଗ ପ୍ରଭୃତି କିଣୁଥିଲେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପରେ ସ୍ନାନ କରି ଶହେ ମୁଦ୍ରା ଶିବ ପୂଜାରେ ବ୍ୟୟ କରୁଥିଲେ ଓ ଅବଶିଷ୍ଟ ଦୁଇଶତ ମୁଦ୍ରା ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦାନ କରୁଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ହୋମ କର୍ମ ଓ ଭୋଜନ ସାରି ରାତିରେ କୁପାଶ, ଡେଇଁ ଓ ତାଳ ଧରି ସିଂହ-

ଦ୍ଵାରରେ ଜଗି ରହୁଥିଲେ । ଗୁର ମୁଖରୁ ଏହା ଶୁଣି ରାଜା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ଓ ତାକୁ ଜଣେ ବଣିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ମନେ କଲେ ।

ଏହିପରି କିଛି ଦିନ ଗଲା । ଦିନେ ଅବରତ ବୃଷ୍ଟି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ଆକାଶ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ରହିଲା ; ରାଜମାର୍ଗ ଜନଶୂନ୍ୟ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଶାରବର ଏକାକୀ ସିଂହଦ୍ଵାରରେ ରହୁଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପରେ ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ପୃଥିବୀକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରିଦେଲା । ରାଜା ପ୍ରାସାଦ ଆଗ୍ନେୟଶ କରି ଦେଖିଲେ, ଶାରବର ନିଜ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ଅଛି । ତହିଁ ସେ ଭାବିଲେ, “ଏ ଶାରବର ମୋର ଅନୁଗତ ଓ ଏହାର ହୃଦୟ ମହତ୍ତ୍ଵ । ଏହାକୁ ଉଚ୍ଚ ପଦ ଦେବା ଉଚିତ ।”

ଆଉଦିନେ ସେହିପରି ଘୋର ମେଘାନ୍ଧକାର ଓ ବର୍ଷାପାତ ହେଉଥିଲା । ରାଜା ରାତିରେ ପ୍ରାସାଦ ଆଗ୍ନେୟଶ କରି ପଚାରିଲେ, “ସିଂହଦ୍ଵାରରେ କିଏ ଅଛି ?” ଶାରବର ଉତ୍ତରକଲେ, “ପ୍ରଭୁ, ମୁଁ ଅଛି ।” ଏହି ସମୟରେ ରାଜା ଦୂରରୁ କୌଣସି ରମଣୀର କରୁଣ ବଳାପ ଶୁଣି ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ସେ ଭାବିଲେ, “କିଏ ଏପରି ବିଷାଦପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁଣ ଶ୍ରେଦ୍ଧନ କରୁଅଛି ? ମୋ ରାଜ୍ୟରେ କେହି ଦରିଦ୍ର ନାହିଁ, କାହାରି ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ତେବେ ଏ ରମଣୀ କିଏ ?” ଅଧୋଭାଗରେ ଥିବା ଶାରବରଙ୍କୁ ରାଜା ଆଦେଶ କଲେ, “ହେ ଶାରବର, ଶୁଣ, ଦୂରରେ କେହି ଜଣେ ରମଣୀ କାନ୍ଦୁଛି । ତୁମେ ଯାଇ ତୁହି ଆସ, ସେ କିଏ, କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛି ।”

ଶାରବର ‘ସେ ଆଜ୍ଞା’ କହି ହସ୍ତରେ ଖଡ୍ଗ ଧରି ଯିବାକୁ ବାହାରିଲେ । କରକା ସହଚ ପ୍ରବଳ ବୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା; ବିଜୁଳି ତମକୁଥିଲା । ଏପରି ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ରାତିରେ ଶାରବର ଏକାକୀ ଯିବାର ଦେଖି ରାଜା ଖଡ୍ଗ ଧରି ଅଳକ୍ଷିତ ଭାବରେ ତାହାର ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲେ ।

ହଠାତ୍ ଧନକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଶାରବର ଯାଇ ନଗର ବାହାରେ ଏକ ସରୋବର ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେହି ପୁଷ୍କରିଣୀ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ-ଲୋକ ହଠାତ୍ ଜଳ କହୁଥିଲା, “ହେ ଦୟାଳୁ, ହେ ଦାତା, ତୁମ ବିନା ମୁଁ କିପରି ବଞ୍ଚିବି ?” ଶାରବର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ କିଏ ? ଏପରି ବିକଳ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଛ କାହିଁକି ?” ରମଣୀ ଉତ୍ତର କଲା, “ହେ ଶାରବର,

ମୁଁ ହେଉଛି ପୃଥ୍ବୀ; ଧର୍ମପରାୟଣ ରାଜା ଶୁଦ୍ରକ ହେଉଛନ୍ତି ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ।
ଆଜିଠାରୁ ତୃତୀୟ ଦିନରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ । ତାଙ୍କ ପରି ପତି କାହୁଁ
ପାଇବି ବୋଲି ଦୁଃଖରେ କାନ୍ଦୁଛି ।”

ଏହା ଶୁଣି ବୀରବର କହିଲେ, “ଦେବ ! ଏହାର କିଛି ପ୍ରତିକାର ଅଛି
କି ?” ଦେବୀ ବସୁମତୀ ଉତ୍ତର କଲେ, “ବସୁ ! ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଉପାୟ
ଅଛି । ପୁଣି ରୂମେ ହିଁ ତାହା କରିପାରିବ ।” ବୀରବର କହିଲେ, “ଦେବ !
ସେ ଉପାୟ ଶୀଘ୍ର କହନ୍ତୁ, ମୁଁ ଅବଳମ୍ବେ ତାହା କରିବି । ନ କଲେ ମୋର
ଜୀବନରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ?” ତାହା ଶୁଣି ଧରଣୀ କହିଲେ, “ବସୁ ! ରୂମ
ପରି ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ ଅନ୍ୟ କେହି ନାହିଁ । ସେ ଉପାୟଟି କହୁଛି, ଶୁଣ । ରାଜପୁରର
ନିକଟରେ ତଣ୍ଡିକା ଦେବୀ ଅଛନ୍ତି । ରୂମେ ଯେବେ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ରୂମର
ପୁଅକୁ ବଳିଦେବ, ତେବେ ରାଜାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ନାହିଁ, ବରଂ ସେ ଶତବର୍ଷ
ଜୀବି ରହିବେ । ଆଜି ଭିତରେ ଏହା କରିପାରିଲେ ମଙ୍ଗଳ; ନହେଲେ
ନାହିଁ ।”

ବୀରବର କହିଲେ, “ଯାଉଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା କରିବି ।”

“ରୂମର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ” କହି ଧରଣୀ ଦେବୀ ଅନୁର୍ହ୍ଣିତ ହୋଇ-
ଗଲେ ।

ବୀରବର ନିଜ ଘରକୁ ଆସିଲେ । ସେ ନିଜ ପତ୍ନୀ ଧର୍ମବତୀକୁ ଉଠାଇ
ଧରଣୀ ଦେବୀଙ୍କ କଥା କହିଲେ । ତାହା ଶୁଣି ପତ୍ନୀ କହିଲା, “ସ୍ବାମିନ୍, ଏହା-
ଦ୍ଵାରା ଯଦି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେବ ତେବେ ପୁଅକୁ ଉଠାଇ କହ ।”
ବୀରବର ପୁଅକୁ ଉଠାଇ ସମସ୍ତ ଘଟଣା କହିଲେ । ପୁଅ ସବୁ ଶୁଣି
ନିର୍ଭୟରେ କହିଲା, “ପିତା, ମୋର ପ୍ରାଣ ଦାନରେ ଯଦି ରାଜାଙ୍କର
ଜୀବନରକ୍ଷା ହେବ, ତେବେ ମୋର ଜୀବନ ସ୍ଵାର୍ଥକ ହେବ । ତେଣୁ
ଶୀଘ୍ର ମୋତେ ନେଇ ତଣ୍ଡିକାଠାରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିନ୍ତୁ ।” ବୀରବର
ଏହା ଶୁଣି କହିଲେ, “ତୁ ମୋର ଯଥାର୍ଥ ପୁଅ ।”

ବୀରବର ନିଜର ପତ୍ନୀ, ପୁଅ ଓ କନ୍ୟା ସହିତ ସେହି ରାସ୍ତାରେ
ତଣ୍ଡିକା ମନ୍ଦିରକୁ ଗଲେ । ରାଜା ମଧ୍ୟ ଗୋପନରେ ତାକୁ ଅନୁସରଣ
କଲେ ।

ମନ୍ଦିରରେ ଶକ୍ତିଧର ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମକରି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, “ହେ ଦେବୀ, ମୋର ମସ୍ତକକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ରାଜାଙ୍କୁ ଶତାମ୍ଭୁ କର । ସେ ନିଷ୍ଠୁର ରାଜ୍ୟ ଗ୍ରାସ କରନ୍ତୁ ।” ବାରବର ପୁଣି ମସ୍ତକ ହେଦନ କରି କହିଲେ, “ଦେବୀ, ମୋର ଏହି ପାଦର ମସ୍ତକ ଉପହାର ଦେଲି । ତାହା ଗ୍ରହଣ କରି ରାଜାଙ୍କ ଜୀବନ ରକ୍ଷାକର ।” ଏହି ସମୟରେ ଦେବୀ ବାଣୀ ଶୁଣାଇଲେ, “ହେ ବାରବର, ତୁମ ପରି ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ ଅନ୍ୟ କେହି ନାହିଁ । ଏକମାତ୍ର ପୁଣି ପ୍ରାଣ ବିନିମୟରେ ତୁମ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଏ ରାଜାଙ୍କର ଜୀବନ ଓ ରାଜ୍ୟ ରକ୍ଷା କରନ୍ତା ?”

ଭ୍ରାତାର ନିଧନ ପରେ ବାରବର ତାର ମସ୍ତକକୁ ନୋଡ଼ରେ ଧରି କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିଲା । ତହିଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଧର୍ମବତୀ ବାରବରକୁ କହିଲା “ହେ ସ୍ତ୍ରୀନ୍ଦ୍ର, ରାଜାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହୋଇଅଛି । ପୁଣି ଓ କନ୍ୟାର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମୋର ଜୀବନରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ମୋତେ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଅ ।” ବାରବର କହିଲେ, “ବାସ୍ତବରେ ପୁଣିକନ୍ୟାସ୍ଥାନ ଜୀବନ, ଜୀବନ ନୁହେଁ ।” ଏହା କହି ସେ କାଷ୍ଠ ଆଣି ଚିତା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ଧର୍ମବତୀ କହିଲେ, “ମୋର ସନ୍ତାନର ମରଣରେ ରାଜା ଶୂଦ୍ର କଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ । ଏହି ବାରବର ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ମୋର ପତି ହୁଅନ୍ତୁ ।” ଏହା କହି ସେ ଅଗ୍ନିରେ ଝାସ ଦେଲେ ।

ତତ୍ପରେ ବାରବର ଚିନ୍ତା କଲେ, “ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ ଖାଉଥିଲି, ସେଥିରୁ ମୁଁ ରଣମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି, ମୋର ବୁଝୁମ୍ଭର ସମସ୍ତେ ଯାଇଛନ୍ତି । ଏକାକୀ ଜୀବନଧାରଣ କରିବାରେ କି ଲାଭ ? ଅତଏବ ମୁଁ ନିଜ ମସ୍ତକ ଦାନ କରି ଦେବୀଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବି ।” ଏହା ଭାବି ସେ ଖଡ଼୍ଗଦ୍ଵାରା ନିଜର ମସ୍ତକ ହେଦନ କଲେ ।

ରାଜା ଗୋପନରେ ରହି ଏ ସମସ୍ତ ଦେଖୁଥିଲେ । ସେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ କହିଲେ, “ବାରବର ମୋର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଯାହା କଲା, ତାହା କେହି କରିବାର ଦେଖାନାହିଁ କି ଶୁଣାନାହିଁ । ମୁଁ ଯଦି ତାର କିଛିମାତ୍ର ଉପକାର କରି ନ ପାରିଲି ତେବେ ମୋର ଜୀବନ ପଶୁର ଜୀବନ ତୁଲ୍ୟ । ଏ ଜୀବନରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ?”

ଏହିପରି ଚନ୍ଦ୍ରା କରି ରାଜା ଚଣ୍ଡୀକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, “ହେ ଦେବି, ମୁଁ ଚରକାଳ ରୂପର ଶରଣାଗତ । ମୋର ଶରୀରକୁ ଉପହାର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ତାହା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ସପରିବାର ବାରବରକୁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଦାନକର ।” ଏହା କହି ସେ ଖେଚୁଣଦ୍ୱାରା ନିଜର ମସ୍ତକ ହେଉନ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୁଅନ୍ତେ ଆକାଶବାଣୀ ଶୁଣାଗଲା—“ବସୁ, ଏପରି ଦୁଃସାହସ କରନାହିଁ । ମୁଁ ରୂପର ଉଦାରତାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ସପରିବାର ବାରବର ପୁନର୍ଜୀବନ ଲାଭ କରନ୍ତୁ ।”

ଦେବାବାଣୀ ମାରବ ହେଲା ମାତ୍ରେ ବାରବର ସୁଖ, କନ୍ୟା ଓ ପତ୍ନୀସହ ଅକ୍ଷତ ଶରୀରରେ ଜୀବନ ଲାଭକଲେ ।

ଏହା ଦେଖି ରାଜା ପୃଷ୍ଠପରି ଗୋପନରେ ପ୍ରାସାଦକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଏଣେ ବାରବର ପୁନର୍ଜୀବନ ଲାଭ କରି ପତ୍ନୀ ଓ ପୁତ୍ରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ ଦେଖି ନିଜ ଚକ୍ଷୁକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦେବାଙ୍କର କୃପାରୁ ଏହା ହୋଇଅଛି ଜାଣି ସମସ୍ତେ ଦେବାଙ୍କୁ ଭକ୍ତି ମନ୍ତ୍ରକାରେ ପ୍ରଣାମକରି ଗୃହକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ବାରବର ପୃଷ୍ଠବତ୍ ରାଜାଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାର ଜଗିରହଲେ ।

ରାଜା ଶୂଦ୍ରକ ପ୍ରାସାଦରୁ ପଚାରିଲେ, “ସିଂହଦ୍ୱାରରେ କିଏ ଅଛି ?” ବାରବର ଉତ୍ତର କଲେ, “ମୁଁ ବାରବର ଅଛି । ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଫଳନ ସ୍ୱର ଅନୁସରଣ କରି ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଖିଲି । ମୋତେ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ସେ କୁଆଡ଼େ ଅନୁହିତ ହୋଇଗଲା ।” ରାଜା ସମସ୍ତ ଘଟଣା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ଦେଖିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରାକଲେ, “ଏ ବାରବର ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ଏପରି ଅସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରକାଶ କରୁନାହାନ୍ତି ।”

ପରଦିନ ସକାଳେ ବାରବର ଥିବା ସମୟରେ ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ସଭାସଦଙ୍କ ଆଗରେ ଗତ ରାତ୍ରିର ସମସ୍ତ ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ସମସ୍ତେ ବାରବରଙ୍କର ଭୂୟସୀ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ।

କାହାଣୀଟି କହିଯାଇ ବେତାଳ, ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରବିଜୟଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, “ବର୍ଣ୍ଣିତ ଘଟଣାରେ କିଏ ସଂଶ୍ଳେଷ କହନ୍ତୁ ?” ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ରାଜା ଶୂଦ୍ରକ ।” ବେତାଳ ପୁଣି ପଚାରିଲା, “ରାଜନ୍, ବାରବର ପରି ଭୂତ୍ୟା ଜଗତରେ ନ ଥିବେ; ସେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନ ହେଲା କାହିଁକି ? ତାର ସ୍ତ୍ରୀ

ନିଜ ସମକ୍ଷରେ ପୁତ୍ରକୁ ବଳି ଦିଆଯିବାର ଦେଖି ସୁଦ୍ଧା ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଇ ନଥିଲା । ଶକ୍ରାଧର ବାଳକ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ହୃଦୟ ମହାନ୍ । ଏମାନେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନ ହେବେ କାହିଁକି ?” ରାଜା ଉଦ୍ଧର କଲେ, “ମୋ ମତରେ ନିଜର ପତ୍ନୀ, ପୁତ୍ର ଏପରିକି ନିଜର ଜୀବନ ଦେଇ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କରିବା ଭୃତ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ବୀରବର ତାହା କରିଥିଲା । ତାର ପତ୍ନୀ ସଖା ଓ ପତିପ୍ରାଣୀ ହୋଇଥିବାରୁ ସ୍ଵାମୀଙ୍କର ଆଦର୍ଶରେ ଗୁଳିତ ହୋଇ ନିଜ ଧର୍ମ ପାଳିଥିଲା । ପୁତ୍ର ଶକ୍ରାଧର ପିତାମାତାଙ୍କର ଗୁଣ ଦେଖି ଜନ୍ମ ଥିବାରୁ ଆନନ୍ଦରେ ନିଜ ସାଥୀ ଦେଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ରାଜା ଶୂଦ୍ରକ ଅନୁଚରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆସୋଷ୍ଟର କରିଥିବାରୁ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପ୍ରଶଂସାର ପାତ୍ର ।”

ଏହା ଶୁଣି ବେତାଳ ହଠାତ୍ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ତବ୍ଧରୁ ଓହ୍ଲାଇ ନିଜ ଛାନକୁ ଗୁଲିଗଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ପୁନଃବାର ତାହାକୁ ଆଖିବାପାଇଁ ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷ ନିକଟକୁ ଗଲେ ।

ପଞ୍ଚମ କାହାଣୀ

ରାଜା ତ୍ରିବିକ୍ରମସେନ ଶବକୁ ଅଧିକାର କରିଥିବା ବେତାଳକୁ ବୃକ୍ଷରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆଖିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କଲେ । ବେତାଳ, ବହୁବିଧ ବିକୃତ ପ୍ରକାଶ କଲେ ହେଁ ସେ ଭୟ ନ କରି ଶବଟିକୁ ଦେଖି ଗୁଲିଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ବେତାଳ କହିଲା, “ରାଜନ୍, ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ଦୁର୍ଘମନା; ଦର୍ଶନୀୟ ମଧ୍ୟ । ଆପଣଙ୍କର ମନୋରଞ୍ଜନ ନିମିତ୍ତ ଗୋଟିଏ ଗଲ୍ଲ କହୁଅଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ ।”

ବିଶ୍ଵପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉଚ୍ଛ୍ଵସ୍ଵିମ୍ନ ନଗରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାସେନ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ନାମ ଥିଲା ହରିସାମୀ । ସେ ଜଣେ ଗୁଣଗାଳୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ ଓ ଗୁଣବତୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ହରିସାମୀଙ୍କର ଦେବସାମୀ ନାମକ ଏକ ପୁତ୍ର ଓ ସୋମପ୍ରସାଦୀ ନାମ୍ନୀ ଏକ କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ଥିଲେ । ସୋମପ୍ରସାଦୀ ଅସାମାନ୍ୟ ରୂପଲବଣ୍ୟବତୀ

ଥବାବୁ ଗର୍ବ କରୁଥିଲା । ସେ ମାତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ତାର ପିତା ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତାଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେଲା—ଜଣେ ବୀର, ଜ୍ଞାନୀ ଅଥବା ବିଜ୍ଞାନୀ ଛଡ଼ା ମୋତେ ଅନ୍ୟ କାହା ସହିତ ବିବାହ କରିବାକୁ କରାଗଲେ ମୁଁ ପ୍ରାଣ ହରାଇଦେବି ।

ହରିସ୍ଵାମୀ ଏହିପରି ଏକ ବର 'ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ରାଜା ତାଙ୍କୁ 'କୌଣସି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବ୍ୟାପାରରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟକୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ସେଠାରେ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲାବେଳକୁ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ ତାଙ୍କ କନ୍ୟାର ରୂପଗୌରବ ଶୁଣି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସୋମସ୍ଵରର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା । ହରିସ୍ଵାମୀ କହିଲେ, “ମୋର କନ୍ୟା ଜ୍ଞାନୀ ଓ ବିଜ୍ଞାନୀ ବା ବୀର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିଅଛି । ତୁମେ ଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଟେକି ଶ୍ରେଣୀର ?” ଯୁବକ ଉତ୍ତର କଲା, “ମୁଁ ବିଜ୍ଞାନୀ ।” ନିଜ ବିଦ୍ୟାର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ କହିବାରୁ ଯୁବକ ମନ୍ଦଳରେ ଗୋଟିଏ ରଥ ନିର୍ମାଣ କରି ସେଥିରେ ହରିସ୍ଵାମୀଙ୍କୁ ବସାଇ ଗଗନମାର୍ଗରେ ଚଳାଇଲା ଓ ସ୍ଵର୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ଦେଖାଇ ପୂଣି ପୂର୍ବଜ୍ଞାନକୁ ନେଇ ଆସିଲା । ଏଥିରେ ହରିସ୍ଵାମୀ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ତାହାକୁ କନ୍ୟା ଦାନ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଵୀକୃତ ହେଲେ ଓ ସପ୍ତମ ଦିନରେ ବିବାହଲଗ୍ନ ସ୍ଥିର କରାଗଲା ।

ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ ଉକ୍ତ ଯୁଗକୁ ଆସି ହରିସ୍ଵାମୀଙ୍କ ଘର ଦେବସ୍ଵାମୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା—ତୁମ ଭଉଣୀ ସହିତ ମୋର ବିବାହ କର । ଦେବସ୍ଵାମୀ କହିଲା, “ମୋର ଭଉଣୀ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଛନ୍ତି ଯେ ଜ୍ଞାନୀ ବା ବିଜ୍ଞାନୀ ବା ବୀର ନହେଲେ ସେ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ ।” ତହିଁ ସେ ଯୁବକ କହିଲା, “ମୁଁ ଜଣେ ବୀର ପୁରୁଷ ।” ସେ ବିବିଧ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରମାଣ ଦେବାରୁ ଦେବସ୍ଵାମୀ ତାହା ସଙ୍ଗେ ନିଜ ଭଉଣୀ ସୋମସ୍ଵରର ବିବାହ ଦେବ ବୋଲି ଅଙ୍ଗୀକାର କଲା ଓ ସପ୍ତମ ଦିନ ବିବାହ ହେବ ବୋଲି ସ୍ଥିର ହେଲା ।

ଇତ୍ୟବସରରେ ହରିସ୍ଵାମୀର ପତ୍ନୀକୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁମାର ଶୁକ୍ର କନ୍ୟା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାରୁ ସେ କହିଲା, “ଜ୍ଞାନୀ, ବିଜ୍ଞାନୀ ବା ବୀର

ନହେଲେ ମୋ ଝିଅ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ ।” ଏହା ଶୁଣି ସେ କହିଲା,
 “ମୁଁ ଜ୍ଞାନୀ । ଜ୍ଞାନ ବଳରେ ମୁଁ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ଜାଣିପାରେ ।” କନ୍ୟାର
 ମାତା ଯୁବକକୁ ଭୂତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ସମସ୍ତ ହେଲା
 ସେ ଯୁବକଟି ପ୍ରକୃତରେ ଜ୍ଞାନୀ । ତହିଁ ତାହାକୁ କନ୍ୟାଦାନର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି
 ଦେଇ ସେ ସପ୍ତମ ଦିବସରେ ବିବାହ ଦିନ ସ୍ଥିର କଲା ।

ପରଦିନ ଦ୍ଵରସ୍ଵାମୀ ଗୃହରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କନ୍ୟାର ବିବାହ
 ବିଷୟରେ ଯାହା କରିଥିଲା, ତାହା ପତ୍ନୀ ଓ ଧୂତକୁ ଜଣାଇଲା । ସେମାନେ
 ମଧ୍ୟ ଯାହା ଯାହା ସେହି ବିଷୟରେ କରିଥିଲେ, ତାହା ପ୍ରକାଶ କଲେ ।
 ଏବେ ତଳ ଜଣ ଯୁବକଙ୍କୁ ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ଏକା ଦିନକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରା-
 ଯାଇଅଛି ଜାଣି ଦ୍ଵରସ୍ଵାମୀ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିବସରେ ତଳ ଜଣଯାକ ବର ଦ୍ଵରସ୍ଵାମୀଙ୍କ ଗୃହରେ
 ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା, ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳକୁ ସୋମପ୍ରସାଦକୁ
 ଖୋଜିବାରୁ ତାର ଦେଖା ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଏହି ସମ୍ବାଦ ଶୁଣି ଜ୍ଞାନୀ କହିଲା,
 “ଗୋଟାଏ ରାକ୍ଷସ ତାହାକୁ ଅପହରଣ କରି ନେଇ ବିନ୍ଧ୍ୟପର୍ବତର
 ଧୂମ୍ରଶିଖା ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ରଖିଅଛି ।” ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଜ୍ଞାନୀ ଏକ ରଥ
 ନିର୍ମାଣ କରିଦେଲା । ଦ୍ଵରସ୍ଵାମୀ ତଳ ବରଙ୍କ ସହିତ ସେହି ରଥରେ ବସି
 ବିନ୍ଧ୍ୟପର୍ବତର ଧୂମ୍ରଶିଖାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ରାକ୍ଷସ କୋପରେ
 ବାହାରି ଆସିଲା । କନ୍ୟାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ ସାର ରାକ୍ଷସ ସହିତ
 ଶ୍ଵାପଣ ଯୁଦ୍ଧକରି ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ବାହୋର ରାକ୍ଷସର ମୁଣ୍ଡ
 ଛେଦନ କଲା । ସୋମପ୍ରସାଦକୁ ରଥରେ ବସାଇ ସମସ୍ତେ ଝୁଙ୍କୁସିମ୍ବୁ ଫେରି-
 ଆସିଲେ ।

ସୋମପ୍ରସାଦକୁ କେବଳ ଜଣେ ମାତ୍ର ବିବାହ କରିପାରେ । ଜ୍ଞାନୀ
 କହିଲା, “ମୁଁ ଜ୍ଞାନ ବଳରେ ତାର ସନ୍ତାନ ଦେଇନଥିଲେ ତାକୁ ଉଦ୍ଧାର
 କରି ହୋଇନଥାନ୍ତା । ତେଣୁ ସେ ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟ ।” ବିଜ୍ଞାନୀ କହିଲା, “ମୁଁ
 ରଥ ନିର୍ମାଣ କରି ନଥିଲେ ଏତେ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତକୁ ଯିବା
 ସମ୍ଭବପର ହୋଇନଥାନ୍ତା । ତାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥାନ୍ତୁ କାହିଁ ? ତେଣୁ ମୁଁ
 ତାକୁ ବିବାହ କରିବି ।” ସାର କହିଲା, “ମୁଁ ରାକ୍ଷସ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧକରି ତାକୁ

ବଧ କରିବାରୁ ସୋମପ୍ରଭା ମୁକ୍ତି ପାଇଲ । ତେଣୁ ସେ ମୋର ।”

ଏହିପରି ଦିନ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଦୁଇସ୍ତ୍ରୀ କାହାକୁ କନ୍ୟା ଦେବେ ସ୍ଥିର କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଗଲ୍ଫଟି କହୁଥିବା ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରଣା, “ରାଜନ୍, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଏ ସେହି କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିବା ଉଚିତ, ତାହା ଆପଣ ସ୍ଥିର କରି କହନ୍ତୁ ।”

ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “କନ୍ୟାଟି ଶରର ପ୍ରାପ୍ୟ; କାରଣ ସେ ନିଜର ଶରୀରକୁ ପଣ କରି, ଯୁଦ୍ଧରେ ରାକ୍ଷସକୁ ବଧ କରିଅଛି । ଅନ୍ୟ ଦୁହେଁ ଲାଭ ସହାୟ ମାତ୍ର ହୋଇଅଛନ୍ତି ? ସହାୟକ ଅପେକ୍ଷା କର୍ତ୍ତାର ସ୍ଥାନ ଉଚିତ ।”

ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କ ଉତ୍ତର ଶୁଣି ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞତା ତାଙ୍କର ସ୍ବର ଡାକିଲେ ନିଜର ବାସସ୍ଥାନ ସେହି ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷକୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲା । ତାହାକୁ ଆଶିବା ପାଇଁ ରାଜା ପୁନଃସ୍ବ ସେହି ବୃକ୍ଷ ନିକଟକୁ ଗଲେ ।

ଷଷ୍ଠ କାହାଣୀ

ରାଜା ବେତାଳକୁ ପୁନଃସ୍ବ ସ୍ବରରେ ସ୍ଥାପନକରି ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲା, “ଆପଣ ଜ୍ଞାନ ଓ ଉଦାର । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନ ନିମିତ୍ତ ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ କହି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବି; ଶୁଣନ୍ତୁ ।

ପୁରୀ କାଳରେ ଯଶଃକେତୁ ବୋଲି ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ଗୋସ୍ବରୂପା ନଗର ତାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ସେଠାରେ ପାଟଣା ଦେଶଙ୍କର ଏକ ମନ୍ଦିର ଓ ମନ୍ଦିରର ଦକ୍ଷିଣକୁ ଗୌରୀପର୍ବତ ବୋଲି ଏକ ସରୋବର ଥିଲା । ଅସାଦ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ ବହୁଲେକ ଆସି ସେହି ଗୌରୀପର୍ବତରେ ସ୍ନାନ କରୁଥିଲେ ।

ଥରେ ଧବଳ ନାମରେ ଜଣେ ରଜକ ସେଠାକୁ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ

ଆସି ମଦନସୁନ୍ଦରୀ ବୋଲି ଏକ ରଜନୀ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖିଲା । ସେହି କନ୍ୟାର ପିତାର ନାମ ଶୁଦ୍ଧପତି । ମଦନସୁନ୍ଦରୀର ରୂପ ଦେଖି ଧବଳ କାମାସକୁ ହେଲ ଓ ଘରକୁ ଆସି ଆହାର ତ୍ୟାଗ କରି ଶୋଇ ରହିଲା । ମାଆ ଏଥିର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ଧବଳ ପ୍ରକୃତ କଥା କହିଲା । ଧବଳର ପିତା ବିମଳ ପତ୍ନୀଠାରୁ ପୁତ୍ରର ବିଷାଦର କାରଣ ଜାଣିପାରି ତାକୁ କହିଲା, “ଏଥିରେ ଦୁଃଖର କାରଣ ନାହିଁ । ଆମେ ଧନରେ ବା କୁଳରେ ଶୁଦ୍ଧପତିଠାରୁ ଉତ୍ତମ ନୋହୁଁ । ଆମ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ପରଚୟ ଅଛି । ମୁଁ ତାର କନ୍ୟା ସହିତ ତୋର ବିବାହ କରାଇଦେବି । ତୁ ଚିନ୍ତା କରନା ।” ଧବଳ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ।

ପରଦିନ ବିମଳ ଶୁଦ୍ଧପତିର ଘରକୁ ଯାଇ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେବାକୁ ସେ ଆନନ୍ଦରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଲା । ଶୁଭଲଗ୍ନରେ ଧବଳ ଓ ମଦନସୁନ୍ଦରୀ ବିବାହ ହୋଇଗଲା । ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ପରସ୍ପରର ପ୍ରୀତିରେ ମଜ୍ଜି କାଳ କଟାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଥରେ ମଦନସୁନ୍ଦରୀର ଭାଇ ଆସି ଭଉଣୀ ଓ ଭଣୋଇକୁ କହିଲା, “ବାପା ତୁମ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନେବାପାଇଁ ମୋତେ ପଠାଇ-ଅଛନ୍ତି । ଆମ ଘରର ପୂଜା ଉତ୍ସବ ହେବାର ଅଛି । ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ତୁମ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ।”

ସେଦିନ ଶ୍ୟାମଳକୁ ଉତ୍ତମ ଭୋଜନ ପାମୟ ଦେଇ ଧବଳ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ନା କଲା । ପରଦିନ ସକାଳୁ ଧବଳ ପତ୍ନୀ ଓ ଶ୍ୟାମଳ ସହିତ ଶୁଣୁର ଗୃହକୁ ବାହାରିଲା । ବାଟରେ ଶୋଭାବତୀ ନଗରରେ ପାଟଣାଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଦେଖି ଧବଳ ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନକୁ କହିଲା, “ଏଠାରେ ଦେଖାକୁ ଦର୍ଶନ କରି ଯିବା । ତୁମେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଏହିଠାରେ ଥାଅ । ମୁଁ ଆଗେ ଦର୍ଶନ ସାରି ଆସେ ।” ଏହା କହି ଧବଳ ମନ୍ଦିରକୁ ଗଲା ଓ ସେଠାରେ ଅଷ୍ଟାଦଶଲୁକା, ମହିଷାସୁର-ମର୍ଦିନୀ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ହଠାତ୍ ଚିନ୍ତାକଲା, “ଲୋକେ ନାନାପ୍ରକାର ଜାବ ବଳ ଦେଇ ଏହି ଦେଖାକୁ ପୂଜା କରୁଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ସିଦ୍ଧିଲଭ ନିମନ୍ତେ ନିଜକୁ ବଳ ଦେଇ ଦେଖାକୁ ସମ୍ମୁଖ ନ କରିବି କାହିଁକି ?” ଏହିପରି ବିଚାର ସେ ନିର୍ଜନ ଗୃହରୁ ଗୋଟିଏ ଖଡ୍ଗ ଆଣି ନିଜର ମସ୍ତକ ଛେଦନ କଲା ।

ଧବଳର ଫେରିବାରେ ବିଳମ୍ବ ହେବାର ଦେଖି ତାକୁ ଖୋଜିବା

ପାଇଁ ତାର ଶ୍ୟାଳନ ମନ୍ଦିରକୁ ଗଲା । ସେଠାରେ ଭଣେଇର ଛୁନୁ ମସ୍ତକ ଦେଖି ଦୁଃଖରେ ବହୁଳ ହୋଇଗଲା ଓ ଖଡ଼୍ଗ ଉଠାଇ ନିଜର ମସ୍ତକ ଛେଦନ କରି ପଡ଼ିଗଲା ।

ଯଥା ସମୟରେ ଶ୍ରୀକ ମଧ୍ୟ ଫେରି ନ ଆସିବାରୁ ମଦନସୁନ୍ଦରୀ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ; ପତି ଓ ଭ୍ରାତାଙ୍କର ଛୁନୁ ମସ୍ତକ ଦେଖି ସେ ଘେର ଦୁଃଖରେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । କିନ୍ତୁ ସମୟପରେ ସେ ଭାବିଲା, “ପତି ଓ ଭ୍ରାତାଙ୍କୁ ହରାଇ ମୁଁ ବଞ୍ଚି ରହିବାରେ କି ଲାଭ ? ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦେବୀଙ୍କ ଆଗରେ ନିଜକୁ ବଳି ଦେବି ।” ଏହିପରି ବିଚାରି ସେ ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା, “ହେ ଦେବୀ, ମୁଁ ତୁମର ଭକ୍ତ ; ଚିରଦିନ ତୁମକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିଛି । ତୁମେ ଏକ ସମୟରେ ମୋର ପତି ଓ ଭ୍ରାତାକୁ ନେଇଗଲ । ଆଜି ଜୀବନ ଧରି ମୁଁ ରହିବି କାହିଁକି ? ମୋତେ ଦୟାକର । ଏ ଦୁହେଁ ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ମୋର ପତି ଓ ଭ୍ରାତା ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତୁ ।” ଏହିପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ସେ ନିରନ୍ତର ଥିବା ଶୁଣିବା ଫାଶୀ ଦେଇ ସାତ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଆକାଶବାଣୀ ହେଲା, “ବସ୍ତେ ! ଏପରି ଦଃସାହସ୍ୟ କରନାହିଁ । ତୁମେ ସାମାନ୍ୟ ବାଳିକା ହେଲେହେଁ ତୁମର ମହତ୍ତ୍ୱ ହୃଦୟ ଦେଖି ମୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ଯାଅ, ତୁମ ପତି ଓ ଭ୍ରାତାଙ୍କ ମସ୍ତକ ଆଣି ସେମାନଙ୍କ ଶରୀର ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ କର । ମୋର ଅନୁଗ୍ରହରୁ ସେ ଦୁହେଁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଲାଭ କରିବେ ।”

ଏହା ଶୁଣି ମଦନସୁନ୍ଦରୀ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ଉଦ୍ୟମ ତ୍ୟାଗ କରି ମନ୍ଦିରକୁ ଆସିଲା ଓ ମସ୍ତକ ଦୁଇଟି ଆଣି ଶରୀର ସହିତ ସଂଯୋଗ କଲା; କିନ୍ତୁ ଆନନ୍ଦାଦିଶୟ୍ୟାରେ ପ୍ରମାଦବଶତଃ ଭ୍ରାତାର ମସ୍ତକକୁ ପତିର ଶରୀର ସହିତ ଓ ପତିର ମସ୍ତକକୁ ଭ୍ରାତାର ଶରୀର ସହିତ ସଂଯୋଗ କରିଦେଲା । ତତ୍ପରେ ସେ ଦୁହେଁ ପୁନର୍ଜୀବନ ପାଇ ଅକ୍ଷତ ଶରୀରରେ ଉଠିପଡ଼ିଲେ । ଦିନହେଁ ନିଜ ନିଜର ବୃତ୍ତାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନାକରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ଓ ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଗୃହକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ମଦନସୁନ୍ଦରୀ ଲକ୍ଷ୍ୟକଲା ଯେ ସେ ଭ୍ରାତା ଓ ପତିଙ୍କର ମସ୍ତକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଅଛି । ସେ ଏବେ କଥା କରବ

ସ୍ଥିର କରି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ।

ଗଳ୍ପଟି କହୁଥିବା ବେତାଳ ପଚାରିଲା, “ହେ ରାଜନ୍, ପତିର ଶରୀର ଓ ଭ୍ରାତାର ମସ୍ତକଧାରୀ ପୁରୁଷ ଏବଂ ଭ୍ରାତାର ଶରୀର ଓ ପତିର ମସ୍ତକଧାରୀ ପୁରୁଷ—ଏ ଦୁହେଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଏ ମହନସ୍ପନ୍ଦିତର ପତି ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ?” ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ଯାହାର ଶରୀରରେ ତାର ପତିର ମସ୍ତକ ସଂଯୋଜିତ ହୋଇଥିଲା ସେ ତାର ପତି ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ; କାରଣ ମସ୍ତକ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରର ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ । କାହାର ଦ୍ଵାରା ମନୁଷ୍ୟ ଚିହ୍ନି ଯାଇଥାଏ ।”

ଏହି ଉତ୍ତର ଶୁଣିଲାକ୍ଷଣି ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ଵରରୁ ହଠାତ୍ ଗୁଲି-ଯାଇଥିଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆଶିବା ପାଇଁ ପୁନର୍ବାର ସେହି ବୃକ୍ଷମୂଳକୁ ଯାଇଥିଲେ ।

ସପ୍ତମ କାହାଣୀ

ରାଜା ବେତାଳକୁ ସ୍ଵରରେ ସ୍ଥାପନକରି ଭିକ୍ଷୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ବେତାଳ କହିଲା, “ହେ ରାଜନ୍, ଆମଣ୍ଡଙ୍କ ପଥଶ୍ରମର କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କଥା କହୁଅଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ ।”

ପୁର୍ବ ସମୁଦ୍ରତଟରେ ତାମ୍ରଲିପ୍ତି ବୋଲି ଏକ ନଗର ଅଛି । ସେଠାରେ ଚଣ୍ଡସିଂହ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ସେ ଅନେକ ସଦ୍‌ଗୁଣରେ ବିଭୂଷିତ ଥିଲେ ।

ଏକଦା ସତ୍ତ୍ଵଶୀଳ ନାମକ ଜନେକ ଦରିଦ୍ର ରାଜପୁତ୍ର ତାଙ୍କର ଦ୍ଵାରେ ହେଲେ, ମାତ୍ର ରାଜା ତାର ଅଭିଳାଷ ପୂରଣ କଲେନାହିଁ । ତହିଁ ସେ ନିଜର ରାଜ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କ୍ଷୁଧା ପୀଡ଼ିତ ଓ ଜୀର୍ଣ୍ଣସ୍ଵେ ପରିହୃତ ହୋଇଯିବା ସେ ରାଜାଙ୍କର ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଥିଲା ; ମାତ୍ର ରାଜା ତାହା ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ନଥିଲେ ।

ଦିନେ ରାଜା ଅଶ୍ଵାରୋହୀ ଓ ପଦାତିକ ସୈନ୍ୟ ସେନାମୁଖ୍ୟା ନିମିତ୍ତ ନଗରରୁ ବାହାରିଲେ । ରାଜପୁତ୍ର କୌପୀନ ମାତ୍ର ପିନ୍ଧି ଓ ଗୋଟିଏ ଲଗୁଡ଼

ଧରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦୌଡ଼ିଲା । ରାଜା ଗୋଟିଏ ବରଫର ଅନୁଧାବନ କରୁ କରୁ ପଥ ଭୁଲି ଅନ୍ୟ ଏକ ବନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ସେହି କୌଶୀନଧାରୀ ରାଜପୁତ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନଥିଲେ । ରାଜା ସମ୍ବେଦରେ ତାକୁ ପଚାରିଲେ, “ବସୁ, ଏଠାରେ ପଥ କେଉଁଠାରେ ଜାଣ କି ?” ରାଜପୁତ ଉତ୍ତର କଲା, “ହଁ, ମୁଁ ପଥ ଦେଖାଇ ପାରିବି । ଆପଣ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଆଗେ ବଶାମ କରନ୍ତୁ ।” ରାଜା ବଶାମ କଲେ; କିନ୍ତୁ ତୃପାର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିବାରୁ କହିଲେ, “କୌଶସିଠାରୁ ପାମାୟ ଜଳ ସଂଗ୍ରହ କର ।” ଯୁବକ ଏକ ବୃକ୍ଷରେ ଆଶ୍ରେୟଣ କରି କିଛି ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ନଦୀ ଦେଖିଲା । ସେ ରାଜାଙ୍କୁ ସେହି ନଦୀତୀରକୁ ନେଇ ଗଲା ଓ ସେଠାରେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଆହାର ଓ ଜଳ ଦେଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ଜଳପାନ କରି ତୃପ୍ତ ହେଲେ ।

ତେବେ ରାଜପୁତ ନିଜ ଛନ୍ଦବସ୍ତ୍ରର ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଦୁଇଟି ଅଁଳାକୋଳ ବାହାର କରି ରାଜାଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲା । ରାଜା ପଚାରିଲେ, “ଏଗୁଡ଼ିକ କେଉଁଠାରୁ ପାଇଲି ?” ଯୁବକ ଉତ୍ତରକଲା, “ଗତ ଦଶବର୍ଷ ହେଲା, ଏହାହିଁ ମୋର ଅବଲମ୍ବନ ହୋଇଅଛି ।” ରାଜା ଏତେକାଳ ହେଲଣି, ତାକୁ କୌଶସି ସାହାଯ୍ୟ କରି ନଥିବାରୁ ଲଜିତ ଓ ଅନୁତପ୍ତ ହେଲେ । ରାଜା ଅଁଳା ଖାଇ ବଶାମ ଲମ୍ପରେ ସେହି ଯୁବକକୁ ଅଶ୍ୱପୁଷ୍ପରେ ବସାଇଲେ ଓ ସେ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ରାଜା ନିଜର ଅନୁଚରମାନଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହେଲେ ।

ନଗରରେ ପହଞ୍ଚି ରାଜା ସେହି ରାଜପୁତକୁ ପ୍ରଚର ଧନ ଦେଇ ତାର ପ୍ରଭୁଭକ୍ତିର ପ୍ରଶଂସା କଲେ । ଏଣିକି ସେ ରାଜା ଚଣ୍ଡସିଂହଙ୍କର ପ୍ରିୟ ପାର୍ଶ୍ୱଚର ହେଲା ।

ଏକଦା ରାଜା ସିଂହଲ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କର ପାଣିବ୍ରତଣାର୍ଥୀ ହୋଇ ସମ୍ବୁଧିମାନଙ୍କୁ ସିଂହଲ ଦ୍ୱୀପକୁ ପଠାଇଲେ । କେତେକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସହିତ ବୋଇତରେ ବସି ସେ ସମୁଦ୍ରପଥରେ ବାହାରିଲା । ଅର୍ଦ୍ଧପଥ ଯିବା ପରେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ବରଫ ସ୍ପର୍ଶମୟ ହସ୍ତୀ ସମୁଦ୍ରତୀରରୁ ଉଦ୍ଧତ ହେଲା । ତା ଉପରେ ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ପତାକା ଉଡ଼ୁଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରବଳ

ବାତ୍ୟାସହ ବୃଷ୍ଟି ହେଲା । ହସ୍ତୀଟି ବୋଇତର ମାସ୍ତୁଲକୁ ଆଶ୍ରୟକଲା । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ହସ୍ତୀ ବୋଇତ ସହ ବୁଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପ୍ରାଣଭୟରେ ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ଗାଳି ବର୍ଷଣକଲେ । ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ହୋଧ ପ୍ରକାଶ କରି ହସ୍ତୀକୁ ବିନାଶ କରିବା ପାଇଁ ଏକାଙ୍କ ଖଡ଼୍ଗ ଧରି ସମୁଦ୍ରଗର୍ଭକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା । ବାତ୍ୟାରେ ବୋଇତ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା ଓ ଆଶ୍ୱେଷ୍ୟମାନେ ଜଳଜନ୍ତୁଙ୍କର ଆହ୍ୱାର ହେଲେ ।

ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳ ମମୁଦ୍ରରେ ବୁଡ଼ି ଏକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ନଗରରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଏହାର ପ୍ରାଚୀର ବିବିଧ ମଣିରେ ନିର୍ମିତ ; ପୁଷ୍କରିଣୀର ସୋପାନ ମଧ୍ୟ ରତ୍ନ ନିର୍ମିତ । ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳ ଏକ ଦୁର୍ଗାମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଓ ପ୍ରତି କରି ବିସ୍ମୟଭରତ ହୋଇ ଦେବୀଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ଏହି ସମୟରେ କୌଣସି ଦିବ୍ୟ ରମଣୀ ସହସ୍ର ପରିଜନ ବେଷ୍ଟିତା ହୋଇ ନିମ୍ନସ୍ଥ ଦେବୀ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶକଲା । ତାକୁ ଦେଖିଲାମାତ୍ରେ ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳର ହୃଦୟ ତାହାଠାରେ ବଶୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ସେହି ରମଣୀ ପୂଜା ଶେଷକରି ଚାଲିଗଲା , କିନ୍ତୁ ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳ ତାକୁ ଭୁଲିନପାରି ତାହାର ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲା । ରମଣୀ ଗୋଟିଏ ସୁସଜ୍ଜିତ ଗୁମ୍ଫାରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବସିଲା । ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳ ମଧ୍ୟ ତା ପାଖରେ ବସିଯାଇ ତାର ଅନନ୍ୟ ମୁଖକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ।

ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳ କାମଶରରେ ପୀଡ଼ିତ, ଏହା ବୁଝିପାରି ସେହି ରମଣୀର ଜଣେ ସଖୀ ତାଙ୍କୁ କହିଲା, “ଭଦ୍ର, ଆପଣ ଆମର ଅତିଥି; ସ୍ନାନ ଭୋଜନ କରି ଆମର ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ।” ଏହି ବାକ୍ୟରେ ଆଶାନୃତ ହୋଇ ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳ ଉକ୍ତ ସଖୀ ସହଚ ପୁଷ୍କରିଣୀକୁ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଗଲା । ସେ ସେଥରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଉଠିଲେବେଳକୁ ଦେଖିଲା, ସେ ରାଜା ଚଣ୍ଡସିଂହଙ୍କ ପୁଷ୍କରିଣୀରେ । ସେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ନଗର ନାହିଁ, ସେ ଦେବୀମନ୍ଦିର ନାହିଁ କି ସେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟା କନ୍ୟା ନାହିଁ । ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳ ବିରହାନଳରେ ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ରାଜୋଦ୍ୟାନରେ ହନନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଉଦ୍ୟାନରକ୍ଷକ ରାଜାଙ୍କୁ ଏହି ସମ୍ବାଦ ଦେବାରୁ ସେ ନିଜେ ଆସି ପଚାରିଲେ, “ସଖେ,

ଏ କ'ଣ ? ତୁମେ କେଉଁଠାରେ ଥିଲ ? ଏଠାରେ କିପରି ପ୍ରବେଶ କଲ ?”

ସଞ୍ଜୁଶୀଳ ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଯାହାସବୁ ଘଟିଥିଲା, ସେ ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଗଲା । ରାଜା ଚିନ୍ତା କଲେ—ଏହି ଯୁବକ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଇ କୌଣସି ରାକ୍ଷସ କନ୍ୟାର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି ଏପରି ହୋଇଅଛି । ମୁଁ ସେହି ରାକ୍ଷସ କନ୍ୟା ସହିତ ଏହାର ମିଳନ ଘଟାଇ ଏହାଠାରୁ ରକ୍ଷାମୁକ୍ତ ହେବି ।

ଏହାର ପରଦିନ ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ହସ୍ତରେ ରାଜ୍ୟକ୍ଷର ଦେଇ ସଞ୍ଜୁଶୀଳ ସହିତ ଏକ ବୋଇତରେ ବାହାରିଲେ । ସଞ୍ଜୁଶୀଳ ପୂର୍ବଥର ଯେଉଁ ପଥରେ ଯାଇଥିଲା ଠିକ୍ ସେହି ପଥରେ ଯାଆନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ସେହି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ହସ୍ତୀ ଜଳ ମଧ୍ୟରୁ ଉତ୍ପତ୍ତ ହେଲା । ସଞ୍ଜୁଶୀଳ କହିଲା, “ମହାରାଜ, ମୁଁ ଜଳରେ ବୁଡ଼ିଯିବା ମାତ୍ରେ ଆପଣ ମଧ୍ୟ ସେହି ହସ୍ତୀର ପତାକା ନିକଟରେ ବୁଡ଼ିଯିବେ ।” ସେହିପରି କରନ୍ତେ ଦୁହେଁଯାକ ଉକ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ନଗରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଉଭୟେ ଦୁର୍ଗାଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ମନ୍ଦିରରେ ବସିଥିବା ସମୟରେ ସେହି କନ୍ୟା ସର୍ବମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଦିବାରୁ ସଞ୍ଜୁଶୀଳ ତାହାକୁ ରାଜାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେଲା । ରାଜା ରୁହିଯାଇଲେ ଯେ ଏହି କନ୍ୟା ପ୍ରତି ସଞ୍ଜୁଶୀଳ ଅନୁରକ୍ତ । ସେହି କନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ରାଜାଙ୍କୁ ଦେଖି ଚିନ୍ତା କରିଥିଲା, “ଏ ନିଶ୍ଚୟ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ମହାତ୍ମା ରୁପ ।”

ରାଜା ଓ ସଞ୍ଜୁଶୀଳ ଉଦ୍ୟାନରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଉକ୍ତ କନ୍ୟା ଦେବୀ ପୂଜା ଯାରି ଜଣେ ସକୀକୁ କହିଲା, “ଏଠାରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ମହାତ୍ମା ରୁପଙ୍କୁ ଦେଖିଲି ସେ କିଏ ଓ କେଉଁଠାରେ ଅଛନ୍ତି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଆମର ଆଦିତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କର ।” ସର୍ବ ଉଦ୍ୟାନରେ ରାଜା ଓ ସଞ୍ଜୁଶୀଳଙ୍କୁ ଦେଖି କହିଲା, “ଆମମାନଙ୍କର ଆଦିତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଆମକୁ କୃତାର୍ଥ କରନ୍ତୁ ।” ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ତୁମର ଦାବ୍ୟରେ ହିଁ ଆମେମାନେ ଆଦିତ୍ୟ ଲାଭ କରିଅଛୁ ।” ଅନ୍ୟ ସର୍ବଠାରୁ ରାଜାଙ୍କର ଉତ୍ତର ଶୁଣି ସେହି ଦୈତ୍ୟକନ୍ୟା ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ

ନିଜେ ଆସି ଆଦିତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବିନୀତ ଅନୁରୋଧ ଜଣାଇଲା । ତହିଁ
ରାଜା ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳକୁ ଦେଖାଇ କହିଲେ, “ଏହାଙ୍କ ଠାରୁ ଶ୍ରବଣ କରି ଦେବା-
ଦର୍ଶନ ଆଶାରେ ଆସିଥିଲ । ଏବେ ମୁଁ ଦେବାଙ୍କର ଓ ତତ୍ପରେ ରୁମର ଦର୍ଶନ
ପାଇଅଛି ।” ଦୈତ୍ୟ କନ୍ୟା କହିଲା, “ଏ ନଗରା ତିନି ଭୁବନରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ-
ଜନକ । ଆସନ୍ତୁ, ଏହାକୁ ବୁଲି ଦେଖିବେ ।” ରାଜା ହସି ହସି କହିଲେ,
“ହଁ, ଏଥରେ ଯେଉଁ ଅତ୍ୟୁତ ସରୋବର ଅଛି, ତାହା ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ଏହି
ଯୁବକଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଅଛି ।”

ଏହା ଶୁଣି ଦୈତ୍ୟକନ୍ୟା କହିଲା, “ମହାରାଜା ! ଆପଣ ମୋର
ମାନନୀୟ । ଆପଣଙ୍କ ମହାନୁଭବତାରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜକୁ
ବିକି ଦେଇଅଛି । ମୁଁ କି ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରତାରଣା କରିପାରେ ?”

ତହିଁ ସେ ରାଜା ଓ ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ନଗରକୁ ନେଇଗଲା ।
ବହୁମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ଆସନରେ ରାଜାଙ୍କୁ ବସାଇ ସେ କହିଲା, “ମହାରାଜା, ମୁଁ
ହେଉଛି ଅସୁରରାଜ କାଳନେମିଙ୍କର କନ୍ୟା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ମୋ
ପିତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଅଛି । ବିଶ୍ୱକର୍ମା ମୋ ପିତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ଦୁଇଟି
ନଗର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ଏଠାରେ ଜଣ ନାହିଁ, ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ; କାହାର
ମନୋବାଞ୍ଛା ଅସୂର୍ତ୍ତ ରହେ ନାହିଁ । ଆପଣ ମୋର ପିତୃରୂପ । ମୁଁ ମୋର
ସର୍ବସ୍ୱ ଆପଣଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି ।”

ରାଜା କହିଲେ, “ତେବେ ରୁମେ ମୋର କନ୍ୟା । ମୋର ଏହି ବନ୍ଧୁ
ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳଙ୍କ ହସ୍ତରେ ମୁଁ ରୁମକୁ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି ।” ଦୈତ୍ୟ-କନ୍ୟା ରାଜାଙ୍କ
ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଶିରୋଧାରୀ କଲା ।

ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳ ରାକ୍ଷସକନ୍ୟାକୁ ବିବାହକରି ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମନେ କଲା ।
ଅସୁରର ସକଳ ସମ୍ପଦରେ ସେ ଅଧିକାରୀ ହେଲା । ରାଜା ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳକୁ
କହିଲେ, “ସଖା, ମୁଁ ରୁମଠାରୁ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ଅଁଳାଫଳ ଖାଇଥିଲି,
ସେଥିରୁ ଗୋଟିକର ରସ ପରିଶୋଧ ହେଲା । ଅନ୍ୟଟି ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ରୁମ
ପାଖରେ ରଖି ରହିଲି ।” ତତ୍ପରେ ରାଜା ଅସୁର-କନ୍ୟାକୁ କହିଲେ,
“ସଖୀଲେ, ଏବେ ମୋତେ ନିଜ ନଗରକୁ ପଠାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ।”

ଦେବ୍ୟକନ୍ୟା ଅପରାଜିତ ନାମକ ଚରବାଣୀ ଓ ଜଗନ୍ନାଥନାମାକାଣ୍ଡ
ଏକ ଦିବ୍ୟଫଳ ରାଜାଙ୍କୁ ଦେଇ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସରୋବରରେ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ
କହିଲେ । ରାଜା ସେଥରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇ ନିଜ ନବରର ପୁଷ୍ପଗଣୀରେ
ଦିଠିଲେ । ଏଣିକି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କଲେ ।

ଗଲ୍ଲଟି କହୁଥାଉ ବେତାଳ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ରାଜନ୍, ରାଜା ଓ
ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳଙ୍କ ଭିତରୁ କାହାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଅଧିକ ?” ରାଜା ଯିବିନ୍ଦ୍ରମ ସେନ
ହରିକ କଲେ, “ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳ ।” ବେତାଳ ପଚାରିଲା, “କପରି ?” ରାଜା
କହିଲେ, “ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳ ପୂର୍ବରୁ କିଛି ନ ଜାଣି ସମୁଦ୍ରରେ ଲମ୍ପି ଦେଇଥିଲା ;
କିନ୍ତୁ ରାଜା ତାହାଠାରୁ ସବୁ ତଥ୍ୟ ଜାଣିବା ପରେ ସମୁଦ୍ରରେ ଲମ୍ପି
ଦେଇଥିଲେ । ତେଣୁ ସତ୍ତ୍ୱଶୀଳର ମହତ୍ତ୍ୱ ଅଧିକ ।”

ଏହା ଶୁଣି ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ତବରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷକୁ
ଭୁଲିଯାଇଥିଲା । ରାଜା ପୁଟପରି ତାହାକୁ ଆଣିବାପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ ।

...

ଅଷ୍ଟମ କାହାଣୀ

ରାଜା ଯିବିନ୍ଦ୍ରମ ସେନ ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷ ମୂଳକୁ ଯାଇ ବେତାଳକୁ ପୁଟପରି
ବୃକ୍ଷରେ ପକାଇ ଭିକ୍ଷୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବେତାଳ ପଥ
ମଧ୍ୟରେ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲା, “ହେ ରାଜନ୍, ଆପଣଙ୍କ ଶ୍ରମବିନୋଦନ
ନିମନ୍ତେ, ଆଉ ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ କହୁଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ ।”

ଅଜ୍ଞ ରାଜ୍ୟରେ ବୃକ୍ଷକଦଳ ନାମରେ ଏକ ଗ୍ରାମରେ ବିଷ୍ଣୁସ୍ଥାମୀ ନାମକ
ଜଣେ ଧନୀ ଯାଜ୍ଞିକବ୍ରାହ୍ମଣ ବାସକରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦିନୋଟି ପୁତ୍ର
ଥିଲେ । ସେମାନେ ଭୋଗବିଳାସରେ ରତ ଥିଲେ । ଥରେ ବିଷ୍ଣୁସ୍ଥାମୀ ଯଜ୍ଞ
ନିମନ୍ତେ କିଛି ସଂକ୍ରମ୍ଭ କରିବାପାଇଁ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।
ସେମାନେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ କିଛି ପଦାର୍ଥ ଦେଖିଲେ । କୌଣସି ପୁତ୍ର
ଅନ୍ୟ ଦୁହେଁଙ୍କୁ କହିଲା, “ଏହା ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ; ମୁଁ ଏହାକୁ ନେଇ ପାରିବି
ନାହିଁ । ତୁମେ ଦୁହେଁ ନେଇଯାଅ ।” ସେ ଦୁହେଁ କହିଲେ, “ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହେତୁ

ଯାହାକୁ ତୁମେ ସ୍ପର୍ଶ କରୁନାହିଁ, ତାକୁ ଆମେ କିପରି ନେବୁ ?” ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କହିଲା, “କଛପ ନ ହେଲେ ପିତାଙ୍କର ଯଜ୍ଞ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପାପରେ ତୁମେ ଭାଗୀ ହେବ ।” ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଭାଇ ଯୁକ୍ତି କଲେ, “ଆମେ ପାପଭାଗୀ ହେଲେ ତୁମେ ନ ହେବ କିପରି ?” ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁଣି କହିଲା, “ତୁମେମାନେ ଜାଣ, ମୁଁ ଭୋଜନପ୍ରିୟ । ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦୂର୍ଭିକ୍ଷ ବସ୍ତୁକୁ କିପରି ସ୍ପର୍ଶ କରିବି ?” ମଧ୍ୟମ ଭ୍ରାତା କହିଲା, “ତୁମେ ଯେପରି ଭୋଜନପ୍ରିୟ, ମୁଁ ସେହିପରି ନାଶପ୍ରିୟ । ମୁଁ ଏହି ବସ୍ତୁ ତ କଛପକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିବି ନାହିଁ ।” ତତ୍ପରେ ଦୁଇ ଭାଇ କଳ୍ପଷୁକୁ କଛପ ନେବା ନିମନ୍ତେ କହିବାରୁ ସେ କହିଲା, “ମୁଁ ବିଶେଷତଃ ଶଯ୍ୟାପ୍ରିୟ । ଅତି କୋମଳ ଚୂନୀତଳରେ ଶୟନ ନ କଲେ ମୋର ନିଦ୍ରା ହୁଏ ନାହିଁ । ଏ କଠିନ ଶୟାର ବିଶିଷ୍ଟ କଛପକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ କିପରି ?”

ଦିନିକ୍ଷାଯାକ ପରସ୍ପର କଳହ କରି ଶେଷରେ ରାଜା ପ୍ରସେନଜିତ୍‌ଙ୍କୁ କଳହର ମାମାସା ପାଇଁ ନିବେଦନ କଲେ । ରାଜା ସେମାନଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ନଗରରେ ରଖାଇଲେ । ଭୋଜନ ସମୟରେ ରାଜା ସେମାନଙ୍କୁ ଅଣାଇ ରାଜଯୋଗ୍ୟ ଉତ୍ତମ ଅନ୍ନ ଓ ବିବିଧ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପରିବେଷଣ କରାଇଲେ । ସମସ୍ତ ଆନନ୍ଦରେ ଭୋଜନ କଲେ, କିନ୍ତୁ ଭୋଜନପ୍ରିୟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା ଭୋଜନ ନ କରି ମୁଣ୍ଡବିକାର ଦ୍ଵାରା ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲା । ରାଜା ତାହାକୁ ଏହାର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ସେ କହିଲା, “ଏ ଅନ୍ନରୁ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଛି । ତେଣୁ ମୁଁ ଏହା ଭୋଜନ କରି ପାରୁନାହିଁ ।” ରାଜା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦ୍ଵାରା ବୁଝିଲେ ଯେ ଯେଉଁ ଧାନ୍ୟର ତଣ୍ଡୁଳରେ ଏହି ଅନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଶୁଣାନ ନିକଟସ୍ଥ ଏକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା । ରାଜା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଙ୍କୁ କହିଲେ, “ତୁମେ ଯଥାର୍ଥରେ ଭୋଜନପ୍ରିୟ । ତୁମର ଭୋଜନ ନିମିତ୍ତ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ନ ଦିଆଯିବ ।”

ଶୟନ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ ପଠାଇ ଦିଆଗଲା । ତତ୍ପରେ ରାଜା ଏକ ଅତି ସୁନ୍ଦର ସର୍ବାଳଙ୍କାରଭୂଷିତା ଗଣିକାକୁ ନାଶପ୍ରିୟ ମଧ୍ୟମ ଭ୍ରାତା ନିକଟକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ । ସେ ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ

ପ୍ରବେଶ କଲମାତ୍ରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ ନାସିକା ରୋଧ କରି ରାଜଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଶୀଘ୍ର ଏହାକୁ ବାହାରକୁ ନେଇଯାଅ । ଏହା ଦେହରୁ ଗୁଣ୍ଡଳର ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଥିବାରୁ ମୋର ବସନୋଦ୍ରେକ ହେଲଣି ।” ରାଜପୁରୁଷମାନେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଗଣିକାକୁ ନେଇ ରାଜାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଜଣାଇଲେ । ଅନୁସନ୍ଧାନରୁ ଜଣାଗଲା ଯେ ସେହି ଗଣିକାର ଶୈଶବରେ ତାର ମାତା ମରିଯାଇଥିଲା; ତେଣୁ ସେ ଗୁଣ୍ଡଳରୂପରେ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜା ନାଶପ୍ତିପୁର ପ୍ରଶଂସାକରି ସେ ଯେ ଯଥାର୍ଥରେ ନାଶପ୍ତିପୁର, ତାହା ସ୍ୱୀକାର କଲେ ।

ଶଯ୍ୟାପ୍ତିପୁର ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଇଁ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ସାତଟି ଚୁଲୀଶଯ୍ୟା ଉପରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର ଆବରଣ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଅର୍ଦ୍ଧପ୍ରହର ପରେ ସେ ହଠାତ୍ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠି ଫିଙ୍ଗନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ରାଜକର୍ମଗୁଣ୍ଡମାନେ ଦେଖିଲେ, ତାହାର ପାଶ୍ୱ ଦେଶରେ ଏକ କୁଟିଳ ଲଲବର୍ଣ୍ଣର ଚନ୍ଦ୍ରା ହୋଇ-ଅଛି । ସେମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ ଏହା ଜଣାଇବାରୁ ରାଜା ଶଯ୍ୟାର ନିମ୍ନଭାଗରେ କିଛି ଅଛି କି ନା ଦେଖିବାକୁ କହିଲେ । ରାଜକର୍ମଗୁଣ୍ଡମାନେ ବିଛଣାକୁ ଡଳ ଡଳ କରି ପଶ୍ୟକ୍ଷା କଲେ । ଦେଖାଗଲା ଯେ ଶଯ୍ୟାର ନିମ୍ନତମ ସ୍ଥଳରେ ଖଣ୍ଡି ଏ ବାଳ ରହିଅଛି ଓ ଯୁବକର ଶରୀରରେ ଯେପରି ଚନ୍ଦ୍ରା ଥିଲା, ଏହାର ଆକାର ଠିକ୍ ସେହିପରି । ରାଜା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲେ, “ବାଳଟି ସାତପ୍ରସ୍ତ ଶଯ୍ୟା ଭେଦକରି ଯୁବକର ଶରୀରକୁ ବ୍ୟାପି ଦେଲ କିପରି ? ବାସ୍ତବରେ ଏହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅତି ସୁକୁମାର ଓ ଶଯ୍ୟାପ୍ତିପୁ ।”

ରାଜା ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କ ଉପରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଏକ ଲକ୍ଷ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ପ୍ରଦାନକଲେ । ପିତାଙ୍କର ଯଜ୍ଞରେ ବିଘ୍ନ ଘଟାଇଥିବାରୁ ସେମାନେ ପିତୃଗୃହକୁ ନ ଯାଇ ପ୍ରସେନଜିତୁଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ବସବାସ କରି ରହିଲେ ।

ଗଲ୍ପଟି କହି ସାରି ବେତାଳ ଯିବିଷମସେନଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, “ରାଜନ, ଏହିଜଗତ୍ତ୍ୱଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସୁକୁମାର କହନ୍ତୁ ।” ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ମୋ ମତରେ ଶଯ୍ୟାପ୍ତିପୁ ହେଉଛି, ସର୍ବାପେକ୍ଷା

ସୁକୁମାର । ଅନ୍ୟ ଦୁହେଁ ଯାହା ଯାହା କହିଥିଲେ, କାହା ଅନ୍ୟଠାରୁ ଶୁଣି କହି ପାରିଥିବ, କିନ୍ତୁ ଶଯ୍ୟାପ୍ରସ୍ତର ଦ୍ଵାଦ୍ଵାର ଶରୀରରେ ବାଳର ସ୍ପର୍ଶଜନିତ ଚିହ୍ନ ରହିଥିଲା ।”

ବେତାଳ ଏହା ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ତନ୍ନରୁ ଅବତରଣ କରି ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷକୁ ବୁଲିଯାଇଥିଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆଖିବା ପାଇଁ ତାର ଅନୁସରଣ କରିଥିଲେ ।

ନବମ କାହାଣୀ

ରାଜା ଯିବିରମ ସେନ ବେତାଳକୁ ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷରୁ ଆଣି ସ୍ତନ୍ନଦେଶରେ ସ୍ଥାପନ କଲେ ଓ ଭିକ୍ଷୁ ଭିକ୍ଷେଣ୍ୟରେ ଗମନ କଲେ । ବେତାଳ କହିଲା, “ରାଜନ୍, ଏ ପ୍ରେତପୁଣ୍ଡ୍ର ଅନ୍ଧକାରମୟ ଶୁଣାନରେ ଆପଣ ଏତେ କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆପଣ ଶ୍ରମକରି କ୍ଳାନ୍ତ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ମନୋ-ରଞ୍ଜନ ନିମିତ୍ତ ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ କହୁଅଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ ।”

ପୃଥ୍ଵୀସାପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉଚ୍ଛ୍ଵସ୍ଵନାନଗରୀରେ ବାରଦେବ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଟଗୁଣୀଙ୍କର ନାମ ପଦ୍ମରତି । ଥରେ ରାଜା ସନ୍ତାନ କାମନାରେ ପ୍ରସନ୍ନାକ୍ଷି ଶିବଙ୍କର ଆରାଧନା କଲେ । ଶିବ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବର ଦେଲେ, ‘ତୁମର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଓ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜାତ ହେବେ । ପୁତ୍ରଟି ବାରତ୍ତ୍ଵରେ କୁଳର ଗୌରବ ରକ୍ଷାକରିବ । କନ୍ୟାଟି ଅପ୍ସରସ୍ଥାନଙ୍କ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ରୂପଲବଣ୍ୟସମ୍ପନ୍ନା ହେବ ।’

କିଛି କାଳ ପରେ ରାଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଶୁଭଦେବ ନାମକ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେଲା । ପୁତ୍ର ଜନ୍ମର ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ତାଙ୍କର ଏକ ଦିବ୍ୟସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଲା । ପିତାମାତା ତାହାର ନାମ ଦେଲେ ଅନଙ୍ଗରତି । କନ୍ୟାଟି ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର ଶଶିକଳା ପରି ବଡ଼ି ଯୌବନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ବାପୁବରେ ସେ ଯୌଦର୍ଯ୍ୟରେ ଅପ୍ସରସ୍ଥାନଙ୍କୁ ନନ୍ଦା କରୁଥିଲା । ବିବାହ ବୟସ ଦେଖି ରାଜା ଉପଯୁକ୍ତ ବର ଅନୁପ୍ରଣୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନାନା ଦେଶର ରାଜା

ଓ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରପଟ ଅଣାଇ ରଜା ବାରଦେବ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନଙ୍ଗରାଜ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାରିକୁ ନିଜର ପତି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଲାନାହିଁ । ସନ୍ତାନବଞ୍ଚନ ରଜା କନ୍ୟାକୁ କହିଲେ, “ଏମାନେ କେହି ତୋର ମନୋମତ ହେଲେନାହିଁ । ତେବେ ମୁଁ ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭା କରାଇ ରଜା ଓ ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଛି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ତୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପତି ନିର୍ବାଚନ କର ।”

ଏହା ଶୁଣି ଅନଙ୍ଗରାଜ କହିଲା, “ପିତା ! ସ୍ୱୟମ୍ବର ଏକ ଲଜ୍ଜାଜନକ ବ୍ୟାପାର । ତାହା ମୋର ଅଭିପ୍ରେତ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଜଣେ ରଜା ବା ରାଜପୁତ୍ରକୁ ପତିରୂପେ ପାଇବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ନୁହେଁ । ମୋର ଇଚ୍ଛା, ଜଣେ ସୁରୂପ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଜ୍ଞାନୀ ମୋର ପତି ହୁଅନ୍ତୁ ।”

ତହିଁ ରଜା ବାରଦେବ ଜଣେ ରୂପବାନ୍ ବିଜ୍ଞାନୀର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ଲୋକମୁଖରେ ରାଜକନ୍ୟାର ଅଭିପ୍ରାୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା । ଏହି ସମ୍ବାଦ ଶୁଣି ରାଜକନ୍ୟା ରୂପବାନ୍ ବିଜ୍ଞାନୀ ଯୁବକ ରାଜକନ୍ୟାର ପାଣି-ଗ୍ରହଣାର୍ଥୀ ହୋଇ ରଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ରଜା ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ବିଜ୍ଞାନର ପରୀକ୍ଷା ପଢ଼ିଗଲେ ।

ପ୍ରଥମ ଯୁବକ କହିଲା, “ମହାରାଜ ! ମୁଁ ଜାତିରେ ଶୂଦ୍ର । ମୋର ନାମ ପଞ୍ଚଫୁଟିକ । ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟହ ପାଞ୍ଚ ଯୋଡ଼ା ସୃଷ୍ଟି ବସ୍ତୁ ତିଆରି କରେ । ସେଥିରୁ ଯୋଡ଼ିଏ ଦେବତାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରେ, ଯୋଡ଼ିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦାନ ଦିଏ, ଯୋଡ଼ିଏ ନିଜ ପାଇଁ ରଖେ, ଯୋଡ଼ିଏ ମୋର ଭାଗ୍ୟପତ୍ନୀଙ୍କ ପାଇଁ ସଞ୍ଚୟ କରେ ଓ ପଞ୍ଚମ ଯୋଡ଼ା ବିକ୍ରୟ କରି ଭୋକନାହିଁ ହେବା ନିବାରଣ କରେ । ଆପଣ ମୋତେ କନ୍ୟା ସମ୍ପାଦନ କରନ୍ତୁ ।”

ଦ୍ୱିତୀୟ ଯୁବକ କହିଲା, “ମୋର ନାମ ଭାଷାଜ୍ଞ । ମୁଁ ଜାତିରେ ବୈଶ୍ୟ । ମୁଁ ପଣପଣୀମାନଙ୍କର ଭାଷା ମଧ୍ୟ ବୁଝିପାରେ । ମୋତେ କନ୍ୟା-ଦାନ କରନ୍ତୁ ।”

ତୃତୀୟ ଯୁବକ କହିଲା, “ମୁଁ ଜଣେ ଷଡ଼ଂସୁ ଯୁବକ । ମୋର ନାମ ଶତ୍ରଂଧର । ମୋ ଭଳି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବୀରପୁରୁଷ ଜଗତରେ ବିରଳ ।

ଅସି ଶୁଳନାରେ ମୋର ସମକକ୍ଷ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ନାହାନ୍ତି । ରାଜନ୍, ମୋତେ ଏହି କନ୍ୟା ଦାନକରି କୃତାର୍ଥ କରନ୍ତୁ ।”

ଚତୁର୍ଥ ଯୁବକ କହିଲା, “ମୁଁ ହେଉଛି ଜୀବଦତ୍ତ ନାମକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ । ମୁଁ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା ଜାଣେ, ତାହା ଶୁଳନାରେ ଏମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୟା କିଛି ନୁହେଁ । ମୁଁ ଯେ କୌଣସି ମୃତ ଜୀବକୁ ଆଣି ତାକୁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଦେଇପାରେ ।”

ରାଜା ଶୁରଜିତଙ୍କର ଗୁଣ ଶୁଣିଲେ । ସମସ୍ତେ ସମାନ ରୂପବାନ୍ ହୋଇଥିବାରୁ କାହାକୁ କନ୍ୟା ଦେବେ ସ୍ଥିର କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ବେତାଳ ଗଳ୍ପ ଶେଷରେ ରାଜା ଟି ବିକ୍ରମସେନଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, “ରାଜନ୍, ଏ କନ୍ୟାକୁ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହା ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରିବା ଉଚିତ ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ ।”

ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ଖଡ୍ଗଧର ହିଁ ସେହି କନ୍ୟାର ବର ହେବାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ । ଶୁଦ୍ର ବା ବୈଶ୍ୟ କପରି କ୍ଷତ୍ରିୟ କନ୍ୟାର ପାଣି ଗ୍ରହଣ କରି-ପାରିବ ? ବସୁବସୁନ କରୁଥିବା ଶୁଦ୍ର ଓ ପଣ୍ଡିତସାମାଜ୍ୟର ଭ୍ରଷ୍ଟା ବୁଝୁଥିବା ବୈଶ୍ୟଠାରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ କନ୍ୟାର କି କାର୍ଯ୍ୟ ? ପୁଣି ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯାଦୁ-ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷାକରି ମୃତ ଶରୀରରେ ଜୀବନସଞ୍ଚାର କରୁଛନ୍ତି, ସେ କି ବାର କ୍ଷତ୍ରିୟ କନ୍ୟାର ଉପଯୁକ୍ତ ବର ହୋଇପାରେ ? ତେଣୁ ଖଡ୍ଗଧର ହସ୍ତରେ ସେହି କନ୍ୟା ସମର୍ପିତ ହେବା ଉଚିତ ।”

ବେତାଳ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ତବ୍ଧ ତ୍ୟାଗକରି ସହସା ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲା । ରାଜା ପୁଷ୍ପପରି ତାହାର ଅନୁଗମନ କଲେ । ***

ଦଶମ କାହାଣୀ

ରାଜା ପୁନର୍ବାର ଶିଂଶପା ଗଛରୁ ବେତାଳକୁ ଆଣି ସୁନ୍ଦର ସ୍ଥାପନ-ପୁଷ୍ପକ ନୀରବରେ ଶୁଣି ଯାକୁ ଲାଗିଲେ । ପଥମଧରେ ବେତାଳ କହିଲା, “ହେ ରାଜା, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ କହୁଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କର ଜ୍ଞାନ

ଦୂର ହେବ ।” ଏହା କହି ବେତାଳ ଆରମ୍ଭ କଲ—

ଅନଙ୍ଗପୁରରେ ବାରବାଟୀ ନାମରେ ଜଣେ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ରାଜା
ଥିଲେ । ସେହି ଅନଙ୍ଗପୁରରେ ଅର୍ଥଦତ୍ତ ବୋଲି ଜଣେ ଧନୀ ବଣିକ ଥିଲା ।
ତାହାର ପୁତ୍ରର ନାମ ଧନଦତ୍ତ ଓ କନ୍ୟାର ନାମ ମଦନସେନା ।

ଏକଦା ଧର୍ମଦତ୍ତ ନାମକ କୌଣସି ବଣିକପୁତ୍ର ମଦନସେନାକୁ
ଦେଖି ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ କାମପାଞ୍ଜିତ ହେଲା । ଦିନଦିନ
ସେ ମଦନସେନାର ଚିନ୍ତାରେ ନିମଗ୍ନ ରହିଲା; ରାତ୍ରିରେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ମଧ୍ୟ ସେ
ମଦନସେନାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପରଦିନ ପ୍ରାତଃକାଳରେ ସେ ଏକାକୀ
ଛଦ୍ୟାନକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ମଦନସେନାକୁ ଦେଖିଲା ଓ ତାକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ
କରିବା ଇଚ୍ଛାରେ ତାର ପାଦତଳେ ବସିଯାଇ ନିଜର ଅଭିପ୍ରାୟ ପ୍ରକାଶ
କଲା । ତହିଁ ମଦନସେନା କହିଲା, “ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ କୁମାରୀ ଓ ସମୁଦ୍ରଦତ୍ତ
ନାମକ ଜଣେ ଯୁବକ ନିକଟରେ ପିତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଦିର ହୋଇଅଛି ।
ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ମୋର ତାଙ୍କସହ ବିବାହ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବ । ତେଣୁ ଆମ
ଦୁହିଁଙ୍କର ମିଳନ ଅସମ୍ଭବ । ତୁମେ ଚାଲିଯାଅ ।”

ଧର୍ମଦତ୍ତ କହିଲା, “ସୁନ୍ଦରୀ, ତୁମ କଥା ସତ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ନ
ପାଇଲେ ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚିତ ।” ମଦନସେନା ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ କହିଲା,
“ତେବେ କେତୋଟି ଦିନମାତ୍ର ଅପେକ୍ଷା କର । ମୋର ବିବାହ ହୋଇ-
ଯାଉ । ମୋର ପିତା କନ୍ୟାଦାନର ଫଳଲାଭ କରନ୍ତୁ । ତତ୍ପରେ ମୁଁ ନିଜେ
ଆସି ତୁମକୁ ମୋର ଶରୀର ଅର୍ପଣ କରିବି ।” ଏହା ଶୁଣି ଧର୍ମଦତ୍ତ କହିଲା,
“ମୁଁ ତୁମ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଉପଭ୍ରାନ୍ତ ରମଣୀରେ
ମୋର କି କାର୍ଯ୍ୟ ?” ତହିଁ ମଦନସେନା କହିଲା, “ତେବେ ବିବାହ ପରେ
ପ୍ରଥମେ ତୁମ ନିକଟକୁ ଆସି ପରେ ପତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବି । ଏହା ମୋର
ଫି ବାର ସତ୍ୟ ।”

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିବସରେ ବିବାହ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା ଓ ମଦନସେନା
ପତିଗୃହକୁ ଗଲା । ଶୟନଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ କଲାପରେ ମଦନସେନା
ଶଯ୍ୟାଉପରେ ବସି କେବଳ ହସନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସ୍ୱାମୀ ସମୁଦ୍ରଦତ୍ତ

ମନେକଲ ସେ ମଦନସେନା ତାକୁ ନିଜର ଅନୁପପୁତ୍ର ମନେକରି କାନ୍ଦୁ-
ଅଛି । ତେଣୁ ସେ କହିଲା, “ସଦ ମୁଁ ତୁମର ମନୋମତ ନୁହେଁ, କେବେ
ତୁମେ ଯାହାକୁ ଉପପୁତ୍ର ମନେକରୁଛ, ତାହା ପାଖକୁ ଚାଲିଯାଅ ।” ଏହା
ଶୁଣି ମଦନସେନା ଧୀର ସ୍ଵରରେ କହିଲା, “ପ୍ରାଣନାଥ, ମୋତେ ଅଭୟ
ଦେଲେ ମୁଁ ଅନ୍ତରର କଥା ଖୋଲି କହିବି ।” ସମ୍ବଦ୍ଧର ସତ୍ୟକରି ଅଭୟ
ଦେବାରୁ ମଦନସେନା କହିଲା, “କହିଲୁବେଳକୁ ମୋର ଦୁଃଖ ଓ ଲଜ୍ଜା
ହେଉଛି; କିନ୍ତୁ ନ କହି ରତ୍ୟନ୍ତର ନାହିଁ । ଥରେ ଆମ ଗୃହନିକଟସ୍ଥ
ଉଦ୍ୟାନରେ ମୋର ଭାଇର ଧର୍ମଦତ୍ତ ନାମକ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ କାମପାଣ୍ଡିତ ହୋଇ
ମୋର ପଥରୋଷ କରିଥିଲା । ମୁଁ ନିନ୍ଦାଭୟରେ ହଠାତ୍ ତାକୁ କହିଦେଲି
‘ବିବାହ ପରେ ପ୍ରଥମେ ତୁମ ପାଖକୁ ଯିବି, ପରେ ସ୍ଵାମୀ ପାଖକୁ ଯିବି ।’
ମୋତେ ଅନୁମତି ଦେଲେ ମୁଁ ତାହା ପାଖକୁ ଯାଇ ନିଜର ସତ୍ୟ
ରକ୍ଷାକରି ଆସିବି ।”

ଏହା ଶୁଣି ସମ୍ବଦ୍ଧର ମସ୍ତକରେ ବଳପାତ ହେଲାପରି ଅନୁଭବ
କଲା; କିନ୍ତୁ ନିଜର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସ୍ମରଣକରି ତାକୁ ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଇ
ଭାବିଲା, “ଏହାକୁ ବନ୍ଦକରି ରଖିବାରେ କି ଲାଭ ? ସେ ପରପୁରୁଷ ପ୍ରତି
ଆଦ୍ରତା; ବରଂ ସେ ଯାହା, ମୋର ସତ୍ୟ ରକ୍ଷା ହେବ ।” ମଦନସେନା
ଗୃହରୁ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଗଲା ।

ମଦନସେନା ରାତିରେ ଏକାକିନୀ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ କୌଣସି
ଘେରୁ ତାର ପଶତ ଧରିପକାଇ କହିଲା, “ସୁନ୍ଦରୀ, ମୁଁ ଜଣେ ଘେର ।
ତୁମେ ମୋ ହାତରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇପାରିବ ନାହିଁ ।” ମଦନସେନା ନିଜର
ଅଳଙ୍କାରତଳ ଦେଇ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ କହିବାରୁ ଘେର କହିଲା, “ମୋର
ତୁମ ଅଳଙ୍କାରରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ମୁଁ ତୁମକୁ ଭୋଗ ନକରି ଛାଡ଼ିବି
ନାହିଁ ।” ମଦନସେନା ହତଭାବ ହୋଇ ନିଜର ସମସ୍ତ କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା
କରିଲା । ଶେଷରେ କହିଲା, “ଭଦ୍ର ! ମୋତେ ସତ୍ୟରକ୍ଷା କରିବାକୁ
ଛାଡ଼ିଦିଅ । ମୁଁ ସତ୍ୟ କରୁଛି, ନିଶ୍ଚୟ ତୁମ ପାଖକୁ ଆସିବି । ତୁମେ ଏହି-
ଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାଅ ।”

ଘେରର ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିଲ ସେ ଏ କନ୍ୟା ସତ୍ୟଭଙ୍ଗ କରିବ ନାହିଁ ।
ତେଣୁ ସେ ମଦନସେନାକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲା ।

ମଦନସେନା ଘେର ହାତରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ ଧର୍ମଦତ୍ତ ନିକଟରେ
ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲା । ତାହା ଶୁଣି ଧର୍ମଦତ୍ତର
ରାଜାନ୍ତର ଜାତ ହେଲା । ସେ କହିଲା, “ତୁମର ସତ୍ୟନିଷ୍ଠାରେ ମୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ
ହୋଇଅଛି । ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ୟର ଧର୍ମ ପତ୍ନୀ । ଅତଏବ ମୁଁ ତୁମକୁ
ସ୍ମରଣ କରି ପାପ ଅର୍ଜିବି ନାହିଁ । ତୁମେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଚାଲିଯାଅ ।”

ଫେରିଆସିବା ବାଟରେ ମଦନସେନା ଘେରକୁ ଭେଟିଲା । ଘେର
ପଚାରିଲା, “କଅଣ୍ଟ ହେଲା ?” ମଦନସେନା ଧର୍ମଦତ୍ତ ଯାହା କହିଥିଲା ତାହା
ପ୍ରକାଶ କଲା । ତହିଁ ଘେର କହିଲା, “ଧର୍ମଦତ୍ତ ଯଦି ତୁମକୁ ଉପଭୋଗ ନକରି
ଗୁଡ଼ିଦେଲା; ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ଗୁଡ଼ି ଦେଇଅଛି । ତୁମର ସତ୍ୟନିଷ୍ଠା ଦେଖି ମୁଁ
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି ।”

ଏହିପରି ନିଷ୍ଠୁଳଙ୍କ ଚରଣ ଘେନି ଦୁହିଁଙ୍କଠାରୁ ମୁକ୍ତିପାଇ ମଦନ-
ସେନା ସ୍ତ୍ରୀ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ଘଟଣା
ଜଣାଇଲା । ସମୁଦୟ ଦେଖିଲା ସେ ମଦନସେନା ଶରୀରରେ ସମ୍ବୋଗର
କୌଣସି ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ପତ୍ନୀର ସମସ୍ତ କଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ
ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କଲା ଓ ଏପରି ସତ୍ୟପରାୟଣା ପତ୍ନୀ ପାଇଥିବାରୁ ନିଜକୁ
ଧନ୍ୟମନେକଲା । ମଦନସେନା ଓ ସମୁଦୟଙ୍କର ଦାମ୍ପତ୍ୟଜୀବନ ସୁଖମୟ
ହେଲା ।

କାହାଣୀଟି ଶେଷ ହେବାରୁ ଦେବତାଲ ରାଜାକୁ ପଚାରିଲା, “ଏହି
କାହାଣୀର ଘେର ଓ ଦୁଇ ବଣିଜଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ
ତ୍ୟାଗୀ ?” ତାହା ଶୁଣି ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ “ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘେରହିଁ
ଯଥାର୍ଥରେ ତ୍ୟାଗୀ । ସମୁଦୟ ଉତ୍କଳ ଜାତ; ତାର ଧର୍ମଧର୍ମ ବିଚାର
ଅଛି । ପତ୍ନୀ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ଜାଣି ସେ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ ନକରି
ଧର୍ମଦତ୍ତ ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଇଥିଲା । ତେଣୁ ଏଥିରେ ତାର ତ୍ୟାଗ
ନଥିଲା । ସେହିପରି ଧର୍ମଦତ୍ତ ପରସ୍ପା ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ଭୟ କରିଥିଲା,

କମ୍ପା ସମୟ କ୍ଷମେ ମଦନସେନା ପ୍ରତି ତାର ଅନୁରାଗ ଉଣା ହୋଇ
ଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ତାକୁ ଉପସ୍ଥାନ ନକରି ଛାଡ଼ିଦେବା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର
ବସୟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସ୍ବେଚ୍ଛା ସହଜେ ପାପୀ, ଧର୍ମଧର୍ମ ବରୁଣଶୂନ୍ୟ । ସେ
ଜଣେ ଅଲଙ୍କାରତୁଷିତା ସୁନ୍ଦର ରମଣୀକୁ ହାତମୁଠାରେ ପାଇ ସୁଦ୍ଧା ତାର
କଥାରେ ବିଶ୍ବାସ କରି ଛାଡ଼ିଦେଇଥିଲା । ତେଣୁ ସେହିଏକା ଯଥାର୍ଥରେ
ତ୍ୟାଗୀ ।”

ରାଜାଙ୍କର ଉତ୍ତରରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବେତାଳ ତାଙ୍କ ସ୍ବରୁ
ଓଁହୋଇ ପୁଣି ଶିଂଶପାବୃଷକୁ ଆଶ୍ରୟକଲ । ରାଜା ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଶୁଣିବାର
ଆଶିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କଲେ ।

ଏକାଦଶ କାହାଣୀ

ତତ୍ପରେ ରାଜା ବିକ୍ରମ ଶିଂଶପାବୃଷ ନିକଟକୁ ଯାଇ ବେତାଳକୁ ସ୍ବରରେ
ରଖି ସେହି ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ବେତାଳ
କହିଲା, “ରାଜନ୍ ! ଆପଣଙ୍କର ଶ୍ରମ ବିନୋଦନ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର
କଥା କହୁଅଛି; ଶୁଣନ୍ତୁ ।”

ଉକ୍ତସ୍ଥାନରେ ଧର୍ମଧୂଳ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ତିନୋଟି
ରାଜକନ୍ୟା ତାଙ୍କର ରାଣୀ ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ନାମ ଥିଲା
ଇନ୍ଦୁଲେଖା, ତାରାବଳୀ ଓ ମୃଗାଙ୍କବତୀ । ରାଜା ସମସ୍ତ ଶତ୍ରୁକୁ ଜୟକରି
ଏହି ତିନି ରାଣୀଙ୍କ ସହ ବିହାର ପୁଷ୍କର ସୁଖଭୋଗ କରୁଥିଲେ ।

ବସନ୍ତୋତ୍ସବ ଉପସ୍ଥଳେ ହୁଅନ୍ତେ ଏକଦା ରାଜା ବିହାର ନିମନ୍ତେ
ତିନି ରାଣୀଙ୍କ ସହ ଉଦ୍ୟାନକୁ ଗଲେ । ସେ ଇନ୍ଦୁଲେଖାଙ୍କ ସହ କ୍ରୀଡ଼ା
କରୁଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କର କେଶକୁ ଧରି ପକାଇବାରୁ ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ
ପତ୍ରଫୁଲ ଖସି ତାଙ୍କର କୋଡ଼ରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେହି ପୁଷ୍ପର ଆଦାତରେ
ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ, “ଓଃ, ଓଃ” । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ମୂର୍ଚ୍ଛା
ହୋଇଗଲା । ଏହା ଦେଖି ରାଜା ବିହୁଳ ହୋଇ ପରିଜନମାନଙ୍କୁ ଡାକି

ଶୀତଳଜଳ ଓ ଶୀତଳପବନ ଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କର ଚେତା ଅଣାଇଲେ ।
ତତ୍ପରେ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତଃପୁରକୁ ନେଇଗଲେ ଓ ବୈଦ୍ୟମାନେ ବିବିଧ
ଔଷଧ ଦେଇ ତାଙ୍କର ଉପଶ୍ଵର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସେ ଟିକିଏ ସୁସ୍ଥ ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ରାଜିରେ ରାଜା ତାରାବଳୀଙ୍କ
ସହ ଚନ୍ଦ୍ରନାମକ ପ୍ରାସାଦ ଉପରକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ରାଣୀ
ତାରାବଳୀ ରାଜାଙ୍କ ଶୋକରେ ଶୟନକଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଗବାକ୍ଷ
ମାର୍ଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରକରଣ ଆସି ତାଙ୍କ ଶରୀର ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । “ଓଃ,
ପୋଡ଼ିଗଲା, ପୋଡ଼ିଗଲା” ବୋଲି ଚିତ୍କାରକରି ସେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ।
ତତ୍ପରେ ରାଜା ମଧ୍ୟ ଉଠି କହିଲେ, “କଅଣ ହେଲା ?” ସେ ବିଚଳିତ
ହୋଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ରାଣୀଙ୍କ ଦେହରେ ଅନେକ ବିଶ୍ଳେଷକ ବାହାରି
ପଡ଼ିଅଛି । ‘ଏ କଅଣ’ ବୋଲି ରାଜା ପରୀକ୍ଷାବାରୁ ତାରାବଳୀ କହିଲେ,
“ମୋର ଦେହ ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ରକରଣ ପଡ଼ିବାରୁ ଏପରି ହୋଇଅଛି ।”
ଏହା କହି ସେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର କଷ୍ଟ ଦେଖି ରାଜା ବିହ୍ଵଳ
ହୋଇ ଦାସଦାସୀମାନଙ୍କୁ ଡାକିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଜଳସିଂହ
ପତ୍ରପତ୍ରର ଶଯ୍ୟାକରଣ ସେଥିରେ ରାଣୀଙ୍କୁ ଶୁଆଇ ଦେଲେ ଓ ତାଙ୍କ
ଶରୀରରେ ଶୀତଳ ଚନ୍ଦନ ପ୍ରଭୃତି ଲେପନ କରାଇଲେ ।

ତୃତୀୟ ରାଣୀ ମୃଗାଙ୍କବତୀ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ନିଜ
ପ୍ରାସାଦରୁ ବାହାରିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ନିର୍ଜନ ରାତି; ଦୂରରେ
କେଉଁଠାରେ କେହି ଜଣେ ଡିଙ୍କିରେ ଧାନ କୁଟୁଥିଲା । ମୃଗାଙ୍କବତୀ ନିଜ
ଗୃହରୁ ବାହାରିଲା ଯାଣି ସେହି ଧାନକୁଟା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ‘ଓଃ, ମରିଗଲା’ ବୋଲି
କହି ବସି ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କର ଦୁଇହାତ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦାସଦାସୀ-
ମାନେ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଘରକୁ ନେଇଗଲେ ଓ ସେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଶଯ୍ୟାରେ
ପଡ଼ିଗଲେ । ପରଜନମାନେ ‘ଏ କଅଣ ହେଲା’ ବୋଲି କହି ତାଙ୍କ
ଦୁଇହାତରେ ଭ୍ରମର ସଦୃଶ ଦୁଇଟି ଆଘାତ ଚିହ୍ନ ଦେଖି ପାରିଲେ ଓ ଯାଇ
ରାଜାଙ୍କୁ ତାହା ଜଣାଇଲେ । ରାଜା ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଦଉଡ଼ି ଆସି ରାଣୀଙ୍କୁ
ପରୀକ୍ଷାକରି, “ପ୍ରିୟେ, ଏ କଅଣ ?” ରାଣୀ ମୃଗାଙ୍କବତୀ ରାଜାଙ୍କୁ

ଦୁଇହାତ ଦେଖାଇ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ, “ନାଥ, ଡିଜିର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲାମାତ୍ରେ ମୋ ହାତରେ ଏ କ୍ଷତଚିହ୍ନ ହୋଇଗଲା । ତହୁଁ ରାଜା ଦାହୋପଶମ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଚନ୍ଦନ ଲେପନାଦି ପ୍ରୟୋଗ କଲେ । ରାଜା ଚନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ପଦ୍ମଫଳଟିଏ ପଡ଼ିଯିବାରୁ ଜଣକର ଦେହରେ କ୍ଷତ ହେଲା; ଚନ୍ଦ୍ର କରଣ ପଡ଼ିବାରୁ ଜଣକର ଦେହ ପୋଡ଼ିଗଲା; ଆଉ ଡିଜିର ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଜଣକର ହାତରେ କ୍ଷତ ଚିହ୍ନ ରହିଗଲା । ଏକ ସମୟରେ ମୋର ପ୍ରେୟସୀମାନଙ୍କର କୁଳୀନତାରୁପକ ଗୁଣ ଦୋଷର କାରଣ ହେଲା ।” ଏହିପରି ଚନ୍ତା କରୁ କରୁ ରାଜାଙ୍କର ଗର୍ବ କଷ୍ଟରେ ଅତିବାହିତ ହେଲା । ପ୍ରାତଃକାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ରାଜା ବୈଦ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ ଚିକିତ୍ସା କରାଇବାରୁ ଦିନଗଣା ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ନିଜ ନିଜ ଅନ୍ତଃ-ପୁରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ବେତାଳ ଏହି କଥାଟି କହିଯାରି ପରାଗଲା, “ହେ ରାଜନ୍, ଏ ଦିନରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ସୁକୁମାରୀ କିଏ ?” ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ଡିଜି ଶବ୍ଦରେ ଯାହାଙ୍କ ହାତରେ କ୍ଷତଚିହ୍ନ ହୋଇଥିଲା, ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଅଧିକ ସୁକୁମାରୀ । କାରଣ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ପୁଷ୍ପ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର-କରଣର ସ୍ପର୍ଶରେ ଆଘାତ ପାଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ମୁଖାଙ୍କଦଣ୍ଡ କାହାରି ବିନା ସ୍ପର୍ଶରେ ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ ଆଘାତ ପାଇଥିଲେ ।”

ଏହାଶୁଣି ବେତାଳ ପୁଣି ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଦ୍ୱାଦଶ କାହାଣୀ

ରାଜା ବିହମ ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷମୂଳକୁ ଯାଇ ବେତାଳକୁ ସ୍ଥଳରେ ରଖି ପୁନଃସ୍ଥ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ବେତାଳ ପୁଣି କହିଲା, “ରାଜନ, ଆପଣଙ୍କୁ ଅବଚଳିତ ଦେଖି ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ଆପଣଙ୍କର ପଥଗ୍ରମ ବିନୋଦ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ମନୋହର କଥା କହୁଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ ।”

ଅଜ୍ଞଦେଶରେ ଯଶଃକେତୁ ନାମରେ ଜଣେ ଯୁବକ ରାଜା ଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ରୂପ ଅତି ମନୋହର ଥିଲା । ସେ ବାହୁବଳରେ ସମସ୍ତ ଶତ୍ରୁକୁ ପରାଜିତ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ନାମ ଗାର୍ଦ୍ଦର୍ଶୀ । ଏକ ସମୟରେ ରାଜା ଯଶଃକେତୁ ରାଜ୍ୟଭାର ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ ଗ୍ରହଦେଇ କେବଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଯୌବନମନ୍ଦରେ ମତ୍ତହୋଇ ରହିଲେ । ସର୍ବଦା ସୁନ୍ଦରୀ ରମଣୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଅନ୍ତଃପୁରରେ ତାଙ୍କର ସମୟ ଅତିବାହିତ ହେଲା । ହିତେଶୀ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ବାକ୍ୟ ନ ଶୁଣି ସେ ନାରୀମାନଙ୍କ ଗୀତ ଶୁଣୁଥିଲେ; ରାଜସିଂହାସନରେ ବସି କଠୋର ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ରତ ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ବାତାୟନ ପାଶ୍ବରେ ବସି ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ଗାର୍ଦ୍ଦର୍ଶୀ ଜଞ୍ଜାଳପୁଣ୍ଡ୍ରୀ ରାଜ୍ୟଭାର ବହନ କରି ଉପାସାଧି ଜାଗ୍ରତ ରହୁଥିଲେ ।

ନଗରବାସୀମାନେ କହୁବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ଏ ଗାର୍ଦ୍ଦର୍ଶୀ ରାଜାଙ୍କୁ ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ବୋଧନ ଆଦି ବ୍ୟସନରେ ବୁଢ଼ାଇରଖି ନିଜେ ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଭୋଗ-କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଏହି ଲୋକାପବାଦ ଶୁଣି ଦିନେ ଗାର୍ଦ୍ଦର୍ଶୀ ନିଜ ପତ୍ନୀ ମେଧାବିନୀଙ୍କୁ କହିଲେ, “ପ୍ରିୟେ, ରାଜା ବ୍ୟସନରେ ରତ । ମୁଁ କଠିନ ରାଜ୍ୟଭାର ବହନ କରିଛି । ତଥାପି ମୁଁ ରାଜ୍ୟଟାକୁ ଖାଇଯାଉଛି ବୋଲି ଲୋକେ ଅପବାଦ ଦେଉଅଛନ୍ତି । ଲୋକାପବାଦ ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କଠାରେ ମଧ୍ୟ ଦୋଷ ସୃଷ୍ଟିକରେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏହି ଅପବାଦ ଭୟରେ ସୀତାଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ନଥିଲେ କି ? ଏବେ ମୁଁ କଣ କରିବି ?” ମେଧାବିନୀ ନିଜ ନାମକୁ ସାର୍ଥକ କରିଥିଲେ । ସେ ଅତି ବୁଦ୍ଧିମତୀ । ସେ କହିଲେ, “ନାଥ, ଶୀର୍ଷଯାତ୍ରା ଛଳରେ ରାଜାଙ୍କୁ ଜଣାଅ—ମୁଁ ବୁଦ୍ଧ ହେଲିଣି, କିଛିଦିନ ବିଦେଶକୁ ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତୁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମର ରାଜ୍ୟଲୋଭ ନାହିଁ ବୋଲି ଜଣାଯିବ ଓ ଅପବାଦ ଦୂର ହୋଇଯିବ । ତୁମ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ରାଜା ସ୍ୱୟଂ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କର ସୁଖାସକ୍ତି କମିଯିବ । ତୁମେ ବିଦେଶରୁ ଫେରିଆସି ପୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ତୁମକୁ କେହି ନିନ୍ଦା କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।”

ପତ୍ନୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ଗାର୍ଦ୍ଦର୍ଶୀ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଶୀର୍ଷଯାତ୍ରା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କିଛିଦିନପାଇଁ ଏଠାରୁ ଯିବାକୁ ମୋତେ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତୁ । ମୋ ମତରେ ଧର୍ମ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।” ତାହା

ଶୁଣି ରାଜା କହିଲେ, “ନା, ନା, ସେପରି କୁହନା । ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ନ ଯାଇ ଦାନ ଇତ୍ୟାଦି କରିବା କଥା ଧର୍ମ ନୁହେଁ । ଘରେ ଥାଇ ଦାନ ଦ୍ଵାରା ସ୍ଵର୍ଗ ଲଭିବ ଉପାୟ କଥା କରାଯାଇ ନ ପାରେ ?” ମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ଦେବ, ଦାନାଦିରେ ଅର୍ଥର ଶୁଦ୍ଧତା ଦେଖିବାକୁ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ସଫଦା ଶୁଦ୍ଧ । ଯୌବନ ଯେତେକାଳ ଥାଏ, ସେହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଲୋକ ଖର୍ଚ୍ଚ ଯାହା କରିବା ଉଚିତ । ଏ ଶରୀର ଅନିତ୍ୟ, ଆଉ କେବେ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦର୍ଶନ କରିବ ?” ମନ୍ତ୍ରୀ ଏହା କହିବାରୁ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ନିଷେଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରତିହାଷୀ ଆସି ଜଣାଇଲେ, “ମହାରାଜ ! ଦିବା ଦ୍ଵିପହର ହେଲଣି; ସ୍ନାନବେଳା ଅତିକାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଅଛି ।” ଏହା ଶୁଣି ରାଜା ସହସା ଉଠି ପଡ଼ିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ନିଜ ଗୃହକୁ ଗଲେ ।

ମନ୍ତ୍ରୀ ନାନାଦେଶ ଓ ଖର୍ଚ୍ଚସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ କରି ଓଡ଼ି, ଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ସମୁଦ୍ର ଖରବଞ୍ଚି ଏକ ନଗରକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଶିବ ମନ୍ଦିରର ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ନିଧିଦତ୍ତ ନାମରେ ଜଣେ ବଣିକ ଦେବ ପୂଜା ନିମନ୍ତେ ସେଠାକୁ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟରେ କୁଣ୍ଡ ଓ ପଥଗମନ ହେତୁ ଧୂଳିଧୂସର ଘାଘଦର୍ଶୀଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ ଭବିଲେ— ଏହାଙ୍କ ସ୍ମରଣରେ ଯଜ୍ଞ ଉପସାଦ ଅଛି । ଏ ଜଣେ ସୁଲକ୍ଷଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ତେଣୁ ସେ ତାହାଙ୍କୁ ଗୃହକୁ ନେଇ ସ୍ନାନ ସେନାଦି ଦ୍ଵାରା ଆଦର୍ଷ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ନେବାପରେ ଘାଘଦର୍ଶୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ଆପଣ କିଏ ? କେଉଁଠାରୁ ଆସିଅଛନ୍ତି ? କ'ଣ ହେଉଛି ?” ସେ ଉତ୍ତର କଲେ, “ମୁଁ ହେଉଛି ଘାଘଦର୍ଶୀ ନାମକ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଅଜ୍ଞ ଦେଶରୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ଯାହାରେ ବାହାରି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିଅଛି ।” ତହିଁ ନିଧିଦତ୍ତ କହିଲେ; “ମୁଁ ବାଣିଜ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ଵୀପକୁ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରିଅଛି । ମୋର ଫେରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ଆମ ଘରେ ଥାଅ । ତୁମେ ଖର୍ଚ୍ଚଯାହାରେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛ । ଏଠାରେ କିଛି କାଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିଅ । ତାହାପରେ ଯିବ ।” ଏହା ଶୁଣି ଘାଘଦର୍ଶୀ କହିଲେ, “ମୁଁ ଏଠାରେ ରହିବାରେ କିଛି ଫଳ ନାହିଁ, ବରଂ ତୁମ ସହୃଦ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ଵୀପକୁ ଯିବାପାଇଁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ।” ଏହି

ପ୍ରସ୍ତାବରେ ବଣିକ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଲେ ।

ପରଦିନ ଦୀର୍ଘଦର୍ଶୀ ଉକ୍ତ ବଣିକଙ୍କ ସହିତ ଏକ ଜାହାଜରେ ଚଢ଼ିଲେ । ଜାହାଜରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଅଭୁତ ଓ ଶୁଷ୍କ ଜଳରାଶି ମଧ୍ୟରେ ଗଡ଼କରି ଜାହାଜଟି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱୀପରେ ଲାଗିଲା । ଦ୍ୱୀପରେ ବଣିକ ନିଧିଦତ୍ତ ଚପୁବନ୍ଧୁ କଲେ । ଦୀର୍ଘଦର୍ଶୀ କିଛିଦିନ ସେହି ଦ୍ୱୀପରେ ବଣିକଙ୍କ ସହିତ କଟାଇଲେ । ତତ୍ପରେ ଦୁହେଁଯାକ ଜାହାଜରେ ବସି ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରିଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ଏକ ବିଚିତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ କଲ୍ଲବୃକ୍ଷ ଉତ୍ପତ୍ତ ହେଲା । ତାହା ପ୍ରକାଳ ନିର୍ମିତ ଶାଖା, ମଣିମୟ ଫଳ, ସୁନ୍ଦର ପୁଷ୍ପରେ ମନୋହର ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ପୁଣି ଏହାର ଡାଳ ସନ୍ଧିରେ ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ରମୟ ପଲଙ୍କରେ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଶୟନ କନ୍ୟା ବସିଥିଲା । ଦୀର୍ଘଦର୍ଶୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହି ଉଠିଲେ, “ଅହୋ, ଏ କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !” ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି କନ୍ୟା ଶାଖାଫଳୋତ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗାଇଲା । ତାର ସାରମର୍ମ ହେଲା—ସିଏ ଯେଉଁ କର୍ମିଣୀକ ଶ୍ରେୟଣ କରିଥିବ, ସେ ଅବଶ୍ୟ ତାର ଫଳ ଭୋଗ କରିବ । ପୁଣକୃତ କର୍ମକୁ ସ୍ୱୟଂ ବ୍ୟାପା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟଥା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହା କହି ସେ ଦିବ୍ୟ କନ୍ୟାଟି କଲ୍ଲବୃକ୍ଷ ଓ ପଲଙ୍କ ସହିତ ସୁନ୍ଦରୀର ସମୁଦ୍ରଗର୍ଭରେ ଚୁଡ଼ିଗଲା । ଦୀର୍ଘଦର୍ଶୀ କହିଲେ, “ମୁଁ କି ଅଭୁତପୁର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲି ! କାହିଁ ସମୁଦ୍ର ! କାହିଁ ଅବା ସେହି ଦିବ୍ୟତରୁ ? ପଲଙ୍କ ଓ ଦିବ୍ୟକନ୍ୟା ସହିତ ବୃକ୍ଷଟି କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ଯଦି ସତ୍ୟ ହେଉଥାନ୍ତୁ ଆକାର ଏହିପରି ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଚନ୍ଦ୍ର, ପାଗଳାତ ପ୍ରଭୃତି କାହିଁକି ଏଥିରୁ ଉତ୍ପତ୍ତ ନହେଲେ ?” ଏହା ଶୁଣି ଜାହାଜର ନାବିକମାନେ କହିଲେ, “ମହାଶୟ ! ଏ ଦିବ୍ୟକନ୍ୟା ସବୁଦିନେ ଏହିପରି କ୍ଷଣକପାଇଁ ଦେଖାଦେଇ ପୁଣି ସମୁଦ୍ରରେ ଚୁଡ଼ିଯାଏ । ଆପଣ ତାକୁ ଏଇ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଦେଖିଲେ ।” ମନ୍ତ୍ରୀ ଦୀର୍ଘଦର୍ଶୀ ନିଧିଦତ୍ତଙ୍କ ସହିତ ସମୁଦ୍ର ଟୀରରେ ଜାହାଜରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ । ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଜାହାଜର ଜନିଷ୍ଠ ଉତ୍ତର ନିଧିଦତ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ନିଜ ଘରକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ କିଛିଦିନ ରହିବା ପରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ବଣିକଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଏବେ ମୁଁ ସ୍ୱଦେଶକୁ

ଯିବ; ତୁମର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ।” ବଣିକ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ-
ନଥିଲେହେଁ ସେ ବିଦାୟ ନେଇଗଲେ ।

ତମେ ନାନାଦେଶ ଅତିକ୍ରମ କରି ସେ ଅଙ୍ଗଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।
ଅଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅନୁପ୍ରସ୍ତାବ କରିବାକୁ କେତେକ ଗୁରୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ ।
ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ରାଜାଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ । ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିଚ୍ଛେଦରେ
ଦୁଃଖିତ ଥିଲେ । ସେ ନିଜେ ତାଙ୍କୁ ପାହୋଟି ନେବାପାଇଁ ନଗରରୁ ବାହାର
ଆସିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ ଓ ଅଭିବାଦନ କରି ରାଜା ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତଃ-
ପୁରକୁ ନେଇଗଲେ । ବିଶ୍ରାମ ନେବାପରେ ରାଜା ପଚାରିଲେ, “ହେ ମନ୍ତ୍ରୀ,
ଆମମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ତୁମେ ଶରୀର ସଙ୍ଗେ ମନକୁ ମଧ୍ୟ ଏତେ କଷ୍ଟ ଦେଲ-
କାହିଁକି ? ଅଥବା ଭଗବତ୍ତା ଭବିତବ୍ୟତାର ଗତି ବିଚିତ୍ର । ତାହା କିଏ
ଜାଣି ପାରିବ । ତାରି ଦ୍ଵାରା ହଠାତ୍ ଖର୍ଯ୍ୟଯାହା ପାଇଁ ତୁମର ମନ ହେଲା ।
ଏବେ କୁହ, ତୁମେ କେଉଁ କେଉଁ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କଲ । କେଉଁ ସବୁ ନିଆ
କଥା ଦେଖିଲ ?” ତତ୍ତ୍ଵେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଯଥାକ୍ରମେ ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ଵୀପ
ଯିବାର ପଥ, ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ଉଠି ଗୀତ ଗାଉଥିବା, କଳ୍ପତରୁରେ
ବସିଥିବା ଯିଭୁବନ ସୁନ୍ଦର ଦିବ୍ୟଜନ୍ୟା ବିଷୟ କହିଲେ ।

ତାହା ଶୁଣି ରାଜା ଏପରି କାମବଶ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଯେ ଏହି
ଜନ୍ୟା ବିନା ତାଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ଏପରିକି ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ବୃଥା ବୋଲି ମନେକଲେ ।
ସେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଏକାନ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ଡାକି କହିଲେ, “ହେ ମନ୍ତ୍ରୀ, ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ
ସେହି ଜନ୍ୟାକୁ ଦେଖିବି । ନଚେତ୍ ମୋର ଜୀବନ ରହିବ ନାହିଁ ବୋଲି
ଜାଣ । ଭବିତବ୍ୟତାକୁ ପ୍ରଣାମ କରି ତୁମେ କହିଥିବା ପଥରେ ଯିବ ।
ମୋତେ ବାରଣ କର ନାହିଁ କିମ୍ବା ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଆସ ନାହିଁ । ଗୁପ୍ତରେ
ମୁଁ ଏକାକୀ ଯିବି । ତୁମେ ରାଜ୍ୟରକ୍ଷା କରିବ । ମୁଁ ରାଣଦେଇ କହୁଛି,
ମୋ କଥାକୁ ଅନ୍ୟଥା କରିବ ନାହିଁ ।” ଏହା କହି ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପ୍ରତି-
ବାଦକୁ ନଶ୍ଵିଳି ତାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ତତ୍ତ୍ଵେ ମନ୍ତ୍ରୀ ମହା ଝୁସିବ ମଧ୍ୟରେ
ସୁଦ୍ଧା ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ରହିଲେ । ରାଜାଙ୍କୁ ଅସାଧ୍ୟ ବ୍ୟସନରେ ଆସକ୍ତ
ଦେଖିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ କାହୁଁ ସୁଖ ଭୋଗ କରି ପାରିବେ ?

ବିଶୁଦ୍ଧ ମନ୍ତ୍ରୀଉପରେ ରାଜ୍ୟର ଦେଇ ରାଜା ଯଶଃକେତୁ ତପସୀ

ବେଶଧର ଦିନେ ଶୁଣିରେ ନଗରରୁ ବାହାରିଗଲେ । ଯାଉ ଯାଉ ସେ ପଥ ମଧ୍ୟରେ କୁଶନାମକ ଜଣେ ରୁଷିକୁ ଦେଖିଲେ । ତପସ୍ବୀବେଶୀ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରିନ୍ତେ, ରୁଷି କହିଲେ, “ବସୁ, ବଣିକ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦତ୍ତ ସହୃଦ ଜାହାଜରେ ବସି ସମୁଦ୍ରରେ ଗଲେ, ରୂମେ ସେହି ଅଭିନଷିତ କନ୍ୟାକୁ ପାଇ ପାରିବ; ଅଧୀର ହୁଅ ନାହିଁ ।” ଏହା ଶୁଣି ରାଜା ଆନନ୍ଦରେ ମୁନକୁ ପ୍ରଣାମକରି ବାହାରିଲେ । ନାନା ନଦୀ, ପଟ୍ଟତ ଅତିକ୍ରମ କରି ସେ ସମୁଦ୍ର-କୂଳରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳକୁ ମୁନ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦତ୍ତଙ୍କ କଥା କହିଥିଲେ, ସେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ବୀପକୁ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରିଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କର ତାଙ୍କ ସହୃଦ ମିଳନ ହେଲା । ରାଜାଙ୍କ ପାଦରେ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଶୁଭ ଚିହ୍ନ ଦେଖି ବଣିକ ତାଙ୍କୁ ଜାହାଜରେ ବସାଇ ସଙ୍ଗରେ ନେଲେ । ସମୁଦ୍ରର ଅଧେ ଅତିକ୍ରମ କଲ ବେଳକୁ ସହସ୍ରା କଲ୍ଲବୃକ୍ଷର ସ୍ତରରେ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବସିଥିବା ସେହି କନ୍ୟା ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ହେଲା । ଚକୋର ଚନ୍ଦ୍ରକାକୁ ଚାହିଁଲପରି ରାଜା ତାକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ଏହି ସମୟରେ କନ୍ୟାଟି ବାଣୀବାଦ୍ୟ ସହୃଦ ଗାଇଲା—ଯିଏ ପୃଥ୍ବୀ ଯେପରି କର୍ମଶୀଳ ବୁଝିଥାଏ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ସେହିପରି ଫଳଭୋଗ କରିବ । ସ୍ବୟଂ ବ୍ୟାତା ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅନ୍ୟଥା କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଯେଉଁଠାରେ, ଯେପରି, ଯାହାର, ଦୈବଯୋଗେ ଯାହା ଘଟିବାକୁ ଥିବ, ଉଦ୍ଧୃତବ୍ୟତା ତାକୁ ଅବଶକରି ସେହିଠାକୁ ସେହିପରି ନେଇ ତାହା ଘଟାଇବ । ଉଦ୍ଧୃତର ସୂଚନା ଦେଇ ଗାଉଥିବା କନ୍ୟାକୁ ଦେଖି ରାଜା କ୍ଷଣକ ପାଇଁ କନ୍ଦର୍ପଶରରେ ଆହତ ହୋଇ ନିଷ୍ଠୁର ରହିଗଲେ । ତତ୍ପରେ ସେ କହିଲେ, “ହେ ରାଜାକର ! ତୁମକୁ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି । ତୁମେ ଏପରି ସୁନାଶକୁ ଲୁଗୁଲୁ ରଖି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରି ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଦେଇଅଛ । ମୁଁ ତୁମର ଶରଣ ପଶୁଅଛି । ମୋର ମନସ୍ଥାମନା ସଫଳ କର ।” ରାଜା ଏହିପରି ସମୁଦ୍ରକୁ ସ୍ଥିତ କରୁ କରୁ ସେହି କନ୍ୟା ବୃକ୍ଷସହୃଦ ସମୁଦ୍ରରେ ବୁଡ଼ିଗଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ଜାହାଜରୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ତାହା ପଛେ ପଛେ ସେହିଠାରେ ସମୁଦ୍ରରେ ବୁଡ଼ିଲେ । ଏହା ଦେଖି ସାଧୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦତ୍ତ ମନେକଲେ ଯେ ତପସ୍ବୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଅଛି । ତେଣୁ ସେ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ଆକାଶବାଣୀ ହେଲା—“ଏପରି ଦୁଃସାହସ କରନାହିଁ । ସେ ସମୟରେ ବୁଝିଗଲେ ବୋଲି ଭୟକର ନାହିଁ । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜା ଯଶଃକେତୁ, ତପସ୍ବୀ ନୁହନ୍ତି । ଏହି କନ୍ୟାକୁ ପାଇବାପାଇଁ ସେ ଆସି ଅଛନ୍ତି । କନ୍ୟାଟି ହେଉଛି ତାଙ୍କର ପୃଷ୍ଠକନ୍ୟାର ଭାଉସୀ । ଏହି କୁ ନେଇ ସେ ପୁଣି ନିଜର ଅଜ୍ଞାଶକ୍ତିକୁ ଫେରି ଯିବେ ।” ଏହି ଦୈଶାନ୍ୟାଣୀ ଶୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମୀଦତ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଓ ନିଜ ଅଭିଳାଷ ପୂରଣ ଲାଗି ସୁନର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ବୀପକୁ ଗଲେ ।

ରାଜା ଯଶଃକେତୁ ସମୟରେ ବୁଝିବା ପରେ ଏକ ଦିବ୍ୟନଗର ଦେଖିଲେ । ଏହାର ପ୍ରାସାଦମାନଙ୍କରେ ମଣିମୟ ସ୍ତମ୍ଭ, ସୁବର୍ଣ୍ଣର ଭିତ୍ତି ଓ ମୁକ୍ତାର ଗବାକ୍ଷମାନ ଥିଲା । ରତ୍ନଶିଳା ନିର୍ମିତ ଯୋପାନରେ ଶୋଭିତ ଅନେକ ପୁଷ୍ପଗଣୀ ଥିଲା । ରାଜା ସକଳକାମନା ପୂରଣକାଶ୍ଚ କଲବୃକ୍ଷ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଶୋଭିତ ଉଦ୍ୟାନମାନ ଦେଖିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏତେ ସମ୍ବଳ ସତ୍ତ୍ବେ ସେହି ନଗରରେ ଜଣେହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ନଥିଲେ । ରାଜା ଘର ଘର ବୁଲି ପ୍ରିୟତମାକୁ ଖୋଜିଲେ ମାତ୍ର କୌଣସିଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିପାରିଲେ ନାହିଁ, ତହିଁ ସେ ଏକ ମଣିମୟ ଗୁହ୍ୟପଥକୁ ଉଠି ତାର ଝରକାବାଟେ ସେଥିରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ, ଉଲ୍ଲୁକ୍ଷ ରତ୍ନଦ୍ବାରା ନିର୍ମିତ ଏକ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଆବରଣ କରି କେହି ଜଣେ ଶୋଇଅଛୁ । “ଏ କଅଣ ସେହି ଦିବ୍ୟକନ୍ୟା ?” ଏହିପରି ଭାବ ରାଜା ଉଜ୍ଜ୍ବଳ ହୋଇ ତାହାର ମୁଖର ଆବରଣ ଖୋଲିଦେଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ଏ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ଚିର ଅଭିଳାଷିତ ସେହି କନ୍ୟା । ସତେ ଅବା ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ମରୁପଥକ ନଦୀର ଦର୍ଶନ ପାଇଲା ! କନ୍ୟାଟି ମଧ୍ୟ ତସ୍ମୁ ମେଲାଇ ସେହି ରୂପବାନ୍ ପୁରୁଷକୁ ଦେଖି ପଲଙ୍କରୁ ଉଠିପଡ଼ିଲା । ତତ୍ପରେ ସେ ତାଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଜ୍ଜାର କରି ଅବନତ ମୁଖରେ ତାଙ୍କ ପାଦକୁ ଚୁମ୍ବିବୁଧି ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା, “ମହାରାଜ, ଆପଣ କିଏ ? ଆପଣ ଏ ଅଗମ୍ୟ ପାତାଳ ପୁରକୁ କିପରି ଆସିଲେ ? ରାଜା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଠ ଶରୀରରେ କାହିଁକି ତପସ୍ବୀବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି ? ମୋଠାରେ ଦୟା ଥିଲେ ଏସବୁ କହନ୍ତୁ ।”

ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ସୁନ୍ଦରୀ, ମୁଁ ହେଉଛି ଅଙ୍ଗ ଦେଶର ରାଜା
ଯଶୋବନ୍ତ । ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ମୁଖରୁ ତୁମ ବସୟ ଶୁଣି ତୁମକୁ ପାଇବା
ନିମନ୍ତେ ଏହି ବେଶ ଧାରଣ କରି ଏଠାରେ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି । ଏବେ
ତୁମେ କିଏ, ମୋତେ କୁହ ।” ଉକ୍ତ କନ୍ୟା ଲଜ୍ଜା ପ୍ରକାଶ କରି ଅନୁରାଗ
ସହକାରେ କହିଲା, “ମହାରାଜା, ମୁଗାଙ୍କ ସେନ ନାମରେ, ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଧର-
ରାଜ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ହେଉଛି ତାଙ୍କର କନ୍ୟା । ମୋର ନାମ ମୁଗାଙ୍କବତୀ ।
କୌଣସି କାରଣରୁ ମୋର ପିତା ମୋତେ ଏଠାରେ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ଛାଡ଼ିଦେଇ
ପୁରବାସୀଙ୍କ ସହ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଇଅଛନ୍ତି ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ
କଲ୍ୟାଣପୁରେ ବସି ଏହି ନଗରରୁ ସମୁଦ୍ର ଉପରକୁ ଉଠି ଭବିତବ୍ୟତା
ବିଷୟରେ ଗୀତ ଗାଇଥାଏ ।” କନ୍ୟାଟି ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗରେ
ବହୁଳ ହୋଇ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀକୁ ସ୍ୱୀକାର କଲ ଓ ଏକ ନିୟମ ଜଣାଇ
କହିଲା, “ହେ ପତିଦେବତା, ପ୍ରତି ମାସର ଶୁକ୍ଳ ଓ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ
ଓ ଅଷ୍ଟମୀ ଏହି ରାତ୍ରେଟି ଦିନ ମୁଁ କେଉଁଆଡ଼େ ଗଲେ ତୁମେ ବାରଣ
କରିବ ନାହିଁ କି ମୋତେ ଦେଖିବ ନାହିଁ । ଏଥର ବିଶେଷ କାରଣ ଅଛି ।”
ରାଜା ଏ ନିୟମକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ତାକୁ ଗାନ୍ଧବ ବିଧିରେ ବିବାହ କଲେ
ଓ ତା ସହିତ ରହି ଦିବ୍ୟସୁଖ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏକଦା ମୁଗାଙ୍କବତୀ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲା, “ନାଥ, ତୁମେ ଏହିଠାରେ
ମୋତେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହୁଥାଅ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଅନ୍ୟତ୍ର
ଯାଉଅଛି । ଆଜି କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିଅ । ତୁମେ ଏହି ସ୍ତୁତିକ ନିର୍ମଳ
ଗୃହରେ କଦାପି ପ୍ରବେଶ କରିବ ନାହିଁ । ଆଉ ଏ ପୃଷ୍ଠଗଣାରେ ମଧ୍ୟ
ପ୍ରବେଶ କରିବ ନାହିଁ । ଯଦି ପ୍ରବେଶ କର ତେବେ ତୁମେ ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
ଭୁଲେକକୁ ଚାଲିଯିବ ।” ଏହା କହି ସେ କନ୍ୟା ଯିବାକୁ ବାହାରିଲା ।
‘ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି’ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସୁକ ହୋଇ ରାଜା ତରବାଣୀ
ଧରି ତାର ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲେ । ଏହିପରି କିଛି ଦୂର ଯିବା ପରେ ରାଜା
ଦେଖିଲେ, ଏକ ଶୁଷ୍କାକୃତି ରାକ୍ଷସ ଆସି ଉତ୍ସୁକର ଗର୍ଜନ କରି ମୁଗାଙ୍କ-
ବତୀକୁ ଗିଳି ଦେଲା । ରାଜା ନିରାଶ ହୋଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରୁ ତରବାଣୀରେ
ତାହାର ମୁଦ୍ରା ଛେଦନ କଲେ ।

ରାଜା ପତ୍ନୀବିସ୍ଫୋଗରେ ନିଜାନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ରାକ୍ଷସର ଉଦରକୁ ଚରି ଦେବାକୁ ମୁଗାଙ୍କବଣ ଅକ୍ଷତ ଶରୀରରେ ବାହାରି ଆସିଲ । ଏହା ଦେଖି ରାଜା “ଆସ, ଆସ” କହି ତାକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ, ପଚାରିଲେ, “ପ୍ରିୟେ, ଏ କଅଣ ? ସ୍ଵପ୍ନ ନା ମାୟା ?” ଏହା ଶୁଣି ସେହି ବିଦ୍ୟାଧର କହିଲେ, “ଆର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର, ଶୁଣ ; ଏହା ସ୍ଵପ୍ନ ନୁହେଁ କି ମାୟା ନୁହେଁ । ମୋର ପିତା ବିଦ୍ୟାଧରରାଜ ଏହିପରି ଅଭିଶାପ ଦେଇଥିଲେ । ମୋର ପିତାଙ୍କର ଅନେକ ପୁତ୍ର ଥିଲେ ହେଁ ମୋ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟଧିକ ବାସ୍ତବ୍ୟ ହେତୁ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଶ୍ଵେତନ କରୁ ନଥିଲେ । ମୁଁ ସଙ୍ଗତା ଦୁଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀଦିନ ଏଠାକୁ ଆସି ଶିବ ପୂଜା କରୁଥିଲି । ଥରେ ଏକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ମୁଁ ଗୌରପୂଜା କରୁ କରୁ ଦୈବାର୍ତ୍ତ ସମସ୍ତ ଦିନଟି ବିତଗଲି । ସେଦିନ ପିତା ମୋତେ ଅପେକ୍ଷା କରି କରି ସୁଧାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ କିଛି ମାତ୍ର ଶ୍ଵେତନ ନ କରି ମୋ ଉପରେ କ୍ରୂପିତ ହେଲେ; ଏପରି କି ସେଦିନ ସେ ଜଳ ସୁଦ୍ଧା ଗ୍ରହଣ କଲେ ନାହିଁ । ଋଷି ହେବାରୁ ମୁଁ ଯାଇ ଅପରାଧ ହେତୁ ମୁଖ ତଳକୁ କରି ତାଙ୍କ ଅଗରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲି । ଭବିତବ୍ୟ ବଳରୁ ସେ ମୋ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ତ୍ୟାଗ କରି ମୋତେ ଶାପ ଦେଲେ, ‘ତୁ ମୋତେ ଅବଜ୍ଞା କରି ଭୁଲି ଯାଇ ସାରା ଦିନ ଉପବାସ ରଖାଇଲୁ । ସେହି ହେତୁରୁ ପ୍ରତି ମାସରେ ଦୁଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଓ ଦୁଇ ଅଷ୍ଟମୀ ଦିନରେ ତୁ ଶିବ ପୂଜାପାଇଁ ନଗର ବାହାରକୁ ଗଲେ କୃତାନ୍ତ-ସନ୍ଧ୍ୟା ନାମକ ଏକ ରାକ୍ଷସ ଆସି ଗିଳିଦେବ ଓ ତୁ ତାର ଉଦର ବିସର୍ଜ୍ଜି କରି ବାହାରି ଆସିବୁ । ତୁ ଏ ନଗରରେ ଏକାକିନୀ ରହୁ ମୋର ଅଭିଶାପ ଓ ରାକ୍ଷସ ତୋତେ ଗିଳିବା ବେଳର ଯତ୍ନଶୀ ଭୁଲି ଯିବୁ ।’ ମୁଁ ଅନୁନୟ ବିନୟ କରିବାରୁ ପିତା ଟିକିଏ ଚିନ୍ତାକରି ଶାପମୁକ୍ତିର ଉପାୟ କହିଲେ, ‘ଯେଉଁ ଦିନ ଅଙ୍ଗ ଦେଶର ରାଜା ଯଶଃବନ୍ଧୁ ତୋତେ ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଓ ତୋତେ ରାକ୍ଷସ ଗିଳିବାର ଦେଖି ତାକୁ ମାରବେ ସେହିଦିନ ତୁ ଶାପମୁକ୍ତ ହୋଇ ତାର ଉଦରରୁ ବାହାରିବୁ ଓ ଶାପାଧ ସମସ୍ତ କଥା ସ୍ମରଣ କରି ପାରିବୁ ।’ ପିତା ଏହିପରି ଶାପମୁକ୍ତିର ଉପାୟ କହି ମୋତେ ଏଠାରେ ଏକୃଷ୍ଟି ଛାଡ଼ି ଦେଇ ପୁରବାସୀଙ୍କ ସହ ନିକ୍ଷେପ ନାମକ ପଟ୍ଟତଳୁ ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ଶାପଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଏଠାରେ ବାସ କରୁଥିଲି । ଏବେ ସେ

ଶାପରୁ ମୁଁ ମୁକ୍ତ ଓ ସମସ୍ତ କଥା ସ୍ମରଣ କରି ପାରୁଅଛି । ତେଣୁ ଆଜି ପିତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ନିଷ୍ପଥପଟ୍ଟକୁ ଯିବି । ତୁମେ ଏହିଠାରେ ଥାଅ ଅଥବା ନିଜ ଦେଶକୁ ଯାଅ ; ଯାହା ତୁମର ଇଚ୍ଛା ।”

ମୁଗାଙ୍କବଟାଠାରୁ ଏହା ଶୁଣି ରାଜା ନିତାନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ କହିଲେ, “ହେ ସୁଦତ୍ତ, ତୁମେ ଆଜି ନଯାଇ ଯାତୋଟି ଦିନ ଅପେକ୍ଷା କର । ଏହି ରାଜ୍ୟରେ ତୁମ ସହୃଦ ବନ୍ଧାବ କରି ମୁଁ ଏ କେତୋଟି ଦିନ ଚିତ୍ତ ବିନୋଦନ କରିବି । ତାହାପରେ ତୁମେ ପିତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବ ଓ ମୁଁ ନିଜ ଦେଶକୁ ଚାଲିଯିବି ।”

ମୁଗାଙ୍କବଟା ‘ତାହାହିଁ ହେଉ’ ବୋଲି କହିବାରୁ ରାଜା ଯଶଃକେତୁ ତାହାହୃତ ଉପବନସ୍ଥିତ ପୁଷ୍କରିଣୀମାନଙ୍କରେ ଛଅଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଧାବ କଲେ । ତୁଲେଙ୍କକୁ ଯିବାର ପଥ ଯେଉଁ ପୁଷ୍କରିଣୀରେ ଥିଲା, ରାଜା ସପ୍ତମଦିନ ସେହି ପୁଷ୍କରିଣୀକୁ କୌଣସି ଛଳରେ ପହଞ୍ଚି ନେଇଗଲେ । ସେଠାକୁ ଆସି ତାର ଗଳାକୁ ଧରି ସେ ପୁଷ୍କରିଣୀରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଓ ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ପହଞ୍ଚି ସହୃଦ ନିଜର ସ୍ୱଦେଶ୍ୟାନୁସ୍ଥିତ ପୁଷ୍କରିଣୀରେ ପହଞ୍ଚିସହୃଦ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ।

ସପତ୍ନୀକ ରାଜାଙ୍କୁ ଦେଖି ଉଦ୍ୟାନ ରକ୍ଷକମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଦୀର୍ଘଦର୍ଶୀ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ । ସେ ଯାଇ ରାଜାଙ୍କ ପାଦତଳେ ପ୍ରଣାମ କରି ରାଜା ଓ ତାଙ୍କ ସହୃଦ ଆସିଥିବା ପ୍ରଂସୁତମା ପତ୍ନୀକୁ ପ୍ରାସାଦର ଅନ୍ତଃପୁରକୁ ନେଇଗଲେ । ତହିଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ଚିନ୍ତା କଲେ, “ଅହୋ ! ଏ ଦିବ୍ୟ ରମଣୀକୁ ରାଜା କିପରି ଲାଭ କଲେ ? ବାସ୍ତବରେ ବିଧାତା କପାଳରେ ଯାହା ଲେଖିଥାଏ, ତାହା ଯେତେ ଅସମ୍ଭବ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅବଶ୍ୟ ମିଳି ଥାଏ ।” ରାଜା ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରି ଆସିଥିବାର ଦେଖି ମୁଗାଙ୍କବଟା ସପ୍ତାହ ପୁଣି ହୋଇ ଥିବାରୁ ନିଜର ବିଦ୍ୟାଧରପୁରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କଲା । କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟାଧର-ପୁରକୁ ଉଡ଼ିଯିବା ବିଦ୍ୟା ତାର ସ୍ମରଣ ହେଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ଘୋର ବିଷାଦ ଅନୁଭବ କଲା ।

ରାଜା ପଚାରିଲେ, “ପ୍ରିୟେ, ତୁମେ ଏତେ ବିଚିତ୍ର କ’ଣ କ’ଣ ?” ବିଦ୍ୟାଧର ମୁଗାଙ୍କବଟା ଉତ୍ତର କଲା, “ଶାପ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ଯେ ତୁମ ସ୍ନେହ ପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ଏତେ ଦିନ ରହିଲୁ ସେଥିଯୋଗୁଁ

ମୋର ବିଦ୍ୟା ଓ ଦିବ୍ୟ ଗତି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଅଛି ।” ତାହା ଶୁଣି ରାଜା ହୁଷ୍ଟ ହୋଇ କହିଲେ, “ମୁଁ ସେହି ବିଦ୍ୟାଧରା ବିଦ୍ୟା ସ୍ଥିତ କରିଅଛି ।” ଏହା କହି ରାଜା ଏକ ମହାନ ଉତ୍ସବ କରାଇଲେ । ଏହା ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରୀ ଦୀର୍ଘ-ଦର୍ଶୀ ଗୁମକୁ ଯାଇ ଶଯ୍ୟାରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଗୁଡ଼ିଆଟି ଯିବାରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ବାହାରିଗଲା । ତହିଁ ରାଜା ସ୍ୱୟଂ ରାଜ୍ୟଭାର ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ମୁଗାଙ୍କବଢ଼ା ସହୃଦ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରି ଦୀର୍ଘକାଳ ରାଜତ୍ୱ କଲେ ।

ଏହି କଥାଟି କହି ବେତାଳ ରାଜା ବିହମନ୍ତ ପଚାରିଲା, “ମହାରାଜା, ନିଜ ପ୍ରଭୁ ଏପରି ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଲଭ କରିବାର ଦେଖି ମଧ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଯେ ଗୁଡ଼ିଆଟି ଗଲା, ସେଥିର ଚାରଣ କୁହ । ଏ ଦିବ୍ୟ ସୁନ୍ଦରା କନ୍ୟାକୁ ମୁଁ ନିଜେ ପାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ ବୋଲି ଶୋକ ହେଉଛୁ ? ଅଥବା ତାଙ୍କର ରାଜ୍ୟପ୍ରତି ଲୋଭ ଥିଲା, ମାତ୍ର ରାଜା ଫେରି ଆସିବାରୁ ଦୁଃଖ ହେବା ହେଉଛୁ ?”

ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ଯୋଗୀଶ୍ୱର, ଏ ଦୁଇଟି କାରଣ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସିଟି ଯେଉଁଲି ଉଦାର ଚରିତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରେ ସମ୍ଭବ ନପାରେ । ମୋର ମନେହୁଏ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବିଲେ, “ଯେଉଁ ରାଜା ସାଧାରଣ ନାୟକଙ୍କର ଅନୁରାଗରେ ପଡ଼ି ରାଜ୍ୟକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ଦେଇଥିଲେ, ଏବେ ସେ ଦିବ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଧରା ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହୋଇ କଥା ନ କରିବେ ? ମୁଁ ଏତେ କଷ୍ଟ ସହ ମଧ୍ୟ ମୋର ରାଜ୍ୟ-ଭାର ଉଠା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ବରଂ ସେ ଭାର ବୃଦ୍ଧ ସଙ୍ଗେ ମୋର ଅଧିକ ଅପଯୋଗ ହେବ ।” ଏହିପରି ଚିନ୍ତାରେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଗୁଡ଼ିଆଟି ଗଲା ।

ମାୟାବା ବେତାଳ ଏହି ଉତ୍ତର ଶୁଣି ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ନିଜ ବାସସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଗଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆଖିବା ନମନ୍ତେ ସୁନାସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷ ନିକଟକୁ ଗଲେ ।

ଦୟୋଦୟ କାହାଣୀ

ରାଜା ପୁନର୍ବାର ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷ ନିକଟକୁ ଯାଇ ବେତାଳକୁ କାନ୍ଧରେ ରଖି ପୂର୍ବପରି ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଚାଲିଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ବେତାଳ କହିଲା, “ହେ ରାଜା, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ କହୁଛି; ଶୁଣନ୍ତୁ । ଏଥିରେ ଆପଣଙ୍କର ପଥଗ୍ରାନ୍ଥ ଦୂର ହେବ ।” ଏହା କହି ସେ ଗଳ୍ପ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ବାଗଦୋ ବୋଲି ଏକ ନଗରୀ ଅଛି । ସେଠାରେ ଦେବସ୍ତ୍ରୀ ନାମରେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ସେ ଖୁବ୍ ଧନୀ ଥିଲେ ଓ ରାଜା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ହରିସ୍ତ୍ରୀ । ତାଙ୍କର ଲବଣ୍ୟବତୀ ନାମରେ ଏକ ପରମାୟୁଜ୍ଞ ପତ୍ନୀ ଥିଲା । ଏକଦା ହରିସ୍ତ୍ରୀ ପତ୍ନୀ ସହୃଦ ପ୍ରାସାଦର ଛତ ଉପରେ ଶୋଇ ଶୀତଳ ଚନ୍ଦ୍ର, କରଣ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ମନ୍ଦନବେଗ ନାମ ଏକ ବିଦ୍ୟାଧର ପୁତ୍ର ଆକାଶରେ ଯାଉ ଯାଉ ସେଠାରେ ଓହ୍ଲାଇ ପତି ପାଶ୍ବରେ ଶୟନ କରିଥିବା ଲବଣ୍ୟବତୀକୁ ଦେଖିଲା । ତହିଁ ସେ ସୁପ୍ରାବେଶରେ ଥିବା ସେହି ଲବଣ୍ୟବତୀକୁ ହରଣ କରିନେଲା ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ହରିସ୍ତ୍ରୀ ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠି ପତ୍ନୀକୁ ନ ଦେଖି ବିଳାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତତ୍ପରେ ସେ ଛତ ଉପରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଠରୀ, ଏପରିକି ଉପବନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠାରେ ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ରାତି କଟାଇ ଦେଲେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସନ୍ଧାନ ପାଇଲେ ନାହିଁ ।

ସକାଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚରୁଦିଗ ଆଲୋକିତ କଲେ; କିନ୍ତୁ ହରିସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୋହାନ୍ନକାର ଦୂର ହେଲା ନାହିଁ । ଆତ୍ମୀୟସ୍ବଜନମାନେ ଆସି ତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ; ମାତ୍ର ସେ ଅଧୀର ହୋଇ ପ୍ରିୟାର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସ୍ମରଣ କରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତହିଁ କେତେ ଜଣ ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇଲେ, “ଲବଣ୍ୟବତୀ ନିଶ୍ଚୟ ଜୀବନରେ ଅଛନ୍ତି । ତୁମେ ଏପରି ବିଳାପ କରି ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ କିଛି ଫଳ ହେବ ନାହିଁ । ବରଂ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ତାଙ୍କୁ ଖୋଜିବାର ଉଦ୍ୟମ କର । ଅବଶ୍ୟ ରୂପେ ଲବଣ୍ୟବତୀକୁ ଫେରିପାଇବ ।”

ହରିସ୍ୱାମୀ କହୁଛୁ ଆଶ୍ୱତ୍ଥ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରାକଳେ, “ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ ଦାନକରି ଶୀର୍ଷ ଭ୍ରମଣ କଲେ ମୋର ପାପ ବିନଷ୍ଟ ହେବ । ପାପ ଦୂର ହେବା ପରେ ଭ୍ରମଣ କରୁ କରୁ କୌଣସିଠାରେ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟାର ସାକ୍ଷାତ ପାଇବ ।”

ଏହିପରି ସ୍ଥିରକରି ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଭୁବିଭୋଜନ ଦେଲେ ଓ ନିଜର ଧନସମ୍ପଦ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରଣ କରିଦେଲେ । ତତ୍ପରେ ସେ ପ୍ରିୟାକୁ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଶୀର୍ଷ ଭ୍ରମଣରେ ବାହାରିଲେ । କେତେଦିନ ପରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମରୁ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ପ୍ରତ୍ୟେ କିରଣରେ ସରୋବରମାନଙ୍କର ଜଳ ଶୁଖିଗଲା । ପକ୍ଷୀମାନେ ତୃଷ୍ଣାରେ ବଳିନ ହୋଇ ଶୁଷ୍କ ବୃକ୍ଷରେ ଚଢ଼ାଇ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଦିନେ ହରିସ୍ୱାମୀ ପ୍ରିୟା ବିରହରେ କାନ୍ଦି, ପଥଶ୍ରମରେ କ୍ଳାନ୍ତ, କ୍ଷୁଧାତୃପ୍ତରେ ଆରୁର ହୋଇ କୌଣସି ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ପଦ୍ମନାଭ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିଜ ଗୃହ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ଭୋଜନ କରୁଥିଲେ । ହରିସ୍ୱାମୀ ନଃଶବ୍ଦରେ ଯାଇ ସେହି ଗୃହଦ୍ୱାରର ଚୌକାଠକୁ ଧରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ଦେବାତ୍ ପଦ୍ମନାଭଙ୍କର ପତ୍ନୀ ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖିପାର ଭାବିଲେ, “କେହି ଜଣେ ଅଭ୍ୟାଗତ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ, ସେ କୌଣସି ଦୂର ଦେଶରୁ ଆସିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ଦାନ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।” ଏହିପରି ବିଚାରି ସେ ସ୍ୱହସ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ସୁମିଷ୍ଟ ଅନ୍ନପାୟସାଦି ଆଣି ହରିସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ କହିଲେ, “ସାଥ, ଏହାକୁ ନେଇ ପୁଷ୍କରିଣୀକୂଳରେ ବସି ଖାଅ ।”

ହରିସ୍ୱାମୀ ପାତ୍ରଟିକୁ ଧରି ଏକ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଡାକକୁ ଗଲେ ଓ ତାହାକୁ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ରଖିଦେଇ ପୁଷ୍କରିଣୀରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଓ ହାତମୁହଁ ଧୋଇ ଖାଇବା ପାଇଁ ବୃକ୍ଷମୂଳକୁ ଆସିଲେ । ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ଏକ ବାଜପତ୍ନୀ କେଉଁଠାରୁ ଗୋଟିଏ କୁଷ୍ଠସର୍ପକୁ ନେଇ ଓ ଚକ୍ଷୁରେ ଧରି ସେହି ବୃକ୍ଷ ଉପରେ ବସିଗଲା । ବାଜପତ୍ନୀର ଆଦାତରେ ମୁମୂର୍ଷୁ ସର୍ପର ମୁଖରୁ ଗରଳ ଦେବାତ୍ ସେହି ଅନ୍ନ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ।

ମାତ୍ର ଦୁଇଶ୍ରୀମୀ ଏହା ଦେଖିପାରିନଥିଲେ । ଶୁଆରେ ଆକୁଳ ଥିବାରୁ ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ଅନ୍ନ ଓ ପାୟସକୁ ଖାଇଦେଲେ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଡାକ୍ତର ବସନ୍ତାଳା ଅନୁଭବ କରି ଚିନ୍ତାକଲେ, “ନାୟ, ବ୍ୟାତା ସଦିକୂଳ ହେଲେ କଅଣ ନହୋଇପାରେ ? ଦୁଧ, ଘିଅ, ଚିନି ପ୍ରଭୃତି ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ପ୍ରଦାୟକ ଖାଦ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷରେ ବିଷରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା ।” ସେ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଟଳି ଟଳି ବାହୁଡ଼ ଦ୍ୱାରରେ ପହଞ୍ଚି କହିଲେ, “ହେ ବାହୁଡ଼ୀ ! ତୁମର ଅନ୍ନ ମୋ ଉପରେ ବିଷର ସିଂଦୂର ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଶୀଘ୍ର ଗୋଟିଏ ବିଷବିଦ୍ୟାକୁ ଡକାଅ । ନଚେତ୍ ତୁମେ ବହୁକ୍ଷତ୍ୟା ପାପରେ ଭାଗୀ ହେବ ।”

ସାଧୁ ବାହୁଡ଼ୀ ଦୁଃସ୍ୱାଦୀଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦେଖି ତାଙ୍କର ଶୁଆକଷ୍ଟ ଦୂର କରିବାପାଇଁ ଆହାର ଦେଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେହି ଅନ୍ନ କପରି ବିଷରେ ପରିଣତ ହେଲା ତାହା ସେ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ସେ ବିଷବିଦ୍ୟା ଡକାଇବାର ଉଦ୍ୟମ କରୁ କରୁ ଦୁଃସ୍ୱାଦୀଙ୍କର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଗଲା ।

ପଦ୍ମନାଭ ମନେକଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ବିଷପ୍ରୟୋଗ କରି ଜଣେ ଅଭ୍ୟାଗତ ବାହୁଡ଼ୀଙ୍କୁ ବଧ କରିଅଛି । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ବହୁଦାୟନା ବୋଲି ସ୍ଥିରକରି ସେ ପତ୍ନୀକୁ ଗୃହରୁ ତଡ଼ିଦେଲେ । ଏହିପରି ଅଭିଧ୍ୟ-ପରାୟଣା, ସାଧୁ ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦରେ ଗୃହରୁ ବଢ଼ାଡ଼ିତ ହେଲେ ।

ଗଲ୍ଫଟି କହୁଥିବା ବେତାଳି ପଚାରିଲା—ମହାରାଜ, ଏବେ କହୁନୁ ବ୍ରହ୍ମକ୍ଷତ୍ୟା ପାପ କାହାକୁ ଲାଗିଲା, ସର୍ପକୁ ନା ବାଜପତ୍ନୀକୁ ନା ବାହୁଡ଼ୀକୁ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଧର୍ମରାଜଙ୍କ ସ୍ତବ୍ଧରେ ଉଠିଥିଲା; କିନ୍ତୁ କିଛି ସ୍ଥିର ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଆପଣ ଏବେ କହନ୍ତୁ, ବ୍ରହ୍ମକ୍ଷତ୍ୟାକୁ କିଏ ପାପୀ ?”

ରାଜା ମୌନ ଭାବରେ ଗଲ୍ଫଟି ଶୁଣୁଥିଲେ । ସେ କହିଲେ, ସାପ ଶତରୁ ଅଧୀନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତା ପାଟିରୁ ଗରଳ ପଡ଼ିଥିଲା । ତେଣୁ ତାହାର ଅପରାଧ ହୋଇନପାରେ । ବାଜପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟ ଶୁଆରୁ ହୋଇ ତାର ଉଦ୍ଧାର ପାଇ ନାହିଁ; ବିଷ ଗଲି ପଡ଼ିବା ବିଷୟ ତାକୁ ଜଣାନଥିଲା । ତେଣୁ ତାର ମଧ୍ୟ ଅପରାଧ ନାହିଁ । ପତ୍ନୀ ବାହୁଡ଼ୀ ବା ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କର ଅପରାଧ ହେବ କାହିଁକି ? ବାହୁଡ଼ୀ ଧର୍ମ ଭାବରେ ଗୁଳିତ

ହୋଇ ଅତିଥି ସେବା କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଅତଏବ ମୋ ମତରେ ଯିଏ ବିନା ଶରୀରରେ ଏ ଚିନିଜ ମଧ୍ୟରୁ କାହାରକୁ ବ୍ରହ୍ମଦାତା ବୋଲି କହିବ, ତାକୁ ହିଁ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତ୍ୟା ପାତକ ଲାଗିବ ।”

ଏହି ଉତ୍ତର ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ବରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ି ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷକୁ ଆଶ୍ରୟକଲ । ରାଜା ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଆଶିବାପାଇଁ ଉକ୍ତ ବୃକ୍ଷ ମୂଳକୁ ଗଲେ ।

ଚତୁର୍ଥ ଶ କାହାଣୀ

ରାଜା ପୃଷ୍ଠପରି ବେତାଳକୁ ସ୍ବରରେ ସ୍ଥାପନ କରି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲା, “ମହାରାଜ, ଆପଣଙ୍କ ଶ୍ରମର ଅପନୋଦନ ନିମିତ୍ତ ଗୋଟିଏ କଥା କହୁଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ ।”

ଅଯୋଧ୍ୟା ବୋଲି ଏକ ନଗରୀ ଅଛି । ରାକ୍ଷସକୂଳର ବିନାଶକାରୀ ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏହା ଏକ ସମୟରେ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏକଦା କାରକେତୁ ନାମକ ଜଣେ ରାଜା ସେହି ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ରହି ରାଜ୍ୟଶାସନ କରୁଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସେଠାରେ ରତ୍ନଦତ୍ତ ନାମରେ ଜଣେ ମହାଧନଶାଳୀ ବଣିକ ବାସ କରୁଥିଲା । ତାର ପତ୍ନୀର ନାମ ନନ୍ଦୟନ୍ତ୍ରୀ । ବହୁକାଳ ଦେବପୁଜା କରି ବଣିକ ଦମ୍ପତି ରତ୍ନବତୀ ନାମରେ କନ୍ୟାରତ୍ନ ଲଭିକଲେ । ପିତାଗୃହରେ କନ୍ୟାଟି ଦିନକୁ ଦିନ ବୃଦ୍ଧି ଲଭିକରି ରୂପ-ଲବଣ୍ୟ ବିନୟ ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣରେ ଭୂଷିତ ହେଲା । ଯୌବନରେ ପଦାର୍ପଣ କରିବାରୁ ମହାଧନୀ ବଣିକମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ବଡ଼ ବଡ଼ ରାଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି କନ୍ୟାର ପାଣିଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ରତ୍ନବତୀ ଘୋର ପୁରୁଷବଦ୍ୱେଷୀ ଥିଲା । ବିବାହ ପ୍ରସାଦ ଶୁଣିଲେ ସେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ବାହାରୁଥିଲା । ପିତା ରତ୍ନଦତ୍ତ ବାସ୍ତବ୍ୟବଶତଃ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ତୃପ୍ତ ରହୁଥିଲେ । ନିମ୍ନେ ଏହି କଥା ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା ।

ଇତିମଧ୍ୟରେ ନଗରବାସୀ ଭୈରମାନଙ୍କ ଦ୍ବାରା ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ

ରାଜା । ବାରିକେରୁକୁ ନିବେଦନ କଲେ, “ମହାରାଜ ! ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କ
 କୌଶଲ୍ୟ ଅସହ୍ୟ ହେଲାଣି । ଆପଣ ଏହାର ପ୍ରତିକାର କରନ୍ତୁ ।” ରାଜା
 ଉତ୍ତରମାନଙ୍କର ସହାନ ନେବାପାଇଁ ହୃଦ୍ଭାବେଣୀ ଜଗୁଆଳୀମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ
 ଦେଲେ । ସେମାନେ ନଗରଯାକ ବୁଲି ବୁଲି ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କର କୌଣସି
 ସହାନ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ତତ୍ତ୍ୱ ନଜେ ରାଜା ଶସ୍ତ୍ରଧର ରାଜିରେ ନଗରରେ
 ବୁଲିଲେ । ଏହିପରି ବୁଲୁଥିବା ସମୟରେ ସେ ଜଣେ ଲୋକକୁ ଦେଖିଲେ ।
 ଲୋକଟି ନଗର ପ୍ରାଚୀର ଉପରେ ନିଶିଦ୍ୱରେ ବସିଥା ଗଡ଼ରେ ଯାଉଥିଲା;
 ତଥଳ ନେତରେ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ପଛକୁ ଚାହିଁ ଥିଲା । ଏହି ଲୋକଟିକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
 ବୋଲି ମନେ କରି ରାଜା ତାହା ନିକଟକୁ ଗଲେ । ରାଜାଙ୍କୁ ଆଗରେ
 ଦେଖିଲା ଛଣି ସେ ପଚାରିଲା, “ତୁମେ କିଏ ?” ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ,
 “ମୁଁ ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।” ତତ୍ତ୍ୱ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନନ୍ତତ ହୋଇ କହିଲା, “ତେବେ
 ତୁମେ ମୋର ବନ୍ଧୁ । ମୋ ଘରକୁ ଚାଲ । ମୁଁ ତୁମର ବନ୍ଧୁତ୍ୱ
 କରିବି ।” ତାର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ରାଜା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଘରକୁ ଗଲେ ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠର ଘର ବନ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ଏହା ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଚୀର
 ଦ୍ୱାରା ବେଶ୍ଚିତ । ଏଥିରେ କୌଣସି ଶ୍ରେଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅଭାବ ନଥିଲା ।
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜାଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ ଆସନରେ ବସାଇ ତୁରନ୍ତରେ ଥିବା ଗୁହ୍ୟ ଭିତରକୁ
 ପ୍ରବେଶ କଲା । ଏହି ସମୟରେ ଜଣେ ଦାସୀ ଆସି ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲା,
 “ମହାରାଜ, ଆପଣ ଏ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖକୁ ଆସିଲେ କାହିଁକି ? ଏଠାରେ ଥିବା
 ଏହି ଏକମାତ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଘରୁ ବାହାରି ଆପଣଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବ । ଶୀଘ୍ର
 ଏଠାରୁ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତୁ ।”

ଏହା ଶୁଣି ରାଜା ଶୀଘ୍ର ରାଜଧାନୀକୁ ପଳାଇ ଯାଇ ରାଜା ମଧ୍ୟରେ
 ସୈନ୍ୟ ସଜ୍ଜିତ କଲେ ଓ ସୈନ୍ୟ ଆସି ଶ୍ରେଷ୍ଠର ଗୃହକୁ ଅବରୋଧ
 କଲେ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଖିଲା ଯେ ତାର ଗୃହ ଅବରୁଦ୍ଧ । ତେଣୁ ସେ
 ପଳାଇବାର ଉପାୟ ନଦେଖି ମରଣ ପଣ କରି ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ବାହାରି
 ପଡ଼ିଲା । ଯୁଦ୍ଧରେ ଅମାନୁଷ୍ଟିକ ବୀରତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ସେ ରାଜାଙ୍କ ହସ୍ତୀ-
 ମାନଙ୍କ ଶୁଣ୍ଠି, ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କ ପାଦ ଓ ସୈନିକମାନଙ୍କର ମସ୍ତକ ଛେଦନ କଲା ।
 ସୈନ୍ୟସବୁ ଦେଖି ରାଜା ନଜେ ଏକାକୀ ତରବାଣି ଧରି ଶ୍ରେଷ୍ଠକୁ ଆକ୍ରମଣ

କଲେ । ହସ୍ତ ଲଘୁତା କୌଶଳରେ ରାଜା ଶ୍ଵେତର ନାଟରୁ ଶକ୍ତି ଓ କୁସ୍ତ ତଳେ ପକାଇ ଦେଲେ ଓ ନିଜେ ତରବାଣ ପକାଇ ଦେଇ ଶ୍ଵେତରକୁ ମସ୍ତ ଦୁଇରେ ପରାସ୍ତ କଲେ ଓ ଜୀବଦଶାରେ ବନ୍ଦୀ କଲେ ।

ରାଜଧାନୀ, ଶ୍ଵେତର, ନିଆଗଲ ଓ ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ରାଜା ତାକୁ ଶୂଳୀରେ ବସାଇ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଦେବାପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ରାଜକର୍ମସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ-ମାନେ ଶିଶୁମ ବଜାଇ ଶ୍ଵେତର ଅପରାଧ ଘୋଷଣା କରିକରି ତାକୁ ବନ୍ଧୁ ଭୂମିକୁ ନେଉଥିବା ବେଳେ ବଣିକ କନ୍ୟା ରତ୍ନବତୀ ପ୍ରସାଦ ଉପରୁ ତାହାକୁ ଦେଖି ପାରିଲା । ଶ୍ଵେତର ଶରୀର କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ଓ ଧୂଳିଧୂସର ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ତାକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ରତ୍ନବତୀ ତାହାପ୍ରତି କାମାସକ୍ତ ହୋଇ ନିଜ ପିତାଙ୍କୁ କହିଲା, “ପିତା, ଏଇ ଯେଉଁ ଶ୍ଵେତରକୁ ବନ୍ଧୁଭୂମିକୁ ନିଆ ଯାଉଅଛି, ତାକୁ ମୁଁ ପତିବ୍ରତା ବରଣ କରିଅଛି । ତୁମେ ରାଜାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି ତାର ଜୀବନ ରକ୍ଷାକରି । ନୋହିଲେ ମୁଁ ତାର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବି ।”

ପିତା କହିଲେ, “ସୁଧି, ଏ କଥା କହୁଛୁ ? ଏ ଶ୍ଵେତ ନଗରବାସୀ-ଙ୍କର ସର୍ବସ୍ୱ ଅପହରଣ କରିଛି । ତାକୁ ବନ୍ଧୁଭୂମିକୁ ନିଆ ଯାଉଅଛି । ମୁଁ କିପରି ତାକୁ ମୁକ୍ତ କରିବି ? ତୋର ଏଭଳି ମନ ହେଲା କାହିଁକି ?”

ତଥାପି ହେଉ ନିଜ ଅଭିଳାଷରେ ଦୃଢ଼ ରହିବାରୁ ସନ୍ତାନବଞ୍ଚଳ ପିତା ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା, “ମହାରାଜ, ମୋର ସମସ୍ତ ଧନ ବିନିମୟରେ ଏହି ଶ୍ଵେତରକୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରୁ ମୁକ୍ତ ଦିଅନ୍ତୁ ।” ଶତଶଂକୋଟି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରାର ଲେଉଟ ଲାଗିକରି ରାଜା କହିଲେ, “ନା, ତା ହୋଇ ନ ପାରେ । ଏ ଲୋକଟା ନଗରବାସୀଙ୍କର ସର୍ବସ୍ୱ ନେଇଅଛି । ଏହାକୁ ଧରିବାପାଇଁ ମୋତେ ନିଜର ଜୀବନ ପଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଅଛି । ଏହାକୁ ମୁକ୍ତ ଦେବା ଅସମ୍ଭବ ।”

ପିତା ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରିବାରୁ ରତ୍ନବତୀ ନିଜ ମନୋମତ ପତିଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ନାନକରି ଶିବିକାରେ ବସି ବନ୍ଧୁଭୂମିକୁ ଚଲା । ତାର ପିତାମାତା ଓ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବମାନେ ତା ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲେ ।

ରାଜପୁରୁଷମାନେ ଶ୍ଵେତରକୁ ଶୂଳରେ ବସାଇ ଦେଲେ । ସେ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହେଉଥିଲା ବେଳେ ବଣିକ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖିଲା ଓ ତାର ଅଭିପ୍ରାୟ

ଶୁଣିପାରିଲ । ସେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ କରୁଣ ହୃଦନ କରି ହଠାତ୍ ଉଚ୍ଚ ହାସ୍ୟ କଲ । ଏହାର କିଛି ସମୟ ପରେ ଶୂଳରେ ତାର ପ୍ରାଣ ଗୁଡ଼ିଗଲ । ପଡ଼ିବ୍ରତା ବଣିକ କନ୍ୟା ଶୂଳରୁ ଚୋରର ମୃତ ଦେହକୁ ଆଣି ଚିତାରେ ଖଣିଲ ଓ ନିଜେ ପଡ଼ିଙ୍କ ସହୃଦ ମରିବାକୁ ଚିତାରେ ଆରୋହଣ କଲ ।

ଏହି ସମୟରେ ଶୁଣାନ ନବାସୀ ମହାଦେବ ଅତୁଣ୍ୟ ରହୁ ଶୂନ୍ୟବାଣୀ ଶୁଣାଇଲେ, “ପଡ଼ିବ୍ରତେ, ସ୍ୱୟଂବରଣ କରିଥିବା ପଡ଼ିପ୍ରତି ତୋର ଏଭଳି ଗଣ୍ଡାର ପ୍ରୀତି ଦେଖି ମୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ତୁ ମୋତେ ଯେଉଁ ବର ମାଗିରୁ ଦେବ ।”

ଏହାଶୁଣି ରତ୍ନାବତୀ ଶିବଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଣାମ କରି କହିଲ, “ଭଗବାନ, ମୋର ପିତା ଅପୁତ୍ରକ, ମୁଁ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ ଥିଲି । ତାଙ୍କୁ ଶତପୁତ୍ର ଦିଅନ୍ତୁ ଯେ ମୋର ବିଚ୍ଛେଦରେ ସେ ପ୍ରାଣ ହସ୍ତାଇବେ ନାହିଁ ।” ଶିବ ପ୍ରସନ୍ନହୋଇ କହିଲେ, “ତଥାସ୍ତୁ, ତୋର ପିତା ଶତପୁତ୍ର ଲଭି-କରିବେ । ଏବେ ତୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବର ମାଗ ।” ଏହାଶୁଣି ରତ୍ନାବତୀ କହିଲ, “ଦେବ, ଯଦି ମୋ ପ୍ରତି ଅନୁଗ୍ରହ କରୁଅଛନ୍ତି, ତେବେ ମୋର ଏହି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଦିଅନ୍ତୁ ।” ଶିବ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ କହିଲେ, “ତୋର ପତି ବସ୍ତ୍ରଘଠନ୍ତୁ । ତାଙ୍କର ଶରୀର ଅସ୍ତତ ହେଉ ଓ ସେ ଧାର୍ମିକ ହୁଅନ୍ତୁ ।”

ହଠାତ୍ ମୃତ ଚୋର ପୁନର୍ଜୀବନ ଲଭିକରି ଚିତାରୁ ଉଠି ଆସିଲ; ତାର ଶରୀରରେ କ୍ଷତ ଚନ୍ଦ୍ରସୁଦ୍ଧା ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ବଣିକ ରତ୍ନାବତୀ କନ୍ୟା ଓ କାମାତାଙ୍କୁ ଗୃହକୁ ନେଇ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲ । ତାର ବନ୍ଧୁ-ବାନ୍ଧବ ଓ ନଗରବାସୀମାନେ ଏହି ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗଦେଲେ । ଚୋର ଚୌର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି ଗୁଡ଼ିଦେଇ ସାଧୁ ଧାର୍ମିକ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲ । ରାଜା ଏ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଜାଣିପାରି ତାକୁ ନିଜର ସେନାପତି ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ ।

ଗଲ୍ପଟି କହିସାରି ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନକଲ “ମହାରାଜ, ପିତାମାତା ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହୃଦ ବ୍ୟତୀତରେ ଉପସ୍ଥିତ ରତ୍ନାବତୀଙ୍କୁ ଦେଖି ଚୋର ଶୂଳରେ ବସିଥିବାବେଳେ କାହିଁକି ପ୍ରଥମେ ହୃଦନ କଲ; ତତ୍ପରେ କାହିଁକି

ଉତ୍ତରାସ୍ୟ କଲ, ଏଥିର କାରଣ କହନ୍ତୁ ।” ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ,
 “କୌଣସି କାରଣ ନ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ବଣିକ ତା ପ୍ରତି ଚକ୍ରୁଷ୍ଟ ଦେଖାଇ-
 ଥିଲ; କିନ୍ତୁ ଏହାର କୌଣସି ପ୍ରତିଦାନ ଦେବାର ଶକ୍ତି ନ ଥିବାରୁ ଘେର
 ପ୍ରଥମେ ହତନ କରିଥିଲ । ପୁଣି ବଣିକକନ୍ୟା ରାଜା ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ
 ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ତା ଭଳି ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପତିପତ୍ନୀର ବରଣ କଲ ।
 ଅନ୍ତେ, ସ୍ତ୍ରୀ ମାନଙ୍କର ଚରଣ କି ଅଭୁତ ! ଏହିପରି ଭାବ ସେ ହସିଦେଲ ।”

ଏହି ଉତ୍ତର ଶୁଣିଲାମାତ୍ରେ ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ମରଣରୁ ଅବତରଣ କରି
 ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷକୁ ଚାଲିଗଲ । ରାଜା ମଧ୍ୟ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନ ହରାଇ ତାକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ
 ପୁଣି ସେହି ବୃକ୍ଷ ନିକଟକୁ ଗଲେ ।

ପଞ୍ଚଦଶ କାହାଣୀ

ରାଜା ପୁଣ୍ୟପରି ବେତାଳକୁ ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷରୁ ଆଣି ନିଜ ସ୍ମରଣ ଦେଶରେ
 ସ୍ଥାପନ କଲେ ଓ ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ
 ଗଲୁଟିଏ କହୁବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ପୁଣ୍ୟକାଳରେ ନେପାଳ ରାଜ୍ୟରେ ଶିବପୁର ବୋଲି ଏକ ନଗର
 ଥିଲା । ସେଠାରେ ଯଶଃକେତୁ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ସେ ଯଶ
 ଅର୍ଜନ କରି ନିଜ ନାମକୁ ସାର୍ଥକ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମହାରାଣୀଙ୍କ ନାମ
 ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା । ସେ ମହାମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଜ୍ଞାସାଗରଙ୍କ ଉପରେ ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟଭାର
 ଅପଣ କରି ନିଜେ ନେବଳ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭାଙ୍କ ସହିତ ଭୋଗବିଳାସରେ
 ଲିପ୍ତଥିଲେ । କିନ୍ତୁକାଳ ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଶଶିପ୍ରଭା ନାମରେ ଏକ
 କନ୍ୟା ଜାତ ହେଲା । ଏହି କନ୍ୟା ପ୍ରକୃତରେ ଶଶି କରଣ ଯଦୁଶ ଜନମନ
 ହରଣ କରୁଥିଲା । ହମେ ସେ ଯୌବନପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ଏକଦା ବସନ୍ତ-
 କାଳରେ ଉଦ୍ୟାନରେ ଏକ ଉଷ୍ଣବ ହେଉଥିଲା । ଶଶିପ୍ରଭା ସେହି ଉଷ୍ଣବ
 ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ପରିଜନମାନଙ୍କ ସହିତ ସେହି ଉଦ୍ୟାନକୁ ଆସିଥିଲା ।
 ଏଥୁମଧ୍ୟରେ ସେ ହାତ ଉଠାଇ ବୃକ୍ଷରୁ ପଞ୍ଚୁ ତୋଳୁଥିଲାବେଳେ ମନଃସମୀ

ନାମକ ଜଣେ ଯୁବକ ତାହାକୁ ଦେଖି କାମ ମୋହତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ତାର ନିଜ ମନଃପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ଭାବିଲା, “ସତେ କଣ ସ୍ୱପ୍ନ” ରତି ଦେଖା ପଶୁଚୟନ କରିବାକୁ ଆସିଅଛନ୍ତି ? ଅଥବା କୌଣସି ବନଦେଶ ବସନ୍ତର ଅର୍ତ୍ତନା ପାଇଁ ପଶୁ ଚୋରୁଅଛନ୍ତି ? ସେ ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଦୈବାର୍ତ୍ତ ରାଜକୁମାରୀ ମଧ୍ୟ ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକକୁ ଦେଖିଲା । ତାକୁ ଦେଖିଲାମାତ୍ରେ ରାଜକନ୍ୟା ମନେକଲା, “ସତେ କଅଣ ମନୁଅ ନବକଳେବର ଧାରଣ କରି ଆସିଅଛୁ ?” ସେ ଫୁଲକୁ ଓ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଗଲା ।

ଏହିପରି ରାଜକନ୍ୟା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ ପଶ୍ଚେର ପ୍ରତି ଗଞ୍ଜାର ଅନୁରକ୍ତ ହେତୁ କିନ୍ତୁ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତହିଁ ପିରୁଲାପରି ହୁଡ଼ାହୋଇ ରହିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ହାହାକାର ଶୁଣାଯିବାରୁ ଦୁହେଁ ମୁଣ୍ଡଟେକି ଚାହିଁଲେ । ସେମାନେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଗୋଟିଏ ମଦମତ୍ତ ହସ୍ତୀ ବନ୍ଧନସ୍ତମ୍ଭ ଗୁଡ଼ିକ, ପଥପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଉପାଡ଼ି, ମାଡ଼ୁକୁ ତଳେ ଟେକିଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆସୁଅଛୁ । ଶଶିପ୍ରଭର ପରିଜନମାନେ ଶାନ୍ତସନ୍ତୁଷ୍ଟବରେ ଧଳାୟନକଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଯୁବକ ମନ୍ୟସ୍ତମୀ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ରାଜକନ୍ୟାକୁ ଦୁଇବାହୁରେ ସାମାନ୍ୟ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଏକ ଦୂର ସ୍ଥାନକୁ ନେଇଗଲା । ସେତେବେଳକୁ ଶଶିପ୍ରଭ ପ୍ରେମ, ଲଜ୍ଜା ଓ ଭୟରେ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଥିଲା । ଅନନ୍ତର ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନିଜର ଅନୁଚରମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗଲା ଓ ସେହି ଯୁବକକୁ ପ୍ରେମପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନରେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ, କାମାନଳରେ ଦଗ୍ଧୀଭୂତ ହୋଇ ଅତିଶୀଘ୍ର ରାଜପୁରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ରାଜକନ୍ୟା ଅନ୍ତଃପୁରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଦେଖି ଯୁବକ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା, “ଏହା ବିନା କ୍ଷଣେମାତ୍ର ବଞ୍ଚିରହିବି ବୋଲି ଆଶା ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । ଏଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଗୁଟିକାସିକ ଧୂର୍ତ୍ତିଗୁରୁ ଶ୍ରୀମନ୍-ଦେବଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ନେବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଗତିନାହିଁ ।” ଏହା ବିଚାର ମନ୍ୟସ୍ତମୀ କୌଣସି ମତେ ଯେ ଦିନଟି ଅତିବାହିତ କଲା । ପରଦିନ ପ୍ରାତଃକାଳରେ ସେ ମୂଳଦେବଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲା, ଯେ ଗୁରୁଦେବ ତାଙ୍କର ଶଶୀ ନାମକ ମିତ୍ର ସହଚର ବସିଅଛନ୍ତି । ସେ ଗୁରୁଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ନିଜର ଅଭିପ୍ରାୟ

ଜଣାଇଲା । ଗୁରୁ ମଧ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ ହସିଦେଇ ତାର ଅଭିଳାଷ ପୁରଣ କରିବେ ବୋଲି ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

ତତ୍ପର ଗୁରୁ ମୂଳଦେବ ନିଜେ ଗୋଟିଏ ସିଦ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକା ମୁଖରେ ପୁରାଇ ଏକ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଛୁପ ଧରିଲେ ଓ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୁଡ଼ିକା ମନ୍ତ୍ରସ୍ଥମୀର ମୁଖରେ ଦେବାକୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଯୁବତୀ ରୂପ ଧାରଣକଲ । ତତ୍ପରେ ସେ ଏହି ଯୁବତୀ ସହ ରାଜପଥକୁ ଯାଇ ଜଣାଇଲେ, “ହେ ରାଜନ୍, ମୋର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଅଛି । ତାହାସଙ୍ଗେ ବବାହ ଦେବାକୁ ଏ କନ୍ୟାଟିକୁ ଆଣିଥିଲି; କିନ୍ତୁ ମୋର ସେ ପୁଅଟି ନେଉଁଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଇଅଛି । ତାକୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଯାଉଛି । ତାକୁ ଆଣି ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣ ଏ କନ୍ୟାଟିର ଭାର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କର ରକ୍ଷକ ଓ ବିଶ୍ୱାସର ପାତ୍ର । ତେଣୁ ମୋର ଏ ଅନୁରୋଧ ।”

ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶୋପ ଉପରେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଲେ ଏବଂ ସ୍ୱୀୟ କନ୍ୟା ଶଶୀସୁଭାକୁ ତଳାଇ କହିଲେ, “ବଞ୍ଚେ, ଏହି କନ୍ୟାଟିକୁ ତୋର କକ୍ଷରେ ରଖିବୁ, ନିଜ ପାଖରେ ଶୁଆଇବୁ ।” ଶଶୀସୁଭା ପିତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ କନ୍ୟାରୂପୀ ମନ୍ତ୍ରସ୍ଥମୀକୁ ନିଜ କକ୍ଷରେ ନେଇ ରଖିଲା ।

ମୂଳଦେବ ଚାଲିଗଲେ । କନ୍ୟାରୂପୀ ମନ୍ତ୍ରସ୍ଥମୀ ପ୍ରେୟସୀ ରାଜକୁମାରୀ ନିକଟରେ କିଛି ଦିନ ରହିବା ପରେ ତାକୁ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ପ୍ରେମର ପାତ୍ର ରୂପେ ପାରି ଦିନେ କହିଲା, “ପ୍ରେୟସି, ତୁମେ ଦିନକୁ ଦିନ ଶୁଣି ଯାଉଅଛ; ତୁମ ଦେହ ପାଣ୍ଡୁର ହେଉଛି । କାନ୍ତ ବିଚ୍ଛେଦ ଦୁଃଖରେ ତୁମେ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଅଛ ମନେ ହେଉଅଛି । ମୁଁ ତୁମ ପ୍ରେୟସରେ କଣ, ମତେ ଅବିଶ୍ୱାସ ନକରି ସତ କଥା କୁହ । ନ କହିଲେ ମୁଁ ଆହାର ଗ୍ରହଣ କରିବି ନାହିଁ ।” ଏହା ଶୁଣି ଶଶୀସୁଭା ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା, “ସିଦ୍ଧ, ତୁମକୁ କିପରି ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବି ? କହୁଛି ଶୁଣ ।”

ଅବେ ଉତ୍ତର ଦେଖିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଉଦ୍ୟାନକୁ ଯାଇଥିଲି । ସେଠାରେ ଜଣେ ପୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକଙ୍କ ଦେଖି କାମପାତ୍ରୀ ଅନୁଭବ କରି । ମୁଁ ମୁଗ୍ଧ ନୟନରେ ତଳେର ପରି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ-ତଳି, କାକୁ ପାନ କରୁଥିଲୁ-ବେଳେ ଅଳସାତ୍ ଏକ ମଉଗଳ ଶୁଷ୍କ ଗର୍ଜନ କରି ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ

ହେଲା । ପରଜନମାନେ ଉତ୍ସରେ ପକାଇଗଲେ । ମୁଁ ଉତ୍ସବିହୀନ ହୋଇ-
ପଡ଼ିଲି । ଏହି ସମୟରେ ସେ ବାହୁଣୀ ଯୁବକ ଦୁଇ ବାହୁରେ ମୋତେ ଦୂରକୁ
ଟେକି ନେଇଗଲେ । ସେତିକିବେଳକୁ ମୁଁ କାମ ପାତ୍ରାରେ ପାତ୍ରା । କିନ୍ତୁ ସମୟ
ପରେ ପରଜନମାନେ ମୋତେ ଅନ୍ୟତ୍ରକୁ ନେଇ ଆସିଲେ । ସେହି ଦିନ
ଠାରୁ ମୁଁ ସର୍ବଦା ମୋର ପ୍ରାଣଦାତା ପ୍ରାଣକୁ ପାଖରେ ଥିଲା ପରି ଦେଖୁଛି !
ଶୟନରେ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲପରି ମନେ କରୁଅଛି । ବେଶି କଣ କହିବି, ସବୁ-
ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଝୁରି ଝୁରି କାଳ ନିରାଶ କରୁଅଛି । ପ୍ରିୟବରହାଗ୍ନି ଦ୍ଵାରା
ମୁଁ ଅନବରତ ଦର୍ଶନ ହେଉଅଛି ।”

ଏହା ଶୁଣି ଜନ୍ମାରୂପୀ ମନଃସ୍ଵାମୀ ନିଜକୁ କୃତାର୍ଥ ମନେ କଲ ଓ
ଆତ୍ମପରିଚୟର ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ଅବସର ବୋଲି ସ୍ଥିର କରି ମୁଖରୁ ସିଦ୍ଧ
ଗୁଟିକାଟି ବାହାର କରି ନିଜର କୁକୁରରୂପ ଧାରଣ କଲ । ସେ କହିଲା, “ହେ
ସୁନ୍ଦରୀ, ମୁଁ ହେଉଛି ସେହି ବାହୁଣୀ ଯୁବକ; ତୁମକୁ ସେଦିନ ଉଦ୍ୟାନରେ
ଦେଖି ତୁମ ପାଖରେ ନିଜେ ଦାସତ୍ଵ ସ୍ଵୀକାର କରିଅଛି । ତୁମର ବିରହରେ
ଆତୁର ହୋଇ ଏ ଜନ୍ମାରୂପ ଧରି ତୁମ ପାଖକୁ ଆସିଛି । ଏବେ ତୁମେ ମୋ
ଉପରେ କୃପାଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲେ ଧନ୍ୟ ହେବ ।” ରାଜଜନ୍ୟା ନିଜର ପ୍ରିୟକୁ
ପାଖରେ ଦେଖି ସେନ୍ଦ୍ର, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ କଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବମୂର୍ତ୍ତି
ହୋଇଗଲା । ତତ୍ପରେ ଦୁହେଁ ଗାନ୍ଧବ ବିଧିରେ ପରସ୍ପରକୁ ବିବାହ କରି
ପରମ ଆନନ୍ଦରେ ଏକତ୍ର ରହିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ମନଃସ୍ଵାମୀକୁ
ଦୁଇଟି ରୂପ ଧରିବାକୁ ହେଲା । ଦିନବେଳେ ସେ ମୁଖରେ ଗୁଟିକା ରଖି
ନାରୀ ରୂପ ଧାରଣ କରୁଥିଲା ଓ ରାତିରେ ଗୁଟିକା ବାହାର କରି ଯୁବକ
ରୂପରେ ରାଜଜନ୍ୟାସହ ବିହାର କରୁଥିଲା ।

ଏହିପରି କିଛିକାଳ ଅନ୍ତେ ରାଜା ଯଶଃକେତୁଙ୍କ ଶ୍ୟାମଳ ମୃଗାଙ୍କଦ୍ଵାରା
ନିଜର ଜନ୍ୟା ମୃଗାଙ୍କଦ୍ଵାରା ମହାମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଜ୍ଞାପାଗରଙ୍କ ସ୍ଵପ୍ନ ସହିତ ମହା
ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ବିବାହ କରାଇଦେଲେ । ମାୟୁର୍ବିଧି ଉତ୍ତରୀର ବିବାହ
ଉପଲକ୍ଷରେ ରାଜଜନ୍ୟା ଶଶିପ୍ରଭା ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ମାତୁଳାନାୟକ ଗଲା
ଏବଂ ତାହା ସଙ୍ଗରେ ଜନ୍ମାରୂପୀ ମନଃସ୍ଵାମୀ ମଧ୍ୟ ସଶିରୂପେ ଯାଇଥିଲା ।
ଏହି ଜନ୍ୟାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରୀସୂତ୍ର କାମବାଣରେ ଜର୍ଜରିତ ହେଲା ।

ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ର ନବବଧୂ ସହଚ ସ୍ଥଳେ ହେଁ କପଟକନ୍ୟା ତାର ହୃଦୟକୁ ହରଣ କରିଥିଲା । ଗୁହ୍ୟକୁ ଆସି ସେ ସେହି କପଟକନ୍ୟାର ମୁଖଲବଣ୍ୟ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରି କରି ମୋହ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ପରିଜନମାନେ ଉତ୍ସବ ତ୍ୟାଗ କରି ‘ଏ କଅଣ ହେଲା’ ବୋଲି ଚିତ୍କାର କଲେ । ପିତା ପ୍ରଜ୍ଞାସାଗର ଶୀଘ୍ର ପୁତ୍ର ନିକଟକୁ ଆସି ତାହାକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଲେ । ମୋହ ତ୍ୟାଗ କଲି ମାତ୍ରେ ସେ ପ୍ରଳାପ କରୁକରୁ ନିଜର ମନକଥା ପ୍ରକାଶ କରିଦେଲା । ପ୍ରଜ୍ଞାସାଗର ଦେଖିଲେ ଏ ବିଷୟ ପରାଧୀନ । ସେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ରାଜା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭାଦ ପାଇ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ରାଜା ଦେଖିଲେ, ଯୁବକ କାମର ଅଷ୍ଟମ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରୁ ସପ୍ତମ ଅର୍ଥାତ୍ ଉନ୍ମାଦ ଅବସ୍ଥାରେ ଉପସ୍ଥିତ । ଉକ୍ତ କନ୍ୟାକୁ ଲଭ କରି ନପାରିଲେ ତାର ଅଷ୍ଟମ ଅବସ୍ଥା ଅର୍ଥାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବ । ସେ କହିଲେ, “କନ୍ୟାଟିକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମୋ ପାଖରେ ରଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ତାକୁ କିପରି ଏହି ଯୁବକକୁ ଦେଇପାରିବ ? ପୁଣି ଏ କନ୍ୟା ବିନା ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ରର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ । ସେ ମଲେ ତାର ପିତା ପ୍ରଜ୍ଞାସାଗର ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିପାରିବେ ନାହିଁ । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲେ ମୋର ରାଜ୍ୟ ଛୁରଣାର ହୋଇଯିବ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ମୋର ଉପାୟ କଅଣ ?”

ଏହା ଶୁଣି ଉପସ୍ଥିତ ପ୍ରଜାବର୍ଗ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଧର୍ମରକ୍ଷା କରିବା ହେଲା ରାଜାଙ୍କର ପରମ ଧର୍ମ । ପୁଣି ତାର ମୂଳ ହେଉଛି ମନ୍ତ୍ରୀ । ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହ ମନ୍ତ୍ରଣା ହୋଇଥାଏ । ମନ୍ତ୍ରୀ ବିନଷ୍ଟ ହେଲେ ରାଜଧର୍ମ ରହିବ ନାହିଁ; ରାଜଧର୍ମ ନ ରହିଲେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଧର୍ମ କାହୁଁ ରହିବ ? ସପ୍ତମ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମରଣରେ ପାପ ହେବ । ତେଣୁ ଏହି ଶୁଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବକୁ କୌଣସି ମତେ ପରିହାର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆପଣଙ୍କ ପାଖେ ରଖି ଯାଇଥିବା କନ୍ୟାଟିକୁ ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ରକୁ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯେତେବେଳେ ଆସିବ ସେତେବେଳେ ତାର ପ୍ରତିବିଧାନ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।” ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ ଶୁଣି, ରାଜା ଉକ୍ତ କପଟକନ୍ୟାକୁ ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ରକୁ ଦେବାପାଇଁ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଲଗ୍ନ ସ୍ଥର କରାଯାଇ କନ୍ୟାରୁପୀ ମନଃସାମୀ ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ଅଣାଯିବାରୁ ସେ କହିଲା, “ମହାରାଜ, ଜଣକ ସହଚ ମୋର

ବିବାହ ହେବ ବୋଲି ବ୍ରାହ୍ମଣ ମୋତେ ଆଣିଥିଲେ; ଏବେ ଆପଣ ମୋତେ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ସହ ବିବାହ ଦେଉଛନ୍ତି । ହେଉ, ଆପଣ ରାଜା, ପାପପୁଣ୍ୟର ବନ୍ଧୁର ଅପଜ୍ଞେର କାର୍ଯ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏତିକି ମାତ୍ର ବୁଝେ, ଯିଏ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ସେ ଛଅମାସ ଯାଏ ଶାର୍ଥଭମଣ କରି ନ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ବଳପୂର୍ବକ ତାଙ୍କ ସହ ଏକ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇବାକୁ ନିଅଯିବ ନାହିଁ । ସେପରି ନେଲେ ମୁଁ ଦନ୍ତରେ ନିଜ ଜିହ୍ବାକୁ ଛେଦନ କରିଦେବି ।”

ଏହା ଶୁଣି ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ରକୁ ପଚାରିବାରୁ ସେ କହିଲା, “ହେଉ, ତାହାହିଁ ହେବ ।” ବିବାହ ହେବା ପରେ ପରେ ମୁଗାଙ୍କଦଣ୍ଡ ଓ କନ୍ୟାରୂପୀ ମନ୍ତ୍ରୀସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଏକ ଗୃହରେ ରଖି ସେ ଶାର୍ଥଯାତ୍ରା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରିଲା । ପ୍ରହରାମାନେ ଗୃହକୁ ଜଗି ରହିଲେ । ମୁଗାଙ୍କଦଣ୍ଡ ଓ କପଟବଧୂ ଦୁର୍ଦ୍ଦେଶାକ ସେହି ଗୃହରେ ରହି ଏକତ୍ର ଭୋଜନ ଓ ଏକତ୍ର ଶୟନ କରୁଥିଲେ । ଥରେ ପ୍ରହରାମାନେ ବାହାରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିବା ପରେ ମୁଗାଙ୍କଦଣ୍ଡ ଏକାନ୍ତରେ କହିଲା, “ସଖି, ମୋତେ ନିଦ ହେଉ ନାହିଁ; ଗୋଟିଏ କଥା କୁହ ।” ଏହା ଶୁଣି କପଟ ବଧୂରୂପୀ ମନ୍ତ୍ରୀସ୍ତ୍ରୀ କହିଲା, “ପ୍ରବଚନରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟରେ ଇଲ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ପାଟଣଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ରୂପ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ନନ୍ଦନକାନନରେ ରହୁଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର ରୂପ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କାମାସକ୍ତ ହେଲେ । ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦେଶର ସଙ୍ଗମ ଫଳରେ ପୁରୁରବାଙ୍କର ଜନ୍ମ ହେଲା ।” ସଂକ୍ଷେପରେ ଏହି କଥାଟି କହି ସେ ଧୂର୍ଜୀ ପୁଣି କହିଲା, “ସଖି, ଏହିପରି ଦେବତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଓ ମନ୍ତ୍ର ବା ଔଷଧି ବଳରେ କେବେ କେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ହୁଏ; କେବେ ଅବା ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏହିପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକ-ମାନଙ୍କର କାମଜନିତ ସଂଯୋଗ ଘଟିଥାଏ ।” ଏହା ଶୁଣି ମୁଗାଙ୍କଦଣ୍ଡ ସହବାସ ହେଉ ବଞ୍ଚାସରେ କହିଲା, “ସଖି, ତୁମର ଏକଥା ଶୁଣି ମୋର ଶରୀର ରୋମାଞ୍ଚିତ ହେଉଅଛି, ମନରେ ବ୍ୟଥା ହେଉଅଛି । ଏପରି କାହିଁକି ହେଉଛି କୁହ ।” ତତ୍ତ୍ୱ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପୀ ସେ ଯୁବକ କହିଲା, “ହେ ସଖି, ଏ ହେଉଛି ତୁମର କାମ ବିକାରର ଚକ୍ର । ତୁମଠାରୁ ମୋର କିଛି ଲୁଚାଇବାର

ନାହିଁ ।” ମୃଗାଙ୍କଦଣ୍ଡା ପୁଣି କହିଲା, “ସଖି, ତୁମେ ମୋର ପ୍ରାଣ ସମାନ; ତୁମକୁ ନ କହି ରହିବ କିପରି ? ଏଠାରେ କୌଣସି ପୁରୁଷର ପ୍ରବେଶ ପାଇଁ ଉପାୟ କରାଯାଇ ପାରେ କି ?” ତତ୍ତ୍ୱ ଧୂର୍ତ୍ତିଗୁରୁର ଶିଷ୍ୟ ମନଃସ୍ଥମୀ କହିଲା, “ଯଦି ତୁମର ଏପରି ଅଭିଳାଷ ଥାଏ, ତେବେ କହୁଛୁ ଶୁଣ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ଏକ ବର ପାଇଛୁ ଯେ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଶାନ୍ତିରେ ପୁରୁଷ ହୋଇ ପାରିବି । ତେଣୁ ଆଜି ରାତିରେ ମୁଁ ତୁମ ସକାଶେ ପୁରୁଷ ହେଉଅଛି ।” ଏହା କହି ମନଃସ୍ଥମୀ ମୃଗାରୁ ଗୁଟିକା ବାନ୍ଧାର କରି ଗୋଟିଏ ଦବ୍ୟସ୍ତର ପୁରୁଷ ହୋଇଗଲା । ତତ୍ତ୍ୱ ଦୁହେଁ ତତ୍ତ୍ୱାନୋତ୍ତର ରତନୀତ୍ରୀରେ ରତ ହେଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ସେ ମନଃସ୍ଥମୀ ମନ୍ଦୀପୁରର ଶ୍ରୀମ୍ୟା ନିକଟରେ ଦିନରେ ନାଶ ଓ ରାତିରେ ପୁରୁଷ ରୂପରେ ରହି କିଛି କାଳ କଟାଇଲା ।

ମନ୍ଦୀପୁର ଫାର୍ଥୀଟନରୁ ଫେରିବାର ସମୟ ନିକଟ ହେବାର ଦେଖି ମନଃସ୍ଥମୀ ତାର ଶ୍ରୀମ୍ୟା ମୃଗାଙ୍କଦଣ୍ଡାକୁ ନେଇ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇଲା । ତତ୍ତ୍ୱରେ ଏହି ସମ୍ଭାଦ ପାଇ ମୂଳଦେବ ପୁନଶ୍ଚ ପୁରୁଷ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପରେ ଉକ୍ତ ଶଶୀନାମକ ମିତ୍ରକୁ ସଙ୍ଗରେ ଘେନି ରାଜା ଯଶଃକେତୁଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେ କହିଲା, “ମହାରାଜ ! ମୁଁ ମୋର ଏହି ପୁତ୍ରକୁ ଖୋଜି ନେଇ ଆସିଛି । ଏବେ ମୋର ପୁତ୍ରବଧୂକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।” ତତ୍ତ୍ୱ ରାଜା ନିଜ ମନ୍ଦୀମାନଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶାପ ଭୟରେ କହିଲେ, “ହେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତୁମର ପୁତ୍ରବଧୂକୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ତାହା ଜଣାନାହିଁ । ମୋତେ କ୍ଷମାକର । ତୁମର ପୁତ୍ର ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ମୋର ନିଜ କନ୍ୟାକୁ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ରାଜା ବହୁ ଅନୁନୟ ବିନୟ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କଲେ ଓ ତାର ପୁତ୍ର ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇଥିବା ଶଶୀ ହସ୍ତରେ ଆପଣାତ କନ୍ୟା ଶଶୀପ୍ରଭାକୁ ଅର୍ପଣ କଲେ । ଏହିପରି ଧୂର୍ତ୍ତି ମୂଳଦେବ ପୁତ୍ର ଓ ପୁତ୍ରବଧୂରୂପେ ଶଶୀ ଓ ଶଶୀପ୍ରଭାକୁ ନିଜ ଘରକୁ ନେଇଗଲା । ଏହାପରେ ମନଃସ୍ଥମୀ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ମୂଳଦେବ ଆଗରେ ତାର ଶଶୀ ସହିତ ଘୋର କଲହ ହେଲା । ମନଃସ୍ଥମୀ କହିଲା, “ଏ ଶଶୀପ୍ରଭା ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟ; ଗୁରୁଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ମୁଁ ତାକୁ ପ୍ରଥମେ ଗାନ୍ଧବ ରାତିରେ ବବାହ

କରିଅଛି ।” ଶଶୀ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲା, “ରେ ମୂର୍ଖ, ତାର ରୁ କଅଣ ହେଉ ? ଏ ହେଉଛି ମୋର ପତ୍ନୀ । ତାର ପିତା (ରାଜା ଯଶୋବନ୍ତ) ଅଳ୍ପ ସାକ୍ଷୀ କରି ତାକୁ ମୋତେ ସମର୍ପଣ କରିଅଛନ୍ତି ।” ଏହିପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର କଳହ ଚାଲିଲା । କିନ୍ତୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

ବେତାଳ ଲେଟି କହିଯାଇ ପାରୁନା, “ହେ ରାଜନ, ଏବେ କୁହ, ସେ ଶଶୀପ୍ରସାଦ କାହାର ପତ୍ନୀ ହେବା ଉଚିତ ?” ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ମୋ ମତରେ ସେ ହେଉଛି ଶଶୀର ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ପତ୍ନୀ । କାରଣ ସର୍ବଜନ ସମକ୍ଷରେ ଅଳ୍ପ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ତାର ପିତା ତାକୁ ଶଶୀକୁ ସମର୍ପଣ କରିଅଛନ୍ତି । ମନଃସ୍ଥାୟୀ ଚୌର୍ଯ୍ୟ ବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ କରି ଗାନ୍ଧବ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିବାହ କରିଥିଲା । ଶ୍ରେୟ ଚୌର୍ଯ୍ୟ ବୃତ୍ତି ଦ୍ଵାରା ଅପରର ଧନ ଅପହରଣ କଲେ, ତାହା ଉପରେ ଶ୍ରେୟର ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଅଧିକାର ହୁଏ ନାହିଁ ।”

ରାଜାଙ୍କର ଏହି ଉତ୍ତର ଶୁଣି ବେତାଳ ତାଙ୍କ ସ୍ଵରୁ ଓଲ୍ଲାଇ ନିଜ ବାସସ୍ଥଳୀକୁ ଚାଲିଗଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ପୁନଃପୁନଃ ବୃକ୍ଷମୂଳକୁ ଯାଇ ତାକୁ ସ୍ଵରଦେଶରେ ସ୍ଥାପନ ପୂର୍ବକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଅଭିମୁଖରେ ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ ।

ଷୋଡ଼ଶ କାହାଣୀ

ରାଜା ବେତାଳକୁ ଘେନି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲା, “ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଅପୁର୍ବ କଥା କହୁଛି; ଶୁଣିବୁ ।”

ହିମାଳୟ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ବିବିଧରହସ୍ତପୁଷ୍ପ ଯାଏତ ଅଛି । ଏହି ହିମାଳୟରୁ ଦେବାଧିଦେବ ଶିବଙ୍କର ଦୁଇ ପତ୍ନୀ ପାଦପା ଓ ରଜାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଏହି ପଦ୍ମ ତେଉଟି ସବୁ ପଦ୍ମଙ୍କର ଅଗ୍ରଣୀ । ଏହାର ଶୂଙ୍ଘ ଉପରେ କାଞ୍ଚନପୁର ନାମରେ ଏକ ନଗର ଗୋଟି ପାଉଅଛି । ସୁମେରୁ ପର୍ବତରେ ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆବାସ ସଦୃଶ ଏହି କାଞ୍ଚନପୁରରେ ବହୁ

ଧନା ବିଦ୍ୟାଧରମାନଙ୍କର ଗୁଣାଙ୍କର ନିବାସ ସ୍ଥଳ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନରେ ବୃକ୍ଷମାଗଣ କଲ୍ଲବୃକ୍ଷ ରହୁଥିଲା । ଗୁଣା ଜମ୍ବୁତକେରୁ ଏହି ଦେବସ୍ବରୂପ କଲ୍ଲବୃକ୍ଷକୁ ପୁଜା କରି ଏହା ପ୍ରସାଦରୁ ଜମ୍ବୁତବାହନ ନାମକ ଏକ ପୁଅ ଲଭି କରୁଥିଲେ । ଏହି ପୁଅଟି ବୋଧଧୃତ୍ତଙ୍କ ଅଂଶରେ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଜାତହୁଏ ଥିଲେ ଓ ଦାନବୀର, ମହାପାତ୍ରପୀ ଓ ପରୁ ଜୀବଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟାଶୀଳ ଥିଲେ ।

କାଳକ୍ରମେ ଜମ୍ବୁତବାହନ ଯୌବନରେ ଉପମତ ହେଲେ । ତତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣା ଗୁଣଗାଳୀ ପରମେଶ୍ୱର ତାଙ୍କୁ ଯୌବଗୁଣରେ ଅଭିଷିକ୍ତ କଲେ । ଏକଦା ଗୁଣାଙ୍କର ହୃଦୟେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଜମ୍ବୁତବାହନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କହିଲେ, “ହେ ଯୁବରାଜ, ଆପଣଙ୍କର ଉଦ୍ୟାନରେ ଯେଉଁ କଲ୍ଲବୃକ୍ଷ ଅଛି, ତାହା ସର୍ବଫଳପ୍ରଦ । ଏହାକୁ ସର୍ବଦା ପୁଜା କରୁଥିବେ । କଲ୍ଲବୃକ୍ଷ ଆମର ଅନୁକୂଳ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟ କେହି, ଏପରିକି ଇନ୍ଦ୍ର, ମଧ୍ୟ ଆମର କିଛି କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।” ଏହା ଶୁଣି ଜମ୍ବୁତବାହନ ଚିନ୍ତା କଲେ, “ହାୟ ! ଏପରି ଅମରପାଦପ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଆମର ପୁଷ୍ପପୁଷ୍ପମାନେ କିଛି ଫଳ ପାଇନାହାନ୍ତି; କେବଳ କେହି କେହି କୃପଣ ଗୁଣା ସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଥ ମାଗିଅଛନ୍ତି । ତାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଓ ସେ ଅମରପାଦପର ଲଘୁତା ମାନ ପ୍ରକାଶ ପାଇଅଛି । ଅତଏବ ଏହି ବୃକ୍ଷଦ୍ୱାରା ମୁଁ ମୋର ଅଭିଷିକ୍ତ ମନୋରଥ ସାଧନ କରିବି ।” ଏହିପରି ବିଚାର ସେ ପିତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଏକାନ୍ତରେ କହିଲେ, “ହେ ପିତା, ଏ ସ୍ୱପ୍ନା-ସମ୍ବଦରେ ଶରୀର ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ସମସ୍ତ ଧନ ଲଘୁତା ସଦୃଶ ଚହ୍ନ । ପର୍ୟାକାଳର ବିଦ୍ୟୁତ୍ତା ଦେଖାଦେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ଶୂନ୍ୟତାପରି ଲକ୍ଷ୍ମୀ କେବେ କୌଣସିଠାରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ ସଂସାରରେ ଏକମାତ୍ର ପରୋପକାର ହେଉଛି ଅବିନଶ୍ୱର । ପରୋପକାରରୁ ଚରାୟି ଧର୍ମ ଓ ଯଶର ଉତ୍ପତ୍ତି । ଏହକୁ ଶଶିକ; ତେବେ ଆମେ ଏ କଲ୍ଲବୃକ୍ଷକୁ ରଖିଥାଏ କାହିଁକି ? ଯେଉଁମାନେ ଏହାକୁ ‘ମୋର’ ‘ମୋର’ ବୋଲି କହୁଥିଲେ ଏବେ ସେମାନେ କାହାନ୍ତି ? କଲ୍ଲବୃକ୍ଷ ସହଜ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କି ସମୃଦ୍ଧ ଅଛି ? ଆପଣ ଆଦେଶ ଦେଲେ ମୁଁ ପରୋପକାର ଫଳ ସିଦ୍ଧି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଗ୍ରସ୍ତ

ପୁରଣକାଣ୍ଡ ଏହି କଲ୍ଲବୃକ୍ଷକୁ ଆରାଧନା କରିବ ।”

ପିତା ଏଥିରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁଳ ହେବାରୁ ଜମ୍ବୁତବାହନ କଲ୍ଲବୃକ୍ଷ ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲେ, “ଦେବ, ତୁମେ ମୋର ପୁତ୍ରପୁରୁଷମାନଙ୍କର କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଅଛ । ଚର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଗୋଟିଏ କାମନା ପୂରଣ କର । ଯେତେବେଳେ ପୃଥିବୀରେ କେହି ଜଣେ ହେଲେ ଦରିଦ୍ର ନ ରହିବ, ତାହାର ଉପାୟ କର । ତୁମର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ, ତୁମେ ଯାଅ । ପୃଥିବୀର ଅଧିମାନଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ପୁରଣ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଦାନ କଲି ।” ଏହା କହି ଜମ୍ବୁତବାହନ ନୀଳଯୋଡ଼ି ରହିଲେ । କଲ୍ଲବୃକ୍ଷରୁ ଶୁଣାଗଲା, “ତୁମେ ମୋତେ ଡାକିଲେ; ଏବେ ମୁଁ ଯାଉଛି ।” ଶୁଣି ଶୁଣି କଲ୍ଲବୃକ୍ଷ ଆକାଶକୁ ଉଠିଗଲା ଓ ଶୂନ୍ୟରୁ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଧନରତ୍ନ ବର୍ଷିତାକୁ ଲଗଲା । ଫଳରେ ପୃଥିବୀରେ କେହି ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହିଲେ ନାହିଁ । ସର୍ବ ଜୀବରେ ଦୟା ହେତୁ ଜମ୍ବୁତବାହନଙ୍କର ଯଶଃ ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖରେ ବ୍ୟାପିଗଲା ।

ଏହାପରେ ତାଙ୍କର ଅସହସ୍ତ୍ର ଦାୟାଦମାନେ ଶୁଭଲେ, “କଲ୍ଲବୃକ୍ଷ-ବିଶ୍ୱାସ ଜମ୍ବୁତବାହନ ଓ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜମ୍ବୁତବାହନଙ୍କୁ ଜୟ କରିବା ଏବେ ଅତି ସହଜ ହେବ ।” ତେଣୁ ରାଜ୍ୟ ଅପହରଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ଏହା ଦେଖି ଜମ୍ବୁତବାହନ ପିତାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ପିତା, ଆପଣ ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କଲେ କିଏ ଆପଣଙ୍କ ସହୃଦ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ ? କିନ୍ତୁ ଶଶଭଙ୍ଗରୁ ଶରୀର ନିମନ୍ତେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରି ରାଜ୍ୟ ପାଇବା ପାଇଁ କିଏ ଇଚ୍ଛା କରିବ ? ଆମର ରାଜ୍ୟରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ଆମେ ଧର୍ମ ଆଚରଣ କରିବା । ତତ୍ପର ଆମର ଇନ୍ଦ୍ରଲେଖରେ ତଥା ପରଲେଖରେ ସଦ୍‌ଗୁଣ ହେବ । ରାଜ୍ୟଲେଖ ଦାୟାଦମାନେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତୁ ।”

ଏହା ଶୁଣି ଜମ୍ବୁତବାହନ କହିଲେ, “ବନ୍ଧୁ, ମୁଁ ତୁମ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧି ଥିଲି; ତୁମେ ଯେବେ ଦୟାବଶତଃ ରାଜ୍ୟ ଗ୍ରହଣକୁ କହୁଛ, ସେଥିରେ ମୋର କଅଣ ଅଛି ? ମୁଁ ତ ବୁଦ୍ଧ ହେଲିଣି ।” ପିତାଙ୍କର ଅନୁମତି ପାଇ ଜମ୍ବୁତବାହନ ନିଜ ରାଜ୍ୟ ଡାକିଲେ ଓ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ମଲୟାଚଳ ରାଜ୍ୟକୁ ଚାଲିଗଲେ । ସେଠାରେ ଏକ ଆଶ୍ରମ ନିର୍ମାଣ କରି ସେ

ପିତାମାତାଙ୍କ ସେବାରେ ରତ ରହିଲେ ।

ପିତୃଭାବ ବଶାବସୁ ମନସ୍ଵାଚଳରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷର ନାମ ମିତ୍ରାବସୁ । ତଳେ ଜାମୁତବାହନ ଇତ୍ୟାଦିଃ ଭ୍ରମଣ କରୁ କରୁ ମିତ୍ରାବସୁକୁ ଦେଖିଲେ । ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପିତ ହେଲା ।

ତଳେ ଜାମୁତବାହନ ଉପବନରେ ଗୋଷ୍ଠଦେଶାଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଦେଖି ସେଥିରେ ସନ୍ତୋଷ କଲେ । ସେଠାରେ ଏକ ପୁରୁଷ କନ୍ୟା ବାଣୀ ବଜାଇ ଗୀତ ଗାଇ ଦେଶାଙ୍କର ଉପାସନା କରୁଥିଲେ । ସଖୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ବେଢ଼ି ରହିଥିଲେ । ଜାମୁତବାହନ ଏହି ଅନନ୍ୟ ସ୍ଵରୁ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖିବା ସଙ୍ଗେ ସେ ମଧ୍ୟ ଜାମୁତବାହନଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କଲେ । ଦୃଷ୍ଟି ପରସ୍ପରର ଶୋଭାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ଜାମୁତବାହନ ଜଣେ ସଖୀକୁ ପଚାରିଲେ, “ଭଉଁ, ତୁମର ଏ ସଖୀଙ୍କର ନାମ କ’ଣ ? କେଉଁ ବଣରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ?” ସଖୀ ଉତ୍ତର କଲେ, “ଏ ହେଉଛନ୍ତି ମିତ୍ରାବସୁଙ୍କର ଭଗିନୀ ଓ ପିତୃଭାବ ବଶାବସୁଙ୍କର କନ୍ୟା । ଏହାଙ୍କର ନାମ ମଳୟବତୀ ।” ସଖୀ ମଧ୍ୟ ଜାମୁତବାହନଙ୍କର ନାମ ଓ ପରିଚୟ ବୁଝି ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ସଖି, ବନ୍ଦ୍ୟାଧରାଜ ଜାମୁତବାହନଙ୍କର ଆଦ୍ୟ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ । ଏଭଳି ଅଦ୍ୟ୍ୟ ସଫଳନପ୍ରାପ୍ତ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।” ଏହା ଶୁଣି ମଳୟବତୀ ଲଜ୍ଜାରେ ଅଧୋମୁଖୀ ହେଲେ । ତହିଁ ସଖୀ ଅଦ୍ୟ୍ୟ ଓ ପୁଷ୍ପମାଲ୍ୟ ନେଇ ଜାମୁତବାହନଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରି କହିଲେ, “ମହାରାଜ ଆମର ସଖୀ ଲଜ୍ଜା କରୁଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ମୋହଠାରୁ ଅଦ୍ୟ୍ୟ ଓ ମାଳା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ।” ତହିଁ ପ୍ରେମାକୁ ଜାମୁତବାହନ ମାଳାଟିକୁ ନେଇ ମଳୟବତୀଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଲମ୍ବାଇ ଦେଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଜାଲୋତ୍ପଳମାଳାପତ୍ତଣ ସ୍ନେହ ବନ୍ଧୁତ୍ଵ ଜାମୁତବାହନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କଲେ । ଏହିପରି ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଦ୍ୟ୍ୟରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ବିନାବାକ୍ୟରେ ସ୍ଵୟମ୍ଭୂର ହୋଇଗଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ଜଣେ ଦାସୀ ଆସି ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଦେବି, ମାତା ଆପଣଙ୍କୁ ଡାକୁଅଛନ୍ତି । ଶୀଘ୍ର ଆସନ୍ତୁ ।” ଏହା ଶୁଣି ମଳୟବତୀ ଥରେ ପ୍ରିୟଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ରାଜିଗଲେ । ଜାମୁତବାହନ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କଠାରେ ଦୃଢ଼ ଅର୍ପଣ କରି ନିଜ ଆଶ୍ରମକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ଓ ଗୋଟିଏ

ବିଛାଣାରେ ପଡ଼ିଗଲେ ।

ଏଣେ ମଳୟବତୀ କାମାରୀରେ ଦର୍ଶ୍ୟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶେଷୁ ଲେଉଟକ ବହୁଲ, ଅଙ୍ଗ ଉତ୍ତପ୍ତ ହେଲା । ସଂୀମାନେ ନାଙ୍କ ଶରୀରରେ ଚନ୍ଦନ ଲେପନ କରି ପଦ୍ମପଥରେ ବସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଲଥାପି ସେ ଶାନ୍ତି ପାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା, ଆକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ହେଲେ । ଘୋର କନ୍ଦର୍ପପୀଡ଼ା ଅନୁଭବ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଲଜ୍ଜାବଶତଃ ସେ ପ୍ରିୟଙ୍କ ନିକଟକୁ ଦୂରୀ ପଠାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅତି କଷ୍ଟରେ ତାଙ୍କର ରାତି ଅତିବାହିତ ହେଲା ।

ଜମ୍ବୁତବାହନ ମଧ୍ୟ ଶଯ୍ୟାରେ ପଡ଼ି ରହି କଠୋର ବିରହ ବ୍ୟଥା ଅନୁଭବ କଲେ । ଅନିଦ୍ରାବଶତଃ ତାଙ୍କ ମୁଖ ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କଲା । ପ୍ରକୃତ ହୃଦୟେ ସେ ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କରି ସେହି ଗୌରୀମନ୍ଦିରକୁ ଗଲେ । ଏତିକି ବେଳକୁ ବିରହବେଦନା ସହ ନ ପାରି ମଳୟବତୀ ଆସୁହତ୍ୟା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେହି ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନକୁ ଆସିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଜମ୍ବୁତବାହନ ବୃକ୍ଷର ଅନ୍ତରାଳରେ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଦେଖି ନିକଟକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ କହିଲେ, “ହେ ମାତଃ ! ରୂପ ପ୍ରସାଦରୁ ଯଦି ମୁଁ ଜମ୍ବୁତବାହନଙ୍କୁ ପଡ଼ିରୁପେ ନ ପାଇଲି, ତେବେ ସେ ଦେପରି ପରଜନ୍ମରେ ମୋର ପତି ହେବେ ସେହି ଅନୁଗ୍ରହ କର ।” ତତ୍ପରେ ପଶନ୍ତରେ ନିଜର ଗଳାକୁ ବାନ୍ଧି ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷରେ ଆସୁହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଯାଇ କହିଲେ—ହେ ନାଥ ଜମ୍ବୁତବାହନ, ରୂପର ଦୟା ଜଗତରେ ବିଶ୍ୟାତ; ମୋତେ ଉଦ୍ଧାର କଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ଏହି ସମୟରେ ଆକାଶରୁ ଅଶଗଣ୍ୟ ବାଣୀ ଶୁଣାଗଲା, “ବଞ୍ଚେ, ଏପରି ଦୁଃସାହସ କର ନାହିଁ । ଜମ୍ବୁତବାହନ ରୂପର ପତି ହେବେ ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ ବିଦ୍ୟାଧର ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହେବେ, ଏଥିରେ ଯନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।” ଜମ୍ବୁତବାହନ ବୟସ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ଏହି ଦୈବା ବାଣୀ ଶୁଣି ମଳୟବତୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସିଲେ ଓ ନିଜ ହସ୍ତରେ ତାଙ୍କ ଗଳାରୁ ବନ୍ଧନ ମୋଚନ କଲେ । ମଳୟବତୀ ମଧ୍ୟ ଦୈବାବାଣୀ ଶୁଣି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ ।

ଜଣେ ସଂସ୍କୃତ ଉଦ୍ୟାନରୁ ପୁଷ୍ପ ତୋଳୁଥିଲ । ସେ ଏହି ବ୍ୟାପାର ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ଦଉଡ଼ି ଆସି ମଳୟବତୀଙ୍କୁ ଜଣାଇଲା, “ସଖି, ହୌଷଧ୍ୟବଶତଃ ରୂମର ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧ ହେବାକୁ ଯାଉଅଛି । ଆଜି ମହାଶୁକ ବର୍ଷାବସୁଙ୍କୁ କୁମାର ମିତ୍ରାବସୁ କହୁଥିଲେ, ‘ପିତା, କଲ୍ପତରୁ ଦାନା ବିଦ୍ୟାଧରପୁତ୍ର ଜମ୍ବୂତବାହନ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ପୂଜା କରିବା ଉଚିତ । ମଳୟବତୀ ପାଇଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଯୋଗ୍ୟତର ବର ଦେଇ ଯାଉନାହିଁ । ଅତଏବ ମଳୟବତୀ ତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶ କରୁ ।’ ରାଜା ସୀକୃତ ହେବାରୁ ଆଜି ମିତ୍ରାବସୁ ସେହି ମହାଶୁକ ଅଶ୍ରମକୁ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ମୋର ମନେହୁଏ, ଶୀଘ୍ର ରୂମର ବିବାହ ହେବ । ଅତଏବ ତୁମେ ମନ୍ଦିରକୁ ଗଲୁ; ଜମ୍ବୂତବାହନ ମଧ୍ୟ ଅଶ୍ରମକୁ ଯାଆନ୍ତୁ ।” ସଂସ୍କୃତଠାରୁ ଏହା ଶୁଣି ମଳୟବତୀ ଆନନ୍ଦିତ ଚିତ୍ତରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ଜମ୍ବୂତବାହନ ଅଶ୍ରମ ଅଭିମୁଖରେ ଅଗ୍ରଗତ ହେଲେ ।

■ ଜମ୍ବୂତବାହନ ଅଶ୍ରମକୁ ଆସି ମିତ୍ରାବସୁଙ୍କଠାରୁ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଶୁଣି ତାଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇଲେ ଓ ନିଜର ଜାତି ତଥା ସକଳ ପୂର୍ବ ବୁଝିଲା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ମିତ୍ରାବସୁ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଏହାଙ୍କ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଜଣାଇବାରୁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ତତ୍ପରେ ସ୍ବଶ୍ବରୁ ଯାଇ ନିଜର ପିତାମାତାଙ୍କୁ ସକଳ ସମ୍ବାଦ ଦେଲେ ଓ ସେହିଦିନ ଜମ୍ବୂତବାହନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିନେଲେ । ତତ୍ପରେ ଶୁଭଦିନ ସ୍ଥିର କରାଗଲା ଓ ମହୋତ୍ସବ ମଧ୍ୟରେ ଜମ୍ବୂତବାହନ ଓ ମଳୟବତୀଙ୍କର ପରିଣୟସଂସ୍ଥା ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା ।

ଏକଦା-କୌତୁହଳବଶତଃ ମିତ୍ରାବସୁଙ୍କ ସହ ମଳୟାଚଳରେ ଭ୍ରମଣ କରୁ କରୁ ଜମ୍ବୂତବାହନ ସମୁଦ୍ରତଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେଠାରେ ଏକ ପ୍ରକାଶ ଅସ୍ଥିସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖି ସେ ପଚାରିଲେ, “ଏ ଅସ୍ଥିଗୁଡ଼ିକ କେଉଁ ପ୍ରାଣୀର ?” ଶ୍ୟାଳକ ମିତ୍ରାବସୁ ଉତ୍ତର କଲେ, “ସଖେ, ସଂକ୍ଷେପରେ ଏହାର ବୁଝାଳ କହୁଅଛି, ଶୁଣ—

ନାଗମାତା କଦ୍ମୁ, ଓ ଗର୍ଭଜ୍ଞ ମାତା ବିନତା ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରର ସପତ୍ନୀ । ପୁର୍କାଳରେ ଥରେ କପଟ କରି କଦ୍ମୁ ବିନତାଙ୍କୁ ପଶରେ ନିଜ

ତାକୁ ନିଜର ଦାସୀ କରି ରଖିଥିଲେ । ଗରୁଡ଼ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ମାତାକୁ ଦାସୀହୃଦ୍ ମୁକ୍ତ କଲେ କିନ୍ତୁ ପୁର୍ବ ବୈରଭାବ ଯୋଗୁଁ ସେ ସାତାଳରେ ପ୍ରବେଶ କରି କନ୍ଦୁଳର ପୁଅ ନାଗମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରୁଥିଲେ । କାହାକୁ ମାରି ଖାଇଥିଲେ, କାହାକୁ ଦଳି ଚଳୁଛି ଦେଉଥିଲେ । ଏହିପରି ନାଗବଂଶ ଧ୍ୟୁସ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବାର ଦେଖି ବାପୁଜି ଗରୁଡ଼ଙ୍କୁ ସବିନୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, ‘ହେ ପଶୀରାଜ ! ତୁମର ଅସ୍ତ୍ରାର ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ନାଗ ଦକ୍ଷିଣେମୁଦ୍‌ତଟକୁ ପଠାଇବି । ତୁମେ ଆଉ କେବେ ପାତାଳରେ ପ୍ରବେଶ କରି ନାଗମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିବ ନାହିଁ । ସବୁ ନାଗଙ୍କୁ ଏକ ସମୟରେ ବଧ କରିବାଦ୍ୱାରା ତୁମର ନା କି ଲଭି .?’ ନାଗରାଜଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣି ଗରୁଡ଼ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସ୍ୱୀକୃତ ଦେଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ବାପୁଜି ପ୍ରତ୍ୟହ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ନାଗ ସମୁଦ୍ରକୂଳକୁ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଗରୁଡ଼ ତାକୁ ଭକ୍ଷଣକରନ୍ତି । ସେହି ନାଗମାନଙ୍କର ଅସ୍ଥି ଜମା ହୋଇ ଚମେ ଏହି ଅସ୍ଥ ପାହାଡ଼ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି ।”

ପିତାବସୁଙ୍କଠାରୁ ଏହା ଶୁଣି ଜାମୁତବାହନ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ କହିଲେ, “ସତେ, ନାଗରାଜ ବାପୁଜି ଶୋକର ପାତ୍ର । ସେ ନିଜ ହାତରେ ନିଜ ପ୍ରଜାକୁ ଶସ୍ତ୍ର ନିକଟରେ ଉପହାର ଦେଉଅଛନ୍ତି । ସେ ଶୁଭୁ, କାୟୁ ରୁପି । ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ, ମୁଖ ଆର୍ତ୍ତ ଆର୍ତ୍ତ ସେ ଗୋଟିଏ ମୁଖରେ ସୁଦ୍ଧା କହିପାରୁନାହାନ୍ତି କି ‘ହେ ଗରୁଡ଼ ! ମୋତେ ପ୍ରଥମେ ଖାଅ ।’ ଏତେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ସେ କିପରି ନିଜର ବଂଶସ୍ତୟ ନିମନ୍ତେ ଗରୁଡ଼ଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ? କାହିଁକି ଅବା କଣ୍ୟପନନ୍ଦନ ମହାସାର ଗରୁଡ଼ ଏଭଳି ମହାପାପ କରୁଅଛନ୍ତି ? ଏ ଅସାର ଦେହର ବିନିମୟରେ ଆଜି ଗୋଟିଏ ହେଲେ ନାଗର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବି ବୋଲି ଜାମୁତବାହନ ମନେ ମନେ ସଂକଳ୍ପ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ପିତାବସୁଙ୍କର ପିତା ପୁଅ ଓ ଜାମାତାଙ୍କୁ ଡାକି ନେବାପାଇଁ ଜଣେ ଭୃତ୍ୟକୁ ପଠାଇଲେ । ଜାମୁତବାହନ ଶ୍ୟାଳକଙ୍କୁ କହିଲେ, “ସତେ, ତୁମେ ଆଗେ ଯାଅ । ପରେ ମୁଁ ଯିବି ।”

ପିତାବସୁ ଯିବା ପରେ ଜାମୁତବାହନ ନିଜର ସଂକଳ୍ପ ବିଷୟରେ

ତଦ୍ୱର ହୋଇ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ଦୂରରୁ କରୁଣ ବଳାପ ଧ୍ବଜ ଶୁଣିପାରିଲେ । ସେ କିନ୍ତୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଦେଖିଲେ, ରାଜସେନକ ଏକ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରସ୍ତର ନିକଟରେ ଜଣେ ପୁରର ଯୁବକକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଲା ଓ ବଳାପ କରୁଥିବା ତାର ମାତାକୁ ଫେରାଇ ନେଲା ।

ଦୟାଦ୍ରୁ ଚିତ୍ତ ଜାମୁକବାହନ ‘ଏ ଯୁବକଟି କିଏ’ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରି ଅନ୍ତରାଳରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଦୁଃଖଭରରେ ପୀଡ଼ିତା ସେହି ବୃଦ୍ଧା ବଳାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା, “ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ! କେତେ କଷ୍ଟରେ ତୋତେ ପାଳି ଏଡ଼ୁଟିଏ କରିଥିଲି, ହେ ପୁଅ ! ତୋତେ ଆଉ କେଉଁଠି ଦେଖିବି ରେ ? ତୋ ପଦ୍ମମୁଖ ନ ଦେଖି ତୋ ବାପ କିପରି ଜୀବନ ରଖିବ ରେ ? ଯେଉଁ ଦେହ ଖରା ତେଜ ସହପାରୁନଥିଲା, ସେ ଦେହ କିପରି ଗରୁଡ଼ର ଅଶ୍ୱ ପାହାର ସହକ ରେ ? ତୁ ଥିଲୁ ମୋର ଏକୋଇଶ ବଳା ବିଶିକେଶନ । ନାଗରାଜ୍ୟରେ ଏତେ ନାଗ ଆଉଁ ଆଉଁ ନାଗରାଜା ତୋତେ ହିଁ ଗରୁଡ଼ ମୁହଁକୁ ଦେଲା ! ଦଇବ କାହିଁକି ତୋତେ ଏ ଦଣ୍ଡ ଦେଲା ରେ ?”

ସେ ଏହିପରି ବଳାପ କରୁଥିବାର ଦେଖି ଯୁବକ କହିଲା, “ମାଆ, ମୁଁ ସହଜେ ଦୁଃଖୀଣୀ, ସେଥିରେ ତୁ ପୁଣି କାହିଁକି ଦୁଃଖ ଦେଉଛୁ ? ତୁ ଘରକୁ ଫେରି ଯାଆ । ମୋର ଶେଷ ପଣାମ ଗ୍ରହଣ କର । ଗରୁଡ଼ର ଆସିବା ସମୟ ହୋଇଗଲାଣି । ତୁ ଯାଆ ।” ତାହା ଶୁଣି ବୃଦ୍ଧା ପୁଣି କହିଲା, “ହାୟ ! ମୋ କଥା ସରିଲା । ମୋର ପୁଅକୁ ଏଥିରୁ କିଏ ରକ୍ଷା କରିବ ?” ଏହା କହି ସେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏ ସବୁ ଦେଖି ଓ ଶୁଣି ଜାମୁକବାହନ ଦୟାଦ୍ରୁ ଦୃଢ଼ସ୍ୱରେ ଚିନ୍ତା କଲେ, ‘ହାୟ, ଏ ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ନାମକ ନାଗକୁ ବାପୁଜି ଗରୁଡ଼ଙ୍କର ଷ୍ଟେଜନ ନିମନ୍ତେ ପଠାଇଅଛନ୍ତି । ତାର ମାଆ ନିଜାନ୍ତ କାତରଭବରେ ବଳାପ କରୁଅଛନ୍ତି । ମୋର ଏ ଦେହ ନିଜାନ୍ତ ନାଗଶାଳ; ଏହାଦ୍ୱାରା ଯଦି ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ଙ୍କୁ ରକ୍ଷା ନକରେ ତେବେ ମୋର ଜୀବନ ନିଷ୍ପତ୍ତ ।’ ଏହିପରି ବିଚାର ସେ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲେ, “ହେ ନାଗମାତା, କାନ୍ଦ ନା, ମୁଁ ତୁମ ପୁଅକୁ ରକ୍ଷା କରିବି ।” ଏହା ଶୁଣି ଗରୁଡ଼ର ଉପରେ ଧନ୍ୟ ହୋଇ ବୃଦ୍ଧା କହିଲା, “ହେ ଗରୁଡ଼, ମୋତେ ଖାଆ ।” ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ମାଆର

ଭ୍ରମ ବୁଝିପାରି କହିଲା, “ମାଆ, ଏ ଗରୁଡ଼ ନୁହେଁ । ଭୟ କରନା । କାହୁଁ ତମ୍ଭ ଜରଣ ପରି ଆସି ଏ ମୋର ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାନକୁ ଆହ୍ୱାନିତ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏ କାହିଁ, ଆଉ ଭୟ ଜନକ ଗରୁଡ଼ କାହିଁ ?” ତହିଁ ଜାମୁତବାହନ କହିଲେ, “ମାତା, ମୁଁ ଦେଖାଧର ଅଟେ । ତୁମ ପୁଅକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଆସିଅଛୁ । ନିଜ ଶରୀରକୁ ବସ୍ତ୍ରରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ସ୍ତ୍ରୀଧାର୍ତ୍ତି ଗରୁଡ଼କୁ ଦେବ । ତୁମେ ପୁଅକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଘରକୁ ଚାଲିଯାଅ ।” ଏହା ଶୁଣି ବୃତ୍ତା କହିଲା, “ତା ହେବ ନାହିଁ, ତା ହେବ ନାହିଁ । ଆମ ଉପରେ ଯାହାର ଏପରି ଦୟା ସେ ମଧ୍ୟ ମୋର ପୁଅ ।”

ଏହା ଶୁଣି ‘ଜାମୁତବାହନ’ ପୁଣି କହିଲେ, “ମାଆ, ମୋର ମନୋରଥକୁ ଶୁଣି ଦେବା ତୁମର ଉଚିତ ନୁହେଁ ।” ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ କହିଲେ, “ହେ ମହାତ୍ମନ୍, ତୁମେ ଯଥାର୍ଥରେ ଦୟା ଦେଖାଇଅଛ; କିନ୍ତୁ ତୁମ ଶରୀରର ବିନିମୟରେ ନିଜ ଶରୀର ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ ନାହିଁ । ଗୃହ୍ୟସ୍ମରେ କିଏ ପଥର ରଖେ କି ? କେବଳ ନିଜ ଉପରେ ଦୟା କରୁଥିବା ମୋ ଭଳି ଲୋକ ଜଗତରେ କୋଟି କୋଟି ଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଜଗତବାସୀଙ୍କ ପତି ଦୟାଶୀଳ ତୁମଭଳି ଲୋକ ଜଗତରେ ଅତି ବିରଳ । କଳଙ୍କ ତନ୍ତ୍ର, ମଣ୍ଡଳକୁ କଳଂକିତ କଲପରି ମୁଁ ପରି ତ ଶଙ୍ଖପାଳ କୁଳକୁ କଳଙ୍କିତ କରିପାରିବି ନାହିଁ ।” ଏହିପରି ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ଜାମୁତବାହନକୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇ ପୁଣି ମାଆକୁ କହିଲେ, “ମାଆ, ତୁ ଏ ଶୁଣଣ ସ୍ଥାନରୁ ଚାଲିଯାଆ । ବହୁ ନାତିଙ୍କର ରକ୍ତରେ ଲିପ୍ତ, ଯମରାଜାଙ୍କର ବିଳାସସ୍ଥଳୀ ସଦୃଶ ବ୍ୟାଧି ନିକାର ନିମ୍ନସ୍ଥରକୁ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ ? ତୁ ଯାଆ । ମୁଁ ସମୁଦ୍ରତଟକୁ ଯାଇ ଗୋକର୍ଣ୍ଣେଶ୍ୱର ଶିବଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମକରି ଗୁଡ଼ ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୁର୍ବରୁ ଶୀଘ୍ର ଫେରି ଆସିବି ।” ଏହା କହି ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ମାତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ମାଗି ଶିବ ମନ୍ଦିରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଜାମୁତବାହନ ବସୁରିଲେ, “ଏହି ଅବସରରେ ଗରୁଡ଼ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେ ମୋର ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବ ।” ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ପକ୍ଷରାଜ ଗରୁଡ଼ଙ୍କର ପକ୍ଷାଘାତରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କର ଡାଳପତ୍ର ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇଗଲା । ଏହା ଦେଖି ଗରୁଡ଼ଙ୍କର ଆସିବା ସମୟ

ହୋଇଗଲା ବୋଲି ରୁହେଁପାରି ଜାମୁତବାହନ ବଢ଼ିଲା । ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗରୁଡ଼ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଝାମ୍ପି ମାରି ଚଞ୍ଚୁ ଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କୁ ଟେକି ନେଲେ । ତାଙ୍କ ଶରୀରରୁ ରକ୍ତଧାର ବହୁଲା । ମସ୍ତକରୁ ଗନ୍ତମଣି ଖସି ପଡ଼ିଲା । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଗରୁଡ଼ ତାଙ୍କୁ ମଳୟ ପର୍ବତର ଶିଖରକୁ ନେଇ ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଜାମୁତ ବାହନ ଚିନ୍ତା କଲେ, ‘ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ମୋର ଶରୀର ଏହିପରି ପରର ଉପକାରରେ ଲାଗୁ । ପରୋପକାର ବଳା ସ୍ଵର୍ଗ ବା ମୋକ୍ଷ ମୋର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ।’ ଏହି ସମୟରେ ସ୍ଵର୍ଗରୁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ପୁଷ୍ପ ବୃଷ୍ଟି ହେଲା ।

ଏଥିମଧ୍ୟରେ ରକ୍ତରଞ୍ଜିତ ତାଙ୍କ ଶିରୋମଣି ମଳୟବର୍ଷାଙ୍କ ଆଗରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ସେ ଏହାକୁ ଦେଖି ଏକାନ୍ତ ବହୁଳ ହୋଇଗଲେ ଓ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଶାଶୁଶ୍ଵଶୁରଙ୍କୁ ଡାକି ଦେଖାଇଲେ । ପୁତ୍ର ମସ୍ତକର ଗନ୍ତମଣି ଏପରି ରକ୍ତାକ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିବାର ଜାଣିପାରି ସେମାନେ ନିତାନ୍ତ କାତର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ରାଜା ଜାମୁତଙ୍କେରୁ ସ୍ଵବଦ୍ୟା ପ୍ରସବରେ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଜାଣି ପାରିଲେ ଏବଂ ପତ୍ନୀ ଓ ପୁତ୍ରବଧୂଙ୍କ ସହିତ ସମୁଦ୍ରତଟ ଅଭିମୁଖରେ ଚାଲିଲେ ।

ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ଗୋକର୍ଣ୍ଣେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଆସି ଦେଖିଲେ ଯେ ବନ୍ଧୁ ଶିଳା ରକ୍ତରେ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇଅଛି । ସେ କହି ଉଠିଲେ, “ହାୟ, ମହାପାତ୍ରୀ ମୁଁ ! ନିଶ୍ଚୟ ସେହି ଦୟାଳୁ ମହାପୁରୁଷ ମୋ ସମାଗେ ନିଜକୁ ଗରୁଡ଼ଠାରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ଗରୁଡ଼ ତାଙ୍କୁ କେଉଁଠାକୁ ନେଇ ଦେଖେ । ତାଙ୍କୁ ଯଦି ଜାବନରେ ଦେଖି ପାରିବ ତେବେ ଏ ଅପରାଧ ପଙ୍କରେ ବୁଡ଼ିବ ନାହିଁ ।” ଏହା କହି ସେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ରକ୍ତ ଧାରକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଚାଲିଲେ ।

ଏଣେ ଗରୁଡ଼ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଯେ ସେ ଯାହାକୁ ଖାଇଅଛନ୍ତି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଉ ଅଛନ୍ତି । ସେ ଚିନ୍ତାକଲେ, ‘ଅହୋ, ଏ ନିଶ୍ଚୟ କେହି ଜଣେ ମହାପୁରୁଷ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଶରୀରକୁ ଖାଇଥିଲେ ହେଁ ସେ ଆନନ୍ଦିତ ହେଉଅଛନ୍ତି; ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ବାହାରିଯାଉ ନାହିଁ । ଦେହର ଦେଉଁ ସାମାନ୍ୟ ଅଂଶ ଅଛି, ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ରୋମାଞ୍ଚ ଦେଖା ଯାଉଅଛି ।

ତାଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରସନ୍ନ । ତାହାହେଲେ ଏ ନାଗ ନୁହନ୍ତି, କୌଣସି ମହାପୁରୁଷ । ଅତଏବ ଏହାକୁ ପଛରେ; ଆଉ ଖାଇବି ନାହିଁ ।’ ଗରୁଡ଼ ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଜମ୍ବୁତବାହନ କହିଲେ, “ହେ ପକ୍ଷିରାଜ, ଖାଇବାରୁ ବରତ ହେଉଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋ ଶରୀରରେ କିଛି ମାଂସ ଓ ରକ୍ତ ଅଛି । ଆପଣ ଭୋଜନରେ ତୃପ୍ତ ହେଲପରି ଦିଶୁ ନାହାନ୍ତି । ଅତଏବ ଭୋଜନ କରନ୍ତୁ ।”

ଏହି ବଚନ କଥା ଶୁଣି ପକ୍ଷିରାଜ ପଚାରିଲେ, “ହେ ମହାପୁରୁଷ, ଆପଣ ନାଗ ନୁହଁନ୍ତି; ଆପଣ କିଏ କହନ୍ତି ।” ଜମ୍ବୁତବାହନ ଉତ୍ତର କଲେ, “ମୁଁ ନାଗ; ରୂମର ଏ କପରି ପ୍ରଶ୍ନ ? ଉପସ୍ଥିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଯାଅ; କେହି ମୂର୍ଖମୁକ୍ତା ପ୍ରାୟଙ୍କି କ ବସ୍ତୁର ଗରୁଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ କି ?”

ଜମ୍ବୁତବାହନ ଗରୁଡ଼ଙ୍କୁ ଏହିପରି କହୁଥିବା ସମୟରେ ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ଦୁଇରୁ ତାଙ୍କ କହିଲେ, “ହେ ପକ୍ଷିରାଜ ! ଆଉ ମହାପାପ କରିବାକୁ ଯାଅ ନାହିଁ । ରୂମର ଏଡ଼େ ଭ୍ରମ ହେଲା କପରି ? ସେ ତ ନାଗ ନୁହନ୍ତି; ମୁଁ ହେଉଛି ନାଗ ।” ଏହା କହି ଦଉଡ଼ି ଆସି ସେ ଜମ୍ବୁତବାହନ ଓ ଗରୁଡ଼ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହି କହିଲେ, “ହେ ଗରୁପୁରୁଷ, ରୂମର ଭ୍ରମ ହେଲା କପରି ? ମୋର ଏ ଫଣା ଓ ଦୁଇଟି କିହା କଅଣ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ ? ଏହାଙ୍କର ସ୍ୱୟର ରୂପକୁ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ ?”

ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ଏହା କହୁଥିବା ସମୟରେ ମଲୟବତୀ ଓ ଜମ୍ବୁତବାହନଙ୍କର ପିତାମାତା ସମସ୍ତେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧଭ୍ରାତୃ ରକ୍ତାକ୍ତ ଶରୀର ଦେଖି ପିତାମାତା କହିଲେ, “ହା ପୁଅ ! ହା ଜମ୍ବୁତବାହନ ! ହା କାରୁଣିକ ! ହା ବନ୍ଧୁ ! ହା ବେତନେୟ ! ରୂମେ ବସୁର ନ କର ଏ କଅଣ କଲି ?” ଏହିପରି ବିଳାପକରି ସେମାନେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହା ଶୁଣି ଗରୁଡ଼ ଏକାନ୍ତ ଅନୁତପ୍ତ ହୃଦୟରେ ଚିନ୍ତା କଲେ, ‘ହାୟ, ମୁଁ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ି ବୋଧସ୍ୱଭୁଙ୍କ ଅଂଶରେ ଜାତ ଜମ୍ବୁତବାହନଙ୍କୁ ଉକ୍ଷଣ କଲି । ଏ ସେହି ଜମ୍ବୁତବାହନ, ଯିଏ ପରପାଇଁ ଜୀବନ ଦାନ କରି ପାରନ୍ତି । ହାହାଙ୍କର କିଛି ଜଗତରେ ଘୋଷିତ । ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁରେ ମୁଁ ପାପୀ । ମୁଁ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଉଚିତ ।’ ଏହି ସମୟରେ ଜମ୍ବୁତ—

ବାହନ ନିଜର ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଶତବ୍ୟଥାରେ ଗ୍ରାଣ୍ୟତ୍ୟାଗ
କଲେ ।

ଜାମୁତବାହନଙ୍କର ପିତାମାତା ଶୋକବିହ୍ବଳ ହୋଇ ବିଳାପ
କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ନିଜକୁ ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମଳୟ-
ବତୀ ଅଗ୍ନିଗର୍ଭର ସ୍ଵରରେ ଦେବୀ ଗୌରୀଙ୍କୁ ଭଜୁନା କରି କହିଲେ,
“ମାତା, ରୂପେ ପରା କହିଥିଲ ଯେ ମୋର ପତି ବିଦ୍ୟାଧର ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ
ହେବେ ! ରୂପେ ମିଥ୍ୟାବାଦନୀ ।” ଏହି ସମୟରେ ଗୌରୀ ଆବିର୍ଭୂତା
ହୋଇ କହିଲେ, “ବସେ ! ମୋର ବାକ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ହେବ ନାହିଁ ।”
ଏହା କହି ସେ କମଣ୍ଡଳୁରୁ ଅମୃତ ବାହାର କରି ଜାମୁତବାହନଙ୍କ ମୃତ
ଶରୀର ଉପରେ ସେତନ କଲେ । ଜାମୁତବାହନ ଅକ୍ଷତ ଶରୀର ହୋଇ
ପୁନର୍ଜୀବନ ଲଭିନରି ଉଠିପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କର ଶରୀର ପୂର୍ବପେକ୍ଷା ଅଧିକ
ସାଫୁ ମନ୍ତ୍ର ଦେଖାଗଲା । ଜାମୁତବାହନଙ୍କ ସହିତ ସମସ୍ତେ ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ
କଲେ । ଦେବୀ କହିଲେ, “ବସ ଜାମୁତବାହନ, ତୁମର ଏହି ଶରୀର
ଦାନରେ ମୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ନିଜ ହସ୍ତରେ
ବିଦ୍ୟାଧର ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ପଦରେ ଅଭିଷେକ କରୁଅଛି ।” ଏହା କହି ସ୍ଵୟଂ ଦେବୀ
କଳାହୀଳନରେ ଜାମୁତବାହନଙ୍କର ଅଭିଷେକ କଲେ । ଜାମୁତବାହନ ମଧ୍ୟ
ଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା କଲେ । ତତ୍ପରେ ଦେବୀ ତିରୋହତ ହୋଇଗଲେ । ଏହି
ସମୟରେ ଜାମୁତବାହନଙ୍କ ଉପରେ ଦିବ୍ୟ ପୁଷ୍ପ ବୃକ୍ଷ ହେବା ସଙ୍ଗେ
ସ୍ଵର୍ଗରେ ଦେବ ଦୁଇଭାଇ ବାଜି ଉଠିଲା ।

ଅନନ୍ତର ପକ୍ଷିଶୂଳ ଗରୁଡ଼ ଜାମୁତବାହନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ହେ
ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ! ତୁମର ମହତ୍ତ୍ଵରେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତ ହୋଇଅଛି । ତୁମର
ଏହି ବିଚିତ୍ର ଜାତି ତରଦିନ ପାଇଁ ହିତୁବନରେ ଲେଖା ହୋଇ ରହିବ ।
ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଯେକୌଣସି ବର ମାଗ ।” ଉଦାରଚେତା ଜାମୁତବାହନ
କହିଲେ, “ହେ ଗରୁଡ଼, ରୂପେ ଅନୁଚିତ୍ର ହୋଇଅଛି । ଏଣିକି ଆଉ
ନାମ ଭକ୍ଷଣ କରିବ ନାହିଁ; ଆଉ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ରୂପେ ଭକ୍ଷଣ କରିଅଛି,
ସେମାନେ ପୁନର୍ଜୀବନ ଲଭି କରନ୍ତୁ ।” ଗରୁଡ଼ କହିଲେ, “ତାହାହିଁ
ହେବ । ମୁଁ ଆଉ ନାମ ଭୋଜନ କରିବି ନାହିଁ । ପୁଣି ମୁଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ

ଭକ୍ଷଣ କରିଅଛୁ, ସେମାନେ ପୁନଶ୍ଚ ସ୍ନାନ ଧାରଣ କରିବେ ।” ଯେଉଁ ନାଗମାନଙ୍କର ଅସ୍ଥ ଗ୍ରସ୍ଥୀକୃତ ହୋଇଥିଲା, ସେମାନେ ପୁନର୍ଜୀବନ ଲାଭ କରି ସ୍ବଗୃହକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ଗୌରୀଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରଭାବରୁ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାଧରରାଜ ଶମ୍ଭୁତବାହନଙ୍କର ବିଚିତ୍ର ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଜାଣିପାରିଲେ । ସେମାନେ ଆସି ତାଙ୍କର ପାଦପୂଜା କଲେ ଓ ତାଙ୍କର ପିତାମାତା, ପତ୍ନୀ ଓ ବନ୍ଧୁଗଣଙ୍କ ସହିତ ହିମାଳୟକୁ ନେଇଗଲେ । ସେଠାରେ ସେ ପିତା, ମାତା, ପତ୍ନୀ, ଶ୍ୟାଳକ ତଥା ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ଙ୍କ ସହିତ ବିବିଧ ରତ୍ନଗୋଭିତ ବିଦ୍ୟାଧର ତନ୍ନବତ୍ରି ସିଂହାସନ ଅଳଙ୍କୃତ କଲେ ।

ଏହି ବିଚିତ୍ର କଥାଟି କହି ବେତାଳ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ହେ ରାଜା, ଏବେ କୁହ, ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ଓ ଶମ୍ଭୁତବାହନ ଏ ଦୁହେଁଙ୍କ ଭିତରେ କାହାର ମହତ୍ତ୍ବ ଅଧିକ ?” ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ଶମ୍ଭୁତବାହନ ବହୁ ଜନ୍ମରୁ ସିଦ୍ଧ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ପର ପାଇଁ ଜୀବନ ଦେବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ମୋ ମତରେ ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ହେଉଛି ପ୍ରଣୀତାର ଯୋଗ୍ୟ; କାରଣ ସେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲେହେଁ ଦୂରଗତ ଶତ୍ରୁ ଗରୁଡ଼ ନିକଟକୁ ଧାଇଁ-ଯାଇ ନିଜର ଶରୀରକୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲା ।” ଏହା ଶୁଣିଲା କ୍ଷଣି ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ବରରୁ ଓହ୍ଲାଇଯାଇ ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷକୁ ଚାଲିଗଲା । ତାକୁ ପୁନଶ୍ଚ ଆଶିବା ପାଇଁ ରାଜା ମଧ୍ୟ ସେହି ବୃକ୍ଷ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ । ***

ସପ୍ତଦଶ କାହାଣୀ

ରାଜା ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷରୁ ବେତାଳକୁ ଆଣି ସ୍ବରରେ ସ୍ଥାପନପୁର୍ବକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚାଲିଲେ । ବେତାଳ ପୁଣି କହିଲା, “ତୁମର ଶ୍ରମ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଗଲୁଟିଏ କହୁଛି, ଶୁଣ ।”

ପୁର୍ବକାଳରେ ଗଙ୍ଗାତୀରରେ ଜନକପୁର ବୋଲି ଏକ ନଗର ଥିଲା । ସେଠାରେ ଧର୍ମ ପୁରୁଷାନ୍ତରେ ରହୁଥିଲା । ସେଠାରେ ଯଶୋଧର ନାମକ

ଜଣେ ସାର୍ବଜନୀନା ରାଜା ଥିଲେ । ସମୁଦ୍ରତଟସ୍ଥିତ ପଟ୍ଟ ଯେପରି କୁଆର ବା ଭଟ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ଅକ୍ଷତ ରହୁଥାଏ, ସେହିପରି ରାଜା ପୁଅବାକୁ ବିପ୍ଳବରୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ତଥା ଜଗତର ଆତ୍ମାଦତ୍ତାୟକ ହୋଇ ସବାରୁ ତାଙ୍କଠାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମିଳନ ଘଟିଥିଲା ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ସେ ପାପକୁ ଭୟ କରୁଥିଲେ, ଯଶଃକୁ ଲୋଭ କରୁଥିଲେ, ପରନାଶ ଦେଖିଲେ କ୍ଳୀବପରି ଆଚରଣ କରୁଥିଲେ । ସେ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଓ ଔଦାର୍ଯ୍ୟର ଆଧାର ଥିଲେ ।

ସେହି ନଗରରେ ଜଣେ ବଣିକ ବାସ କରୁଥିଲା । ତାର କନ୍ୟାର ନାମ ଉନ୍ମାଦିନୀ । ଯେକେନ୍ଦ୍ର ସେ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖୁଥିଲା ସେ କାମବାଣରେ ଉନ୍ମାଦଗ୍ରସ୍ତ ହେଉଥିଲା । ସେ ଯୌବନ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରୁ ବଣିକ ରାଜା ଯଶୋଧରଙ୍କୁ ଜଣାଇଲା, “ମହାରାଜା, ଯିଲେକର ରତ୍ନ ସଦୃଶ ମୋର କନ୍ୟାଟି ଏବେ ବିବାହ ଯୋଗ୍ୟା । ତାକୁ ଆପଣଙ୍କ ବିନା ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ନେଉନାହିଁ । ଏ ସମ୍ବାରରେ ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ସ୍ୱଳ୍ପ ରତ୍ନର ଅଧିକାରୀ । ତେଣୁ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଏ କନ୍ୟା-ରତ୍ନଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ।”

ଏହା ଶୁଣି ରାଜା କନ୍ୟାର ଲକ୍ଷଣ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବା ପାଇଁ କେତେ ଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ । ସେମାନେ ଏହି ଯିଲେକସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖି ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ ଚିନ୍ତା କଲେ, “ରାଜା ଏହି ସୁନ୍ଦରୀକୁ ବିବାହ କଲେ ରାଜ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ଏହା ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହୋଇ ସେ ଆଉ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ମନ ଦେବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଇଏ ସୁଲକ୍ଷଣା ବୋଲି ଆମେ ରାଜାଙ୍କୁ କହିବା ନାହିଁ ।” ଏହିପରି ବିଚାର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଫେରି ଆସି ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମହାରାଜା, ସେ କନ୍ୟା କୁଲକ୍ଷଣୀ ।” ତେଣୁ ରାଜା ସେହି ବଣିକକନ୍ୟାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ବଣିକ ଉକ୍ତ କନ୍ୟାକୁ ବଳଧର ନାମକ ସେନାପତି ସହିତ ବିବାହ କରାଇ ଦେଲା । ତତ୍ପରେ ଉନ୍ମାଦିନୀ ସ୍ୱର୍ଗରେ ପତି ଗୁହରେ ବାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ହେମନ୍ତ ପରେ ବସନ୍ତ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ

ବସନ୍ତୋତ୍ସବ ଦେଖିବା ପାଇଁ ରାଜା ଯଶୋଧର ଗଜପୁଷ୍ପରେ ଆରୋହଣ କରି ବାହାରିଲେ । ତାଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ନାଶ୍ୱମାନେ କାଳେ ଉପହବ କରିବେ ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ପାଇଁ ଡ଼ାକି ମଦ୍ୟାଳୟ ନିର୍ମାଣ ଦିଆଗଲା । ରାଜା ଉନ୍ମାଦିନୀକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିବାରୁ ସେ ନିଜକୁ ଅପମାନିତା ମନେ କରୁଥିଲା । ଏବେ ଏହି ଘୋଷଣା ଶୁଣି ସେ ପ୍ରାସାଦ ଉପରେ ପ୍ରତ୍ନା ହୋଇ ରାଜାଙ୍କୁ ନିଜ ରୂପ ଦେଖାଇଲା । ଏହାକୁ ଦେଖି ରାଜା କାମାନଳରେ ଦଗ୍ଧ ହେଲେ । ବସନ୍ତର ମଳୟାନିଳ ସେହି ଅଗ୍ନିକୁ ଉଦ୍‌ଘୀଷ୍ଟ କଲା । ତାଙ୍କର ହୃଦୟରେ ଶୋଭା ଜାତ ହେଲା । ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କାମଦେବଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଅସ୍ତ୍ର ସଦୃଶ ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାରୁ ସେ ମୋହପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ।

ଏହାପରେ ଭୃତ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ ରାଜଧାନୀକୁ ଫେରିଗଲେ । ରାଜା ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି କନ୍ୟାବିଷୟରେ ପଚାରି ଚାଲିଲେ ଯେ ଏ ହେଉଛି ସେହି ବଣିକ କନ୍ୟା ଉନ୍ମାଦିନୀ ଯାହାକୁ ସେ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥିଲେ । ତହିଁ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ “ଏହି କନ୍ୟା କୁଳକ୍ଷଣୀ” ବୋଲି କହିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ରାଜା ରାଜ୍ୟରୁ ନିର୍ବାସନ ଦଣ୍ଡ ଦେଲେ ଓ ସର୍ବଦା ତାହାଠାରେ ଆସକ୍ତ ହୋଇ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ଅହୋ, ଏହି କନ୍ୟାର ନିଷ୍ଠୁରଙ୍କ ମୁଖ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ନିର୍ମଳ ଇଡ଼ ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଦିନ ଉଦୟ ହେଉଛି । ହେମ କଳନ କଠିନ ହୋଇଥିବାରୁ ଓ ଗଜ କୁମ୍ଭ କର୍କଶ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ପାନ ପୟୋଧରର ସଦୃଶ ହୋଇପାରୁ ନାହାନ୍ତି । କାଞ୍ଚିନିକ୍ଷେପମାଳାଦ୍ୱାରା ଶୋଭିତ ଏହାର ଜୟନ କନ୍ଦର୍ପଗଜର ମସ୍ତକ ସଦୃଶ ହୋଇଥିବାରୁ କାହାକୁ ପ୍ରଲୋଭିତ ନ କରିବ ?” ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରି କରି ରାଜା କାମାଗ୍ନିରେ ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ଦିନକୁ ଦିନ କ୍ଷୀଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଲଜ୍ଜାବଶତଃ ନିଜର ମନୋଭାବକୁ ଗୋପନ ରଖିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବିଶ୍ୱସ୍ତ ପ୍ରିୟମାନେ ବାରମ୍ବାର ପଚାରିବାରୁ ରାଜା ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପୀଡ଼ାର କାରଣ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ସେମାନେ କହିଲେ, “ସନ୍ତାପ କରିବା ବୃଥା । ସେ ତ ଆପଣଙ୍କ ଅଧୀନ । ତାକୁ ଭେଗ କରୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?” କିନ୍ତୁ ରାଜା ଧାର୍ମିକ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ରାଜାଙ୍କର ଉକ୍ତ ସେନାପତିର ନାମ ବଳଧର । ସେ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଜାଣିପାରି ରାଜାଙ୍କ ପାଦତଳେ ପଡ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, “ମହାରାଜା, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଦାସ । ଦାସର ପତ୍ନୀ ଆପଣଙ୍କର ଦାସୀ ; ପର ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହେଁ । ଆଜି ମୁଁ ନିଜେ ତାକୁ ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛି । ତେଣୁ ମୋର ସେହି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ଅଥବା ମୁଁ ତାକୁ ଏଠାରେ ଥିବା ମନ୍ଦିରରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଅଛି; ତତ୍ପରେ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି ଦୋଷ ହେବନାହିଁ ।” ସେନାପତି ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ଏପରି ଅନୁରୋଧ କଲେହେଁ ରାଜା ଚିତ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “ମୁଁ ରାଜା ହୋଇ କପରି ଏଭଳି ଅଧର୍ମ କରିବି ? ମୁଁ ଧର୍ମରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହେଲେ କିଏ ନିଜ ଧର୍ମରେ ରହିବ ? ରୂମେ ମୋର ଉକ୍ତ ହୋଇ କପରି ପରଲୋକରେ କଷ୍ଟର କାରଣ-ରୂପୀ ଏହି ଛଣିକ ସୁଖାବସ୍ଥ ପାପରେ ମୋତେ ପକାଇବାକୁ ଯାଉଅଛି ? ଯଦି ରୂମେ ଧର୍ମପତ୍ନୀକୁ ତ୍ୟାଗ କର, ତେବେ ମୁଁ ରୂମକୁ କ୍ଷମା ଦେଇ-ପାରିବିନାହିଁ । ମୋଭଳି ଲୋକ ଏପ୍ରକାର ଧର୍ମବିରୋଧୀ ଆଚରଣ ସହ୍ୟ କରିନପାରେ । ଏହାଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ବରଂ ଭଲ ।” ଏହା କହି ରାଜା ସେନାପତିଙ୍କୁ ନିଷେଧ କଲେ । ସତରଞ୍ଜ ଲୋକେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବେ ପଛକେ, ସତ୍ପତ୍ନୀକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବେ ନାହିଁ । ପୁରଜନମାନେ ସମ୍ମିଳିତ-ହୋଇ ରାଜାଙ୍କୁ ସେହିପରି ଅନୁରୋଧ କଲେ; ମାତ୍ର ଦୃଢ଼ମନା ରାଜା ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଫେରାଇ ଦେଲେ । ରାଜା ମଦନପୀଢ଼ାରେ ହମଶଃ ଶ୍ରୀଣ ହୋଇଗଲେ । ଶେଷରେ ସେ ଯଶଃମାତ୍ର ରଖିଦେଇ ଶରୀର ତ୍ୟାଗକଲେ । ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ ସେନାପତି ରାଜାଙ୍କ ବିରୋଗ ସହିନପାରି ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବକ ଆତ୍ମଦାନ କଲେ ।

ଏହି ଆଶ୍ୟାନଟି କହି ସୁକ୍ଷ୍ମଚିତ୍ତ ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, “ହେ ରାଜନ; ଏବେ କୁହ, ରାଜା ଓ ସେନାପତି ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ଅଧିକ ପ୍ରଣୀୟାର ପାତ୍ର ?” ରାଜା ବିହମ ଉତ୍ତର କଲେ, “ମୁଁ ରାଜାଙ୍କୁ ଅଧିକ ପ୍ରଣୀୟମୟ ମନେ କରୁଅଛି ।” ତାହା ଶୁଣି ବେତାଳ ଆକ୍ଷେପକରି କହିଲା, “ମହାରାଜା, ସେନାପତି କାହିଁକି ଶ୍ରେଷ୍ଠତର ନୁହନ୍ତି ? ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସହିତ ଏତେ ଦୂର ସୁଖଭୋଗ କଲପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ପତ୍ନୀକୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କର

ସେଇ ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱତଃ ସମର୍ପଣ କଲ ଓ ରାଜାଙ୍କ ମୁଖରେ ଉଦ୍ଭବଶତଃ ନିଜେ ଅଗ୍ନିରେ ଆତ୍ମାହୁତି ଦେଲ । କିନ୍ତୁ ରାଜା ଉନ୍ମାଦମାର ସମ୍ଭୋଗ ସୁଖର ସ୍ୱାଦ ନଜାଣି ତାକୁ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେନାପତି ଅଧିକ ପ୍ରଶଂସନାୟ ନହେବେ କାହିଁକି ?”

ରାଜା ହସି ଘସି ଉତ୍ତର କଲେ, “ଏପରି ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସେଥିରେ କିଛି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ; କାରଣ ସେନାପତି ଉଚ୍ଚକୁଳରେ ଜାତ ହୋଇଥିବ । ତେଣୁ ସେ ଉଚ୍ଚରେ ଏପରି ସ୍ୱାର୍ଥ ତ୍ୟାଗକଲ । ନିଜର ପ୍ରାଣଦେଇ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗାଳୁ ରକ୍ଷାକରିବା ଭୃତ୍ୟର ଧର୍ମ । ରାଜାମାନେ ନିରକ୍ରାନ୍ତ ଗଜପତି ବିଷୟ-ସୁଖ ନିମନ୍ତେ ଧର୍ମ ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲଙ୍ଘନ କରିଥାନ୍ତି । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ ଅତି ହୋଇ ସେମାନେ ଧର୍ମମାର୍ଗ ଦେଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଜଗଦ୍‌ବିଜୟୀ ନନ୍ଦ୍ରସ ପ୍ରଭୃତି ରାଜାମାନେ ମଧ୍ୟ କନ୍ଦର୍ପର ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ଘୋର ବିପଦରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ରାଜା ଯଶୋଧର ଏକଚ୍ଛନ୍ଦ ଶାସକ ହେଲେହେଁ ଉନ୍ମାଦମା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ, ତଥାପି ଅଧର୍ମରେ ପାଦ ପକାଇଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୋ ମତରେ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଅଧିକ ପ୍ରଶଂସାର ପାତ୍ର ।”

ରାଜାଙ୍କର ଉତ୍ତର ଶୁଣି ବେତାଳ ମାୟାବଳରେ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ତବ୍ଧରୁ ଶୁଦ୍ଧିଗଲ । ଅଟଳ-ହୃଦୟ ରାଜା ତାକୁ ଆଣିବାପାଇଁ ତାର ଅନୁସରଣ କଲେ । ଆରବ୍ୟ କର୍ମ ଯେତେ ଦୁଷ୍ଟର ହେଲେ ମୁଦା ତାକୁ ସାଧନ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଶ୍ରାମ ନ ନେବାହିଁ ହେଉଛି ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କର ନୀତି ।

ଅଶ୍ୱାଦଶ କାହାଣୀ

ଗଣ୍ଡର ରାତି । ଶୁଶାନ୍ତରୁ ମାଂସାନ୍ତରା ପଶୁପକ୍ଷୀରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଭୂତପ୍ରେତଙ୍କର ଲୋଳ ନିଦ୍ରାପରି ଚରୁର୍ଦ୍ଧାରେ ଚିତାଗ୍ନି ଜଳୁଅଛି । ଏହିପରି ଶୁଷ୍କଶ ଶ୍ଳାନରେ ରାଜା ବିଚିତ୍ରସେନ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଉଚ୍ଚ ବେତାଳ ସଦୃଶ ବହୁ ପ୍ରେତଶବ୍ଦର ବୃକ୍ଷରେ ଲମ୍ଫମାନ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିଲେ । ସେ

ନିର୍ଭୀକ ରହି ଚନ୍ଦ୍ରାକଳେ, “ଏ କଅଣ ? ଅଥବା ଏ ମାୟାବା ବେତାଳ ମୋର ସମୟ ନଷ୍ଟ କରୁଅଛି ? ସେପରି ମୁଁ ଏ ପ୍ରେତଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟିକି ନେବି ସ୍ଥାନ କରିନପାରିବି ସେଥିପାଇଁ ଏ ମାୟା ରଚନା କରିଅଛି । ଯଦି ରାତି ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ କରିନପାରେ ତେବେ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବି; ମୁଁ କଦାପି ଉପହାସର ପାତ୍ର ହେବି ନାହିଁ ।” ରାଜାଙ୍କର ଏହି ଦୃଢ଼ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିପାରି ବେତାଳ ମାୟା ସଂହରଣକଲ । ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ନରକଲେବରରେ ଥିବା ସେହି ବେତାଳକୁ ଦେଖି ରାଜା ତାହାକୁ ବୃକ୍ଷରୁ ତଳକୁ ଆଣିଲେ ଓ ସ୍ତମ୍ଭରେ ସ୍ଥାପନ କରି ନିଜ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପଥରେ ଚାଲିଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ବେତାଳ କହିଲା, “ହେ ରାଜନ୍, ଯଦି ବିରକ୍ତ ନହୁଅ ତେବେ ଗୋଟିଏ କଥା କହୁଛି, ଶୁଣ ।”

ପାଟଣାଙ୍କ ତପସ୍ୟାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ଗୁଣରେ ମୁଗ୍ଧ ଶିବ ଭୋଗବତୀ ଓ ଅମରବତୀ ସଦୃଶ ଏକ ତୃତୀୟା ନଗର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ତାହାର ନାମ ଉକ୍ଳୟିନୀ । ସେଠାରେ ବାସ କରୁଥିବା ପୁଣ୍ୟାସ୍ତ୍ରମାନେ ନାନା ଭୋଗରେ ଲିପୁରହ ସ୍ୱର୍ଗ ମଧ୍ୟ କାମନା କରୁନଥିଲେ ।

ଏହି ଉକ୍ଳୟିନୀରେ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜାଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ନାମ ଦେବସ୍ୱାମୀ । ସେ ବହୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ, ବହୁ ଯଜ୍ଞ କରିଥିଲେ ଓ ଅଶେଷ ଧନର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱାମୀ ନାମରେ ଏକ ପୁତ୍ର ଥିଲା । ଦିନେ ସେ ଗୋଟିଏ କୁଆଖିଲ ଆଡ଼ିଆରେ ପହଞ୍ଚି ଖେଳିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଯେଉଁ ଧୂର୍ଜୀମାନେ କୁଆ ଖେଳୁଥିଲେ ସେମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱାମୀକୁ ହରାଇ ହମଣା ତାର ବସ୍ତାଦି ଜିଣିଲେ । ତତ୍ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱାମୀ ମୌଖିକ ପଣରଖି ଖେଳିଲା । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ସେ ହାରିଲା । ଖେଳପରେ ଖେଳାଳିମାନେ ଧନ ମାଗିବାରୁ ସେ ଦେଇ ପାରିଲାନାହିଁ । ତହିଁ ଆଡ଼ିଆର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ତାକୁ ପ୍ରହାର କରାଇଲା । ପ୍ରହାରର ଆଘାତରେ ସେ ନିଜକୁ ମୃତକତ୍ୱ ଛଳନା କରି ନିଶ୍ଚଳ ରାବରେ ପଡ଼ିରହିଲା । ଏହିପରି ସେ ଦୁଇଦିନଦିନ ପଡ଼ିବା ପରେ ନିଷ୍ଠୁର ଦ୍ୟୁତାକ୍ଷର କପଟ ଖେଳାଳିମାନଙ୍କୁ କହିଲା, “ଲୋକଟା ମଲ୍ଲପରି ପଡ଼ିଛି । ତାକୁ ନେଇ କୌଣସି ଅନ୍ଧକୃପରେ ଫିଙ୍ଗ ଦିଅ । ସେ ହାରିଥିବା

ଟଙ୍କା ମୁଁ ଶୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦେବି ।” ତହିଁ ସେମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାମୀକୁ ଟେକିନେଇ କୌଣସି ଅନ୍ଧକୃପର ସନ୍ଦାନରେ ବାହାରିଲେ । ଯାଉ ଯାଉ ସେମାନେ ଏକ ବନରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ଝେଲାଇ କହିଲା, “ଆରେ, ସେ ତ ଆସି ମଲ୍ଲି । ଏବେ ତାକୁ କୃପରେ ଫିଙ୍ଗି ଲେ ଲଭ କଥା ? ତାକୁ ଏହିଠାରେ ପକାଇ ଦେଇ ଯିବା । ଦୁଃଖାଧରକୁ କହିବା ଯେ କୃପରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ଆସିବୁ ।” ଏଥିରେ ସମସ୍ତେ ରାଜହୋଇ ତାକୁ ବଣରେ ଗୁଡ଼ି ଫେରିଗଲେ ।

ସେମାନେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାମୀ କୌଣସିମତେ ଉଠି ଏକ ଶୂନ୍ୟ ଶିବମନ୍ଦିର ଦେଖି ତହିଁରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ସେଠାରେ ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେବାପରେ ସେ ଚିନ୍ତା କଲା, “ଏ ଧୂଳି କୁଆଡ଼ିମାନେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଇ କପଟରେ ମୋର ସବୁ ନେଇଗଲେ । ଏବେ ମୁଁ ଉଲଗ୍ନ; ମୋର ଶରୀର ଧୂଳି ପାଉଁଶରେ ପାଣ୍ଡୁର । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କେଉଁଠାକୁ ଯିବି ? ମୋର ପିତାମାତା ଓ ବନ୍ଧୁମାନେ ମୋତେ ଦେଖି କଅଣ କହିବେ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ମନ୍ଦିରରେ ରହିଯିବି; ଶାନ୍ତିରେ କ୍ଷୁଧାଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ବାହାର କିଛି ଆହାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବି ।”

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତାଚଳକୁ ଗଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଆସିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଜଣେ ତପସ୍ବୀ ସେଠାକୁ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ ଶରୀର ବିଭୂତରେ ଲିପ୍ତ ହୋଇଥିଲା ଓ ସେ ହିଁଶୂଳ ଧାରଣ କରି ଦ୍ବିତୀୟ ଶିବପରି ଦିଶୁଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାମୀକୁ ଦେଖି ସେ ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ କିଏ ?” ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାମୀ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କହିଲା । ତହିଁ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ କହିଲେ, “ତେବେ ତୁମେ କ୍ଷୁଧାରୁ ଓ ମୋର ଅତିଥି । ଉଠ, ସ୍ନାନକର ଓ ମୋର ଭିକାରୁ ଏକ ଗ୍ରହଣ କର ।” ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାମୀ କହିଲା, “ମହାସନ୍, ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆପଣଙ୍କ ଭିକାରୁ କିପରି ଭକ୍ଷଣ କରିବି ?” ଏହା ଶୁଣି ସିଦ୍ଧତପସ୍ବୀ ନିଜ ଆଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ଅତିଥିକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଲକ୍ଷ୍ମସମ୍ପାଦନ ବିଦ୍ୟାକୁ ସ୍ମରଣକଲେ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଏକ ନାଗ ମୂର୍ତ୍ତି ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “କଅଣ କରିବି ?” ତପସ୍ବୀ ଉତ୍ତର କଲେ, “ଏହି ଅତିଥିଙ୍କର ଯଥାବିଧି ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କର ।”

ଉକ୍ତ ନାୟ 'ହେଉ' କହିବାମାତ୍ରେ ଚନ୍ଦ୍ରସୀମା ଦେଖିଲା ଯେ
 ସେଠାରେ ଉପବନଯୁକ୍ତ ଏକ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଚୀର ହୋଇଅଛି । ସେଥିରେ
 ଅନେକ ନାୟ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରସୀମାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଭଦ୍ର, ଉଠି
 ସ୍ନାନ କରନ୍ତୁ, ଭୋଜନ କରନ୍ତୁ, ଆମର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଭୋଗକରନ୍ତୁ ।”
 ହୋ କହି ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାସାଦ ଭିତରକୁ ନେଇ ସ୍ନାନ କରାଇ ଓ
 ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧାଇ ଅନ୍ୟ ଏକ କୋଠରୀକୁ ନେଇଗଲେ । ବାହ୍ୟ ସୁବକ
 ସେଠାରେ ଜଣେ ଅତି ସୁନ୍ଦର ରମଣୀକୁ ଦେଖିଲା । ସେହି ସୁନ୍ଦରୀ ଉଠିଆସି
 ଯୁବକକୁ ନିଜ ଆସନର ଅର୍ଦ୍ଧେକରେ ବସାଇ ଦିବ୍ୟ ଭୋଜନ ଓ ବିବିଧ
 ସ୍ୱଦୁଷ୍ଟାନ ଆଣିଦେଲା । ଯୁବକ ତାହା ଭୋଜନକରି ତାମ୍ବୁଲ ସେବନ କଲ
 ଓ ସେ ରାତ୍ରିଟି ପଲ୍ୟଙ୍କରେ ଶୋଇ ସେହି ରମଣୀର ଭୋଗସୁଖରେ
 କଟାଇଲା । ସକାଳେ ନିଦାରୁ ଉଠି ସେ ସେହି ଦିବ୍ୟାଙ୍ଗନାକୁ ଦେଖି-
 ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରୀ ମଧ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଅନୁଦ୍ଧିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।
 ସେ ନିଜକୁ ପୂର୍ବପରି ଶୂନ୍ୟ ସିବମନ୍ଦିରରେ ଦେଖିଲା । ସେ ଆଶ୍ଚମ୍ୟ
 ଯାଆନ୍ତେ, ତପସ୍ୱୀ ହସିହସି ପଚାରିଲେ, “ରାତ୍ରିଟି କିପରି କଟିଲା ?”
 ଚନ୍ଦ୍ରସୀମା ଉତ୍ତର କଲା, “ଭଗବନ୍, ଆପଣଙ୍କ ଦୟାରୁ ରାତ୍ରିଟି ମୁଁ
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖରେ କଟାଇଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିବ୍ୟାଙ୍ଗନାକୁ ନ ପାଇଲେ ମୋର
 ପ୍ରାଣ ରହିବ ନାହିଁ ।” ତାହା ଶୁଣି ତପସ୍ୱୀ ମୁଦୁହାସ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରି
 କହିଲେ, “ତାହାହେଲେ ତୁମେ ଏଠାରେ ରହ । ଆଜି ରାତିରେ ପୁଣି
 ସେହିପରି ସୁଖଭୋଗ କରିବ ।”

ଏହିପରି ସେ ତପସ୍ୱୀଙ୍କ କଥାରେ ସେଠାରେ ରହି ତାଙ୍କ ପ୍ରସାଦରୁ
 ପ୍ରତି ରାତ୍ରିରେ ସେହିପରି ସୁଖ ଭୋଗକଲ । କ୍ରମେ ସେ ବୁଝିଲା ଯେ ଏକ
 ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭାବରେ ତପସ୍ୱୀ ଏହା କରୁଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତତ୍ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରସୀମା
 ତପସ୍ୱୀଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା, “ମହାତ୍ମନ୍ ! ଯଦି ମୋଭଳି
 ଶରଣାଗତ ପ୍ରତି ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ କୃପା ହୋଇଅଛି, ମୋତେ ସେହି
 ବିଦ୍ୟାଟି ଦିଅନ୍ତୁ, ଯାହାକଲରେ ଆପଣ ଏ ଅଭୁଲ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇ ପାରୁ-
 ଅଛନ୍ତି ।” ତପସ୍ୱୀ ଉତ୍ତର କଲେ, “ଭଦ୍ର, ସେ ବିଦ୍ୟା ତୁମ ପକ୍ଷରେ
 ଅସାଧ୍ୟ । ଏ ବିଦ୍ୟାକୁ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଆଉ ପାଣି

ଭିତରେ ଜପ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଏତେ ମାୟା ସୃଷ୍ଟି ହେବ ସେ ସାଧକ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିପାରିବା ଅସମ୍ଭବ । ମନ୍ତ୍ର ଜପୁ ଜପୁ ସାଧକ ନିଜକୁ ପୁଣି ଶିଶୁ ରୂପରେ ଦେଖିବ; ଛମେ ଯୁବକ, ବିବାହକ ସ୍ଥମୀ ଓ ପୁତ୍ରକନ୍ୟାର ପିତାଭୂମିରେ ଦେଖିବ । ଏହାପରେ ତାର ‘ଏ ମୋର ମିତ୍ର, ଏ ମୋର ଶତ୍ରୁ’ ଏହୁପରି ଭ୍ରମ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହେବ । ସେତେବେଳେ ଆଉ ଏ ଜନ୍ମ ବା ବିଦ୍ୟାସାଧନା କଥା ସ୍ମରଣରେ ରହିବ ନାହିଁ । ଯିଏ ଏହୁପରି ଚରଣ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜପ କରି ନିଜ ବାସ୍ତବିକ ଜନ୍ମକୁ ସ୍ମରଣ କରି ‘ଏ ସବୁ ମାୟାର ପ୍ରଭାବ’ ବୋଲି ଭୁଲି ମାୟାର ବଣ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ ଓ ଜଳରୁ ବାହାରିବ, କେବଳ ସେ ଏହି ବିଦ୍ୟାର ଦର୍ଶନ ପାଇବ । ସେହୁପରି ଯୋଗ୍ୟ ଶିଷ୍ୟଦ୍ୱାରା ଏ ବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧ ହୋଇପାରେ; ଅଯୋଗ୍ୟ ଶିଷ୍ୟକୁ ଏ ବିଦ୍ୟା ଦେଲେ, ତାର ବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ; ତାହା ସଙ୍ଗେ ଗୁରୁର ବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ତୁମେ ତ ମୋ ବିଦ୍ୟାର ଫଳ ଭୋଗୁଛ; ତେଣୁ ତୁମ୍ଭ ଆଗ୍ରହରେ କି ଫଳ ?”

ତପସ୍ତୀଙ୍କର ବାରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥମୀ କହିଲା, “ଭଗବନ୍, ମୁଁ ସବୁ କରିପାରିବି । ଆପଣ ଆଶଙ୍କା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।” ତହିଁ ତପସ୍ତୀ ତାକୁ ସେହି ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଲେ । ଆଶ୍ରୀତ ଲୋକର ଅନୁରୋଧରେ ପଞ୍ଚ ସାଧୁ ଲୋକମାନେ କଅଣ ଅବା ନକରନ୍ତି ?

ତପସ୍ତୀ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥମୀକୁ ନଦୀତୀରକୁ ନେଇ କହିଲେ, “ବସ୍ତୁ, ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରି ଯେତେବେଳେ ମାୟା ଦେଖିବ, ସେତେବେଳେ ମୋ ବିଦ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ତୁମର ଚୈତନ୍ୟ ଫେରିଆସିଲାକ୍ଷଣି ତୁମେ ମାୟା-ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ । ତୁମେ ଜପ କରୁଥିବାଯାକେ ମୁଁ ନଦୀ ଟୀରରେ ରହିଥିବି ।” ଏହା କହି ତପସ୍ତୀ ଆଚମନ ଆଦି କରି ପବିତ୍ର ହୋଇ, ପବିତ୍ରୀକୃତ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥମୀକୁ ମନ୍ତ୍ରଟି ଶିଖାଇ ଦେଲେ । ଗୁରୁ ନଦୀତଟରେ ରହିଲେ ଓ ଶିଷ୍ୟ ତାଙ୍କ ପାଦତଳେ ପ୍ରଣାମ କରି ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶକଲ । ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ରହି ଜପ କରୁ କରୁ ସେ ହଠାତ୍ ନିଜର ଜନ୍ମବୃତ୍ତାନ୍ତ ଭୁଲିଗଲା ଓ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ନଗରର ଜନୈକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୃହରେ ପୁତ୍ରରୂପେ ଜନ୍ମ ହେଲା । ଛମେ ସେ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ତାର ଉପନୟନ ହେଲା; ସେ ବିଦ୍ୟା

ଅଧ୍ୟୟନ କଲ; ବିବାହ କଲ । ଦୁଃଖ ସୁଖ ମଧ୍ୟରେ ତାର ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ଜନ୍ମିଲେ । ଏହିପରି ପତ୍ନୀପୁତ୍ରାଦିଙ୍କ ସ୍ନେହରେ ଆସକ୍ତ ରହି ସେ ପିତାମାତା ଓ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ସହ କିଛି କାଳ କଟାଇଲ ।

ଶିଷ୍ୟ ଏହିପରି ମିଥ୍ୟା ଜନ୍ମାନ୍ତର ଅନୁଭବ କରୁଥିବାବେଳେ ଗୁରୁ କାଳପ୍ରବୋଧନା ବିଦ୍ୟା ପ୍ରସ୍ତୋତ କଲେ । ଏହା ଫଳରେ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ଥମୀ ହଠାତ୍ ଚୈତନ୍ୟ ଲଭିକରି ନିଜକୁ ଓ ଗୁରୁଙ୍କୁ ସ୍ମରଣକରି ଏସବୁ ଯାହା ଘଟିଗଲା, ତାହା ମାୟା ବୋଲି ଜାଣିପାରିଲା । ତହିଁ ସେ ଅଗ୍ନି ପ୍ରବେଶ ପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । ନଦୀ ଖାରରେ ଚିତା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ତାର ପିତାମାତା ପତ୍ନୀପୁତ୍ରାଦି କାନ୍ଦିନାନ୍ଦି ବାରଣ କରୁଥିଲେହେଁ ବିଦ୍ୟା ସ୍ବାଧୀନର ଫଳ ଲଭି ଆଶାରେ ସେ ନଦୀକୂଳକୁ ଗଲା । ଏଠାରେ ବୃଦ୍ଧ ପିତାମାତା ଓ ସନ୍ତାନମାନେ ହିନ୍ଦନ କରୁଥିବାର ଦେଖି ମୋହବଶତଃ ସେ ଚିନ୍ତାକଲ, “ହାୟ ! ମୁଁ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପରେ ମୋର ଏ ସ୍ବଜନମାନେ ମରିବେ । ଗୁରୁଙ୍କର ବାକ୍ୟ ସତ୍ୟ କି ମିଥ୍ୟା ଜଣାନାହିଁ । ତେବେ କଅଣ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବି ? ଅଥବା ଗୃହକୁ ଯିବି ? ପୁଣି ଏଭଳି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଗୁରୁଙ୍କର ବାକ୍ୟ କଅଣ ମିଥ୍ୟା ହୋଇପାରେ ? ନା, ମୁଁ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବି ।” ଏହିପରି ବିଚାର କରି କରି ଶେଷରେ ସେ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ଅଗ୍ନି ତାକୁ ହିମଶୀତଳ ବୋଧ ହେବାରୁ ସେ ବିସ୍ମିତ ହେଲା । ଅଗ୍ନିକୁ ତାର ଭୟ ରହୁନାହିଁ । ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରି ସେ ଜଳରୁ ବାହାରି ନଦୀତଟକୁ ଉଠିଲା । ଗୁରୁ ସେଠାରେ ବସିଥିଲେ । ସେ ତାକୁ ପ୍ରଣାମ କଲା । ଗୁରୁ ପଚାରିବାରୁ ସେ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କହିଲା ।

ତହିଁ ଗୁରୁ କହିଲେ, “ବଞ୍ଚ, ମନେହୁଏ, ଏଥରେ ରୂପେ କିଛି ଅପଭ୍ରାବ କରିଅଛ; ନୋହଲେ ଅଗ୍ନି କାହିଁକି ଶୀତଳ ଲାଗିଥାନ୍ତା । ଏ ବିଦ୍ୟା ସାଧକାରେ ଏହା ହେଉଛି ଏକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ।” ଏହା ଶୁଣି ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ଥମୀ କହିଲା, “ନା ଗୁରୁଦେବ, ଏଥରେ ମୁଁ ଲବ ମାତ୍ର ଅପଭ୍ରାବ କରିଥିବାର ସ୍ମରଣ ହେଉନାହିଁ ।” ତହିଁ ତପସ୍ବୀ ସେହି ବିଦ୍ୟାକୁ ସ୍ମରଣ କଲେ; କିନ୍ତୁ ତାହା ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଶିଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାହା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲା ।

ଏହିପରି ଦୁହେଁଯାକ ସେହି ବିଦ୍ୟାକୁ ହରାଇ ବିଷଣୁ ଅନ୍ତରରେ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲେ ।

କଥାଟି କହି ସାରିବା ପରେ ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, “ରାଜନ୍, ମୋର ଗୋଟିଏ ସନ୍ଦେହ ଦୂର କର । ବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧ ହେବାର ସମସ୍ତ କର୍ମ ଯଥାବିଧି କରାଯାଇଥିଲେ ହେଁ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ବିଦ୍ୟା କାହିଁକି ନଷ୍ଟ ହେଲା ।” ତାହା ଶୁଣି ରାଜା କହିଲେ, “ହେ ଯୋଗେଶ୍ଵର, ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ରୁମେ କେବଳ କାଳ କ୍ଷେପଣ କରିବାକୁ ବସିଛ । ତଥାପି କହୁଛ । କେବଳ ଦୁଷ୍ଟର କର୍ମ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିପାରେନାହିଁ । ଶୁଦ୍ଧ କର୍ମଦ୍ଵାରା ସିଦ୍ଧି ଲାଭ ହୁଏ । ମୁଖି ବ୍ରାହ୍ମଣପୁତ୍ରକୁ ସାବଧାନ କରାଯାଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଯେ ସନ୍ଦେହରେ ପଡ଼ିଲା, ସେଥିପ୍ରକାଶେ ତାର ବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧ ହେଲନାହିଁ । ଆଉ ଅନୁପପୁତ୍ର ଶିଷ୍ୟକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିବାରୁ ଗୁରୁଙ୍କର ବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।”

ରାଜାଙ୍କର ଘରର ଶୁଣି ବେତାଳ ନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଗଲା । ଦୃଢ଼-ପ୍ରତିଜ୍ଞ ରାଜା ତାହାର ସନ୍ଧାନରେ ପୁଣି ବାହାରିଲେ ।

ଉନବିଂଶ କାହାଣୀ

ରାଜା ସୁନରାୟ ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷ ମୂଳକୁ ଯାଇ ବେତାଳକୁ ସ୍ମରଣେ ସ୍ଥାପନ କଲେ ଓ ଅବସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବେତାଳ କହିଲା, “ରାଜନ୍, ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା କହୁଛ; ଶୁଣ ।”

ବେତାଳକ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଅମରାବତୀ ସଦୃଶ ନରର ଅଛି । ସ୍ଵର୍ଗର ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି ସୂର୍ଯ୍ୟପୁର ନାମକ ଜଣେ ରାଜା ସେଠାରେ ରାଜତ୍ଵ କରୁଥିଲେ । ରାଜ୍ୟଟି ଧନସମ୍ପଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ରାଜାଙ୍କର କୌଣସି ଅଭାବ ନ ଥିଲା । କେବଳ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଦୁଃଖ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ବହୁ ରାଣୀ ଥିଲେହେଁ ସେ ନଃସନ୍ତାନ ଥିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ତାମ୍ରଲତ୍ର ପୁରରେ ଜଣେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧନଶାଳୀ ବଣିକ ଥିଲା । ତାହାର ଧନବତୀ ନାମରେ ଏକ କନ୍ୟା ଥିଲା । କନ୍ୟାଟି

ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଯେ ଦେଖିଲେ ମନେ ହେଉଥିଲା, କୌଣସି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶାପଗ୍ରସ୍ତା ହୋଇ ପୃଥକକୁ ଆସିଛି କି ? ସେହି କନ୍ୟା ଯୌବନରେ ଉପମତ ହେଲବେଳକୁ ବଣିକର ମୁଖ ହେଲା । ବଣିକର ଜୀବବର୍ଣ୍ଣ ଗୁଳାଙ୍କ ସହାୟତାରେ ତାର ସବୁ ଧନ ସମ୍ପଦ ନେଇଗଲେ । ତହୁଁ ତାର ବିଧବା ପତ୍ନୀ ହିରଣ୍ୟବତୀ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିବା ନିଜର ରତ୍ନାଳଙ୍କାରତକ ଘେନି ଜୀବିକା ଭୟରେ କନ୍ୟା ସହିତ ଘରୁ ବାହାରିଗଲା । ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ହୋଇଥିବାରୁ ସେ କନ୍ୟାର ହାତଧରି ବହୁ କଷ୍ଟରେ ନଗର ବାହାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ସେଠାରେ ଜଣେ ଚୋରକୁ ଶୂଳରେ ବନ୍ଦୀଯାଇଥିଲା । ଅନ୍ଧାରରେ ଯାଇ ଯାଇ ଦେବାନ୍ତ ହିରଣ୍ୟବତୀର ଚୋରର କାନ୍ଧରେ ଧକ୍କା ଲାଗିଲା । ଚୋର କହିଲା, “ମୁଁ ସହଜେ କଷ୍ଟ ପାଇଥିଲି; ଏବେ ତୁମେ ମୋ କାନ୍ଧରେ ଧକ୍କା ଲଗାଇବାରୁ ଅଧିକ କଷ୍ଟ ପାଇଲି । ତୁମେ କଣ ଘାଆରେ ଲୁଗା ଦେଲେ କାହିଁକି ।” ତହୁଁ ବଣିକ ପତ୍ନୀ ଭୟରେ କହିଲା, “ତୁମେ କିଏ ?” ଚୋର ଉତ୍ତର କଲା, “ମୁଁ ଜଣେ ଚୋର; ଏତେବେଳଯାଏ ଶୂଳରେ ବସି ମଧ୍ୟ ମୋର ପ୍ରାଣ ବାହାର ଯାଉନାହିଁ । ହେଉ, କହ ତୁମେ କିଏ ? କୁଆଡ଼େ ଯାଉଅଛ ?”

ଏହା ଶୁଣି ବଣିକପତ୍ନୀ ସମସ୍ତ ବିଷୟ କହିଲା । ସେତେବେଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୋଇ ଆସିଲା । ଆଲୋକ ପଡ଼ିବାରୁ ଚୋର ବଣିକପତ୍ନୀ ଓ ତାର କନ୍ୟାକୁ ଦେଖି ମାତାକୁ କହିଲା, “ମୋର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଏକ ସହସ୍ର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ଦେବ । ତୁମେ ମୋତେ ଏହି କନ୍ୟାଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କର । “ତାକୁ ଦେବାଦ୍ୱାରା ତୁମର କି ଲାଭ ହେବ ?” ଏହା ପଚାରିବାରୁ ଚୋର କହିଲା, “ମୋର ପୁଅ ନାହିଁ । ଅପୁତ୍ରକ ଲୋକର ସ୍ୱର୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଦି ମୋର ଧନୀଠାରୁ କାହାରି ଔରସରେ ସନ୍ତାନ ଜାତ ହୁଏ, ସେ ମୋର କ୍ଷେତ୍ରର ସନ୍ତାନ ହେବ । ମାତଃ ! ମୋର ଏହି ଶେଷ ଆଶା ସଫଳ କର ।” ବଣିକପତ୍ନୀ ଧନ ଲୋଭରେ ଏହି ପ୍ରତ୍ନାବରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଲା ଓ ନିକଟରୁ ଜଳ ଆଣି ଚୋର ହାତରେ ଦେଇ କହିଲା, “ମୁଁ ଏ କନ୍ୟାଟିକୁ ତୁମକୁ ଦେଲି ।”

ତହୁଁ ଶ୍ଵେର କହିଲା, “ମାଆ, ଯାଅ; ସେ ବରଗଛ ମୂଳ ଖୋଲିଲେ
 ସେଠାରୁ ସହସ୍ର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରା ପାଇବ । ମୁଁ ମରଯିବା ପରେ କୌଣସିମତେ
 ମୋର ଶବକୁ ନେଇ ଦାହ କରିବ ଓ ମୋର ଅସ୍ଥିକୁ ଗର୍ଭରେ ବସର୍ଜନ
 କରି ଦୁହେଁଯାକ ବନ୍ଦୋଳକ ରାଜ୍ୟକୁ ଚାଲିଯିବ । ସେଠାରେ ରାଜା
 ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭାଙ୍କ ସୁଶାସନରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତାବେଳେ ଯଥେଷ୍ଟା ରହୁପାରିବ ।”
 ଏହା କହି କହି ଶ୍ଵେରର ଶ୍ଵାସଣ ତୃଷ୍ଣା ହେଲା । ବଣିକପତ୍ନୀ କିନ୍ତୁ ଜଳ
 ଆଣି ତାହା ଗୁଣ୍ଡରେ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାର ପ୍ରାଣ ବାହାରକଲା ।
 ତହୁଁ ବଣିକପତ୍ନୀ ବରଗଛ ମୂଳରୁ ସୁନା ବାହାର କରି କନ୍ୟା ସହଚ
 ପତିଙ୍କର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲା । ସେଠାରେ ରହି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ
 ସେ ଶ୍ଵେରର ମୃତ ଦେହକୁ ନେଇ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କରାଇଲା ଓ ଅସ୍ଥିକୁ ନେଇ
 ଗର୍ଭରେ ନିଷେପ କଲା ।

ଅନନ୍ତର ସେ ଗୋପନରେ ଧନତଳ ଧରି କନ୍ୟାସହଚ ଯାଇ
 ଶେଷରେ ବନ୍ଦୋଳକ ନଗରରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେଠାରେ ସେ ବସୁଦତ୍ତ
 ନାମକ ଜଣେ ବଣିକଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଗୁହ୍ୟ ଚପୁ କରି ସେଥିରେ ବାସ କରି-
 ବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସେହି ନଗରରେ ବନ୍ଧୁସ୍ଥମୀ ନାମରେ ଜଣେ ଉପାଧ୍ୟାୟ ବାସ
 କରୁଥିଲେ । ମନ୍ୟସ୍ଥମୀ ନାମକ ଜଣେ ଅତି ରୂପବାନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ
 ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ । ସେ ବିଦ୍ଵାନ୍ ଓ ଉଚ୍ଚକୁଳ ସମ୍ବୃତ ହେଲେହେଁ
 ହଂସାବଳୀ ନାମରେ ଜଣେ ବେଶ୍ୟାଠାରେ ଆସକ୍ତ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ସେହି
 ବେଶ୍ୟାକୁ ପ୍ରତି ରାତିରେ ପାଞ୍ଚଗତ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ଦେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏତେ
 ଅର୍ଥ ନ ପାଇବାରୁ ସେହି ଯୁବକଙ୍କର ଶରୀର କ୍ଷୀଣ ହୋଇଗଲା ଓ ସେ
 ଚିନ୍ତାକୁଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଦିନେ ବଣିକ କନ୍ୟା ନିଜ ପ୍ରାସାଦ ଉପରେ
 ଥିବା ସମୟରେ ଏହି କ୍ଷୀଣ ଶରୀର ଅତି ମନୋହର ରୂପବାନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣ
 ଯୁବକଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କଠାରେ ହୃଦୟ ଅର୍ପଣ କଲା ଓ ଶ୍ଵେରର ଆଦେଶ
 ସ୍ମରଣ କରି ମାଆକୁ କହିଲା, “ମାଆ, ଏଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକଙ୍କୁ ଦେଖ ।
 ଏହାଙ୍କ ରୂପ ଓ ଯୌବନ ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଏ, ସତେ ଅବା ସେଥିରୁ
 ସ୍ଵପ୍ନାର ଲୋକଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଅମୃତ ଝରି ପଡ଼ୁଛି ।”

ଏହା ଶୁଣି ବଣିକ ପତ୍ନୀ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ତାର କନ୍ୟା ଏହି ଯୁବକ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତା । ତାର ମନେପଡ଼ିଲା—କନ୍ୟାର ପତି କହିଥିଲା, ପୁରୀରେ କାହାରିକୁ ସେ ବରଣ କରିବ । ତେବେ ଏହି ଯୁବକକୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ନ କରିବ କାହିଁକି ? ଏହିପରି ବିଚାର ସେ ଜଣେ ଦାସୀ ଦ୍ଵାରା ତାକୁ ସମ୍ବାଦ ଦେଲା । ଦାସୀ ତାକୁ ଏକାନ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ଡାକି ନେଇ ସମ୍ବାଦ କହିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ ଉତ୍ତର କଲା, “ଯଦି ହଂସାବଳୀ ନିମନ୍ତେ ପାଞ୍ଚଶତ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ମିଳିବ ତେବେ ମୁଁ ଏହି ରାତିକ ନିମନ୍ତେ ବଣିକ କନ୍ୟା ନିକଟକୁ ଯାଇପାରେ । ଦାସୀ ଏହି ସମ୍ବାଦ ଜଣାଇବାରୁ ବଣିକ ପତ୍ନୀ ତାହା ହସ୍ତରେ ପାଞ୍ଚଶତ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ପଠାଇଦେଲା । ମନ୍ଦାଞ୍ଚଳୀ ସେହି ମୁଦ୍ରା ଗ୍ରହଣ କରି ବଣିକପୁତ୍ରା ଗୃହକୁ ଆସିଲା ଓ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲା । ରାତିଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରି ପ୍ରଭାତ ହୁଅନ୍ତେ ସେ ଯେପରି ଗୁପ୍ତରେ ଆସିଥିଲା ସେହିପରି ଗୁପ୍ତରେ ଚାଲିଗଲା । ଏହା ଫଳରେ ବଣିକକନ୍ୟା ଗର୍ଭବତୀ ହେଲା ।

ଯଥାସମୟରେ ସେ ଏକ ସୁଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ପୁଅ ପ୍ରସବ କଲା । ସେହିଦିନ ରାତିରେ ଶିବ ସ୍ଵପ୍ନରେ ବଣିକପତ୍ନୀ ଓ ତାର କନ୍ୟାକୁ ଦେଖାଦେଇ କହିଲେ, “ରୁମେମାନେ ଏହି ନବଜାତ ପୁଅଟିକୁ ନେଇ ସହସ୍ର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ସହଚ ରାଜା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପ୍ରଭଙ୍କ ଦ୍ଵାର ଦେଶରେ ରଖିଦେଇ ଆସିବ । ଏହାଦ୍ଵାରା ରୁମମାନଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ହେବ ।” ଶିବଙ୍କ ବାକ୍ୟରେ ବିଶ୍ଵାସ କରି ସେମାନେ ଶିଶୁଟିକୁ ନେଇ ସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା ସହଚ ରାଜ ଦ୍ଵାରରେ ରଖିଦେଇ ଆସିଲେ ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ଶିବ ସେହିପରି ରାଜାଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ, “ହେ ରାଜା, ସକାଳୁ ଉଠି ଦ୍ଵାରଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ସୁଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ପୁଅ ଓ ତାହା ସହଚ ସହସ୍ର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ । ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବ ଓ ଶିଶୁଟିକୁ ଯତ୍ନରେ ପାଳିବ ।” ସକାଳେ ପ୍ରହରମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ, ଦ୍ଵାରଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ଶୋଇଛି ଓ ତା ପାଖରେ ସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା ଅଛି ।” ରାଜା ଦ୍ଵାର ନିକଟକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ, ଶିଶୁଟିର ହସ୍ତପଦ ପ୍ରକୃତିରେ ଛନ୍ଦ, ଧ୍ଵନି ଆଦି ଶୁଭ ଚିହ୍ନମାନ ଅଛି । “ଭଗବାନ୍

ଶିବ ମୋତେ ଉପଯୁକ୍ତ ସୁନ୍ଦ ଦେଇଅଛନ୍ତି ।” ଏହା କହି ରାଜା ଆନନ୍ଦରେ ଶିଶୁଟିକୁ ମୁଦା ସହୃଦ ନଜେ ଦୁଇ ବାହୁରେ ଧରି ଅନ୍ତଃସ୍ୱରକୁ ନେଇଗଲେ । ଦ୍ଵାଦଶ ଦିବସରେ ମହୋତ୍ସବ ମଧ୍ୟରେ ସୁନ୍ଦର ‘ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ’ ବୋଲି ନାମକରଣ କରାଗଲା । ତମେ ଶିଶୁଟି ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର ଚନ୍ଦ୍ରପରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାର ରୂପ ଓ ଗୁଣରେ ସମସ୍ତେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ପୁରୀ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିବାରୁ ସେ ବିଦ୍ୟା, ଶୌର୍ଯ୍ୟ, ଔଦାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ରାଜ୍ୟସ୍ଥର ବହନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲେ ।

ବୃଦ୍ଧ ପିତା ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭ ପୁଅଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଶାସନରେ ସମର୍ଥ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ରାଜପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ କଲେ ଓ ନଜେ ବାରାଣସୀ ଗୁଲିଗଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ଉଚ୍ଚ ତପସ୍ୟା କରି କଳ୍ପକାଳ ପରେ ଇନ୍ଦ୍ରଲୀଳା ସାଙ୍ଗ କଲେ । ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ ପିତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ଦୁଃଖରେ ପ୍ରେତନ୍ଦିୟା ସମାପନ କଲେ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ପିତାଙ୍କ ର୍ଘ ସୁରକ୍ଷା ଅସମ୍ଭବ । ତଥାପି ତାଙ୍କ ଅସ୍ଥିକୁ ନେଇ ଗଙ୍ଗାରେ ନିକ୍ଷେପ କରିବି ଓ ଗୟାରେ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପିଣ୍ଡଦାନ କରିବି । ଏହାଦ୍ଵାରା ମୁଁ ତାଙ୍କର ସାମାନ୍ୟ ର୍ଘ ପରିଶୋଧ କରିବି ଓ ତାହାସଙ୍ଗେ ମୋର ଖର୍ଚ୍ଚ ଯାହା ହେବ ।” ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ଏହା କରିବା ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ରାଜ୍ୟରେ ନାନା ଉପଦ୍ରବ ଲାଗିଛି । ପିତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାହା କରିବାକୁ କହୁଛନ୍ତି ତାହା ପୁରୋହିତମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରିବ । ରାଜ୍ୟରକ୍ଷା ହେଉଛି ଆପଣଙ୍କର ଧର୍ମ; ଖର୍ଚ୍ଚଯାହା ତହିଁରୁ ବଡ଼ ନୁହେଁ । ନାନା ବିପଦ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଖର୍ଚ୍ଚଯାହାର ପଥକ କାହିଁ ? ଆଉ ସର୍ବଦା ପୁରସ୍କର ରାଜା କାହିଁ ?” ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ କହିଲେ, “ତର୍କବିତର୍କର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବି; ଖର୍ଚ୍ଚ ଭ୍ରମଣ ମଧ୍ୟ କରିବି । ଶରୀର ନଷ୍ଟ; କେତେବେଳେ କଥଣ ହେବ କୁହାଯାଇ ନପାରେ । ତେଣୁ ବଳ ଆଉ ଆଉ ଖର୍ଚ୍ଚଯାହା କରିବା ଉଚିତ । ମୁଁ ଫେରି-ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୁମେମାନେ ରାଜ୍ୟରକ୍ଷା କରୁଥାଅ ।” ରାଜାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣି ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ନୀରବ ରହିଲେ । ରାଜା ଯିବା ନିମନ୍ତେ ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ କଲେ ।

ଏକ ଶୁଭ ଦିନରେ ରାଜା ସ୍ନାନ ଓ ହୋମ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଅର୍ଚ୍ଚନା କଲେ; ତତ୍ପରେ ରଥରେ ବସି ବାହାରିଲେ । ସାମନ୍ତ, ରାଜପୁତ୍ର, ପୁରଜନ ପ୍ରଭୃତି ସୀମାନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜାଙ୍କର ଅନୁଗମନ କଲେ । ସେଠାରେ ରାଜା ସେମାନଙ୍କୁ ସାଦର ସମ୍ମାନସତ୍ତା କରି ବିଦାୟ ଦେଲେ ଓ କେବଳ ପୁରୋହିତ ଓ କେତେକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସହ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ନାନା ଦେଶ, ନାନା ଭାଷା ଓ ବିବିଧ ବିଚିତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଦେଖି ରାଜା ବହୁ ରାଜ୍ୟ ଅବଦମ୍ଭ କଲେ ଓ ଶେଷରେ ଗଙ୍ଗା ଶୀରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ରାଜା ରଥରୁ ଅବତରଣ କରି ଯଥାବିଧି ପିତା ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭଙ୍କର ଅସ୍ଥି ଗଙ୍ଗାରେ ବିସର୍ଜନ କଲେ ଓ ଗ୍ରୀକ ସମାପନ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବଚିତ ଦାନ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଲେ । ତଦନନ୍ତର ରାଜା ରଥାରୋହଣ କରି ପ୍ରୟାଗକୁ ଗଲେ । ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ରାଜା ଗ୍ରୀକ ଦାନ ପ୍ରଭୃତି କରି ବାରାଣସୀ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ସେ ବାରାଣସୀରେ ତିନିଦିନ ଉପବାସ ପୂର୍ବକ ଶିବଙ୍କର ପୂଜା ଆରାଧନା କଲେ । ତତ୍ପରେ ସେ ଗୟା ଅଭିମୁଖରେ ବାହାରିଲେ ।

ପଥ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ବନ, ଗିରି, ନଦୀ ପ୍ରଭୃତି ଅବଦମ୍ଭ କରି ସେ ଗୟାଶୀର୍ଷ ଖର୍ଯ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେଠାରେ ସେ ଯଥାବିଧି ଗ୍ରୀକକରି ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ଗୟା କୂପରେ ପିଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଗଲେ । ମାତ୍ର ପିଣ୍ଡ ଦେଲାବେଳକୁ ତିନୋଟି ହସ୍ତ ପିଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସାରିତ ଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ଏଥିରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଏ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ! କେଉଁ ହାତରେ ପିଣ୍ଡ ଦେବ ?” ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ହାତ ତିନୋଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲେ, “ମହାରାଜ ! ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଜଣେ ଶ୍ଵେତରବ; କାରଣ ସେଥିରେ ସିନ୍ଧି ଖୋଲିବା ପାଇଁ ଲୌହ ଅସ୍ତ୍ର ଅଛି । ଦ୍ଵିତୀୟ ହସ୍ତଟି ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣର । ସେଥିରେ ପବିତ୍ରୀ ଧାରଣ କରିଥିବା ଦେଖା ଯାଉଅଛି । ତୃତୀୟ ହସ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ଅଙ୍ଗୁରୁ ଅଛି ଓ ସେଥିରେ ରାଜା ଚିହ୍ନ ଅଛି । ତେଣୁ ତାହା ଜଣେ ରାଜାଙ୍କର ହସ୍ତ; କିନ୍ତୁ କେଉଁ ହସ୍ତରେ ପିଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ହେବ, ତାହା ଆମେମାନେ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ । ଏ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟାପାର ।”

ବେତାଳ ଏହି ବିଚିତ୍ର କଥାଟି କହି ରାଜାଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, “ହେ ରାଜନ୍, ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ କାହା ହାତରେ ପିଣ୍ଡଦେବା ଉଚିତ ଏହି ସଂଗମ୍ୟ ଦୂର କର ।” ରାଜା କହିଲେ, “ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ ହେଉଛନ୍ତି ଚୋରର କ୍ଷେତ୍ରକ ସନ୍ତାନ । ସେ ଅନ୍ୟ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ପୁଅ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । ତେଣୁ ଚୋର ହସ୍ତରେ ପିଣ୍ଡ ଦେବା ଉଚିତ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମଦାତା ହେଲେ ହେ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ପୁଅ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି; କାରଣ ସେ ଧନ ବଳିମୟରେ ରାଜି କ ପାଇଁ ନିଜକୁ ବିକ୍ରୟ କରିଥିଲେ । ରାଜା ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭ ଲଳନ ପାଳନ ସଂସାର ପ୍ରଭୃତି କରାଣ ଅବାରୁ ସେ ପିତା ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତେ କିନ୍ତୁ ଶିଶୁ ସହୃଦ ସେ ଯେଉଁ ଧନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ତାହାଦ୍ୱାରା ଏ ସବୁ କରାଯାଇ ଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ମଧ୍ୟ ପିତା ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । ମାତା ଯାହା ହସ୍ତରେ ନିଜ କନ୍ୟା (ଧନବତୀକୁ) ସମର୍ପଣ କରିଥିଲା, ଯାହା ଆଦେଶରେ ଏହି କନ୍ୟା ଗର୍ଭରୁ ରାଜାଙ୍କର ଜନ୍ମ, ସେହି ଚୋର ହିଁ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ପିତା ଓ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ ତାର କ୍ଷେତ୍ରକ ପୁଅ । ତେଣୁ ପିଣ୍ଡ ହେଉଛି ସେହି ଚୋରର ପ୍ରାପ୍ୟ ।”

ଏହା ଶୁଣି ବେତାଳ ଅଲକ୍ଷିତ ଭାବରେ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ୱରୁ ଚାଲିଯାଇ ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷକୁ ଆଶ୍ରୟ କଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ ମନରେ ତାକୁ ଆଣିବାପାଇଁ ତାର ଅନୁସରଣ କଲେ ।

ବିଂଶ କାହାଣୀ

ରାଜା ବିକ୍ରମସେନ ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷ ନିକଟକୁ ଯାଇ ପୁନଃବାରୁ ବେତାଳକୁ ସ୍ୱରରେ ବହନ କରି ମାରବରେ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବେତାଳ କହିଲା, “ହେ ରାଜନ୍, ରୁମର ଏ ଦୁର୍ଘଟଣ କାହିଁକି ? ଘରକୁ ଯାଇ ରାଜି ସୁଖ ଅନୁଭବ କର । ସେ ସ୍ଥାନ ତପସ୍ୱୀ ପାଖକୁ ମୋଡ଼େ ନେଇ ଯିବା ରୁମର ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯଦି ରୁମର ଆଶ୍ରୟ ଥାଏ, ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା କହୁଛି; ଶୁଣ ।”

ଚପକଟ ନାମରେ ଏକ ନଗର ଅଛି । ରାଜାମାନଙ୍କର ଶିଶୁଭୃଷୀ ସଦୃଶ ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ସେଠାରେ ରାଜତ୍ବ କରୁଥିଲେ । ସେ ଯେପରି ଦାମା, ସେହୁପରି ସାର ଓ ସୁରୂପ ଥିଲେ । ସକଳ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଯୋଗ୍ୟ ପତ୍ନୀ ଅଭାବରେ ସେ ନିତାନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ଥିଲେ ।

ଏକଦା ରାଜା ଚଉବିନୋଦନ ନିମନ୍ତେ, ଅଶ୍ଵାଶ୍ଵେଶ୍ଵ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ଶିକାର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବନକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଶରବୃଷ୍ଟି କରି, ଅନେକ ବରାହ, ସିଂହ, ଶରଭ ପ୍ରଭୃତି ବଧକରି ସେ ତନୁ ମଧ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବନ୍ୟ ପଶୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ସେ ଅଶ୍ଵକୁ ବେଗରେ ଯିବା ପାଇଁ ତାର ପାଶ୍ଵ ଦେଶକୁ ବାରମ୍ବାର ପାଦରେ ଆଘାତ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ସମବିଷମ ଭୂମି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ବାୟୁବଳରେ ଦୌଡ଼ିଲା । ଏହୁପରି ସେ ସୁଲ୍ଲକାଳ ମଧ୍ୟରେ ରାଜାଙ୍କୁ ଦଶ ଯୋଜନ ଦୂରକୁ ନେଇଗଲା ।

ଏହୁପରି ଯିବାରୁ ରାଜା ଦଗ୍ଧଭାନ୍ତ ହୋଇ ଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଦେଖି ସେ ଘୋଡ଼ା ପିଠିରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ଓ ତା ପିଠିରୁ ଜୀବ ପ୍ରଭୃତି ବାହାର କରି ତାକୁ ଗାଧୋଇ ଦେଲେ ଓ ପାଣି ପିଆଇ ତାକୁ କିଛି ଘାସ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ । ତତ୍ପରେ ରାଜା ନିଜେ ସ୍ନାନ ଓ ଜଳପାନ କରି ଶ୍ରାନ୍ତ ଦୂର କଲେ । ଚାରି ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଗୋଟିଏ ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ଜଣେ ସୁନ୍ଦର ରମଣୀ ସଖୀ ସହଚର ବସିଅଛି । ସେହି ରମଣୀ କେବଳ ପୁଷ୍ପରେ ଭୂଷିତ ହୋଇଥିଲା; ତାର ଶରୀର ସୂକ୍ଷ୍ମ ବକ୍କଳରେ ଆବୃତ ଥିଲା ଓ ସେ ସୁନ୍ଦର କଟାକଟ ଦ୍ଵାରା ଅତି ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ଏହି ବିଚିତ୍ର ମୂଳ ଜନ୍ମାକୁ ଦେଖି ରାଜା କାମାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଚିନ୍ତା କଲେ, “ଏ ରମଣୀ କିଏ ? କଅଣ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଆସିଅଛନ୍ତି ? ଅଥବା ଗୌରୀ ଶିବଙ୍କୁ ହରାଇ ପୁଣି ତପସ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ଏଠାକୁ ଆସିଅଛନ୍ତି ?” ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରି ସେ ତାହା ନିକଟକୁ ଗଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ରାଜାଙ୍କର ରୂପ ଦେଖି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପୁଷ୍ପମାଳା ଗୁଢ଼ିବା ବନ୍ଦ କରି ଚିନ୍ତାକଲ,

“ଏ ଗଣ୍ଡାର ଅରଣ୍ୟରେ ଏ ପୁରୁଷଟି କିଏ ? କୌଣସି ବିଦ୍ୟାଧର କି ? ହାହା ହେଉ, ଏହାକୁ ଦେଖି ମୋର ଚକ୍ଷୁ ସ୍ବାଧୀନ ହେଲା ।” ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରି ସେ ଲଜ୍ଜାରେ ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ଚର୍ଚ୍ଚିତ୍ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରି ଉଠି ଯିବାକୁ ବାହାରିଲା । ରାଜା ତାହା ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଇ ପଚାରିଲେ, “ସୁନ୍ଦର ! ତୁମର ଦର୍ଶନମାତ୍ର ଅଭିଳାଷୀ ମୋତେ ସ୍ଵାଗତ ସମ୍ଭାଷଣ କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ, ଦର୍ଶନ ମାତ୍ର ପଳାଇ ଯାଉଅଛି କାହିଁକି ?” ଏହା ଶୁଣି ଚତୁର୍ଥ ସଖୀ ରାଜାଙ୍କୁ ବସିବାର ଆସନ ଦେଇ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲା ।

ଅନନ୍ତର ରାଜା ବିଳମ୍ବରେ ସେହି ସଖୀକୁ ପଚାରିଲେ, “ଭଦ୍ରେ, ତୁମର ଏହି ସଖୀ କେଉଁ ପବିତ୍ର ବଂଶକୁ ଅଳଂକୃତ କରିଅଛନ୍ତି ? ତାଙ୍କର ନାମ କଅଣ ? କାହିଁକି ଅବା ଏଭଳି କୁସୁମ ସୁକୁମାର ଶରୀରକୁ ଏ ବୟସରେ ତାପସଧର୍ମରେ କଷ୍ଟ ଦେଉଅଛନ୍ତି ?” ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ସଖୀ ଉତ୍ତର କଲା, “ମହାରାଜା, ମୋର ଏ ସଖୀ ମେନକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ଓ କଣ୍ଠ ମହର୍ଷିଙ୍କର କନ୍ୟା । ତାଙ୍କର ନାମ ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀପ୍ରଭା । ପିତାଙ୍କ ଅନୁମତି ନେଇ ଏହି ପୁଷ୍କରିଣୀରେ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଆସିଅଛନ୍ତି । ଏଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ।”

ରାଜା ଦୃଷ୍ଟ ହୋଇ ମହର୍ଷିଙ୍କୁ ଏହି କନ୍ୟା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଶ୍ଵାସ୍ଵେଦଣ କରି ଆଶ୍ରମ ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥରେ ଗଲେ ଓ ବାହାରେ ଅଶ୍ଵକୁ ରଖି ବିନୀତ ବେଶରେ ଆଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶକଲେ । ରାଜା ତାପସ ପରିବେଷ୍ଟିତ କଣ୍ଠଜର ପାଦନନ୍ଦନା କଲେ । ଜ୍ଞାନୀ ମହର୍ଷି ରାଜାଙ୍କର ଆଦର୍ଶ୍ୟ କଲେ ଓ ବିଶ୍ରାମ ପରେ ରାଜାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ବୟସ ଚନ୍ଦ୍ରାଲେଖ, ତୁମର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ କିଛି କହୁଛି; ଶୁଣ । ସଂସାରରେ ଜୀବମାତ୍ରେ ମରଣକୁ ଯେ କପରି ଭୟ କରନ୍ତି, ତାହା ମୁଁ ଜାଣେ । ତେବେ ନିରର୍ଥକ ମୃଗ ପ୍ରଭୃତି ଜୀବମାନଙ୍କୁ ବଧ କରୁଛ କାହିଁକି ? ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ରକ୍ଷାପାଇଁ ବିଧାତା ଶକ୍ତି ସ୍ଵର ଶକ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଧର୍ମରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷାକର, ରାଜ୍ୟର କଣ୍ଠକ ଦୂର କର, ହସ୍ତୀ ଅଶ୍ଵ ପ୍ରଭୃତି ବଳଦ୍ଵାରା ଚଞ୍ଚଳା ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ବଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର, ରାଜ୍ୟସୁଖ ଭୋଗକର, ଦାନ ଦିଅ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଯଶଃ ବିସ୍ତାରକର । ମୃଗୟା ଏକ ବ୍ୟସନ,

ତାକୁ ଡାକିଲେ । ମୁଗୁଆରେ ହୁନ୍ତା ଓ ହତ ଉଭୟଙ୍କର ସମାନ ପ୍ରାଣ-
ପଙ୍କଜ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ ଅନ୍ତର୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଗୁଆରେ କି ଲଭ ?” ଏହା ଶୁଣି
ରାଜା ମୁନିଙ୍କର ପଶ୍ୟା କର କହିଲେ, “ଭଗବନ୍, ଆପଣଙ୍କ ଉପଦେଶରେ
ଅନୁଗ୍ରହ କଲେ । ଆଜିଠାରୁ ମୁଁ ମୁଗୁଆରୁ ନିବୃତ୍ତ ରହିବି । ଜୀବମାନେ
ନିର୍ଭୟ ରହନ୍ତୁ ।” ତାହା ଶୁଣି ମୁନି କହିଲେ, “ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଅଭୟ
ଦାନ କରିବାରୁ ମୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲି । କୌଣସି ଅଭିଳାଷିତ ବର ପ୍ରାର୍ଥନା
କର ।” ତହିଁ ରାଜା କହିଲେ, “ଭଗବନ୍, ଯଦି ମୋଠାରେ ପ୍ରସନ୍ନ
ହୋଇଅଛନ୍ତି, ତେବେ ମୋତେ ଆପଣଙ୍କର କନ୍ୟା ଇନ୍ଦୀବରପ୍ରଭାଙ୍କୁ ଦାନ
କରନ୍ତୁ ।” ସେତେବେଳକୁ ଇନ୍ଦୀବରପ୍ରଭା ସ୍ନାନ ସାରି ଆଶ୍ରମକୁ ଆସିଥିଲେ ।
ମୁନି ତାଙ୍କୁ ରାଜାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

ଦୁର୍ଦ୍ଦିଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଗଲା । ମୁନିପତ୍ନୀମାନେ ଇନ୍ଦୀବରପ୍ରଭାଙ୍କର
ପ୍ରସାଧନ ବିଧାନ କଲେ । ତତ୍ପରେ ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକ ତାଙ୍କୁ ଅଶ୍ବ ପୁଷ୍ପରେ
ବସାଇ ରାଜଧାନୀକୁ ବାହାରିଲେ । ମୁନିମାନେ ସାଶୁ, ନୟନରେ ଆଶ୍ରମ
ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନବଦମ୍ପତିଙ୍କର ଅନୁଗମନ କରି ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତାଚଳକୁ ଗମନ କଲେ । ରାତି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ରାଜା
ଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଜଳାଶୟ ପାରସ୍ଥିତ ଅଶ୍ବତ୍ଥବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ
ରାତି ସାପନ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଅଶ୍ବରୁ ଅବତରଣ କରି ସେ ତାହାକୁ
ଜଳ ପିଆଇ ଖାଇବାକୁ ଚୁଣି ଦେଲେ । ତତ୍ପରେ ପତ୍ନୀ ସହିତ ନିଜେ ଜଳ-
ପାନ କରି ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ବିଶ୍ରାମ କଲେ । ଇତ୍ୟାଦିରେ ପ୍ରାଚୀ ଦିଗରେ
ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦିତ ହେଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକରେ ଚରୁଦର୍ଶି ଉଭାସିତ ହୋଇଗଲା ।
ନବପରିଣୀତା ଇନ୍ଦୀବରପ୍ରଭାଙ୍କୁ ଘେନି ରାଜା ଅଶ୍ବତ୍ଥବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ଶୟନ
କଲେ ଓ ଆଲିଙ୍ଗନ ଚମ୍ପନ ପ୍ରଭୃତି ରଚନାତ୍ମକ ସୁଖ ଅନୁଭବ କଲେ ।
ଏହିପରି ରାତି କେତେବେଳେ ଶେଷ ହୋଇଗଲା ତାହା ସେ ଜାଣି
ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଭାତ ହୁଅନ୍ତେ ରାଜା ସ୍ନାନାଦ୍ଧିକ ଶେଷକଲେ ଓ ନିଜ
ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ ନେବା ପାଇଁ ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ । ଏହି
ସମୟରେ ଅକସ୍ମାତ୍ ଏକ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ତାଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ।

ତାର ରୂପ ଅତି ଉତ୍କଳର । ମନ୍ତ୍ରକ ପିଙ୍ଗଳ ଜଟାରେ ଅବୃତ; ଶରୀରର
ବର୍ଣ୍ଣ କଳ୍ପନ ପରି କୃଷ୍ଣ । ସେ ଗୁଡ଼ିଏ ଅଳ୍ପକୁ କର୍ଣ୍ଣଦୁଷଣ କରିଥିଲା;
କେଶରେ ନିର୍ମିତ ଉପବାତ ପିନ୍ଧିଥିଲା; ମନୁଷ୍ୟର ମନ୍ତ୍ରକ-ମାଂସକୁ ଖାଉଥିଲା,
କପାଳ ଅସ୍ଥିରେ ରକ୍ତ ପିଇଥିଲା । ସେ ଅଟ୍ଟହାସ କରି ଶ୍ଵାସଣ ଦଳ
ଦେଖାଇ ରାଜାଙ୍କୁ ଭୟାନା କରି କହିଲା, “ରେ ପାପୀ । ମୋତେ ଜାଣ ?
ମୁଁ ହେଉଛୁ ଜ୍ଞାନାମ୍ବୁଜ ନାମକ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ । ଏହି ଅଶ୍ଵତ୍ଥବୃକ୍ଷ ମୋର
ବାସସ୍ଥାନ । ଦେବତାମାନେ ସୁଦ୍ଧା ଏହାର ଅବମାନନା କରନ୍ତି ନାହିଁ ।
ମାତ୍ର ତୁ ଏହାକୁ ଅପମାନ ଦେଇ ତା ମୂଳରେ ଏ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଉପଭୋଗ
କରିଅଛୁ । ତୋର ସେହି ଔଚିତ୍ୟର ଫଳ ଭୋଗକର । ରେ ଦୁରାତ୍ମନ !
ମୁଁ ତୋର ଚକ୍ଷ ଚିର ମାଂସ ଖାଇବି ଓ ରକ୍ତ ପିଇବି ।”

ଏହା ଶୁଣି ଓ ଏହି ଉତ୍କଳର ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସକୁ ବଧ କରିବା ଅସମ୍ଭବ
ମନେକରି ରାଜା ଉତ୍କଳକୁ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ ଓ
ବିନୟର ସହିତ କହିଲେ, “ହେ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ, ମୁଁ ଅଜ୍ଞାନରେ ଦୋଷ
କରିଛି । ମୋତେ କ୍ଷମାଦିଅ । ତୁମ ଆଶ୍ରମରେ ମୁଁ ଅତିଥି, ତୁମର ଶରଣାଗତ ।
ତୁମର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟ ବା ପଶୁ ଦେବି ।
ହୋଧ ତ୍ୟାଗ କରି ମୋଠାରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ ।” ରାଜାଙ୍କର ଏହି ବାକ୍ୟରେ
ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସର କୋପ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସିଲା । ସେ କହିଲା, “ରାଜା,
କୌଣସି ସପ୍ତବର୍ଷବୟସ୍କ ବିଦେଶୀ, ସାହସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକ ଯଦି
ସେଠାରେ ଲୋ ପାଇଁ ଜୀବନ ଦେବାକୁ ବାହାରେ ଓ ତାକୁ ତୁ
ହାଣିବାବେଳେ ତାର ମାତା ତାର ଦୁଇ ହାତକୁ ଓ ପିତା ଦୁଇ ପାଦକୁ
ଧରି ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଭୁଇଁ ଉପରେ ରଖିବେ ତେବେ ତୋର ଏହି
ଅପମାନକୁ କ୍ଷମା ଦେବ । ସାତଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଏହା କରିନପାରିଲେ ମୁଁ
ତୋତେ ତୋର ପରିବାର ସହିତ ବିନାଶ କରିବି ।” ରାଜା ଉତ୍ତରେ
ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ ଓ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ଅଳ୍ପଦିନ ହୋଇଗଲା ।

ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରାଲେକ ପତ୍ନୀକୁ ଘୋଡ଼ାରେ ବସାଇ ବ୍ୟାକୁଳ
ମନରେ ସୈନିକମାନଙ୍କୁ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଲେ । ସେ ଚିନ୍ତାକଲେ,
“ହାୟ, ମୁଁ ମୃଗୟା ଓ କାମଲୁଲସାରେ ମୁଧେ ହୋଇ ଅକାଳରେ

ପାଣ୍ଡୁରାଜାଙ୍କ ଭଳି ନଷ୍ଟ ହେଲି । ଏହି ସ୍ୱପ୍ନ ପାଇଁ ଏପରି ବାଳକଟିଏ କାହୁଁ ପାଇବ ? ଏବେ ନିଜ ନଗରକୁ ଯାଏ, ଦେଖାଯାଉ ଭବିଷ୍ୟତରେ କଅଣ ଅଛି ?” ଏହିପରି ଚିନ୍ତାକରି ଯାଏ ଯାଉ ରାଜା ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ ଓ ନିଜର ଚିନ୍ତାକଟ ନଗରକୁ ଗଲେ ।

ରାଜା ଉପଯୁକ୍ତ ପତ୍ନୀ ଲାଭ କରିଥିବାର ଦେଖି ପ୍ରଜାମାନେ ଉତ୍ସବରେ ରତ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ରାଜା ଘୋର ବିଷାଦରେ ଅନ୍ତଃସୁରରେ ଦଳି ନିଶାଇଲେ । ଦୁଃଖୀୟ ଦିନ ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ତାହା ଶୁଣି ସୁମନ୍ତ ନାମକ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ଦୁଃଖ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ଅନେକକ୍ଷଣ କରି ସେଭଳି ଏକ ବାଳକ ନେଇ ଆସିବି । ଆପଣ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏ ପୃଥିବୀ ଅତି ବିଚିତ୍ର !” ଏହିପରି ରାଜାଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟିଏ ବାଳକର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମା ଗଢ଼ାଇଲେ । ଏହି ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବୁଲାଇ ଉଣ୍ଡା ମଦ୍ୟାସ ଦୋଷଣା ଦିଆଇଲେ, “ଯଦି କୌଣସି ସନ୍ତୁଷ୍ଟବ୍ୟକ୍ତି ସାହସୀ, ଜ୍ଞାନୀ ବାଳକ ପିତାମାତାଙ୍କ ଅନୁମତିରେ ରାଜାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମସ୍ପଷ୍ଟ ନିକଟରେ ନିଜକୁ ଅର୍ପଣ କରେ ଓ ରାଜା ତାକୁ ବଧ କଲେବେଳେ ତାର ପିତାମାତା ତାର ହସ୍ତ ପଦକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବେ, ତେବେ ତାର ପିତାକୁ ଏକଗତ ଗ୍ରାମ ସହକ ଏହି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମା ଦିଆଯିବ ।”

ଏକ ଗ୍ରାମରେ ସାତବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକ ଥିଲା । ଅଳ୍ପ-ବୟସ୍କ ହେଲେହେଁ ସେ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର, ଧୀର ଓ ପରହୃତରେ ବଢ଼ା ଥିଲା । ସେ ଏହି ଦୋଷଣା ଶୁଣି ଦୋଷଣାକାଶ୍ଟମାନଙ୍କୁ କହିଲା, “ମୁଁ ନିଜକୁ ଅର୍ପଣ କରିବି । ରୂପେମାନେ ଅପେକ୍ଷା କର । ମୋର ପିତାମାତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଶୀଘ୍ର ଆସିବି ।” ବାଳକଟି ଘରକୁ ଯାଇ ହାତଯୋଡ଼ି ପିତାମାତାଙ୍କୁ କହିଲା, “ମୁଁ ସବୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ହୃଦ ଲାଗି ଏହି କ୍ଷଣଭଙ୍ଗର ଶରୀର ଦାନ କରୁଅଛି । ମୋତେ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତୁ । ରାଜଦଣ୍ଡ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଏକଗତ ଗ୍ରାମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ଏପରି କରିବା ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟି କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେବ । ପିତାମାତାଙ୍କର ରୁଣ ପରିଶୋଧ ହେବ ଓ ପରୋପକାର ମଧ୍ୟ ହେବ । ରୂପେମାନେ ଧନୀ ହେବ; ଆହୁରି ଅନେକ ସୁଖ ଲାଭ କରିପାରିବ ।” ଏହା

ଶୁଣି ତାର ପିତାମାତା କହିଲେ, “ସୁଅ, ତୁ ଏ କଅଣ କହୁଛୁ ? ତୋର ମନ୍ତ୍ରଷ୍ଟ୍ର କୃତ ହେଲଣି କି ? ନୋହଲେ ଏପରି ପ୍ରଳାପ କରୁଛୁ କାହିଁକି ? ଧନଲେଉଟାରେ କି କେହି ନିଜର ପୁଅକୁ ବଧ କରାଏ ? କେଉଁ ବାଳକ ପର ପାଇଁ ନିଜର ଶରୀର ଦାନ କରେ ?” ବାଳକ ପୁନଶ୍ଚ କହିଲା, “ନା, ମୋର ମତିଭ୍ରମ ହୋଇନାହିଁ । ମୋର ଏ ଶରୀର ଅପବିତ୍ର ପଦାର୍ଥରେ ପୁଣି, ନାନା ଦୁଃଖର ଆଧାର । ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇପାରେ । ଯଦି ଅସାର ଶରୀର ଦ୍ଵାରା କିଛି ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରାଯାଇପାରେ, ତେବେ ସେ ହେଉଛି ସାରବସ୍ତୁ । ଏହା ଜ୍ଞାନ ଲେକେ କହିଅଛନ୍ତି । ଫର୍ବପ୍ରାଣୀର ଉପକାରଠାରୁ ବଳି ଆଉ କି ପୁଣ୍ୟ ହୋଇପାରେ ? ପୁଣି ତାହା ଦ୍ଵାରା ଯଦି ପିତାମାତାଙ୍କର ସେବା ହୋଇପାରେ ତେବେ ଏ ଶରୀର ଦ୍ଵାରା କଅଣ ଅଧିକ କରାଯାଇପାରେ ?” ବାଳକଟି ଧୀର ଅଥଚ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଏପରି କହିବାରୁ ତାର ପିତାମାତା ତାପାଇଁ ଦୁଃଖ ଜଳେହେଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏଥିରେ ସ୍ଵୀକୃତ କରାଇଲା ଓ ରାଜଭୃତ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଶତଶ୍ରାମ ସହ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମା ଗ୍ରହଣ କରି ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଦେଲା ।

ଅନନ୍ତର ସେହି ବାଳକ ପିତାମାତାଙ୍କ ସହିତ ରାଜପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରି ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟ ନଗରରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ତେଜସ୍ଵୀ ବାଳକଟିକୁ ଦେଖି ରାଜା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ତାହାର ଶରୀରରେ ଚନ୍ଦନ ଲେପି, ମାଳା ପିନ୍ଧାଇ ତାର ପିତାମାତାଙ୍କ ସହ ତାକୁ ହାତୀ ଉପରେ ବସାଇ ରାଜା ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନକୁ ଗଲେ । ଅଶ୍ଵତ୍ଥୀର ମୂଳରେ ମଣ୍ଡଳାକାର ରେଖା ଲେଖି ପୁରୋହିତ ପୂଜା ହୋମ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ବିକଟାଳ ରୂପରେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଅଟ୍ଟହାସ କଲା । ତାକୁ ଦେଖି ରାଜା ବିନମ୍ର ଭାବରେ କହିଲେ, “ଭଗବନ୍ ! ଆପଣଙ୍କ ଅଭିଳାଷିତ ଉପହାର ନେଇ ଆସିଅଛି । ଆଜି ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତିଜ୍ଞାର ସମ୍ପ୍ରମ ହବସ । ତ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଏ ଉପହାରକୁ ଯଥାବଧି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ।”

ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ କିହାରେ ଓଷ୍ଠକୁ ଚୁଟୁ ଚୁଟୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲା । ଗାର ବାଳକ ଦୃଷ୍ଟ ମନରେ ଚିନ୍ତାକଲା, “ମୁଁ ସଦେହ

ଦାନକରି ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିବ, ସେଥିରେ ମୋର ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରାପ୍ତି ବା ମୋକ୍ଷ ନହେଉ; ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ଏହୁପରି ମୁଁ ପରାସ୍ତତାର ନିମନ୍ତେ ଯେପରି ଦେହ ଦାନକରେ ।” ସେ ଏହୁପରି ଚିନ୍ତା କଲମାତ୍ରେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଦେବତାମାନେ ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷ କଲେ ।

ମାତା ବାଳକର ଦୁଇ ହସ୍ତକୁ ଓ ପିତା ଦୁଇ ପାଦକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରି ଛୁଡ଼ା ହେଲେ । ରାଜା ଖଡ୍ଗ ଧରି ତାକୁ ବଧ କରିବାକୁ ଗଲବେଳକୁ ସେ ଏତେ ଜୋରରେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଉଠିଲା ଯେ ବୃହସ୍ପତି ସହସ୍ର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ କୃତାଞ୍ଜଳି ହୋଇ ତାହାର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

ଏହି ବଚନ କଥାଟି କହିଯାଇ ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲା, “ରାଜନ୍ ! ପ୍ରାଣ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ବାଳକଟି ଯେ ଏପରି ହସିଉଠିଲା, ତାର କାରଣ କହ ।” ରାଜା ଉତ୍ତରକଲେ, “ଭୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଦୁର୍ବଳପ୍ରାଣୀ ତାର ପିତାମାତାଙ୍କୁ, ପିତାମାତା ନଥିଲେ ରାଜାଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ ଭିକାରରେ । ଏହା ବ୍ୟାତାଙ୍କ ନିୟମ । ଏମାନେ କେହି ରକ୍ଷା ନକଲେ ଦେବତାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନିଏ । କିନ୍ତୁ ଏ ବାଳକକୁ କେହି ରକ୍ଷା କଲେନାହିଁ । ଅର୍ଥ ଲେଉଟେ ତାର ପିତାମାତା ହସ୍ତପଦ ଧରି ରହିଲେ । ରାଜା ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ତାକୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାତ । ବୃହସ୍ପତି ଦେବତା ହେଲେହେଁ ତାକୁ ଖାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଅସ୍ତ୍ରାୟୁଧ, ଅସାର, ଅଧିବ୍ୟାଧିପତ୍ୟ ଏହି ଶରୀର ପାଇଁ ମୂର୍ଖ ଲୋକେ କିପରି ଅଧଃପତିତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଶରୀରର ସ୍ଥିରତା ଅଭିଳାଷ କରନ୍ତି ସେଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁମାର ହସି ଉଠିଥିଲା ।”

ରାଜାଙ୍କର ଏହି ଉତ୍ତର ଶୁଣି ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ୱରରୁ ନିଜ ଆବାସ ସ୍ଥଳକୁ ଚାଲିଗଲା । ଦୃଢ଼ପଙ୍କଜ ରାଜା ତାର ଅନୁସରଣ କଲେ । ***

ଏକବିଂଶ କାହାଣୀ

ଅନନ୍ତର ରାଜା ପୁନର୍ବାର ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷ ମୂଳକୁ ଯାଇ ବେତାଳକୁ ସ୍ୱରରେ ସ୍ଥାପନ କରି ଶୀଘ୍ର ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବେତାଳ କହିଲା, “ହେ ରାଜନ୍, ଏକାନ୍ତ କାମୋଦୀପକ କଥାଟିଏ କହୁଛି, ଶୁଣ ।”

ସ୍ବର୍ଗର ଅମରାବତୀ ସଦୃଶ ମନ୍ତ୍ରୀରେ ବଶାଳା ବୋଲି ଏକ ନଗର
ଅଛି । ସେଠାରେ ପଦ୍ମନାଭ ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜଣେ ବରବଶାଳୀ ରାଜା
ଥିଲେ । ସେ ସଜ୍ଜନମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ବଧାନ କରୁଥିଲେ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଶକ୍ତିଶାଳୀ
ରାଜାଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ ରାଜତ୍ବ କାଳରେ ସେହି ରାଜ୍ୟରେ
ଅର୍ଥଦତ୍ତ ନାମରେ ଜଣେ ମହାବୀର ଥିଲେ । ଧନରେ ସେ ଧନପତି
କୁହେରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜୟ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀ ନାମରେ ଏକ
କନ୍ୟା ଜାତ ହେଲା । ଏହି କନ୍ୟାଟି ସ୍ବର୍ଗର ଅପ୍ସରା ରୂପୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଥିଲା ।
ଅର୍ଥଦତ୍ତ ସେହି କନ୍ୟାକୁ ତାମ୍ବୁଲପ୍ତ ନିବାସୀ ମଣିବମ୍ବୀ ନାମକ ଏକ ବଣିକ
ହସ୍ତରେ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହି କନ୍ୟା ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ
ହୋଇଥିବାରୁ ବାସ୍ତବ୍ୟ ବଶତଃ ସେ ତାକୁ ପତିଗୃହକୁ ଗୁଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।
ତେଣୁ ମଣିବମ୍ବୀ ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀର ଅସ୍ତିତ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ସୁନ୍ଦରୀ
ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀ ପତିଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ ଥିଲେ ।

ଏକଦା ମଣିବମ୍ବୀ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଉତ୍କଳ ତ ହୋଇ
ତାମ୍ବୁଲପ୍ତକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଏହି ସମୟରେ ବସନ୍ତ ଯାଇ ଶ୍ରୀଷ୍ଟରୁ ଉପସ୍ଥିତ
ହେଲା । ତିନେ ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀ ଶରୀରରେ ଚନ୍ଦନଲେପନ କରି ଗବାକ୍ଷ
ପାର୍ଶ୍ବରେ ବସି ଶୀତଳବାୟୁ ସେବନ କରୁଥିଲା । ସେତିକିବେଳେ ରାଜ-
ପୁରୋହିତଙ୍କ ସ୍ବପ୍ନ କମଳାକର ଜଣେ ବିଶ୍ବସ୍ତ ମିତ୍ର ସହୃଦ କାମାଭିଳାଷୀ
ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀ ତାହାକୁ ଦେଖି ମନେଲଲା—ଏ କଥଣ
ନିଶାନ କାମଦେବ ? କମଳାକର ମଧ୍ୟ ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀକୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦିତ
ହେଲା । ତହିଁ ମନ୍ଦନର ଆଦେଶରେ ସେହି ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କର ମନର
ମିଳନ ଘଟିଲା । ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀକୁ ଦେଖି କମଳାକର କାମପୀଡ଼ିତ ହୋଇ-
ଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ତାର ବନ୍ଧୁ କୌଣସିମତେ ତାକୁ ଘରକୁ ନେଇଗଲା ।
ସେହିପରି ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀ ମଧ୍ୟ ସଖୀଠାରୁ ତାର ନାମଧାମ ଶୁଣି କାମମୋହିତ
ହୋଇ ନିଜ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ପ୍ରିୟତମକୁ ଚିନ୍ତା କରି କରି ସେ
କାମ ଜ୍ବରରେ ଏପରି ପୀଡ଼ିତ ହେଲା ଯେ ସେ କିଛି ଦେଖି ପାରୁନା ନାହିଁ କି
ଶୁଣିପାରୁନା ନାହିଁ; କେବଳ ଶଯ୍ୟାରେ ପଡ଼ି ଛଟପଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏହିପରି ଦୁଇ ଦିନଦିନ ଗତ ହେଲା । ଲଜ୍ଜା, ଭୟ ଓ ବିରହରେ ସେ

କୃଷି ଓ ଦୁଷଳ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରିୟତମ ସହୃଦ ମିଳନର କୌଣସି ଆଶା
 ସେ ଦେଖି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଦିନେ ରାତିରେ ପରିଜନମାନେ ଶୟନ
 କରିଥିବା ସମୟରେ ସେ ଆସୁଥିବା କରବାକୁ ସ୍ଥିରକରି ଗୃହୋଦ୍ୟାନ-
 ସ୍ଥିତ ପୁଷ୍ପଗଣୀ ନିକଟକୁ ଗଲା । ତାର ପିତା ଏହି ପୁଷ୍ପଗଣୀ ତଟରେ ଚଣ୍ଡୀ-
 ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଅନଙ୍ଗମସ୍ତରୀ ସେହି ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଓ
 ସ୍ତୁତିକରି ପାର୍ଥନା କଲା, “ହେ ଦେବୀ, ଯଦି ଏ ଜନ୍ମରେ କମଳାକରଙ୍କୁ
 ପତିରୂପେ ପାଇ ନ ପାରିଲି, ତେବେ ପରଜନ୍ମରେ ସେ ମୋର ପତି
 ହୁଅନ୍ତୁ ।” ଏହିପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ସେ ପୁଷ୍ପଗଣୀ ପାର୍ଶ୍ବ ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷରେ
 ନିଜ ଉତ୍ତରୀୟ ସାହାଯ୍ୟରେ ଗଳାରେ ଫାଶ ବାନ୍ଧିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା ।
 ଏହି ସମୟରେ ତାର ଜଣେ ପ୍ରିୟସଖୀ ନିଦରୁ ଉଠି ଅନଙ୍ଗମସ୍ତରୀକୁ
 ଶଯ୍ୟାରେ ନ ଦେଖି ଦେବାଦୁ ସେଠାକୁ ଆସିଲା ଓ ଗଳାରେ ଫାଶ
 ବାନ୍ଧୁଥିବାବେଳେ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ତାଙ୍କର ଫାଶ ଫଟାଇଦେଇ କହିଲା,
 “ସଖି, ଏପରି ଦୁଃସାହସ କରନାହିଁ ।” ଅନଙ୍ଗମସ୍ତରୀ ଫାଶରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ
 ନିଜ ସଖୀକୁ ଦେଖି ଅତି ଦୁଃଖରେ ଭୂମିଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ସଖୀ ତାହାକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ ଦୁଃଖର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ସେ
 କହିଲା, “ସଖି ମାଲତୀ ! ମୁଁ ପିତାମାତାଦ୍ୱଙ୍କର ଶାସନାୟିନୀ । ମୋର ସେହି
 ପ୍ରିୟତମଙ୍କ ସହୃଦ ମିଳନ ଅସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ମୋ ପକ୍ଷରେ ମରଣଠାରୁ ଆଉ
 କଣ ସୁଖକର ହୋଇପାରେ ?” ଏହା କହି କନ୍ଦର୍ପଶରବୃଦ୍ଧ ଅନଙ୍ଗମସ୍ତରୀ
 ନୈରାଶ୍ୟରେ ମୋହପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ଏହା ଦେଖି ମାଲତୀ ବିଳାପ କରିବାକୁ
 ଲାଗିଲା, “ହାୟ, କନ୍ଦର୍ପର ଆଦେଶ ଏପରି ଅଲଘନୀୟ ଯେ ସଖୀ ଏଭଳି
 ଦଶାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି ।” ଏହିପରି ବିଳାପକରି ସେ ଶୀତଳ ଜଳ ଓ ଶୀତଳ
 ବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ତାର ଚେତା ଆଣିଲା ଓ ତାର କାମସନ୍ତାପ ଦୂର କରିବାପାଇଁ
 ନିଲମାଦଳରେ ଶଯ୍ୟାକରି ସେଥିରେ ତାକୁ ଶୁଆଇ ଦେଲା ଓ ଗୋଟିଏ
 ହିମ-ଶୀତଳ ମୁକ୍ତାହାର ତାର ବକ୍ଷରେ ଲମ୍ବାଇ ଦେଲା । ସଂଜ୍ଞା ଲଭିକରି
 ସେ ଅଗ୍ରସୂକ୍ଷ୍ମ ନେତ୍ରେ ସଖୀକୁ କହିଲା, “ସଖି, ଏ ହାର ପ୍ରଭୃତି
 ପ୍ରୟୋଗରେ ମୋର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାତ୍ମ ଦୂର ହେବନାହିଁ । ମୋର ଜୀବନ ରକ୍ଷା
 କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ପ୍ରୟ ସହୃଦ ମୋର ମିଳନର ଉପାୟ କର ।”

ମାଳତୀ ଉତ୍ତରକଲ, “ସଖି ! ଆଜି ତ ରାତି ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲାଣି; କାଲି ସକାଳେ ମୁଁ ସଙ୍କେତ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ନେଇ ଆସିବି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଧରି ନିଜ ଘରକୁ ଚାଲିଯାଅ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧର ।” ଏଥିରେ ଅନଙ୍ଗ-ମଞ୍ଜୁଷା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ମାଳତୀକୁ ନିଜ ଗଳାରୁ ହାରଟି ବାହାର କରି ଉପହାର ଦେଲା ଓ ତତ୍ପରେ ସଖୀ ସହୃଦ ନିଜ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ପରଦିନ ସକାଳୁ ମାଳତୀ ଗୁପ୍ତସ୍ଥଳରେ କମଳାକରର ଗୃହକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲା ଯେ ସେ ଦେହରେ ଚନ୍ଦନ ଲେପନ କରି ସନ୍ତପନର ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ଉଦ୍ୟାନ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ଶୋଇଅଛନ୍ତି ଓ ଜଣେ ସମ୍ବର କଦଳୀପତ୍ରର ବନ୍ଧଣାରେ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁଅଛନ୍ତି ! “ମୋ ସଖୀଙ୍କ ବନା ଏହାଙ୍କର ଏପରି ଦଶା ହୋଇଅଛି କି ନା” ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେ ଲୁଚିଦେଇ ଅପେକ୍ଷା କଲା । ସହରର ଜଣକ କମଳାକରଙ୍କୁ କହିଲା, “ମିତ୍ର, ଏହି ମନୋରମ ଉଦ୍ୟାନକୁ ଦେଖି କିଛି ସମୟ ଚିତ୍ତବିନୋଦନ କର । ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଅନାହିଁ ।” ଏହା ଶୁଣି ସେ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ କହିଲା, “ଅନଙ୍ଗ-ମଞ୍ଜୁଷା ମୋର ଚିତ୍ତକୁ ହୁଣେ କଣ ନେଇଅଛି; ମୋର ଏ ଶରୀରରେ ଚିତ୍ତ ନାହିଁ । ବିନୋଦ କରିବ କିପରି ? କିପରି ସେହି ମନରେ ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜୁଷାକୁ ପାଇବି, ତାହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ।”

ମାଳତୀ ଅନ୍ତରାଳରୁ ଏହା ଶୁଣି ନିର୍ଭୟରେ ବାହାର ଆସି ତାଙ୍କୁ କହିଲା, “ସୁନ୍ଦର, ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜୁଷା ମୋତେ ତୁମ ନିକଟକୁ ପଠାଇଅଛନ୍ତି । ସେ ଯେଉଁ ସମ୍ପାଦ ଦେଇଅଛନ୍ତି ଶୁଣ, ହଠାତ୍ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟୁ ହୃଦୟକୁ ଶ୍ୱେଦିତ କରି ପଳାଇବା କି ଭୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କାର୍ଯ୍ୟ ? ଏହା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ! ତଥାପି ସେ ସୁନ୍ଦରୀ ତୁମକୁ ତାର ଦେହ ଓ ପ୍ରାଣ ଅର୍ପଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛି । ସେ ଦିବାସର କାମାଗ୍ନିରେ ସଂତପ୍ତ ହୋଇ ଗର୍ବ ନିଶ୍ଚାସ ପକାଉଅଛି । ତେଣୁ ତୁମେ ଚାହିଁଲେ, ଦୁହିଁଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ-ନିମନ୍ତ୍ରେ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତ୍ର କହିବି ।” କମଳାକର କହିଲା, “ଭଦ୍ରେ ! ପ୍ରିୟତମାର ବିରହଦୁଃଖ ଓ ତାର ମୋ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ଥିବା ଜାଣି ମୁଁ ଯୁଗପତ୍ନୀ ଶୁଭ ଓ ଅଶୁଭ ହେଉଅଛି । ତେଣୁ ଏ ବସ୍ତ୍ରରେ ତୁମେହିଁ ମୋର ଆଶ୍ରୟ । ଯାହା କିଛି ଉପାୟ କର ।” ମାଳତୀ ଉତ୍ତର କଲା, “ଆଜି

ରାତିରେ ମୁଁ ଗୋପନରେ ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀକୁ ଆଣି ଆମ ବଗିଚାରେ ପହଞ୍ଚିବି । ତୁମେ ବଗିଚା ବାହାରେ ରହୁଥିବ । ତତ୍ପରେ କୌଣସି ବାହାନାରେ ତୁମକୁ ବଗିଚା ଭିତରକୁ ନେଇଯିବି । ତାହାହେଲେ ତୁମ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ମିଳନ ଘଟି-ପାରିବ ।” ଏହାଶୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣକୁମାର ଆନନ୍ଦିତ ହେଲା । ମାଳତୀ ଫେରିଯାଇ ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀକୁ ଏହି ସମ୍ବାଦ ଦେବାରୁ ସେ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲା ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଋକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରି ଅଗ୍ରହେଲେ । ପୁଷ୍କରିଣରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦିତ ହେଲେ । ଏହି ସମୟରେ କମଳାକର ନିଜ ଶରୀରକୁ ସୁସଜ୍ଜିତ କରି ଉକ୍ତଶିଳ୍ପ ଦୃଢ଼ପୁରେ ଉଦ୍ୟାନଦ୍ବାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ମାଳତୀ ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀକୁ ସେହି ଗୃହୋଦ୍ୟାନକୁ ନେଇ ଆସିଲା ଓ ଗୋଟିଏ ଆମୃତଗନ୍ଧ ମୂଳରେ ବସାଇ ଦେଲା । ତତ୍ପରେ ନିଜେ ଉଦ୍ୟାନ ଦ୍ବାରକୁ ଯାଇ କମଳାକରକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଲା । କମଳାକରକୁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀ କାମାବେଶରେ ଲିଙ୍ଗାତ୍ୟାଗ କରି ହଠାତ୍ ତାର ଗଳାକୁ ଧରିପକାଇ କହିଲା, “କ’ଆଡ଼େ ଯାଉଛ ? ହେ ମନସ୍କେର, ଏବେ ଧରା ପଡ଼ିଛି ।” ଏହିପରି କହୁ କହୁ ଅତି ଦୂର୍ଘବଶତଃ ତାର ନିଃଶ୍ଵାସ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ଓ ସେ ପ୍ରାଣ ହରାଇ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ବାତାହତ ଲିଙ୍ଗାପରି ସେ ତଳେ ପଡ଼ି ଯିବାର ଦେଖି କମଳାକର ‘ହାୟ, ହାୟ ! ଏ କଅଣ ହେଲା’ ବୋଲି କହି ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । କିଛି କ୍ଷଣପରେ ତାର ଚୈତନ୍ୟ ଆସିଲା ଓ ସେ ମୃତ ପ୍ରିୟାକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ ଓ ତୁମ୍ବୁଳ କରି ବଳାପ କରୁ କରୁ ଘୋର ଦୁଃଖରେ ତାର ଛୁଇଁ ଫାଟିଗଲା । ଏହିପରି ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦେୟାକ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ।

ଉଦ୍ୟାନପାଳକମାନେ ପ୍ରଭାତ କାଳରେ ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ମୃତଦେହ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖି ସେମାନଙ୍କର ବରୁ ବାନ୍ଧବ ମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ । ସେମାନେ ସେତକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ସେତକ ଦୁଃଖିତ ହେଲେ ଓ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଅବାଧ୍ ହୋଇଗଲେ । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ତାର ସ୍ଵାମୀ ମଣିବମୀ ଏହି ସମ୍ବାଦ ପାଇ ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜରୀ ପ୍ରତି ପ୍ରଗାଢ଼ ଅନୁରାଗବଶତଃ ତାମଲପ୍ତରୁ ଆସି ଶୁଣିରଗୁହରେ ପହଞ୍ଚିଲା ଓ ନିଜ ଭର୍ତ୍ତା ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିବାର ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଶୋକାଗ୍ନିରେ ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ସେହଠାରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲା ।

ଏହିପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘଟଣା ଶୁଣି ପୁରବାସୀ ଆସି ସେ ଘରେ ବୁଣ୍ଡ ହେଲେ । ଚଣ୍ଡୀଦେବୀଙ୍କର ଗଣମାନେ ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, “ମାତାଃ ଏ ବର୍ଷକ ଅର୍ଥଦତ୍ତ ତୋର ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛୁ । ସେ ତୋର ଭକ୍ତ; ତାର ଏ ଦୁଃଖରେ ତା ପ୍ରତି ଦୟାକର ।” ଦେବୀ ଉତ୍ତର କଲେ, “ଏ ଚନ୍ଦନର ପୁନର୍ଜୀବନ ଲଭ କରିବୁ । ସେମାନଙ୍କର କାମ ପୀଡ଼ା ଶାନ୍ତ ହେଉ ।” ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚନ୍ଦନଦେବୀଙ୍କ ପୁନର୍ଜୀବନ ଲଭ କଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କର କାମପୀଡ଼ା ଚାଲି ନାହିଁ । ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଧମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । କମଳାକର ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ଅଧୋମୁଖ ହୋଇ ନିଜ ଘରକୁ ପଳାଇ ଗଲେ । ଅର୍ଥଦତ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତା ଅନଙ୍ଗମଞ୍ଜୁଷା ଓ ଜାମାତାଙ୍କୁ ଘରକୁ ନେଇ ଯାଇ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ କଲେ ।

ଏହି ବିଚିତ୍ର କଥାଟି କହିଯାଇ ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲା, “ରାଜନ୍, ପ୍ରେମ ହେତୁରୁ ଏ ଯେଉଁ ଚନ୍ଦନର ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସବୁଠାରୁ ମୂର୍ଖ କିଏ ?” ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, “ଯୋଗେଶ୍ୱର ! ମୋ ମତରେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଣିଷେ ହେଉଛି ଘୋର ମୂର୍ଖ । ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ପତ୍ନୀକୁ ଦେଖି ସୁଦ୍ଧା ସେ କ୍ଷୋଧ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ତା'ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ନେତୁ ଦୁଃଖରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲା । ତେଣୁ ତା'ଠାରୁ ବଳି ମୂର୍ଖ କିଏ ?”

ରାଜାଙ୍କର ଏହି ଉତ୍ତର ଶୁଣି ବେତାଳ ସହସା ତାଙ୍କ ସ୍ୱରରୁ ଓହ୍ଲାଇ ନିଜ ବାସସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଗଲେ । ତହିଁ ରାଜା ତାକୁ ପୁନରାୟ ଆଶିବାପାଇଁ ତା ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲେ ।

ଦ୍ୱାରାଣ କାହାଣୀ

ରାଜା ଉକ୍ତ ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷ ନିକଟକୁ ଯାଇ ବେତାଳକୁ ସ୍ୱରରେ ରଖି ନିଜ ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଚାଲିଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ ପୁନରାୟ କହିଲା, “ହେ ରାଜନ୍, ତୁମେ ସାଧୁ ଓ ଅତି ସାହସୀ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ କଥା କହିବୁ; ଶୁଣ ।”

କୁସୁମପୁର ବୋଲି ଏକ ନଗର ଅଛି । ସେଠାରେ ଧରଣୀବରାହ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ସେହି ରାଜ୍ୟରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାସ କରୁଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମସ୍ଥଳ ସେହି ରାଜ୍ୟର ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗ୍ରାମ । ସେହି ଗ୍ରାମରେ ବିଷ୍ଣୁସ୍ଥାମୀ ନାମରେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ଅଗ୍ନିରୁଦ୍ରା ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ସ୍ବାହା ନାମରେ ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ଏହି ପତ୍ନୀଗର୍ଭରୁ ଗୁଣ୍ଡେଟି ପୁଅ ଜନ୍ମି ଥିଲେ । କାଳକ୍ରମେ ପିତା ପୁର ଗମନ କଲେ ଓ ପୁତ୍ରମାନେ ଜ୍ଞାତମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ହୃତସବସ୍ତ୍ର ହୋଇଗଲେ । ତହିଁ ସେମାନେ ବିରୁଦ୍ଧ କଲେ, “ଏଠାରେ ଆମମାନଙ୍କର ଆଉ ଗଢ଼ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଗୁଲିଯିବା ।” ଏହିପରି ବିରୁଦ୍ଧ ସେମାନେ ମାତାମହଙ୍କ ଗ୍ରାମ ଯଜ୍ଞସ୍ଥଳକୁ ଗଲେ ଓ ସେଠାରେ ଅନେକଦିନ ରହିଲେ । ମାତାମହ ସେଠାରେ ନଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ମାଗୁଳମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସଜ୍ଜାର କଲେ ଓ ଗୁରୁଭାଇ ସେଠାରେ ରହି ପଢ଼ାଶୁଣା କଲେ ।

କାଳକ୍ରମେ ଏହି ଦୟାଳୁ ବାଳକମାନେ ମାଗୁଳମାନଙ୍କର ଅପମାନର ପାତ୍ର ହେଲେ । ବନ୍ଧୁତ୍ଵରେ ଅପମାନ ପାଇ ଦିନେ ବଡ଼ଭାଇ ଦୁଃଖରେ ଅନ୍ୟ ଭାଇମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “କଅଣ କରିବା ? ବିଧାତା ଏପରି କଲେ ବୋଲି ମନେ କର । ସଂସାରରେ ମନୁଷ୍ୟର କିଛି କରିବାର ସାଧ ନାହିଁ । ଆଜି ମୁଁ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଏକ ବନରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ମରି ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖିଲି । ତାକୁ ଦେଖି ମୁଁ ଭାବିଲି ‘ଏହାର ପରି ମୋର ମରିଯିବା ଶ୍ରେୟ । ଏ ଲୋକଟି ଧନ୍ୟ; ଏବେ ତାର କୌଣସି ଦୁଃଖ ନାହିଁ ।’ ଏହିପରି ବିରୁଦ୍ଧ ମୁଁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲି । ଗଛ ଅଗରେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଗଳାରେ ଲଗାଇ ଓହ୍ଲି ପଡ଼ିଲି; କିନ୍ତୁ ଦଉଡ଼ି ଛୁଡ଼ିଗଲା ଓ ତେଜା ହରାଇ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲି । ମୋର ପ୍ରାଣ ଗଲା ନାହିଁ । ମୋର ତେଜା ଆସିଲାବେଳକୁ ଦେଖିଲି ଜଣେ ଦୟାଳୁ ଲୋକ କାନ୍ଥ ଆସି ଲୁଗାରେ ବସି ମୋତେ ତେଜା କରୁଅଛନ୍ତି । ସେ କହିଲେ, ‘ମୁଁ, ପାଠ ଶାଠ ପଢ଼ି ରୂପେ କେଉଁ ବିଷୟରେ ଏତେ ଦୁଃଖୀ ହେଉଛ ? ଜଗତରେ ପୁଣ୍ୟବାନ୍ ସୁଖ ଭୋଗ କରେ; ପାପୀ ନିଜ ପାପରୁ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ । ଦୁଃଖ ହେଉଛି ଯଦି ତୁମେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲ, ତେବେ ପୁଣ୍ୟ ଆଚରଣ କର; ଆତ୍ମହତ୍ୟା କର କାହିଁକି ନରକର ଦୁଃଖ

ଭୋଗବାକୁ ଯାଉଛୁ ?’ ମୋତେ ଏହିପରି ଉପଦେଶ ଦେଇ ଲୋକଟି ଚାଲିଗଲା । ତହୁଁ ମୁଁ ମରବାର ଚେଷ୍ଟା ତ୍ୟାଗ କରି ଏଠାକୁ ଆସିଲି । ତେଣୁ ବିଧାତା ଇଚ୍ଛା ନକଲେ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ନପାରେ । ଏବେ ତପସ୍ୟା କରି ଗର୍ଭରେ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରିବି ଯେପରିକି ଦରିଦ୍ରତା ଦୁଃଖ ଭୋଗ ନ କରେ ।”

ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତାର କଥା ଶୁଣି ଅନ୍ୟଭାଇମାନେ କହିଲେ, “ଆର୍ତ୍ତ, ଧନ ବିନା ବିଦ୍ବାନ୍ ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ଦୁଃଖ ପାଏ ? ସେ କଅଣ ଜାଣେ ନା ଯେ ଧନ ହେଉଛି ଶରତ୍ତଳାର ମେଘଶୃଙ୍ଗ ପରି ତଥଳ ! ଯେତେ ଯନ୍ତ୍ରରେ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିଲେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପଦ ପରିଣାମରେ ମନ୍ଦଫଳ ଦେଇଥାଏ । ଦୁର୍ଜନ ସହ ବନ୍ଧୁତା, ବେଶ୍ୟା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କାହାର ପାଖରେ ସ୍ଥିର ରହନ୍ତି କି ? ତେଣୁ ଉଦ୍ୟୋଗୀ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ଏପରି କୌଣସି ଗୁଣ ଉପାର୍ଜନ କରିବା ଉଚିତ ଯାହା ଦ୍ଵାରା କି ସେ ସହଜରେ ଅର୍ଥ ପାଇ ପାରିବ ।”

ଭାଇମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି କହିଲା, “ତେବେ କେଉଁ ଗୁଣ ଅର୍ଜନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ?” ସେମାନେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବିଚାର କରି କହିଲେ, “ଗୁଲ ଯିବା, ପୃଥ୍ବୀଯାକ ବୁଲି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟା ଶିଖି ଆସିବା ।” ତହୁଁ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ସଙ୍କେତ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଵନମିଳିତ ହେବେ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରି ଗୁରୁଭାଇଯାକ ଚାରି ଦିଗକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

କେତେକାଳ ପରେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସଙ୍କେତ ସ୍ଥଳରେ ମିଳିତ ହେଲେ । କିଏ କି ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଛୁ ବୋଲି ପରସ୍ପରକୁ ପଚାରିବାରୁ ଜଣେ କହିଲା, “ମୁଁ ଏପରି ଏକ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଛୁ ଯେ କୌଣସି ଜୀବର ହାତ ପାଇଲେ ମୁଁ ସେଥିରେ ଉପଯୁକ୍ତ ମାଂସ ସଂଯୋଗ କରି ପାରିବି ।” ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଇ କହିଲା, “ମୁଁ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଛୁ ତାହାବଳରେ ଅସ୍ଥିମାଂସର ପ୍ରାଣୀ ଦେହରେ ତର୍ମ ଓ ଲେମ୍ଫ ସଂଯୋଗ କରି ପାରିବି ।” ତହୁଁ ତୃତୀୟ କହିଲା, “କିପରି ଅସ୍ଥିମାଂସତର୍ମବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀ ଦେହରେ ତଷ୍ଟି କର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭୃତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯୋଗ କରିଦେବ, ମୁଁ ସେ ବିଦ୍ୟା ଶିଖି ଆସିଛି ।” ତହୁଁ ଚତୁର୍ଥ ଭାଇ କହିଲା, “ସମସ୍ତ ଅବସ୍ଥାବ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀ ଶରୀରରେ ମୁଁ

ଜୀବନ୍ୟାସ କରିବା ବିଦ୍ୟା ଶିଖି ଆସିବୁ ।” ନିଜ ନିଜ ବିଦ୍ୟାର ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ବନ ମଧ୍ୟରେ ବୁଲି ଅସ୍ଥି ଖୋଜିଲେ । ଦୈବବଶରୁ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଣୀର ଅସ୍ଥିଗୁଡ଼ିକ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖିଲେ । ଜଣେ ଅସ୍ଥିଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାପନ କରି ସେଥିରେ ମାଂସ ସଂଯୋଗ କରିଦେଲା, ଦୁଃଖୀ ତା ଉପରେ ଚର୍ମ ଓ ଲେମ୍ବୁ ସୃଷ୍ଟି କଲା; ତୃଷ୍ଣାୟ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଚକ୍ଷୁ କର୍ଣ୍ଣ ନାସା ପ୍ରଭୃତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯୋଗକଲା । ଏବେ ଦେଖାଗଲା ଯେ ଏହା ଗୋଟିଏ ସିଂହ । ଚତୁର୍ଥ ଭାଇ ନିଜର ବିଦ୍ୟା ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ସେଥିରେ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେଲା । ତହିଁ ସେ ସିଂହ କେଶର ଫୁଲାଇ, ଗର୍ଜନ କରି ନାଶ ଓ ଦନ୍ତ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାରି ଖାଇଲା ।

ଏହିପରି ବ୍ୟାତା ପ୍ରତିକୂଳ ହେଲେ ବହୁ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଅର୍ଜିତ ବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବିନାଶର କାରଣ ହୋଇଥାଏ । ଦୈବ ଅନୁକୂଳ ଥିଲେ ଜାତି ଓ ଜ୍ଞାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ପୌରୁଷ ସୁଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଦୈବ ପ୍ରତିକୂଳ ଥିବାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁତ୍ରମାନେ ବିନଷ୍ଟ ହେଲେ ।

ଗଲ୍ଫଟି କହିପାରି ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, “ଏବେ କୁହ, ଏ ଚାରି ଭାଇଙ୍କ ଭିତରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦୋଷୀ କିଏ ?” ରାଜା ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ, “ଏ ବେତାଳ ପୁଣି ଚାଲିଯିବ ବୋଲି ଭାବିବୁ । ସେ ଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ଯାଇ ସୁନାସୁ ତାକୁ ନେଇ ଆସିବି ।” ସେ ମୌନ ତ୍ୟାଗକରି କହିଲେ, “ରାଜାଙ୍କ ଭିତରେ ଯିଏ ସିଂହକୁ ଜୀବନ ଦେଲା, ସେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦୋଷୀ । ଅନ୍ୟ ତିନି ଭାଇ ହାତରେ ମାଂସ, ଚର୍ମ, ଲେମ୍ବୁ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରଭୃତି ଯୋଗ କଲବେଳେ ଏହା ଏକ ସିଂହ ବୋଲି ଜାଣି ନ ଥିଲେ; ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଦୋଷ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସିଂହର ଆକାର ଦେଖି ଯିଏ ତାକୁ ଜୀବନ ଦେଲା ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଦୋଷୀ ଓ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟାରେ ଅପରାଧୀ ।”

ରାଜାଙ୍କର ଉତ୍ତର ଶୁଣି ବେତାଳ ରାଜାଙ୍କ ଧନରୁ ନିଜ ବାସସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଗଲା । ରାଜା ତାହା ପଛେ ପଛେ ଯାଇ ସେହି ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।

ଦ୍ରୌପଦୀ କାହାଣୀ

ରାଜା ଶିଶୁପାଳଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଆନ୍ତେ ବେତାଳ ମାୟାବଳରେ ନାନା ବିକୃତି ଦେଖାଇଲା । ମାତ୍ର ରାଜା ଶୁଭ ନହୋଇ ତାକୁ କାନ୍ଧରେ ରଖି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତତ୍ତ୍ୱେ ବେତାଳ କହିଲା, “ଏ ଅନୁଚିତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମର ଦୁରାଚର କାହିଁକି ? ତୁମର ଶ୍ରମ ବିନୋଦନ ନମନ୍ତେ, ଗୋଟିଏ କଥା କହନ୍ତି, ଶୁଣ ।”

କଳିଙ୍ଗ ଦେଶରେ ଶୋଭାବତୀ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ନଗରୀ ଥିଲା । ସେଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟୁମ୍ନ ନାମରେ ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ରାଜା ରହୁ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରୁଥିଲେ । ସେହି ନଗରୀର ଏକପ୍ରାନ୍ତରେ ରାଜା ଯଜ୍ଞସ୍ଥଳ ନାମକ ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ସେହି ଗ୍ରାମରେ ଯଜ୍ଞସୋମ ନାମକ ଜଣେ ମହା ଧନୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେ ବେଦରେ ପାରଙ୍ଗମ ଥିଲେ ଓ ଦେବତା ଅତିଥି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଭଜି କରୁଥିଲେ ଏବଂ ବହୁ ଯଜ୍ଞ କରିଥିଲେ । ବୃଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କର ଏକ ପୁଅ ଜାତ ହେଲା । ଶିଶୁଟି ପିତାଙ୍କ ଯତ୍ନରେ ନିମ୍ନେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ପୁଅର ନାମ ହେଲା ଦେବସୋମ ।

ପୁଅଟି ପୋଡ଼ଣ ବର୍ଷରେ ଉପନୀତ ହେଲା । ତାହାର ବିଦ୍ୟା ବିନୟ ପ୍ରଭୃତି ସଦ୍‌ଗୁଣରେ ସମସ୍ତେ ତାହା ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ନଠାତ୍ ସେ ଜ୍ୱର ରୋଗରେ ଅନ୍ଧାନ୍ତ ହୋଇ ପଞ୍ଚଦ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଯଜ୍ଞସୋମ ଓ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ପୁଅକୁ ଏତେ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଦାହ କରିବା ନମନ୍ତେ ଶବକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବମାନେ ଆସି ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇଲେ, “ତୁମେ ଜ୍ଞାନୀ; ଏ ସଂସାର ଅଶ୍ୱର ଏକଥା ତୁମେ ଜାଣ । ଯେଉଁ ରାଜାମାନେ ନିଜକୁ ଅମର ମନେକରି ପୃଥିବୀରେ ଆମୋଦ-ପ୍ରମୋଦ କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ମରିଛନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ କାହିଁକାହିଁ ତାଙ୍କର ଶବକୁ ଚିତାଗ୍ନିରେ ଦାହ କରିଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଏଥିରୁ କେହି ବାରଣ କରିପାରିନାହାନ୍ତି । ରାଜାମହାରାଜାଙ୍କର ପରିଣାମ ତ ଏପରି; ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ କଥା କଅଣ କହିବା ? ହେ ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶବକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ବସିଲେ କି ଫଳ ?” ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବମାନେ

ଏହିପରି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଶବ୍ଦଟିକୁ ଶିବିକାରେ ରଖି ଶୁଶାନକୁ ନେଇଗଲେ ।

ଶୁଶାନରେ ଜଣେ ଶିବଭକ୍ତ ତପସ୍ବୀ ଆଶ୍ରମ କରି ରହୁଥିଲେ । ସେ ବୃଦ୍ଧ ଓ ତପସ୍ୟା ହେତୁ ନିତାନ୍ତ ଦୁର୍ବଳଶରୀର ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ପିଙ୍ଗଳ ନିଟାସର ଶୋଭାପାଉଥିଲା । ଶୁଶାନରେ କୋଳାହଳ ଶୁଣାଯିବାରୁ ସେ ଶିଷ୍ୟକୁ କହିଲେ, “ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ବୁଝିଆସ, ଏପରି ଅସୁବିଧା କୋଳାହଳର କାରଣ କ’ଣ ?” ଶିଷ୍ୟଟି କୃତାକ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୋତରେ ନିସ୍ବନ୍ଦ । ସେ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ରର ରକ୍ଷକ ଥିଲା । ଗୁରୁଜୀର ଆଦେଶ ଶୁଣି ଉତ୍ତରକଲା, “ମୁଁ ଯାଇ ପାରିବିନାହିଁ । ମୋର ଶ୍ରେକନବେଳା ଗଢ଼ିଯାଇଛି । ତୁମେ ନିଜେ ଯାଇ ବୁଝ ।” ଏଥିରେ ଗୁରୁ ହତୁହତ ହୋଇ କହିଲେ, “ରେ ମୂର୍ଖ, ତୋତେ ଧକ୍ । ତୁ ଉଦରମୁଷ୍ଟ (ପେଟୁ) । ଆରେ ଦିନ ଅଧପହର ହୋଇନାହିଁ । ତୋର ଭିକ୍ଷାବେଳ ହୋଇଗଲା ।” ଶିଷ୍ୟ ସେହିପରି କୋପରେ କହିଲା, “ଆରେ ଜଗନ୍ନାଥ ! ତୁମକୁ ଧକ୍ ! ମୁଁ ଏଣିକି ତୁମର ଶିଷ୍ୟ ନୁହେଁ କି ତୁମେ ମୋର ଗୁରୁ ନୁହ, ମୁଁ ଗଲା । ତୁମେ ନିଜେ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ନେଇ ବୁଲ ।” ଏହା କହି ଦଣ୍ଡ ଓ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ସେ ଚାଲିଗଲା ।

ତତ୍ପରେ ତପସ୍ବୀ ହସି ହସି ଆଶ୍ରମରୁ ବାହାର ଯେଉଁଠାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକର ଶବ୍ଦ ଦାହ ନିମିତ୍ତ ରଖାଯାଇଥିଲା ସେଠାକୁ ଆସିଲେ । ଲୋକମାନେ ସେହି ଯୁବକ ନିମନ୍ତେ ଶୋକ କରୁଥିଲେ । ସେହି ଯୁବକ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶବ୍ଦକୁ ଦେଖି ଜଗନ୍ନାଥ ତପସ୍ବୀ ତାହାର ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ସେ ଏକ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ଉଚ୍ଚ ସ୍ବରରେ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତତ୍ପରେ ଯଥୋଚିତ ଅଙ୍ଗବିଷେପପୁଷ୍ଟକ ନାଚିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହାପରେ ସେହି ବୃଦ୍ଧ ତପସ୍ବୀ ନବଯୌବନ ସୁଖ-ଭୋଗ କରିବା ଇଚ୍ଛାରେ ଯୋଗବଳରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଶରୀର କ୍ୟାଗ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକର ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଚିତାରେ ଯୁବକର ଶବ୍ଦ ରହିଥିଲା । ହଠାତ୍ ସେ ଜୀବନଲଭ କରି ଉଠି ପଡ଼ିଲା । ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନେ ଏହା ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ କହି ଉଠିଲେ, “ଭାଗ୍ୟର କଥା, ବାଳକଟି ଜୀବିତ;

ମରି ନାହିଁ ।”

ବ୍ରାହ୍ମଣବାଳକର ଶରୀରରେ ଥିବା ଯୋଗେଶ୍ୱର ତପସ୍ୱୀ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲେ ‘ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଶିବ ମୋତେ ଜୀବନ ଦେଇ କହିଅଛନ୍ତି—ତୁ ମହା ପାଣ୍ଡବତ ବ୍ରତ ଧାରଣ କରିବୁ । ତେଣୁ ମୁଁ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ସେହି ବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କରିବି; ନୋହିଲେ ମୋର ପ୍ରାଣ ରହିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ତୁମେମାନେ ଘରକୁ ଯାଅ । ମୁଁ ଯାଉଛି ।” ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନେ ଦର୍ଶ ଓ ବିଷାଦରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ । ସେ ନିଜେ ଯାଇ ପୁଷ୍କର ବୃକ୍ଷ ଶରୀରକୁ ଗୋଟିଏ ଗର୍ତ୍ତରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ଯୁବକ ହୋଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ଶୁଦ୍ଧିଗଲେ ।

ଏହି କଥାଟି କହୁ ବେତାଳ ରାଜାବିଷମସେନଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, “ରାଜନ୍ ସେ ଯୋଗୀନ୍ଦ୍ର ତପସ୍ୱୀ ପରଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ କାହିଁକି ପ୍ରଥମେ କାନ୍ଦିଲେ ଓ ତତ୍ପରେ କାହିଁକି ନୃତ୍ୟ କଲେ । ଏହାର କାରଣ କୁହ ।” ରାଜା ମୌନସ୍ତବ ତ୍ୟାଗ କରି କହିଲେ, “ହେ ବେତାଳ, ତପସ୍ୱୀ ପ୍ରଥମେ ଭାବିଲେ—ମୋର ଏଇ ଶରୀର ମୋତେ ସିଦ୍ଧି ଦେଇଛି, ମୋର ପିତାମାତା ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଏଇ ଶରୀରକୁ ଲୁଲୁପ୍ତକରି ଦେଇଥିଲେ । ଆଜି ସେହି ଶରୀରକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ଏହିପରି ଚିନ୍ତାକରି ଦେହପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ହେତୁ ସେ ପ୍ରଥମେ ରୋଦନ କରିଥିଲେ । ନିଶ୍ଚୟ ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ମୁଁ ଅଧିକ ବ୍ରତ ସାଧନ କରିପାରିବି—ଏହା ବିଶ୍ୱର ଯୌବନଲଭର ଆନନ୍ଦରେ ପରେ ନୃତ୍ୟ କରିଥିଲେ ।” ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ଏହି ଉତ୍ତର ପାଇ ବେତାଳ ହଠାତ୍ ସେହି ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷକୁ ଚାଲିଗଲା । ରାଜା ମଧ୍ୟ ହତୋତ୍ସାହ ନହୋଇ ତାର ପଛେ ପଛେ ସେହି ବୃକ୍ଷମୂଳକୁ ଚାଲିଲେ । ***

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ କାହାଣୀ

ରାଜା ଅନ୍ଧକାରମୟୀ ରାତିକୁ ଭୃକ୍ଷେପ ନକରି ଭୟାନକ ଶୁଶାନରେ ଥିବା ସେହି ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷରୁ ବେତାଳକୁ ଆଣିଲେ ଓ ସ୍ୱପ୍ନଦିପରେ ରଖି

ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବେତାଳ କହିଲା, “ଏହିପରି ଯିବା ଆସିବା ଦ୍ଵାରା ମୁଁ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । କିନ୍ତୁ ତୁମେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇନାହୁଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବି ଶୁଣ ।”

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଦକ୍ଷିଣାପଥରେ ଧର୍ମନାମରେ ଜଣେ ମହାରାଜା ଥିଲେ । ଅନେକ ରାଜା ତାଙ୍କର ଅଧୀନ ଥିଲେ । ମାଳବ ଦେଶର ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନାମକ ରାଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ତାହାଙ୍କର ଏକ କନ୍ୟା ଜାତ ହେଲା । କନ୍ୟାଟି ବାହାଦୁରୀପୁରୀ ହେଲାବେଳକୁ ରାଜାଙ୍କର କେତେକ ଜ୍ଞାତ ମିଳି ତାଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟଭିଷ୍ଟ କଲେ । ତତ୍ପରେ ସେ ନଜର ରତ୍ନ ସଂସ୍ଥାପନ କରି ରାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଓ କନ୍ୟାସହଚର ରାଜିରେ ରାଜ୍ୟରୁ ପଳାଇଗଲେ । ମାଳବରେ ଶୁଣୁରାଜପୁରୁ ଯାଇ ଯାଇ ରାଜା ଧର୍ମ ପତ୍ନୀ ଓ ସୁନୀକୁ ଘେନି ବିଦ୍ୟାଧିପାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସେଠାରେ ରାଜି ଯାପନ କଲେ ।

ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ହୋଇ ପ୍ରତାପ କରିବା ବର୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସତେଅବା ଏହି କରଣଦ୍ଵାରା ସୂର୍ଯ୍ୟ ରାଜାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଉଥିଲେ, ‘ଏ ଜଙ୍ଗଲରେ ଭୋଗମାନେ ଅଛନ୍ତି । ଆଉ ଯାଅନାହିଁ ।’ ଭୟପ୍ରସ୍ତା ପତ୍ନୀ ଓ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ରାଜା ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଏହିପରି ଯାଇ ସେମାନେ ଏକ ଦୁର୍ଗମ ଶ୍ରାଳପଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଏଠାର ଲୋକେ ପରର ସର୍ବସ୍ଵ ହରଣ କରୁଥିଲେ; ଧର୍ମ କଥଣ ଏମାନଙ୍କୁ ଜଣା ନଥିଲା । ସୁଳତଃ ଏହି ପଲ୍ଲୀଟି ଯମପୁରୁଷାକାୟ ଥିଲା । ଅନେକ ଶ୍ରାଳ ଦୟା ରାଜା ଓ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀକନ୍ୟାଙ୍କର ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରଭୃତି ଦୂରରୁ ଦେଖି ସେସବୁ ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା ପାଇଁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ରାଜା ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଭୟ୍ୟା ଓ କନ୍ୟାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ତୁମେ ଦୁହେଁ ଏ ଗହଳ ବନ ମଧ୍ୟରେ ପଶିଯାଅ, ଯେପରିକି ଏ ମେଢ଼ ଦୟାମାନେ ତୁମଙ୍କୁ ଖର୍ଚ୍ଚକରି ନପାରିବୁ ।” ରାଣୀ ଏହା ଶୁଣି ଲବଣ୍ୟମୟୀ କନ୍ୟା ସହଚର ବନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ରାଜା ତାଲ ତରବାଣ ଧରି ସେମାନଙ୍କର ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ହେଲେ । ସେମାନେ ଶରବୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲେହେଁ ସାରା ରାଜା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଙ୍କୁ ବଧ କଲେ । ତତ୍ପରେ ପଲ୍ଲୀପତିଙ୍କ ଆଦେଶରେ ସମସ୍ତ ଦୟା ମିଳିତ ହୋଇ ଶତବିଂଶତିଶହର ରାଜାଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ହତ୍ୟା କଲେ । ଦୟାମାନେ

ତାଙ୍କର ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ଅତି ନେଇ ଚାଲିଯିବା ପରେ ବନବୃକ୍ଷର ଅନ-
ଗୁଳରୁ ଗୁଣୀ ଗୁଳାଙ୍କର ଦଶା ଦେଖି ପଲାଇଯାଇ କନ୍ୟା ସହୃଦ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ
ଏକ ଗହ୍ୱନ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

ଦିବା ଦ୍ୱିପ୍ରହର ବେଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟତାପ ଅସହ୍ୟ ହେଲା । ଗୋଟିଏ
ପଦ୍ମପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଦେଖି ଗୁଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଓ ତାଙ୍କ କନ୍ୟା ଗାରବର୍ତ୍ତୀ
ଏକ ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ବସିପଡ଼ିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଚଣ୍ଡସିଂହ ନାମକ
ଜଣେ ସାରପୁରୁଷ ନିଜ ପୁତ୍ର ସହୃଦ ଅଶ୍ୱାରୋହଣ ପୂର୍ବକ ସେହି ବନକୁ
ମୁରାୟା ନିମନ୍ତେ ଆସିଥିଲେ । ଏହି ପୁତ୍ରର ନାମ ସିଂହପରାଜିତ । ଚଣ୍ଡସିଂହ
ପୁଷ୍କରିଣୀ ନିକଟରେ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଓ ତାଙ୍କ କନ୍ୟାର ପଦଚିହ୍ନ ଦେଖି ପୁତ୍ରକୁ
କହିଲେ, “ପୁତ୍ର, ଏହି ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ଓ ସୁନ୍ଦର ପଦଚିହ୍ନକୁ ଅନୁସରଣ
କରି ଯିବା, ଯଦି ସେ ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପାଇବା, ତେବେ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ
ଜଣେ ରୁ ଇଚ୍ଛାମତେ ଗ୍ରହଣ କରିବୁ ।” ଏହା ଶୁଣି ସିଂହପରାଜିତ କହିଲା,
“ତାତ, ଯାହାର ପଦଚିହ୍ନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଖାଯାଉଅଛି, ସେ ମୋର
ପତ୍ନୀ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ, ଆଉ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ପଦଚିହ୍ନ
କୌଣସି ବେଶୀ ବୟସର ସ୍ତ୍ରୀର ବୋଧ ହେଉଅଛି । ତେଣୁ ସେ ଆପଣଙ୍କର
ଯୋଗ୍ୟା ।” ଏହା ଶୁଣି ଚଣ୍ଡସିଂହ କହିଲେ, “ବନ୍ଧୁ, ତୋର ଏ କପରି
କଥା ! ତୋର ମାଆ ତୋ ଆଖିଆଗରେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କଠାରୁ
ସୁନ୍ଦର ଓ ଗୁଣବତୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ହରାଇବା ପରେ କପରି ଅନ୍ୟ ପତ୍ନୀ ବିଷୟରେ
ମୋର ମନ ଯିବ ?” ତତ୍ତ୍ୱେ ପୁତ୍ର କହିଲା, “ପିତା, ଏପରି କହନ୍ତୁ ନାହିଁ ।
ପତ୍ନୀସ୍ଥାନ ଗୁହ୍ୟସ୍ଥର ଗୁହ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ମୂଳଦେବ ଯାହା କହିଥିଲେ,
ତାହା କଅଣ ଭୁଲିଗଲେ । ଯେଉଁ ଗୁହ୍ୟରେ ସୁନ୍ଦର ଗୁହ୍ୟୀ ନ ଥାଏ ସେ
ଗୁହ୍ୟ ହସ୍ତପଦ ଶୃଙ୍ଖଳାସ୍ଥାନ କାରାଗାରରୁଲ୍ୟ । ଯାହାର ସାମାନ୍ୟ ଚାହିଦା
ସେ ସେଭଳି ଗୁହ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଗୁଣଦେଇ କହୁଛି,
ମୋର ଅଭିଳାଷ ଅନୁଗାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପତ୍ନୀ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।” ପୁତ୍ରର ବାକ୍ୟ
ଶୁଣି ଚଣ୍ଡସିଂହ କହିଲେ, ‘ହେଉ’ ।

ପିତା ଓ ପୁତ୍ର ସେହି ପଦ ଚିହ୍ନକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଧୀରେ ଧୀରେ
ଚାଲିଲେ । ଗୁଳା ସରୋବରରେ ରୂପଲବଣ୍ୟରେ ଗାନ୍ଧ୍ୟମତୀ ସୁନ୍ଦର

ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀକୁ ଦେଖିଲେ ଓ ପୁଅ ସହୃଦ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଦେଖି ଦୟାବୋଲି ଭାବି ଭୟରେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ । ଚୁକ୍ତମତା କନ୍ୟା କହିଲା, “ମାଆ, ଆମର ଭୟ କରିବା ବୃଥା । ଏ ଦୁହେଁ ଦୟା ନୁହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଆକାର ଓ ବେଶଭୂଷାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ସେମାନେ ଶିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସିଅଛନ୍ତି ।”

ଏହା ଶୁଣି ରାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ପନ୍ଦେହରେ ରହଗଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଚଣ୍ଡସିଂହ ଅଶ୍ବରୁ ଅବତରଣ କରି କହିଲେ, “ହେ ସୁନ୍ଦରୀ, ଭୟ କରିବା ଅନୁଚିତ । ଆମ ଦୁହେଁ ଶିକାର କରିବାକୁ ଆସିଥିଲୁ । ଆମକୁ ବିଶ୍ବାସ କରି ନିର୍ଭୟ ହୋଇ କୁହ—ତୁମେ ଦୁଇଜଣ କିଏ ? ଏ ନିର୍ଜନ ବନକୁ କାହିଁକି ଆସିଅଛ ? ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କର ରୂପ ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଏ, ତୁମେ ଗନ୍ତମୟ ପ୍ରାସାଦରେ ବାସ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ । ଯେଉଁ ପାଦ ସୁନ୍ଦର ଅଙ୍ଗନକୁ ଗୋଭିତ କରନ୍ତା, ସେହି ପାଦ କାହିଁକି କଣ୍ଟାବନସ୍ଥ ବନଭୂମିରେ ପଡ଼ୁଛି ? ଏ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ ! ନିଜ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ପ୍ରକାଶ କର । ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଆମେ ଘୋର ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରୁଅଛୁ । ଏଭଳି ହୁଏ, ଜନ୍ମପୂର୍ଣ୍ଣ ଅରଣ୍ୟରେ ତୁମର ରହିବା ସହ ହେଉନାହିଁ ।” ଚଣ୍ଡସିଂହଙ୍କଠାରୁ ଏହା ଶୁଣି ରାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଶୀଘ୍ରନିଶ୍ଚାସ ପକାଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଶୋକ ଓ ଭୟରେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ନିଜର ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କହିଗଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ପତିସ୍ତନା ହୋଇଥିବାର ଜାଣି ରାଜା ତାକୁ ମଧୁର ବାକ୍ୟରେ ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେଲେ ଓ କନ୍ୟା ସହୃଦ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ପିତା ଓ ପୁଅ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଅଶ୍ବପୁଷ୍ପରେ ବସାଇ ନିଜର ସମ୍ବଳଶାଳୀ-ପୁରକୁ ନେଇଗଲେ । ହତଭାଗିନୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ କଅଣ ଅବା କରନ୍ତା ?

ଏହାପରେ ରାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀଙ୍କର ପାଦ ଛୋଟ ହୋଇଥିବାରୁ ତାକୁ ସେ ପୁଅ ସିଂହପରାକ୍ରମ ସହୃଦ ବିବାହ କରାଇଦେଲେ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀଙ୍କ କନ୍ୟା ଲବଣ୍ୟବତୀର ପାଦ ବଡ଼ ହୋଇଥିବାରୁ ତାକୁ ସେ ନିଜେ ବିବାହ କଲେ । ପୁଅରୁ ପିତାପୁତ୍ର ଯେଉଁ ସତ୍ୟ କରାଥିଲେ ତାକୁ ଭଙ୍ଗ କରନ୍ତେ କିପରି ? ପାଦର ଆକାରରେ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ହେଉ ମାଆ ଓ ଝଅ ବିବାହ ପରେ ଯୁଦ୍ଧବଧୂ ଓ ଶୁଣ୍ଠିରେ ପରାଣିତ ହେଲେ । କାଳକ୍ରମେ ନିଜ ନିଜ ପତିଙ୍କ

ଔରସରୁ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ଜାତ ହେଲେ ।”

ଏହି କଥାଟି କହିସାରି ବେତାଳ ପଚାରିଲା, “ମାତା ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଓ କନ୍ୟା ଲବଣ୍ୟବତୀ ଗର୍ଭରୁ ପୁତ୍ର ସିଂହବନ୍ଧନ ଓ ପିତା ଚଣ୍ଡସିଂହଙ୍କ ଔରସରେ ଯେଉଁ ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ମାନେ ଜାତ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର କି ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବ ? ମୋର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦିଅ ।” ରାଜା ଅନେକ ଚିନ୍ତା କରି ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଇ ନପାରି ମାରବ ରହିଲେ । ଉତ୍ତର ଦେବାରେ ରାଜା ଅସମର୍ଥ ବୋଲି ଜାଣିପାରି ବେତାଳ ମନେ ମନେ ହସି ଚିନ୍ତା କଲେ, “ରାଜା ଏହି କଠିନ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇପାରୁ ନାହାନ୍ତି ; ତେଣୁ ମୋନ ରହି ଅଛନ୍ତି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଶାପ ଭୟରେ ସେ ମୋତେ ପ୍ରତାରଣା କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଏ ମହା ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବୀର ପୁରୁଷଙ୍କର ହାତସରେ ମୁଁ ପ୍ରୀତ ହୋଇଅଛି । ତେଣୁ ଆଜି ସେ ଦୁରାତ୍ମା ସନ୍ନ୍ୟାସୀକୁ ପ୍ରତାରଣା କରିବି । ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧି ତାର ହସ୍ତରତ ପ୍ରାୟ, ତାହା ଏହି ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରିବି ।” ଏହିପରି ବସୁର ବେତାଳ ରାଜା ବନ୍ଧନସେନଙ୍କୁ କହିଲା, “ହେ ରାଜନ୍, ରାସ୍ତିରେ ଏ ଘୋର ଅନ୍ଧକାରମୟ ଶୁଣାନରେ ଯାଇ ଆସି ରୂମେ ଜ୍ଞାନ ହେଲେହେଁ ପ୍ରସନ୍ନ ଦେଖାଯାଉଅଛି । ରୂମର ଅଭୂତ ଯୈର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ମୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ରୂମେ ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ନେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁଲ । ମୁଁ ଏଥିରୁ ବାହାରି ଯାଉଅଛି । ରୂମର ହତପାଇଁ ଯାହା କହୁଛି, ତାହା କର । ଯାହାପାଇଁ ଏ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରକୁ ନେଉଅଛି, ସେହି ଦୁଷ୍ଟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଆଜି ଶବ୍ଦରେ ମୋର ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ ଓ ରୂମକୁ ବଳି ଦେବାପାଇଁ କହିବ—‘ତୁମ୍ଭିରେ ପଡ଼ି ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ କର’ । ମହାରାଜ ! ସେ ଦୁଷ୍ଟ ଯେତେବେଳେ ରୂମକୁ ଏହା କହିବ, ସେତେବେଳେ ରୂମେ କହିବ, ‘ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ କପରି କରିବାକୁ ହୁଏ ମୁଁ ଜାଣେ ନା । ତେଣୁ ରୂମେ ଆଗ ଦେଖାଇ ଦିଅ ମୁଁ ସେହିପରି କରିବି ।’ ସେ ଯେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭିରେ ପଡ଼ିରହି ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ ଦେଖାଉଥିବ, ସେତେବେଳେ ରୂମେ ଖଡ଼୍ଗ ଦ୍ଵାରା ତାର ମସ୍ତକ ଛେଦନ କରିଦେବ । ସେ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଧର ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି କାମନା କରିଅଛି, ତାହା ରୂମେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ । ଏପରି ନ କଲେ ସେ ଦୁଷ୍ଟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ରୂମକୁ ବଳି ଦେଇ

ନିଜର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ତୁମର ଏତେ ବିଲମ୍ବ କରାଇ ଅଛି । ତୁମେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭକର । ଏବେ ଯାଅ ।”

ଏହା କହି ସେ ବେତାଳ ତାଙ୍କ ସ୍ୱରୁ ବାହାରି ଚାଲିଗଲା । ଅନନ୍ତର ରାଜା ବନ୍ଧନସେନ ବେତାଳର କଥାରୁ ସେହି କ୍ଷାନ୍ତିଶୀଳ ସନ୍ନ୍ୟାସୀକୁ ନିଜର ଅଦ୍ଭୁତକାରୀ ବୋଲି ବୁଝି ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରକୁ ନେଇ ପ୍ରସନ୍ନ ମନରେ ଉକ୍ତ ବଟବୃକ୍ଷମୂଳକୁ ଗଲେ ।

ପଞ୍ଚବିଂଶ କାହାଣୀ

ତତ୍ପରେ ରାଜା ଶବ୍ଦକୁ ସ୍ୱରରେ ବଦଳ କରି କ୍ଷାନ୍ତିଶୀଳ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନିକଟକୁ ଗଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ରାତ୍ରିର ଅନ୍ଧକାରରେ ଏକାକୀ ଶୁଶାନ୍ତର ବୃକ୍ଷମୂଳରେ ବସି ରାଜାଙ୍କ ଆଗମନ ପଥକୁ ଚାହିଁ ରହିଥିଲା । ରାଜା ତାହା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ସେ କଲସୀରେ ରକ୍ତ ପୁଣ୍ଡି କରି ରହିଥିଲା, ମନୁଷ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚରେ ଘାପ ଜାଳୁଥିଲା; ଅଗ୍ନିରେ ହୋମ ଓ ଇଷ୍ଟ ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା କରୁଥିଲା; ଅସ୍ତ୍ର ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ମଣ୍ଡଳ କାଟି ସେଥିରେ ବସିଥିଲା । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଉଠି ଶବ୍ଦ ଆଣିଥିବା ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲା, “ମହାରାଜ ! ତୁମେ ମୋ ପାଇଁ ଦୁଷ୍ଟର କର୍ମକରି ଅନୁଗୃହୀତ କରିଅଛ । ତୁମ ଭଲ ମନୁଷ୍ୟ କାହିଁ ? ଏପରି ଚେଷ୍ଟା କିଏ କରନ୍ତା ? ଏଭଳି ସ୍ଥାନ ଓ ସମୟ କାହିଁ ? ତୁମକୁ ଯେ ରାଜାମାନଙ୍କରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି, ତାହା ଯଥାର୍ଥ । ତୁମଭଳି କିଏ ନିଜ ପ୍ରାଣକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ପରର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବ ?” ଏହିପରି କହି ସେହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ରାଜାଙ୍କ ଚୁରୁ ଶବ୍ଦଟିକୁ ଡଳକୁ ନେଲା । ତତ୍ପରେ ଶବ୍ଦଟିକୁ ସ୍ଥାନ ନରାଇ ଓ ମାଳା ପିନ୍ଧାଇ ସେ ତାହାକୁ ସେହି ମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟରେ ଯାପନ କଲା । ନିଜେ ଶରୀରରେ ଭସ୍ମଲେପନ କରି, କେଶର ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ପରିଧାନ କରି ଓ ମୃତ ମନୁଷ୍ୟର ବସ୍ତ୍ରରେ ଶରୀରକୁ ଆବୃତ କରି କିଛି ସମୟ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ଧ୍ୟାନ କଲା । ଧ୍ୟାନ ଫଳରେ ବେତାଳ ସେହି ମୃତ ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାରୁ ସେ ହମଶଃ ତାର

ପୁନାକଲ । ପ୍ରଥମେ ନକେପାଳ ଦ୍ଵାରା ଅର୍ପଣ, ନିର୍ମଳ ଦଳ ଦ୍ଵାରା ପୁଣି, ରକ୍ତଦ୍ଵାରା ଗନ୍ଧ ଲେପନ, ନରଚକ୍ଷୁ ଦ୍ଵାରା ଧୂପ ଓ ନରମଂସ ଦ୍ଵାରା ନେତ୍ରେୟ ଅର୍ପଣ କରି ଯଥାବିଧି ତାର ପୂଜା କଲ । ପରଶେଷରେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲ, “ମହାରାଜ, ଏଠାରେ ମହାଧରଣ ଆବର୍ତ୍ତ ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ତୁମ୍ଭ ଉପରେ ତାଙ୍କୁ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ କର । ତାହାହେଲେ ସେ ବର ଦେଇ ରୂମର ଅଶ୍ଵାସୁ ପିତ କରବେ ।” ରାଜା ବେତାଳର ଉପଦେଶ ପୂରଣ କରି ସନ୍ନ୍ୟାସୀକୁ କହିଲେ, “ଭଗବନ୍ ! ମୁଁ ସେପରି ପ୍ରଣାମ କିପରି କରିବାକୁ ହୁଏ ଜାଣେନା । ଆପଣ ଆଜ ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତୁ; ତତ୍ପରେ ମୁଁ ସେହିପରି କରିବି ।” ତତ୍ପ୍ର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ତୁମ୍ଭରେ ନିଜ ପଡ଼ିବା ଶିଶି ରାଜା ତରବାସର ଆଦାତରେ ତାର ମସ୍ତକ ଛେଦନ କଲେ ଓ ତାହାର ହୃଦୟକୁ ବିଦ୍ୟର୍ଥୀ କରି ହୃଦୟ-କମଳକୁ ତାହାର କରି ଆଣିଲେ । ତତ୍ପରେ ରାଜା ତାର ମସ୍ତକ ଓ ହୃଦୟ-କମଳକୁ ବେତାଳକୁ ଅର୍ପଣ କଲେ । ପ୍ରେତଗଣ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଚରୁଦିଗରେ ରାଜାଙ୍କର ସଙ୍ଗଂସା କଲେ । ବେତାଳ ମୃତ ଶରୀରରେ ଥାଇ କହିଲ, “ମହାରାଜ, ଏ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବିଦ୍ୟାଧରମାନଙ୍କ ରାଜତ୍ଵ କାମନା କରିଥିଲ । ପୃଥିବୀରେ ରାଜତ୍ଵ କରିଯାଇବା ପରେ ରୂମେ ସେହି ରାଜତ୍ଵ ଲାଭ କରିବ ।” ରାଜା ବେତାଳକୁ କହିଲେ, “ହେ ଯୋଗୀଶ୍ଵର, ରୂମେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ କେଉଁ ଅଶ୍ଵାସୁ ବର ନ ମିଳିବ ? ରୂମର ବାକ୍ୟ ଅଲଘ୍ନୟ । ତଥାପି ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ଏହି ଯେ ରୂମେ ଯେଉଁ ଚବିଶଟି ପ୍ରଶ୍ନ କଥା କହି-ଅଛ ଓ ଶେଷ ପଞ୍ଚବିଂଶ କଥା ଜଗତରେ ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରୁ ।” ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂରଣ କରି ବେତାଳ କହିଲ, “ତାହାହିଁ ହେଉ; ଅଧିକନ୍ତୁ ମୁଁ ବର ଦେଉଛି ଯେ ଯିଏ ସେହି ଚବିଶଟି କଥା ଓ ଅଶ୍ଵାସୁ ଦାୟକ ଶେଷ କଥା ବା ତାହାର ଅଂଶ ମାତ୍ର ଆଦର ସହୃଦ କହିବ ବା ଶୁଣିବ, ସେ ତତ୍-କ୍ଷଣାତ୍ ପାପମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବ । ଯେଉଁଠାରେ ଏହି କଥା କୁହାଯାଉଥିବ, ସେଠାରେ ଯକ୍ଷ, ରାକ୍ଷସ, ତାନିନୀ, ବେତାଳ, କୁସ୍ତାଗ୍ର, ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ଆଦି କେହି ରହି ପାରିବେ ନାହିଁ ।” ଏହା କହି ବେତାଳ ସେହି ଶବ୍ଦଶବ୍ଦରୁ ବାହାରି ଯୋଗମାୟା ଦ୍ଵାରା ନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଏହାପରେ ଶିବ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଦେବଗଣଙ୍କ ସହୃଦ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ରାଜା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତେ ସେ କହିଲେ, “ବନ୍ଧୁ, ବିଦ୍ୟାଧର ତତ୍ତ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ପଦ ଲେଖି କରୁଥିବା ସେହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ କୌଶଳରେ ବଧକରି ରୂମେ ଧନ୍ୟବାଦର ପାତ୍ର ହୋଇଅଛୁ । ମୁଁ ମୋ ନିଜ ଅଂଶରୁ ରୂମକୁ ବିନାଶ ଓ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟମାନଙ୍କ ଦମନ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ମୋ ନିଜ ଅଂଶରୁ ରୂମକୁ ବିନାଶକାରୀରୂପେ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛୁ । ସକଳ ଦ୍ୱୀପ ଓ ପାତାଳ ସହୃଦ ପୁଷ୍ପଗାନ୍ଧୀ ନିଜର ବଶିକରି ରୂମେ ବିଦ୍ୟାଧର ମାନଙ୍କର ଅଧୀଶ୍ୱର ହେବ । ସେଠାରେ ବହୁକାଳଂସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସୁଖଭୋଗ କଲପରେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ତାହା ତ୍ୟାଗ କରି ମୋର ସାୟୁଜ୍ୟ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବ । ମୋ ଠାରୁ ଏହି ଭରବାଣ୍ଟି ନିଅ । ଏହାର ନାମ ଅପରାଜିତ । ମୁଁ ଯାହା ଯାହା କହିଲି, ସେ ସବୁ ରୂମେ ଏହାର ଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ କରିପାରିବ ।” ଏହା କହି ଶିବ ଅନୁହୃତ ହୋଇଗଲେ ।

ଉପସଂହାର

ଏହିପରି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା । ପ୍ରଭାତ ହେବାର ଦେଖି ରାଜା ନଗରର ନିଜପୁରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ପ୍ରଜାମାନେ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ ଭରି ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ । ରାଜା ସେଦିନଟି ସ୍ନାନ, ଦାନ, ଶିବପୂଜା, ଗୀତବାଦ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦିରେ କଟାଇଲେ । ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଶଙ୍କରଙ୍କ ପ୍ରସାଦରୁ ସେ ଦ୍ୱୀପ ଓ ପାତାଳ ସହୃଦ ସମସ୍ତ ପୁଷ୍ପଗାନ୍ଧୀ ନିଜର ଅଧୀନ କରି ନିଷ୍ପନ୍ନକ ରାଜପଣ କଲେ । ତଦନନ୍ତର ସେ ବିଦ୍ୟାଧର ରାଜ୍ୟର ସୁଖେଶ୍ୱରୀ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଓ ବହୁକାଳ ସେହି ସୁଖଭୋଗ କଲପରେ ଶିବଙ୍କ ସାୟୁଜ୍ୟ ମୁକ୍ତିଲାଭ କଲେ ।

ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟ ସ୍ତବ୍ଧମାଳା

୧ । ଅଭିରାମ ଚୂଳକ	୨୭ । ଚେରୁ ବାହାଣୀ
୨ । ଭରତରାଜ କ୍ରମଣାବାହୀ	୨୮ । ଅଭିରାମ
୩ । ମୁକୁତକିର ଓ ମୁଦ୍ରାସଂସ୍ଥ	୨୯ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣି
୪ । ସମୁଦ୍ରର ନାବକ	୩୦ । ରତ୍ନଦୀପ
୫ । ରାଜା ସନ୍ତୋଷନଙ୍କ ସ୍ତବ୍ଧଗୀତି	୩୧ । ପ୍ରଦୀପ ଦ୍ୱୀପ
୬ । ଦୟା	୩୨ । ଚଳାଶର
୭ । ଇନ୍ଦ୍ରପାଦ	୩୩ । ରତ୍ନଦ୍ୱୀପ
୮ । ପର୍ବତନଗରର ଶେଷଦଳ	୩୪ । ପ୍ରୋକ୍ତ
୯ । ରାଜସୁତ ଓ ଭକାର	୩୫ । ନିକୋଲସ ନିକଲ୍ସ
୧୦ । ଦୁଇଟି ନଗରର ବାହାଣୀ	୩୬ । ହେନରୀ ରୂପକ
୧୧ । ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦ	୩୭ । ବନ୍ଦୁର
୧୨ । ସାଲଗ୍ରାମୀର ନାମ	୩୮ । ଚେରୁ ଚପରାଜିଲ୍
୧୩ । ଲୋକସୁଖାଧୀନ ମଣିଷ	୩୯ । ହରଣଗୁଳ
୧୪ । ରତ୍ନ ପଦ୍ମ ଶ୍ରେଣୀ	୪୦ । ଚଳାଶର
୧୫ । ଅଗ୍ନି ବିନରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ପରମପଣ	୪୧ । ଚମକାଳ ଚେରୁ
୧୬ । ଦୁର୍ଗମ	୪୨ । ଲର ନାତୋର
୧୭ । ବରହ ବାହନ	୪୩ । ହୋମର ବାହାଣୀ
୧୮ । ଶେଷପିଣ୍ଡର ବାହାଣୀ (୧ମ)	୪୪ । ଚିତ୍ତି ବାହାଣୀ
୧୯ । " " (୨ୟ)	୪୫ । ମୋସାସ ବାହାଣୀ (୧ମ)
୨୦ । " " (୩ୟ)	୪୬ । " " (୨ୟ)
୨୧ । ଶ୍ରୀପଦେଶର ରୂପକ	୪୭ । ନେଣ୍ଡାବୁର୍ଗର ବନ୍ଧୀ
୨୨ । ଅନେକ ପାଣି	୪୮ । ରାଣ୍ଡ ବାହାଣୀ
୨୩ । ଶୁଭ ଚର୍ଚ୍ଚରେ ଚୋରପଦ୍ମକାର	୪୯ । ସମାପ୍ତ ବାହାଣୀ
ରତ୍ନ କ୍ରମଣ	୫୦ । ମାଟିର ସ୍ତବ୍ଧ
୨୪ । ଚନ୍ଦ୍ରପଦ୍ମ	୫୧ । ଶାନ୍ତ ମେସନ
୨୫ । ଚଳାଶର ବାହାଣୀ (୧ମ)	୫୨ । ରାଣ୍ଡ ସେବାରେ
୨୬ । " " (୨ୟ)	୫୩ । ଶ୍ରୀ
	୫୪ । ଅବସ୍ଥା